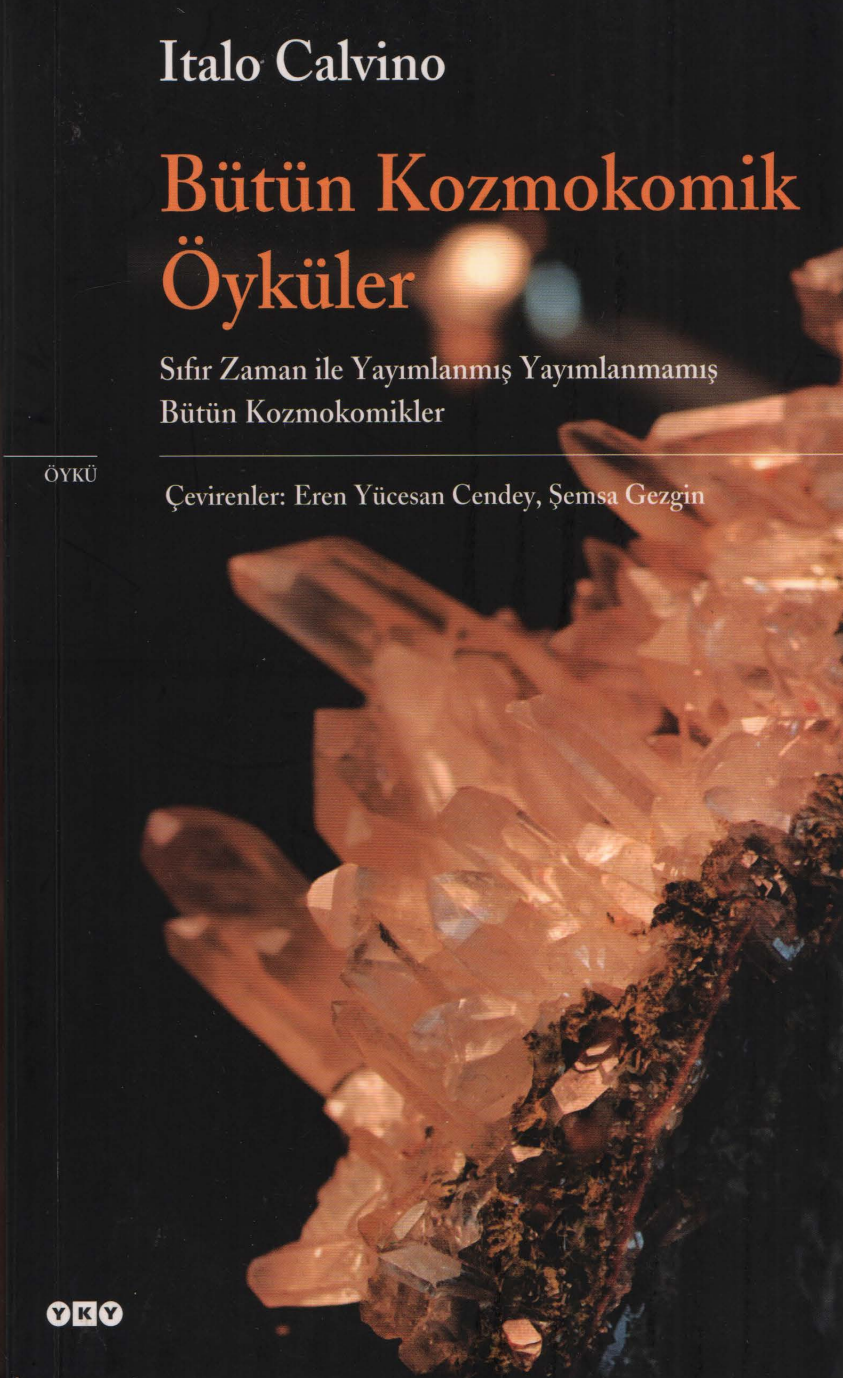
Italo Calvino

Bütün Kozmokomik Öyküler

Sıfır Zaman ile Yayımlanmış Yayımlanmamış Bütün Kozmokomikler

ÖYKÜ

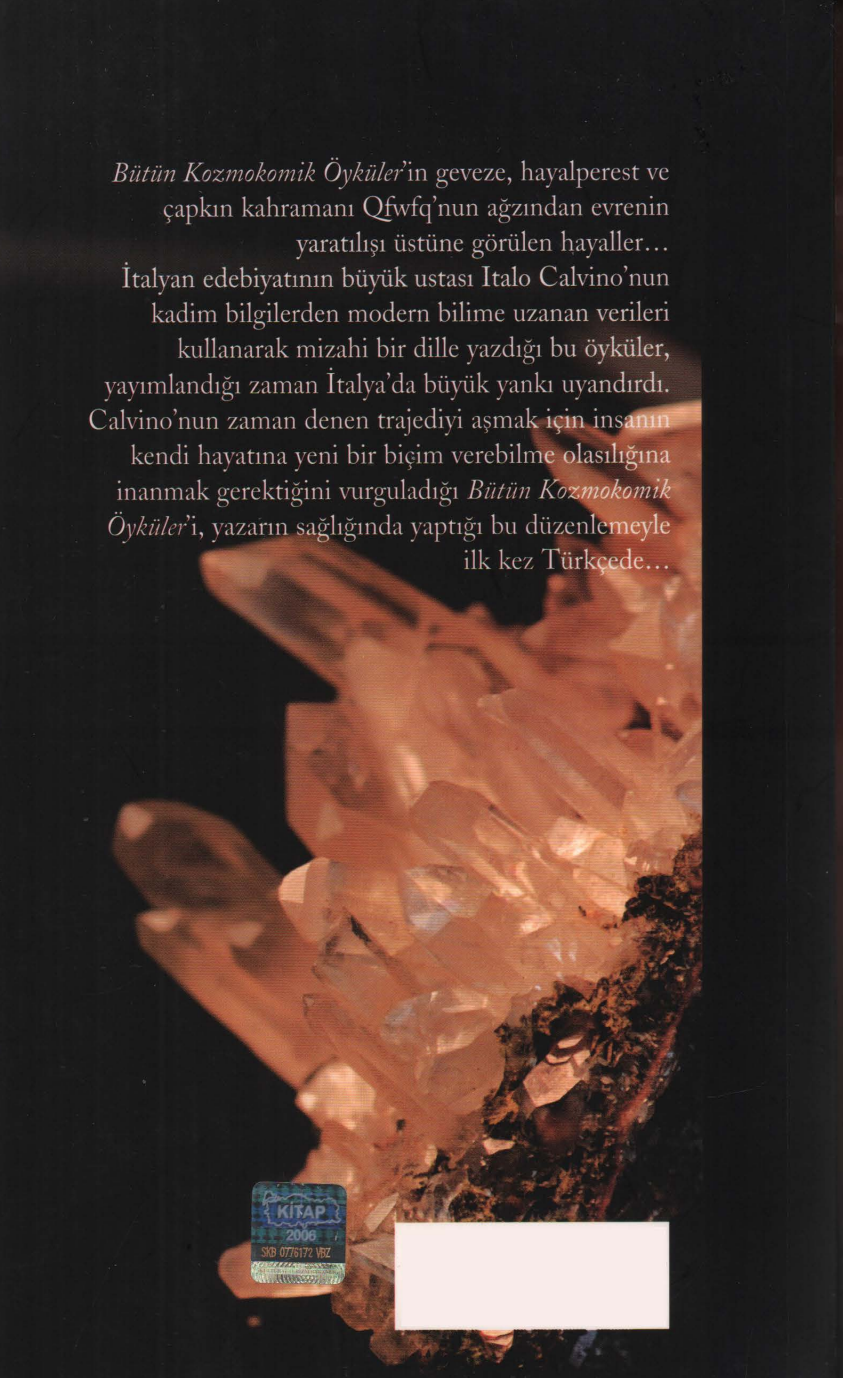
Çevirenler: Eren Yücesan Cendey, Şemsa Gezgin

YKY

Bütün Kozmokomik Öyküler'in geveze, hayalperest ve çapkın kahramanı Qfwfq'nun ağzından evrenin yaratılışı üstüne görülen hayaller...

İtalyan edebiyatının büyük ustası Italo Calvino'nun kadim bilgilerden modern bilime uzanan verileri kullanarak mizahi bir dille yazdığı bu öyküler, yayımlandığı zaman İtalya'da büyük yankı uyandırdı. Calvino'nun zaman denen trajediyi aşmak için insanın kendi hayatına yeni bir biçim verebilme olasılığına inanmak gerektiğini vurguladığı *Bütün Kozmokomik Öyküler*'i, yazarın sağlığında yaptığı bu düzenlemeyle ilk kez Türkçede...

KİTAP
2006
SKB 0776172 VBZ

BÜTÜN KOZMOKOMİK ÖYKÜLER

Sıfır Zaman ve Yayımlanmış Yayımlanmamış Bütün Kozmokomikler

Italo Calvino 1923'te Küba'da İtalyan bir ailenin çocuğu olarak doğdu. Oğulları iki yaşındayken, Calvino ailesi İtalya'ya döndü ve San Remo'ya yerleşti. Savaş sırasında Direniş hareketine katılan Calvino savaştan sonra Komünist Parti'ye girdi. Yirmili yaşlarında, Einaudi Yayınevi için çalışan antifaşist entelektüellerle, özellikle de Cesare Pavese ile ilişki kurdu. Daha sonra 1945 yılında, *Aretusa* isimli dergide onun ilk öykülerinden birini yayımlatan Pavese olmuştur. Yazarlığın yanı sıra gazetecilik yapan, editör olarak çalışan Calvino, çeşitli gazete ve dergilerde yayımlanan yazılarıyla savaş sonrası İtalyan edebiyatının önemli isimlerinden biri haline geldi. 1972 yılında, İtalya'nın en prestijli edebiyat ödüllerinden biri olan Feltrinelli Ödülü'nü kazandı. Calvino, 1985 yılında geçirdiği beyin kanaması sonucu Siena'da öldü.
Başlıca Yapıtları: *Ağaca Tüneyen Baron* (1957), *Varolmayan Şövalye* (1959), *Marcovaldo ya da Kentte Mevsimler* (1963), *Kozmokomik Öyküler* (1965), *Görünmez Kentler* (1972), *Kesişen Yazgılar Şatosu* (1973), *Bir Kış Gecesi Eğer Bir Yolcu* (1979), *Palomar* (1983), *Amerika Dersleri* (1988).

Eren Yücesan Cendey İtalyan Lisesi ve İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe bölümü mezunudur. Dilimize çevirdiği kitaplardan bazıları şunlardır:
Yüreğinin Götürdüğü Yere Git; Anima Mundi; Eve Doğru; Yanıtla Beni; Rüzgar Ne Diyor; Büyülü Çember, Tombul Yürek; Tobia ve Melek, Sevgili Matilda... (Susanna Tamaro); *Bir Çift Yürek* (Marlo Morgan); *Büyük İskender* (V. M. Manfredi); *Kozmokomik Öyküler; Karga Sona Kaldı* (Italo Calvino); *Tepedeki Ev; Güzel Yaz; Ağustos Tatili* (Cesare Pavese); *Ka* (Roberto Calasso); Geronimo Stilton Dizisi; *Korkmuyorum* (Niccolo Ammaniti); *Atlıkarıncada Bir Tur Daha* (Tiziano Terzani); *Cecü'nün Yer Cüceleri* (Umberto Eco); *Secretum* (Francesco Sorti, Rita Monaldi).

Şemsa Gezgin İtalyan Lisesi ve İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi İtalyan Dili ve Edebiyatı mezunu. 1984-1991 yılları arasında aynı bölümde araştırma görevlisi olarak çalıştı. Daha sonra, 1991-1994 yılları arasında Roma Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünde öğretim görevlisi olarak çalıştı. 1994'ten bu yana İtalyancadan ve Türkçeden çeviri yapıyor. İtalyancadan başlıca çevirileri arasında *Çöl Kitabı* (Maurizio Maggiani), *Sıfır Zaman* (Italo Calvino), *İpek, Kent* (Alessandro Baricco), *Ecel Saati* (Maria Corti), *Sakın Kımıldama* (Margret Mazzantini), *Baudolino, Kraliçe Loana'nın Gizemli Alevi* (Umberto Eco) sayılabilir. Ayrıca Orhan Pamuk'un *Yeni Hayat, Benim Adım Kırmızı, Kar, İstanbul, Şehir ve Hatıralar, Kara Kitap* adlı kitaplarını, Nedim Gürsel'in *Son Tramvay, Balkanlara Dönüş, Boğazkesen* adlı kitaplarını İtalyancaya çevirdi.

ITALO CALVINO

Bütün Kozmokomik Öyküler

Sıfır Zaman ve Yayımlanmış Yayımlanmamış Bütün Kozmokomikler

ÇEVİRENLER:
EREN YÜCESAN CENDEY
ŞEMSA GEZGİN

ÖYKÜ

YKY
İSTANBUL

Yapı Kredi Yayınları - 2521
Edebiyat - 780

Bütün Kozmokomik Öyküler - Sıfır Zaman ve Yayımlanmış Yayımlanmamış
Bütün Kozmokomikler / Italo Calvino
Özgün adı: Tutte le cosmicomiche
Çevirenler: Eren Yücesan Cendey - Şemsa Gezgin

Kitap Editörü: Filiz Özdem
Düzelti: Mahmure İleri

Kapak Taşarımı: Nahide Dikel
Kapak Fotoğrafı: Utku Özdem

Baskı: Üç-Er Ofset
Yüzyıl Mah. Massit 5. Cad. No: 15 Bağcılar / İstanbul

Çeviriye Temel Alınan Baskı: Tutte le cosmicomiche, Oscar Mondadori
1. Baskı: İstanbul, Haziran 2007
ISBN 978-975-08-1258-3

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş. 2007
Sertifika No: 1206-34-003513
TUTTE LE COSMICOMICHE
Copyright © The Estate of Italo Calvino, 2002
Bütün yayın hakları saklıdır.
Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
Yapı Kredi Kültür Merkezi
İstiklal Caddesi No. 161 Beyoğlu 34433 İstanbul
Telefon: (0 212) 252 47 00 (pbx) Faks: (0 212) 293 07 23
http://www.yapikrediyayinlari.com
e-posta: ykkultur@ykykultur.com.tr
İnternet satış adresi: http://yky.estore.com.tr
http://alisveris.yapikredi.com.tr
http://www.yapikredi.com.tr

İÇİNDEKİLER

KOZMOKOMİK ÖYKÜLER
Ay'ın Uzaklığı • 9
Gündüzün Doğumu • 22
Uzayda Bir İşaret • 32
Tek Bir Nokta • 41
Renksiz • 46
Sonu Olmayan Oyunlar • 56
Suda Yaşayan Amca • 62
Var mısın Bahse • 73
Dinozorlar • 82
Uzayın Formu • 98
Işık Yılları • 107
Sarmal • 119

SIFIR ZAMAN
Birinci Bölüm – Diğer Qfwfq'lar
Yumuşak Ay • 137
Kuşların Başlangıcı • 145
Kristaller • 156
Kan, Deniz • 164

İkinci Bölüm – Priscilla
I. Eşeyli Bölünme • 179
II. Kromozom Yarılanması • 191
III. Ölüm • 200

Üçüncü Bölüm – Sıfır Zaman
Sıfır Zaman • 207
Takip • 219
Gece Sürücüsü • 231
Monte Cristo Kontu • 238

DİĞER KOZMOKOMİK ÖYKÜLER
Mantarı Andıran Ay • 251
Ay'ın Kızları • 260
Göktaşları • 271
Taştan Gökyüzü • 280
Güneş Var Olduğu Sürece • 287
Güneş Fırtınası • 294
İstiridye Kabukları ve Zaman • 304
Dünyanın Belleği • 308

YENİ KOZMOKOMİK ÖYKÜLER
Hiçlik ve Az • 317
İçe Patlama • 325

DÖNÜŞTÜRÜLMÜŞ BİR KOZMOKOMİK ÖYKÜ
Öteki Eurydike • 333

KOZMOKOMİK ÖYKÜLERİN KRONOLOJİSİ • 341

KOZMOKOMİK ÖYKÜLER

Çeviren: Eren Yücesan Cendey

Yayın Notu: *Bütün Kozmokomik Öyküler*'de yer alan *Kozmokomik Öyküler* (1995) ile *Sıfır Zaman* (2001) bölümü daha önce Can Yayınları tarafından yayımlanmıştır.

Ay'ın Uzaklığı

Sir George H. Darwin'e göre, bir zamanlar Ay Dünya'ya çok yakındı. Gelgitler, Ay'ın yavaş yavaş uzaklaşmasına yol açtı. O gelgitler, yeryüzünün sularında Ay yüzünden oluşur ve Dünya'nın enerjisi yavaş yavaş yok olur.

Çok iyi biliyorum! *–dedi yaşlı Qfwfq,–* belki siz değil, ama ben anımsıyorum. O hep yanı başımızdaydı ve koskocamandı: Hele dolunayken –gün gibi aydınlık geceler yaşardık, ama ışığımız şöyle tereyağı rengiydi– sanki bizi ezecek gibi gelirdi; yarımayken ise gökte rüzgârın sürüklediği bir şemsiye gibi dolaşır dururdu; büyürken sanki iki ucunu batırıp yeryüzüne takılı kalacak sanırdık. Ama, Ay'ın evrelerinin düzeni de bugünkünden çok değişikti: Güneşten uzaklıkların değişik olması, yörüngeler ve neyin nesi olduğunu bilemediğim o eğimler; sonra tutulmalar: Dünya ile Ay birbirlerine o denli yakındılar ki, bunlar her an yaşanırdı. Bir de düşünün, bu iki dev yuvarlak, her an birbirlerine gölge yapma yarışındaydılar.

Yörünge mi? Tabii ki elips biçimindeydi: biraz şu yana eğim yapardı, sonra yeniden yola koyulurdu. Ay daha da alçalınca denizler öyle yükselirdi ki, artık kimse onu tutamaz olurdu. Bazı dolunay gecelerinde ay alçalıp, deniz de yükselince, ayın denizde ıslanmasına kılpayı kalırdı; haydi birkaç metre diyelim. Oraya tırmanmayı hiç denemedik mi? Hem de nasıl? Sandalla tam altına gitmek yeterliydi, sonra bir merdiven dayadın mı, kendini Ay'da bulurdun.

Ay'ın yeryüzüne en çok yaklaştığı nokta, Çinko Kayalıkları'nın açıklarıydı. O zamanlar hâlâ kullanılan kürekli sandallarla giderdik oraya. Yuvarlak, düz ve mantar meşesinden olurdu bu sandallar. Pek çok kişi doluşurduk içine: ben, Kaptan Vhd vhd, onun karısı, benim sağır kuzenim ve bazen, o zaman on iki yaşlarında olan minik Xlthlx de takılırdı peşimize. O gecelerde deniz son derece sakin, cıva gibi gümüşî olurdu. İçindeki mor renkli balıklar, Ay'ın çekimine karşı koyamaz, su yüzüne çıkardı, ahtapotlar ve safran rengi denizanaları da öyle. Her zaman minimini hayvancıkların uçuştuğu görülürdü, sözgelimi, minik yengeçler, kalamarlar, hafif ve saydam yosunlar, mercan bitkileri, bütün bunlar denizden kopar, Ay'a kaçıverirlerdi. Ya oraya takılıp sarkarlardı aşağıya, ya da öylece havada fosforlu ışığın altında uçuşurlardı, biz de muz ağacı yapraklarını sallayarak kovalardık onları.

İşimiz şöyleydi: Sandala tahta bir merdiven yüklerdik: biri onu aşağıdan tutar, biri tepesine tırmanırdı, biri de tam Ay'ın altına yaklaşmak için yavaş yavaş kürek çekerdi. Bunun için sandalda çok insan olması gerekirdi. (Size yalnızca belli başlılarını saydım.) Merdivenin en tepesindeki kişi, sandal Ay'a yaklaşınca korkuyla bağırırdı: "Dur! Dur! Başımı vuracağım!" İnsan yanı başında sivri çıkıntıları, kesici dilimleriyle bunca görkemli bir cismi görünce, öyle sanırdı. Belki, şimdi değişiktir ama, o zaman Ay, ya da daha doğrusu altı, göbeği, yani Dünya'ya değecek gibi olan kısmı, sanki balık pulu gibi bir şeyle kaplıydı. Gittikçe balık karnına benzemeye başlamıştı, öyle de kokardı, anımsadığıma göre, tam balık kokusu değilse de, daha hafif, hani tütsülenmiş somon gibi bir kokusu vardı.

Gerçekten de, merdivenin en üst basamağında dimdik durup kolumu kaldırdım mı, Ay'a değebiliyordum. Ölçüsünü almıştık (henüz bizden uzaklaştığının ayırdına varamamıştık). Önemli olan elleri nasıl değdireceğini bilmekti. Sağlama benzeyen bir pulkaya seçip (sırayla hepimiz çıkıyorduk, beş altı kişi) onu yakalardım, sonra öbür elimle de tutununca, merdivenin de sandalın da altımdan kayıp gittiğini hissederdim. Ay'ın devinimi, beni yerçekiminden koparıverirdi. Evet, Ay'ın, insanı koparıp çekiveren bir gücü vardı, birinden ötekine geçerken bunu

duyumsardım. Kendini hemen yukarı çekmen gerekiyordu, bir tür takla atar gibi; kayalara yapışıp, bacakları yukarı alıveriyor ve sonunda Ay'ın üzerine basıveriyordun. Dünya'dan bakıldığında, sanki baş aşağı, Ay'a asılıymışsın gibi görünüyordun, ama insan, kendini tıpkı Dünya'da olduğu gibi ayakta duruyor hissediyordu. Tuhaf olan tek şey, gözlerini yukarı çevirdiğinde ışıl ışıl mavi denizin dalgalandığını görmek ve ters duran sandaldaki arkadaşlarının, asma salkımından sarkan üzümler gibi tepetaklak durmalarıydı.

Bu tırmanışlarda özellikle becerikli biri varsa, o da sağır kuzenimdi. Kaba saba elleri, Ay'ın yüzüne değer değmez (merdivenden ilk fırlayan o olurdu) birden yumuşak ve güvenli ellere dönüşürdü. Hemen tutunacak en sağlam yeri yakalayıverirdi, sanki avuçlarının gücüyle uydumuzun kabuğunu kendine çekerdi. Bir kez gerçekten de, Ay'a ellerini değdirdi ve sanki ayküre bize daha da yaklaştı.

Daha zor bir işlem olan Dünya'ya inmede de, onun üstüne yoktu. Bizler için bu, elleri havaya kaldırarak, olabildiğince yükseğe sıçramayı gerektiren bir işti. Dünya'dan bakıldığında, denize, derinlere dalan birinin yaptığı hareket gibi görünürdü, aslında Dünya'dan Ay'a atlamak için yapılan zıplamanın tıpkısıydı, ama bu durumda merdiven yoktu. Ay'da merdiveni dayayacak bir yer yoktu ki. Ama benim kuzen, kollar ileride atlayacağına, takla atacak gibi ay yüzeyine eğilir, ellerinin üstünde zıplamaya başlardı. Biz sandaldan seyrederken, onu dev Ay topunu iter gibi, onu vurarak zıplatır gibi görürdük. Bu zıplamanın sonucunda bacakları bize değer değmez, onu ayak bileklerinden yakalar, sandala çekiverirdik.

Şimdi, bana Ay'da ne işiniz vardı diyeceksiniz. Anlatayım: Büyücek bir kaşık ve tahta bir kapla, süt bulmaya gidiyorduk oraya. Ay sütü pek yoğun olurdu, neredeyse çökelek peynir gibi. Yeryüzünün ormanlarından, lagünlerinden, kırlarından uçan ve Ay'ın çekimine kapılan pek çok dünyasal maddenin, pulkayalar arasındaki çukurlarda mayalanmasından oluşuyordu bu süt. En çok da şunlar oluyordu içinde: bitkisel özler, kurbağa iribaşları, katran, mercimek, bal, nişasta billuru, mersinbalığı yumurtası, küf, polen, jelatinli maddeler, kurtlar, reçine, biber, mi-

neral tuzlar ve yakacak maddeler. Ay yüzeyini örten pulların arasına kaşığı daldırmak yeterliydi, bu değerli bulamaçtan bir dolu toplayabiliyordum. Saf olmuyordu tabii, çeri çöpü pek boldu: Mayalanma sırasında (ay çöllerinin sıcak yüzeyinden uçarken) bütün cisimler erimiyordu; kimi öylece batıp kalıyordu: tırnaklar, kıkırdaklar, çiviler, denizatları, cevizler, çekirdekler, çömlek kırıkları, olta iğneleri ve bazen de bir tarak bile çıkıveriyordu içinden. Bu nedenle püreyi topladıktan sonra, şöyle bir süzgeçten geçirmek gerekiyordu; ama işin asıl güç yanı o değildi: onu dünyaya aktarmaktı asıl sorun. Bunu da şöyle yapıyorduk: Kaşığı iki elle tutuyor, bu püreyi içine koyup mancınık gibi fırlatıyorduk yeryüzüne. Peynirimiz uçuyordu ve eğer yeterince güçlü bir atış olmuşsa, gidip tavana, yani deniz yüzeyine yapışıyordu. Oraya düşünce de, yüzmeye başlıyor, benim sağır kuzen, müthiş bir beceriyle hem gözü hem bileği keskin biri olarak, sandaldan uzattığımız bir kepçeyle onu yakalayıveriyordu. Ben bazen beceremiyordum ve attığım peynir, Ay'ın çekimini yenemeyip gelip gözümün üstüne düşüveriyordu.

Kuzenimin becerilerini sayıp bitirmedim daha. Ay kayaları arasından süt sağmak, onun için sanki bir oyundu. Sırasında kaşık yerine kayaların altına çıplak elini, bazen de tek bir parmağını daldırırdı. Sırayla gitmezdi, bir şuraya bir buraya sokardı elini, ıssız köşelerde, sanki Ay'la şakalaşır gibi, onu gıdıklar gibi bir hali olurdu. Ve elini değdirdiği yerden keçi memesinden akar gibi fışkırıverirdi süt. Bize de, peşinden kaşıkla dolaşıp bulduğu sütü toplamak kalırdı. Bu dolaşmamızın da bir yolu yordamı yoktu, sağır kuzenin izlediği yollara akıl ermiyordu. Bazı noktalar vardı ki, oralara yalnızca dokunmuş olmak için dokunurdu.

Şu pulla, bu pul arasında Ay kabuğunun çıplak ve yumuşak katmanları arasında gezinirdi. Kuzenim, arada sırada buralara başparmağını değil, ayağının başparmağını sokardı (Ay'a yalınayak çıkardı) ve çıkardığı seslere, sıçrayışlarına bakılırsa, bu işten pek hoşlanırdı.

Ay'ın yüzeyi hep böyle pullarla kaplı değildi, çıplak, kaygan, soluk bir kille örtülü yerler de vardı. Bu yumuşak alanları görünce sağır kuzen, taklalar atmaya, kuşlar gibi uçmaya he-

veslenir, bu Ay hamurunda bütün kişiliğiyle yoğrulmak isterdi. Böyle böyle uzaklaşır ve bir an gözden yiterdi. Ay üzerinde asla keşfetmeye cesaret edemediğimiz ya da gitmeye bir neden olmayan yerler de vardı; bana kalırsa, bütün o taklalar, sıçramalar, o uzaklaşma niyetinin bir ön hazırlığı, hatta bizi kandırmadan başka bir şey değildi. O görünmeyen yerlerde gizli bir şeyler çevirdiğine emindim. Öyle gecelerde, Çinko Kayalıkları'nın açıklarında değişik bir havaya girerdik; neşeliydik, ama sanki başımızın içinde beynimiz yokmuş da, Ay'ın çekimine kapılmış, yüzen bir balık olduğunu duyumsardık. O zaman da şarkılar söyleyerek, çalgılar çalarak açılırdık denize. Kaptanın karısı arp çalardı, upuzun kolları vardı, o gecelerde bu kollar, yılanbalığı gibi gümüşsü parıltılar saçardı, kolaltları da denizkestanesi gibi karanlık ve esrarengiz olurdu. Ve arpın sesi öylesine tatlı, öylesine yüksekti ki buna karşı konulamazdı ve biz de bağrışmaya başlardık, hem müziğe eşlik etmek hem de o sesten kulaklarımızı sakınmak için.

Saydam denizanaları deniz yüzeyinde gezinir, şöyle bir titrer, dalgalanarak Ay'a doğru yükseliverirdi. Minik Xlthlx, bunları havadayken yakalamaya bayılırdı, ama pek de kolay değildi bu. Bir kez, kollarını havaya kaldırmışken öyle bir sıçradı ki, zayıflığı nedeniyle ayçekimi yerçekimini altetti ve minik kız, denizin üzerinde denizanalarıyla birlikte uçmaya başladı. Birden korkuya kapıldı, önce ağlamaya başladı, sonra gülmeye ve kaptırdı kendini bu oyuna, havada uçuşan balıklardan, yengeçlerden yakalamaya, bazılarını ısırmaya başladı. Biz de onun peşinden ayrılmamaya çalışıyorduk: Ay, kendi yörüngesinde ilerliyor, gökyüzü boyunca peşine takılan o kalabalığı sürüklüyor, uzun bir dizi yosunun peşinden iki araya asılı kalmış bir de kız çocuğu uçuşuyordu. Xlthlx'in iki ince saç örgüsü vardı, sanki onlar da kendi başlarına uçuşuyordu, Ay'a doğru kaldırmışlardı uçlarını, ama arada kız onlara şöyle bir vuruveriyordu, çorapları da –uçarken sandaletleri düşmüştü– ayaklarından çıkmak üzereydi, yeryüzünün çekimiyle aşağı sarkıvordu. Biz de merdivenin tepesinde kızı yakalamaya uğraşıyorduk.

Havada uçuşan hayvancıkları yemek, iyi bir düşünceydi; Xlthlx ağırlık kazandıkça yere doğru yaklaşıyordu, daha doğ-

rusu o cisimler arasında en büyük kütle onun gövdesinde olduğu için, yosunlar, planktonlar ve denizanaları onun ağırlığına eklenmeye başladı, sonunda kızın gövdesi minik deniz hayvanlarınınkine benzer bir kabukla örtülmeye, yosunlarla kaplanmaya başladı. Bu kabuğa büründükçe Ay'ın etkisinden kurtuldu, sonunda suyun yüzüne değecek kadar alçaldı ve suyun içine battı.

Hemen onu kurtarmaya seğirttik: Mıknatıs gibi çekmişti bu kabuğu üzerine, onu soymalıydık, güç işti doğrusu. Yumuşak mercanlar sarmıştı başını ve saçlarına her tarak vuruşta hamsiler, minik yengeçler dökülüyordu; gözleri gözkapaklarına sımsıkı yapışan salyangozlarca mühürlenmişti, ahtapot kolları onun kollarına, boynuna dolanmıştı, üzerindeki giysisi de sanki süngerden ve yosundan dokunmuş gibi duruyordu. Önce kaba bir temizlik yaptık üzerinde; sonra kendisi, üzerinden kılçıklar, midye kabukları soydu haftalarca; ama neredeyse o göze görünmez tekhücreli yosuncuklar gövdesinde benimsi bir leke bıraktı.

İşte Ay ile Dünya arasındaki çekim böylece dengeleniyordu. Dahasını da söyleyeceğim: Uydumuzdan yeryüzüne inen bir cisim, hâlâ ayçekiminin etkisi altında bir süre dünyamızda kalıyor, ama bizim yerküremizin çekimini kabul etmiyordu. Ben ki, bunca iri, bunca şişmanım, her Ay'a çıkışta, benim tepede, Dünya'nınsa altta oluşuna bir türlü alışamazdım, arkadaşlarım beni kollarımdan çekmek zorunda kalırlardı, sandalda üzüm salkımları misali, ben de başım aşağıda bacaklarımı göğe doğru uzatmaya devam ederdim.

"Tutun! Bize sıkı tutun!" diye bağırırlardı, ben de bu itiş kakış sırasında birkaç kez Bayan Vhd vhd'nin yuvarlak, iri göğsüne tutunmuştum. Ay'ınkine yakın, hoş ve güvenli bir temastı, hatta daha güçlü bir çekimi vardı, hele ki, bu iniş sırasında öteki kolumla da onun kalçasına sarılabilirsem, bu dünyaya yeniden gelebildiğime inanırdım; sonunda sırtüstü düşüverirdim sandalın içine ve Kaptan Vhd vhd beni canlandırmak için bir kova su dökerdi başımdan aşağı.

İşte kaptanın karısına olan aşkım böyle başladı ve bütün acılarım. Neden derseniz, hanımefendinin onca inatla diktiği bakışların kime çevrili olduğunu anlamakta gecikmemiştim:

Kuzenim ellerini Ay'a dayar dayamaz kadına bakıyordum ve Ay ile bizim sağır arasındaki içten yakınlığın onu heyecanlandırdığını gözlerinden okuyordum; bizimki, esrarlı Ay gezilerinde yitip gidince, onun huzursuzlandığı, diken üzerinde oturmaya başladığı fark ediliyordu. Artık açık açık görüyordum: Bayan Vhd vhd, Ay'ı kıskanıyordu, ben de kuzenimi. Gözleri pırlanta gibiydi Bayan Vhd vhd'nin; ışıl ışıldılar, Ay'a bakarken sanki şöyle der gibiydi: "Ona sahip olamayacaksın!" Ben de kendimi dışlanmış hissediyordum.

Bütün bu olan bitenden haberi olmayan biri varsa, o da sağırdı. Onun inmesine yardım edilirken –daha önce anlattığım gibi– bacaklarından çekilirken Bayan Vhd vhd, gururunu sanki ayaklar altına alıyor, uzun gümüşsü kollarını uzatıyor, onu sarmalıyordu; ben, yüreğimde bir sıkışma duyuyordum (benim ona tutunduğum kereler gövdesi yumuşak ve nazikti, ama kuzenime yaptığı gibi öyle kendini uzatır bir hali olmazdı), ne var ki bizim kuzen buna kayıtsız kalıyordu, aklı hâlâ Ay'daki kaçamaklarındaydı.

Karısının davranışlarını fark etmiyor mu diye kaptana bakardım, ama deniz tuzundan yıpranmış, katran lekeli çizgiler dolu yüzünden hiçbir şey anlaşılmazdı. Sağır, Ay'dan her zaman en son inen kişi olduğu için, onun dönüşü, sandalların yola çıkışını haber verirdi. O zaman, son derece nazik bir edayla, Vhd vhd arpını alır, karısına uzatırdı. Artık kadın bunu alıp birkaç nota çalmak zorundaydı. Onu, Sağır'dan, arpın sesinden başka hiçbir şey ayıramazdı. Ben de o hüzünlü şarkıya katılırdım: "Her parlak balık su yüzünde, su yüzünde, her kara balık su dibinde, su dibinde..." ve herkes, sağır kuzenin dışında herkes, bana katılırdı.

Her ay, uydumuz öbür yana geçer geçmez, Sağır, dünyaya küser, her şeyle ilişkisini keserdi; yalnızca dolunayın yaklaşması onu canlandırırdı. O gün, ben sandalda kaptanın karısıyla kalabilmek için, Ay'a tırmananlara katılmamıştım. Ama kuzenim, merdivene tırmanmaya başlayınca, Bayan Vhd vhd "Bugün ben de çıkmak istiyorum oraya," demez mi!

Kaptanın karısının Ay'a çıktığı görülmüş şey değildi. Ama Vhd vhd buna karşı koymadı, hatta onu merdivene itti bile de-

nebilir, bir yandan da bağırıyordu: "Haydi git bakalım!" Hepimiz ona yardım ettik, ben arkadan tutuyordum, kollarımda yumuşaklığını, yuvarlaklığını duyuyordum, onu düşürmemek için yüzümle ve avuçlarımla dayanıyordum, sonunda ayküreye yükselince, yitirdiğim o dokunuş bir boşluk bıraktı bende; ardından seğirttim, bir yandan da şöyle sesleniyordum: "Ben de çıkıyorum! Ona yardım etmeye!"

Sanki bir diş geçirilmiş gibi kalakaldım geride. "Sen burada kal, biraz sonra burada gerekli olacaksın!" diye buyurdu Kaptan Vhd vhd sesini yükseltmeden.

O anda herkesin niyeti açıktı. Gene de ben toparlayamıyordum, daha doğrusu duyduklarımı doğru yorumladığımı sanıyordum. Tabii, kaptanın karısı, kuzenimle oraya kaçmayı çoktan istiyordu (ya da en azından onun Ay'la bunca kaçamağında yalnız olmasını istemiyordu), ama belki de planının daha tutkulu bir yanı vardı: Bunu Sağır'la da kararlaştırmış olabilirlerdi, Ay'da birlikte saklanmak ve bütün bir ayı orada birlikte geçirmek... Ama belki benim kuzen, sağır olduğu için onun ne anlatmaya çalıştığını anlamamış olabilir, onun niyetini, isteğini kavramamış bile olabilirdi. Kaptana gelince; o, karısından kurtulmaktan başka bir şey düşünmüyordu, gerçekten de Bayan Vhd vhd, Ay yüzeyine çıkar çıkmaz, onun büyük bir keyif ve hoşnutluk içinde olduğunu gördük, karısının gitmesine neden karşı çıkmadığını o zaman anladık. Ama acaba, o Ay'ın yörüngesinin giderek genişlediğini başından beri biliyor muydu? İçimizden hiçbiri böyle bir şeyden kuşkulanamazdı. Sağır? Belki yalnızca Sağır: Kozasının içinde her şeyi sezinleyen o, belki de önceden duyumsamıştı o gece Ay'la vedalaşmak zorunda olduğunu. Bu yüzden, kendi gizli köşesine saklandı ve sandala dönmek üzere görünmedi. Ve kaptanın karısı da onu izledi. Geniş pulkayalıklardan geçtiğini birkaç kez gördük, bir an dönüp baktı, sanki onu fark edip fark etmediğimizi anlamak ister gibiydi.

O gece olağandışıydı gerçekten de. Denizin yüzeyi, her dolunayda olduğu gibi düz değildi, deniz sanki göklere değmek ister gibiydi, ama bir bakıyordunuz dinginleşiveriyordu, sanki Ay'ın çekiminden kurtulmuş gibi. Işık da, öbür dolunaylarda olduğundan başkaydı; gecenin karanlığı baskın çıkıyordu. Yu-

karıdaki arkadaşlar da bir şeyler olduğunun farkındaydılar, gözlerini korkuyla bize dikmişlerdi. Onların da bizim de ağzımızdan aynı anda şu çığlık koptu: "Ay uzaklaşıyor!"

Daha sesimizin yankısı dinmemişti ki, Ay'ın üzerinde kuzenim göründü, koşuyordu. Korkmuş gibi bir hali yoktu, şaşırmışa da benzemiyordu: Ellerini yere dayadı, her zamanki taklalarını atmaya hazırlandı, ama bu kez bir kez sıçradı ve öylece kalakaldı, geçen sefer minik Xlthlx'e olduğu gibi havaya asılı kaldı, bir an Ay ile Dünya arasında uçtu, baş aşağı döndü, sonra akıntıya karşı yüzen bir kişi gibi bizim gezegenimize yöneldi.

Ay'daki öteki denizciler de onun gibi yapmaya yeltendiler. Kimse, ay sütünü getirmeyi düşünmüyordu, kaptanın da böyle bir şey söylediği yoktu. Aslında çok bile beklemişlerdi, aradaki uzaklık aşılamayacak hale gelmişti; ötekiler, benim kuzenin yüzüşüne ya da uçuşuna öykünmeye kalkıştılar, ama öylece havada asılı kaldılar. "Birbirinizin omzuna çıkın sersemler! Haydi!" diye haykırdı kaptan. Onun buyruğuyla denizciler bir araya gelmeye, birbirinin omuzlarına tırmanmaya, birbirlerini dünyanın çekim alanına itmeye başladılar: Sonunda, yağmur gibi birbiri ardına denize dökülmeye başladılar.

Şimdi sandallar orada burada onları toplamaya çalışıyorlardı. "Bekleyin! Hanımefendi yok!" diye bağırdım. Kaptanın karısı da sıçramayı denemişti, ama Ay'a birkaç metre yükseklikte takılı kalmıştı, gümüş renkli kollarını boşlukta sallayıp duruyordu. Ben, merdivene tırmandım, ona bir tutamak olsun diye arpı uzattım. "Yetişmiyor! Gidip onu almamız gerek!" dedim ve arpı geri verdim. Üzerimdeki kocaman ayküre eski görünümünü yitirmişti, öylesine küçülmüştü ki; gözle görülürcesine öylesine küçülüyordu ki, sanki benim bakışlarım onu geri itiyor gibiydi. Gökyüzü gittikçe açılıyor, yıldızlar çoğalıyordu ve gece üzerime bir boşluk ırmağı gibi akıyor, beni çaresizlik ve tedirginlik içinde bırakıyordu.

"Korkuyorum!" diye düşündüm. "Atlamak için fazlasıyla korkuyorum! Aşağılığın tekiyim," ve o anda atladım. Gökte öfkeyle yüzüyordum, arpı ona uzatıyordum, ama o bana uzanmaktansa kendi içine kıvrılıyor, bana bir yüzünü dönüyordu bir arkasını.

"Birleşelim!" diye bağırdım, ona uzandım, belinden tutmak üzereydim, bütün bedenimle ona yapışmaya çalışıyordum. "Birleşelim, birlikte düşelim!" Ona daha sıkı tutunmaya çalışıyordum, bu duygu da içimi bir hoş ediyordu. Ona sarıldıkça, birlikte Ay'a doğru düşmekte olduğumuzu neden sonra ayrımsadım. Bunu anlamamış mıydım, yoksa baştan beri niyetim bu muydu? Henüz bir düşünce geliştirmeye zaman bulamamıştım ki boğazımdan şöyle bir bağırış koptu: "Seninle bir ay boyunca ben kalacağım!" Hem de: "Senin üzerinde!" diye bağırıyordum heyecanla. "Tam bir ay, senin üzerinde!" O anda Ay'ın üzerine düşmemizle kollarımız birbirinden ayrıldı, o buz gibi kayaların üzerinde sağa sola yuvarlandık.

Ay yüzeyine her gelişimde yaptığım gibi, gözlerimi yukarı çevirdim, tavan gibi denizi görebileceğimi düşünüyordum; onu gördüm, evet onu bu kez de gördüm, ama öylesine yüksekti ki; denizin kıyıları, çevresindeki karalar, dağlar da seçiliyordu ve sandal ne kadar küçüktü, arkadaşların yüzü tanınmıyordu, sesleri duyulmuyordu! O sırada bir ses gelir gibi oldu yakından, Bayan Vhd vhd arpını bulmuştu ve iniltiye benzer bir ezgi çıkararak okşuyordu çalgısını.

Uzun bir ay başladı. Ay, dünyanın çevresinde yavaş yavaş dönüyordu. Asılı olan kürede tanıdık o kıyıyı değil, ama derin okyanusları, parlak kumlarla örtülü çölleri, buzdan anakaraları, sürüngenlerin kaynaştığı ormanları, coşkun ırmakların yardığı dağ zincirlerinin kayalık duvarlarını, tüf kaplı mezarları, kil ve çamur imparatorluklarını görüyorduk. Uzaklık, hemen her şeyi aynı renge boyamıştı: yabancı görüntüler, uzaklıkla daha da yabancılaşıyordu; fil ve çekirge sürüleri, geniş ovalardan birbirlerinden ayırt edilmeden geçip gidiyordu.

Mutlu olmalıydım. Hayallerimde olduğu gibi işte onunla baş başaydım, kıskandığım kuzenim ve onun Ay'la olan yakınlığı idiyse, şimdi onun da yerindeydim ve gecesi gündüzüyle bir ay önümüzde uzanıyordu; uydunun kayalıkları, bizi o tanıdık, ekşi sütüyle besleyecekti, gözlerimiz doğmuş olduğumuz o dünyaya çevrili, hiçbir dünyalının görmediği şekilleri seyirde, ya da olgun meyveler büyüklüğündeki yıldızların karşısın-

da, her şey ışıltılı umutların ötesindeydi ve biz, biz, her şeye karşın, her şeye karşın, her şeye karşın sıladaydık.

Dünya'dan başka bir düşündüğüm yoktu. İnsanı olduğu kişi yapan o, Dünya'nın ta kendisiydi; burada, Dünya'dan koparılıp atıldığımız bu yerde ise, ne ben bendim, ne de o eski o'ydu; yeryüzüne dönmek istiyordum, onu temelli yitirmiş olma korkusu beni perişan ediyordu. Aşk hayallerimin mutluluğu, Ay ile Dünya arasında yuvarlandığımız an boyunca sürmüştü, yeryüzünden ayağım kesilince, aşkımın yerini, eksikliğini duyumsadığım şeyin özlemi almıştı, bir nerede, bir çevre, bir önce, bir sonra.

Benim hissettiklerim bunlardı. Ya o? Bunu kendi kendime sorunca korkularım bölündü. O da Dünya'dan başka bir şey düşünmüyorsa, bu iyi bir işaret olurdu, en azından aynı şeyleri hissediyor olurduk; ama bir yandan, bu her şeyin boşuna yaşandığı, onun hâlâ Sağır'ın peşinde olduğu anlamına da gelebilirdi. Oysa, bütün bunlar boşunaydı. Gözlerini asla eski gezegenimizden ayırmıyor, geniş düzlüklerde solgun yüzüyle, ağıtlar yakarak ve Ay yüzeyinde besteleyiverdiğini sandığım parçalar çalıyordu arpıyla. Rakibimi yendiğimin bir göstergesi miydi bu? Hayır, yitirmiştim, bu umutsuz bir yenilgiydi. Çünkü o, kuzenimin tek aşkının Ay olduğunu iyice anlamıştı, artık onun tek isteği, Ay olabilmek, o insanüstü aşkın nesnesiyle özdeşleşebilmekti.

Ay, Dünya çevresindeki dönüşünü tamamladı ve Çinko Kayalıkları gene tam tepemizde göründü. Bunu ayırt ettiğimde müthiş telaşlandım. En karamsar tahminlerimde bile, oraların bunca uzaklıkla bu kadar küçük görüneceğini düşünmemiştim. Arkadaşlar gene denize açılmışlardı, ama bu kez gereksiz merdivenleri yanlarına almamışlardı; bu kez her birinin elinde çok uzun direkler vardı, direklerin uçlarında da kıvrık çengeller, kancalar takılıydı. Belki biraz daha ay sütü toplamak, belki de biz zavallılara bir yardım eli uzatmaktı niyetleri. Ama onların Ay'a yetişmeleri olanaksızdı; ya arkadaşlar, ya da değnekleri suya düştü, bazı sandallar da devrildi. İşte tam o sırada, bir başka sandaldan, upuzun bir sopa yükselmeye başladı. Bambudan yapılmış olmalıydı, daha doğrusu pek çok bambu kamışın

birbirine eklenmesiyle oluşmuştu; onu yavaş yavaş kaldırmak gerekiyordu, çünkü çok ince olduğundan her an bükülebilirdi, büyük bir güç ve beceriyle havaya kaldırdıklarında bu düşey ağırlık sandalı altüst edebilirdi.

İşte o çubuğun Ay'a değeceği belliydi. Bir an bize değer gibi oldu, ama sıyırıp geçti, sonra bir başka sallantıyla yine yakınımıza çarptı ve gene gitti, bir saat rakkası gibi. O anda tanıdım onu, daha doğrusu ikimiz de –hanımefendiyle ben– tanıdık, kuzenimdi, ondan başkası olamazdı bu; Ay'la oynaşan oydu, onun şakalarından biriydi yine; sanki Ay'ı o kamışın ucunda taşıyor gibiydi. Bu yaptığının hiçbir yararı olmadığını sonradan anladık; hiçbir şey becermek amacı yoktu ve hatta Ay'ı ittiği bile söylenebilirdi, onu yörüngenin en uzak köşesine yollamayı bile istiyor olabilirdi. Bu da ona yaraşırdı doğrusu. Ay'ın doğasına, yazgısına, gidişine ters düşen istekler duyması olanaksızdı, eskiden Ay'ın yakınlığıyla coşarken, şimdi de onun uzaklaşmasından haz duyuyordu.

Bu durum karşısında Bayan Vhd vhd, ne yapmalıydı? Sonunda, Sağır'a karşı olan duygularının yersiz bir şımarıklık değil, gerçekten karşılıksız bir aşk olduğunu gösterdi. Eğer o sırada kuzenim uzaktaki bir Ay'dan hoşlanıyorsa, o da uzakta kalacaktı, Ay'ın üzerinde. Uzanan bambu kamışa tutunmak istemeyişinden, arpı yüksekteki Dünya'ya çevirip tellerini tıngırdatmaya başlamasından anladım bunu. Onu gördüm diyorum, ama aslında gözümün ucuyla yakaladım onun bu görüntüsünü; çünkü çubuk, Ay yüzeyine değer değmez, onu yakalamak üzere atladım ve bir yılan gibi ona tırmanmaya başladım. Kollarımın, bacaklarımın olanca gücüyle boşlukta yükseliyordum, sanki Dünya'ya dönmemi buyuran doğal bir güce kapılmış gibiydim. Beni oraya iten nedeni unutmuştum, belki de her zamankinden daha çok bilincindeydim o nedenin ve onun şanssız sonucunun. Artık daha fazla çaba göstermeme gerek kalmayan bir noktaya ulaşmıştım, tam o sırada kamış kırıldı, bin parça oldu ve ben sandalların arasından suya düştüm.

Dönüş çok tatlıydı, yeniden kavuşulan ülkem, ama ona karşı duyduğum, bir yitirmenin kederinden başka bir şey değildi; gözlerim, artık hiç ulaşamayacağım Ay'a çevirili, onu arı-

yordum. Ve onu gördüm. Tam bıraktığım yerde, tam başlarımızın üzerinde, bir kumsala uzanmış yatıyordu ve hiçbir şey söylemiyordu. Ay rengindeydi; arpını yanında tıtuyordu, bir elini yavaş yavaş tellerde gezdiriyordu. Göğsünün, kollarının, kalçalarının biçimi tam anımsadığım gibi görünüyordu, şimdi Ay da onun gibi yuvarlak ve uzaktı. Hilal görünür görünmez gözlerimi Ay'a çevirir, Ay büyüdükçe onu görme hayallerim artar, onu, ya da ona, ama yalnızca ona ait bir şeyi, belki yüz, belki bin değişik biçimde onu, Ay'ı Ay kılan onu ve her dolunayda gece boyunca köpekler ulur ve ben de onlarla ulurum.

Gündüzün Doğumu

Güneş sisteminin gezegenleri, diye açıklıyor G.P. Kuiper, biçimsiz bir bulutsunun ve bir akışkanın karanlık dönemlerde yoğunlaşması sonucu katılaşarak oluştu. Her yan soğuk ve karanlıktı. Daha sonra, Güneş, bugünkü boyutuna varana dek küçüldü; bu değişim süresince de ısı yükseldi, yükseldi, bin dereceye vardı ve uzaya ışınlar yaymaya başladı.

Kör karanlıktı –*diye onaylıyor yaşlı Qfwfq*,– ben daha çocuktum, hayal meyal anımsıyorum. Annem, babam, Bb'b Nine, ziyarete gelmiş bazı amcalar, sonradan ata dönüşen Bay Hnw ve biz küçükler, orada, her zamanki yerimizde duruyorduk. Bulutsuların üstünde, bunu sanırım birkaç kez daha anlatmıştım, yamyassı uzanırdık, kimisi yatmak derdi buna, kımıldamadan dururduk, o ne yana dönerse, biz de dönerdik. Ama dışında yatmazdık, anlıyorsunuz değil mi? Yani bulutsunun yüzeyinde; yok hayır, orası çok soğuk olurdu; altına giriyorduk, sanki akışkan ama kumlu bir maddenin içine sokulmuş gibi. Zamanı ölçmenin yolu yoktu; bulutsuların dönüşünü ne zaman hesaplamaya kalkışsak tartışma çıkardı, çünkü karanlıkta bir kerteriz noktası yoktu; sonunda olan olur, iş kavgaya dönüşürdü. Bu yüzden yüzyılların dakikalar gibi akıp gitmesine aldırmıyorduk; beklemekten başka çare yoktu, olabildiğince örtünmek, uyuklamak, arada bir de herkesin orada olduğunu anlamak için bir ses vermek ve doğal olarak kaşınmak; çünkü, söylemesi hoş gibi geliyor ama, bu parçacıkların dönüp durması sıkıntılı bir kaşıntıdan başka bir işe yaramıyordu.

Beklediğimiz neydi, bunu bilen yoktu; tabii, Bb'b Nine maddenin eşit bir şekilde bütün uzaya yayıldığı zamanları anımsıyordu ve bütün yaşlıların öykülerinde yer alan abartılarla ısı ve ışığı anlatıyordu, o zamanların bir başka güzel olduğu ya da en azından değişik diyelim, sürekli yineleniyordu ve bize kalan bu bitmek bilmeyen geceyi geçirebilmekti.

Aramızda kendini en iyi hisseden kız kardeşim G'd(w)^n idi, çünkü zaten içedönük bir yapısı vardı: Ürkek bir kızdı, karanlıktan hoşlanırdı. Kendi başına kalabilmek için, bulutsunun kenarlarında, en uzak yerleri seçiyor, karanlığı gözlüyor, toz taneciklerinin çağlayanlar gibi akışını izliyor, kendi kendine konuşuyordu; arada bir de toz taneciklerinin çağlayanını andıran gülücükler atıyor, şarkılar mırıldanıyor, kendini uyur uyanık hayallere kaptırıyordu. Onun hayalleri bizimkilere benzemezdi; çünkü biz bu karanlığın ortasında, aklımıza başka şey gelmediğinden karanlıktan başka bir şey düşleyemiyorduk, sayıklamalarından anladığımız kadarıyla, o yüz kez daha derin, daha çeşitlemeli, daha kadifemsi karanlıkların hayallerine dalıyordu.

Bir şeylerin değişmeye başladığını ilk ayırt eden babam oldu. Ben uyuklamaktaydım, onun bağırışıyla uyandım:

"Dikkat edin! Burası ele geliyor!"

Tam altımızda, bulutsunun maddesi, her zaman akışkanken, şimdi yoğunlaşmaya başlıyordu.

Gerçekten de, birkaç saattir yattığı yerde dönüp duran annem, "Off, ne yanıma yatacağımı bilemiyorum!" diye sızlanıp duruyordu; ona bakılırsa, birkaç saatten beri, o da uzandığı yerde bir değişiklik olduğunu ayırt etmişti. Toz tanecikleri, eskisi gibi yumuşak, esnek, biçimsiz, istendiğinde hiç iz bırakmadan içine gömülerek keyif çattığımız o eski halini yitiriyordu; annemin bütün ağırlığıyla her zaman başını koyduğu yer belirgin bir biçimde çukurlaşıyor, içine gömülüyordu. Annem, belki de yüzlerce kilometre altta olan bu sertleşmeyi, katılaşmayı, onu örten yumuşak toz taneciklerine karşın hissettiğini sanıyordu. Genellikle annemin bu tür uyarılarına kulak astığımız pek söylenemezdi: zavallıcık, aşırı duyarlı ve yaşlı biri olarak, yaşanmakta olan dönemlerin, onun sinirlerine iyi gelmeyeceği besbelliydi.

Derken, o zamanlar henüz küçük bir çocuk olan kardeşim Rwzfs'in bir an bir şeyi, nasıl diyeyim, sanki vurduğunu, kazdığını, yani orada devindiğini fark edip sordum:

"Ne yapıyorsun öyle?"

O da bana şöyle dedi: "Oynuyorum."

"Oynuyor musun? Neyle?"

"Bir şeyle," dedi.

Anlıyorsunuz değil mi? Bu ilk kez oluyordu. Oynayacak bir şey, asla var olmamıştı. Neyle oynayabilirdik ki? O gazsı bulamaçla mı? Ne eğlenceydi ama? Tam kız kardeşim G'd(w)^{n}'e göre işti bu. Eğer Rwzfs, 'oynuyorum' dediyse, yeni bir şey bulduğu ortadaydı. Zaten az sonra, tam ona yakışır bir abartmayla, bir çakıl bulduğunu söyledi. Çakıl değildi bu, doğal olarak, ama kesin olarak daha sert bir şeydi ya da en azından daha az gazsı idi. O, bu konuda hiçbir zaman kesin ayrıntı vermedi, aklına geldiği gibi öyküler uydurup durdu ve günün birinde nikelin oluştuğu dönemde, herkesin nikelden başka bir şeyden söz etmediği günlerin birinde, şöyle deyiverdi: "İşte! O nikeldi, o oynadığım nikeldi!" Bunun için kardeşimin lakabı 'Nikel Rwzfs' kaldı. (Böyle demekle, onu nikele dönüştüğü için böyle çağırdıklarını sanmayın, çünkü bunu başaramamıştı, ne olsa biraz eblehti, mineral evresinden ileri geçemedi, işler başka türlü şimdi, bunu dürüstlük aşkıyla söylüyorum, kardeşim söz konusu olduğu için sanmayın, o her zaman biraz eblehti, ama metalik biçimde değil, daha çok jölemsi aşamada, zaten bir süre sonra pek erken bir yaşta, ilk oluşan yosunlardan biriyle evlendi ve hakkında bir daha hiçbir şey duymadık.)

Diyeceğim şu ki, herkes bir şeyler duyumsuyordu, bir benim dışımda; dalgınlığımdan olacak. Uyuyor muydum, uyanık mıydım, anımsamıyorum, babamın seslendiğini işittim: "Buraya el değiyor!" Bu anlamsız bir deyimdi (Çünkü o zamana dek, hiçbir şey, hiçbir şeye değmemişti, bundan emindik), ne var ki söylendiği anda bir anlam kazandı, bu duyguyu yaşamaya başlamıştık, biraz içimiz bulanıyordu, cıvık cıvık düz bir yüzeyin üstünde sıçrıyor gibiydik sanki. Sonunda ben paylarcasına seslendim:

"Aman, nine!"

Sonradan kendime sık sık, neden ilk tepki olarak ninemi suçladığımı sormuşumdur. Bb'b Nine, eski zamanların alışkanlıklarına bağlı olarak, yersiz işler yapardı: Hâlâ uzayın genişleyip samanyollarının uzaklaştığını sanıyordu ve sözgelimi şuraya atılıverilen çöpün seyrelerek uzaklarda yok olacağına inanabiliyordu. Yoğunlaşma süreci başlayalı beri, atılan pislikler parçacıklara takılıp kalıyor ve çevremizde geziniyordu; işte bu kafasına girmiyordu bir türlü. Bu yüzden, ben bu yeni 'el değiyor' olayını, ninemin yanlış yaptığı bir işe bağlamış, onu paylamıştım.

Buna karşılık Bb'b Ninem şöyle seslendi: "Ne oldu? Simidi mi buldun?" Bu simit dediğimiz, ninemin, evrenin ilk felaketlerinin birinde ele geçirip hiç yanından ayırmadığı, üzerine oturmak için kullandığı ve galaktik bir maddeden yapılmış küçük bir elipsti. Büyük gecenin bir ânında, yitip gitmişti ve ninem, beni, onu saklamakla suçluyordu. Evet, o simitten her zaman nefret ettiğim doğruydu, hem kaba sabaydı, hem de bizim bulutsunun üzerine hiç yakışmıyordu, ama ninemin her zamanki isteğinin tersine, ona sıkı sıkı bekçilik etmemekle suçlanabilirdim ancak.

Ona karşı daima çok saygılı olan babam bile, kendini tutamadı ve: "Dinleyin anne, burada, kim bilir neler oluyor, sizse şimdi, simit peşindesiniz!" dedi.

"Ah, ben size uyuyamıyorum, demiştim!" dedi annem de. Onun bu çıkışı da pek yersizdi.

Tam o anda beter bir 'Tüh! Haak! Puu!' sesi işitildi ve Bay Hnw'ye bir şey olduğunu anladık: hiç durmadan tükürüyordu.

"Bay Hnw! Bay Hnw! Durun biraz! Neredesiniz siz?" diyordu babam o sonsuz karanlıkta. El yordamıyla onu bulduk, bulutsunun üzerine yerleştirip biraz nefes almasını bekledik. Sonra onu gittikçe kaygan ve cıvık bir hal alan yüzeyin üzerine yatırdık.

"Uak! İnsanın üstüne kapanıyor bu nesne!" demeye çalışıyordu Bay Hnw, zaten her zaman pek yetenekli bir konuşmacı olmamıştı. "Biri yukarı gidiyor, biri aşağı! Ve yutkun! Hığğk!" diyor ve tükürüyordu.

Olay şuydu: Artık dikkat edilmezse, bulutsunun içine batılıyordu. Annem, annelere özgü içgüdüsüyle, bunu anlayan ilk

kişi olmuştu. Ve şöyle bağırmıştı: "Çocuklar! Hepiniz burada mısınız? Nerelerdesiniz?"

Aslında hepimiz biraz dalgındık, eskiden, her şeyin aynı düzende akıp gittiği yüzyıllar boyunca bile bizi yitirmekten korkarlardı, şimdi de aklına bu gelmişti.

"Sakin olun! Sakin olun! Kimse buradan uzaklaşmasın," dedi babam. "G'd(w)^{n}! Neredesin? İkizler? İkizleri gören var mı, söyleyin?"

Kimse yanıt vermedi.

"Eyvah, kayboldular!" diye bağırdı annemiz. Küçük erkek kardeşlerim henüz bir iletişim kurmayı bilemeyecek kadar miniktiler, bu yüzden kolayca yitiyorlardı ve sürekli gözleniyorlardı.

"Ben gidip arayayım onları," dedim.

"Evet, aferin git, Qfwfq!" dedi annem ve babam, sonra da hemen pişman oldular: "Ama uzaklaşırsan, sen de yitersin! Burada kal! Ya da git de, nerede olduğunu anlamamız için ıslık çal!"

Karanlıkta, o yoğunlaşan bulutsuların içine bata çıka, sürekli ıslık çalarak yürümeye koyuldum. Yürümek diyorum, yani yüzeyde herhangi bir biçimde ilerliyordum, bu birkaç dakika öncesine dek hayal bile edilemeyecek bir şeydi, şimdi az çok basabiliyordum, ama alttaki madde pek dayanıklı değildi, çok dikkat edilmezse, yüzeyde ilerlemek yerine, dimdik batılabilirdi ya da sırtüstü gömülebilirdi kişi. Ama hangi yana, hangi düzeyde ilerlersem ilerleyeyim, kardeşlerimi bulma olasılığım eşitti: Kim bilir nereye girmişti o iki yaramaz.

Derken bir an sendeledim, düştüm; sanki birisi bana çelme takmış gibi oldum. İlk kez düşüyordum, 'düşme'nin ne olduğunu bile bilmiyordum, ama yer henüz yumuşaktı; bir yerim acımadı.

"Buraya basma!" dedi bir ses, "İstemiyorum, Qfwfq."

Kız kardeşim G'd(w)^{n}'in sesiydi bu.

"Neden? Ne var orada?"

"Şeylerle, şey yaptım..." dedi. El yordamıyla bir süre yokladıktan sonra kız kardeşimin, balçığı ufalayarak, dantelli, oyalı bir piramit tepe oluşturduğunu anladım.

"Neler yapıyorsun böyle?"

G'd(w)n, her zaman başı sonu olmayan yanıtlar verirdi: "İçinde bir iç olan bir dış. Tısılll, tısılll, tısılll..."

Yuvarlana kalka yürüyüşümü sürdürdüm. Yoğunlaşma halindeki maddeye baş aşağı düşmüş olan Bay Hnw'ye de takıldım. "Haydi, kalkın Bay Hnw, Bay Hnw! Dik duramıyor musunuz Tanrı aşkına!"

Onu yerden çekip çıkarmak da bana kaldı, ama bu kez onu aşağıdan yukarı itmek durumundaydım, çünkü ben de iyice gömülmüştüm.

Bay Hnw, bir yandan öksürüp bir yandan soluyup bir yandan da hapşırarak (görülmemiş bir soğuk vardı), tam Bb'b Nine'nin oturduğu yerden yüzeye çıktı. Ninem havalara sıçradı, sonra da kendini şöyle avuttu: "Torunlar! Torunlar döndüler!"

"Hayır anne, görmüyor musunuz, bu Bay Hnw!"

Kimse bir şey anlamaz olmuştu artık.

"Ya torunlar?"

"Buradayım!" diye seslendim ben. "Simidi de buldum."

Anlaşılan ikizler bir süre önce bulutsunun içlerinde gizli bir delik açmışlar, simidi de, oynamak için onlar oraya saklamışlardı. Madde akışkanken, istedikleri gibi hoplayıp atlayabiliyorlardı, ama şimdi süngersi bir peynire gömülmüş gibiydiler. Simidin deliği de tıkanmıştı ve dört bir yandan kendilerini ezilmiş hissediyorlardı.

"Simidi sıkı sıkı tutun!" diyordum onlara, "sizi dışarı çekeceğim, küçük aptallar." Onları çektim, çektim ve onlar farkına varmadan taklalar atmaya başladılar, yer şimdi, yumurta akı gibi bir kaymak tutmuştu. Simitse, yüzeye çıkar çıkmaz sönüp gitmişti. Ama o günlerde neler olup bittiğine kimin aklı eriyordu ki? Ve bunları Bb'b Nine'ye nasıl anlatacaktım ki?

İşte tam o anda, daha iyi bir an seçemezlermiş gibi, amcalar, yavaşça kalktılar ve şöyle dediler: "Eh, geç olmaya başladı, kim bilir bizim çocuklar ne yapıyorlardır, biraz meraka kapıldık; sizi yeniden gördüğümüze sevindik, ama yola koyulsak iyi olur."

Haksız da sayılmazlardı hani. Aslında çoktan telaşlanıp gitmeleri beklenirdi, ama bu amcalar oturdukları yerin sapalı-

ğından mı bilinmez, biraz sıkılgan, tutuk kişilerdi. Büyük bir olasılıkla, uzun zamandır diken üzerinde oturuyorlardı, ama ses çıkarmaya cesaret edememişlerdi.

Babam da şöyle yanıtladı: "Gitmek istiyorsanız, sizi tutmam; ama isterseniz, durumun biraz daha açıklık kazanmasını bekleyin, şu durumda, insanı ne gibi tehlikelerin beklediği belli değil doğrusu." Diyeceğim, iyi niyetli bir konuşmaydı bu.

Ama onlar, "Hayır, hayır, düşüncene teşekkür ederiz, gerçekten hoş bir sohbetti, ama daha fazla rahatsız etmeyelim," gibi bir şeyler geveleldiler. Yani, biz anlamıyor değildik, onlar üstü kapalı konuşuyorlardı.

Bu akrabalar üç kişiydiler. Kesin bilgi vermek gerekirse, bir teyze ve iki amcaydı söz konusu edilenler; üçü de son derece uzundu, birbirlerinin tıpkısıydılar; asla bu üçü arasında kim kimin kocası ya da kardeşi anlaşılamamıştı, hatta bizle akrabalık dereceleri bile belli değildi: o günlerde bunun gibi pek çok şey böyle belirsiz kalırdı işte.

Hepsi teker teker yola çıktı ve her biri karanlık göğe doğru ayrı bir yöne saptı, arada bir de bağı koparmamak için sanki, şöyle diyorlardı: "O! O!" Üçü de bu sesi çıkarıyordu. Hiçbirinde yol yordam bilir bir hal yoktu.

Üçü de yola koyulmuştu ve uzak noktalardan hâlâ "O! O!" sesleri işitiliyordu. Oysa, bu denli uzaklaşmış olamazlardı, birkaç adım anc: k gitmişlerdi. Arada sırada da anlamını seçemediğimiz bir şeyler diyorlardı: "Ama burası boş! Ama buradan geçilmiyor! Neden bu yana gelmiyorsun? Ya neredesin ki? Haydi, atla! Nereyi atlayayım ki? Ama buradan geri dönülüyor!" Hiçbir şey anlamak olası değildi bu sözlerden, yalnızca akrabalar uzak yönlere dağılmışlardı, sezilen buydu.

En son yola çıkan teyze, daha anlamlı bir konuşma tıtturmuştu: "Ben şimdi bu kopmuş şeyin tepesinde kalakaldım!"

Uzaklıktan ötürü az çok duyulan amcalar ise, hiç durmadan, "Aptal!.. Aptal!.. Aptal!.." deyip duruyorlardı.

Seslerin aşıp geçtiği bu karanlığı araştırırken, değişiklik ortaya çıktı: Benim izleme fırsatını yakalayabildiğim tek büyük değişiklikti bu, bunun yanında her şey bir hiç sayılırdı. Ufukta başlayan bu şey, bu titreşim, ne o zamana dek ses dediklerimi-

ze benziyordu, ne "el değiyor" ünlemlerine, ne de başka bir şeye. Uzak olduğu kesin bir kaynamaydı bu, bir yandan da yakındakiler daha yaklaşıyordu: Bir anda, bütün karanlık, karanlık olmayan başka bir şeyin karşısında karanlık olarak belirlendi, bu öteki şey aydınlıktı. Olagelenlerin daha özenli bir çözümü yapılacak olursa, şunlar yaşandı: İlk önce her zamanki gibi karanlık olan, ama sonra böyle olmamaya başlayan karanlık vardı; sonra, üzerinde durduğumuz yüzey: Kabuklu ve tümsekli, ayrıca hızla yükselen ısıyla birlikte hızla eriyen iğrenç derecede kirli bir buzdu; üçüncüsü, sonradan ışık kaynağı diye adlandırdığımız şey, yani akkorlaşan bir kütle vardı ve bizden sonsuz bir boşlukla ayrılıyordu ve sanki, türlü renkleri bir bir deniyordu. Son olarak seçilen şuydu: Orada göğün ortasında, bizle akkor kütle arasında, ışıltılı ve başıboş bazı adacıklar, boşlukta salınıyordu, üstlerinde amcalarımızla ya da uzak gölgelere dönüşen bazı başka insanlarla, onlardan bir tür cıvıltı ulaşıyordu bize.

Olan olmuştu: Bulutsunun orta yeri, kasılıp büzülerek, ısı ve ışık üretmişti ve şimdi Güneş vardı. Geri kalan ne varsa, onun çevresinde bin bir parçaya bölünmüş dönüp duruyordu. Merkür, Venüs, Dünya ve daha ötede ötekiler, hepsi oradaydı işte. Her şey bir yana, dayanılmaz bir sıcak vardı.

Biz, orada ağzımız bir karış açık, dikilip duruyorduk, Bay Hnw, ne olur ne olmaz diyerek, emekleme durumunu bozmamıştı. Ve ninem, aşağıda gülüp duruyordu. Söylemiştim ya: Bb'b Nine, yaygın aydınlık döneminden kalmıştı ve bütün bu karanlık süre boyunca, her an eski günlere dönülecek gibi konuşup durmuştu. Şimdi onun zamanının geldiğini sanıyordu; bir süre, umursamaz kişiyi oynamak istedi, sanki bütün bu olup bitenler son derece doğalmış gibi davrandı, sonra, baktı ki, onu takan yok, gülmeye başladı ve bize hakaret etmeye koyuldu: "Cahiller! Kara cahiller!"

Aslında içinde kötülük olduğu söylenemezdi, zaten belleği de gücünü de yitirmişti. Babam, az çok anlayabildiği kadarıyla, ama temkinli bir şekilde ona şöyle dedi: "Anne, biliyorum, siz anlıyorsunuz, ama sanırım, bu olanlar daha değişik olaylar..." Ve yeri göstererek: "Aşağı bakın!" diye haykırdı.

Gözlerimizi yere çevirdik. Bizi taşıyan toprak, hâlâ saydam, jöle gibi maddeydi, ama gittikçe daha donuklaşıyor, sertleşiyordu; bu yumurta sarısı gibi katılaşma, merkezden başlayarak yayılıyordu. Bakışlarımız artık, o ilk Güneş tarafından aydınlanan, oradan oraya kayıyordu. Ve bu saydam kabarcığın ortasında, yüzer, uçar gibi devinen bir gölge görüyorduk. Annemiz birden şöyle deyiverdi:

"Kızım!"

Hepimiz tanıdık G'd(w)^{n}'i; bir olasılıkla, Güneş'in korlaşmasından korkup o çekingen ruh halinin bir atak ânında yoğunlaşma halindeki toprak maddesine bulanmıştı ve şimdi gezegenin derinliklerinde kendine bir geçiş yolu açmaya çalışıyordu; ışıltılı ve saydam bölgeden geçerken ya da gittikçe büyüyen, genişleyen gölge küresinde yitip giderken, altın ve gümüşten oluşan bir kelebeği andırıyordu.

"G'd(w)^{n}! G'd(w)^{n}!" diye bağırışıyor, bir çıkış yolu da biz bulalım diye kendimizi yerden yere atıyorduk; ona ulaşmak istiyorduk. Ama yeryüzünün yüzeyi, gittikçe gözenekli bir kabuk halini alıyordu, başını bir yarığa sokan kardeşim Rwzfs, az daha boğuluyordu.

Sonra, temelli görünmez oldu: katı kısım, gezegenin bütün merkez bölümünü kaplamıştı artık. Kız kardeşim ötede kalmıştı; ondan bir daha hiç haber alamadım, bilmem o derinliklerde gömülüp kaldı mı, yoksa, bir başka yerden çıkıp kurtuldu mu? Ama çok yıllar sonra, 1912'de onu Canberra'da Sullivan adlı biriyle evlenmiş olarak gördüm. Öylesine değişmişti ki, onu neredeyse tanıyamayacaktım.

Ayağa kalktık. Bay Hnw ve ninem, önümüzdeydiler, ağlıyorlardı; mavi ve altın renginde alevlere bürünmüşlerdi.

"Rwzfs! Neden yaktın nineni?" diye bağırmaya başlamıştı ki babam, kardeşime dönüp bakınca alevlerin onu da sardığını fark etti. Babam, annem, ben, hepimiz alevler içinde yanıyorduk. Ya da, yanmıyorduk, ışıl ışıl yanan bir ormanın içindeydik, alevler, gezegenin her bir yanından yükseliyordu, içinde koşabildiğimiz, durabildiğimiz, uçabildiğimiz ateşten bir havaydı bu ve bize yepyeni bir neşe kaynağı olmuştu.

Güneş'in ışınları gezegenleri örten, helyum ve hidrojenden

oluşan gaz fanusları ateşe vermişlerdi. Gökte, amcalarımızın olduğu yerde, ateşler içinde küreler dolaşıyor, peşlerinden altın ve türkuvaz sakallarını sürüklerken, kuyruklu yıldızlara benziyorlardı.

Karanlık geri geldi. Olabilecek her şeyin olup bittiğine inanıyorduk; "Şimdi gerçekten bitti,' dedi nine. "Yaşlılara kulak verin." Oysa Dünya her zamanki dönüşlerinden birini tamamlamıştı. Gece olmuştu. Her şey henüz başlamaktaydı.

Uzayda Bir İşaret

Samanyolu'nun dış kesimine yerleşmiş olan Güneş, tam bir galaksi turu atmak için 200 milyon yıl harcar.

Doğru, bu söylenen zaman geçer gerçekten de, siz daha mı az sanmıştınız, *–dedi Qfwfq,–* ben bir kez gerçekten uzayda bir işaret bırakmıştım, iki yüz milyon yıl sonra, ikinci turda aynı yerde bulabilmek için. Nasıl bir işaret mi? Bunu söylemek güç, çünkü, siz, işaret deyince, ötekilerden ayrılan bir şey sanıyorsunuz, oysa, orada hiçbir şey öbüründen değişik değildi. Siz hemen bir araçla, ya da elle bırakılan bir işareti düşünürsünüz, hani, araç ya da el oradan çekilir ve iz kalır, ama o zamanlar araç diye bir şey yoktu, hatta el ya da diş veya burun yoktu, bütün bunlara sonradan, çok zaman sonra sahip olduk. Bu işarete verilecek biçim, size göre sorun değildi, çünkü biçimi ne olursa olsun, yeter ki, işaret, işaret olarak işe yarasın, yani, ötekilerden ayrı ya da tıpkısı olsun: Burada da söze karışmakta acele ettiniz, ama o dönemlerde benim tıpkısını ya da değişiğini yapacağım bir başka işaret de yoktu, üstelik düz ya da eğri bir çizginin bile ne olduğu bilinmiyordu, bir nokta, bir çıkıntı ya da girinti de tanınmıyordu. Niyetim bir iz bırakmaktı, evet öyleydi, aklıma esen herhangi bir şeyi, bir iz niyetine bırakacaktım ve o anda uzayın bir başka noktasında değil de, tam o noktasında olduğumuzdan, iz bırakmak amacıyla yapıverdiğim şey, gerçekten de bir iz olarak kaldı.

Anlayacağınız, evrende, ya da en azından Samanyolu çev-

resinde bırakılmış ilk iz olarak, oldukça iyi bir iş çıktı ortaya. Görünüyor muydu? Aferin sana! O dönemde, görecek göz kimde vardı ki? Kimse bir şey görmemişti, söz konusu bile değildi bu. Yanılma tehlikesi olmadan tanınabiliyor muydu? Buna evet diyeceğim: Uzayın bütün öbür noktaları eşit ve ayırt edilemezdi, ama burada bir işaret vardı.

Gezegenler ve Güneş Sistemi, dönüşlerini sürdürürlerken, işareti ardımda bıraktım, araya sonsuz uzay boşlukları girdi. Şimdiden, oraya yeniden dönebileceğim anı düşünmekten kendimi alamıyordum; orayı nasıl tanıyacaktım, bu beni ne çok sevindirecekti, o belirsiz alanda yüzbin ışık yılını hiçbir şeye rastlamadan geçirecek, binlercesini yaşayacak ve döndüğümde, işte, orada, o bıraktığım yerde çıplak ve yalın ama ona yaptığım –diyelim ki– karıştırılması olanaksız o izi orada bulacaktım.

Samanyolu yavaş yavaş takımyıldız kümeleri, gezegenleri, bulutları ve Güneş'i ve onun parçalarıyla kendi üzerine çevriliyordu. O atlıkarıncada sadece iz yerli yerindeydi, herhangi bir noktadaydı, her türlü yörüngeden korunakta (onu yapabilmek için, galaksinin kenarından sarkmıştım, bütün o dünyalar üzerinden geçmesin, açıkta kalsın istemiştim), artık herhangi bir nokta olmayan bir herhangi noktadaydı, orada bulunulduğundan emin olunacak bir noktadaydı, öteki noktalar, onun konumuna göre tanımlanacaktı.

Gece gündüz onu düşünüyordum; daha doğrusu başka bir şey düşünemez olmuştum ya da ilk kez olarak düşünecek bir şeyim vardı, en doğrusu, şimdiye dek bir şey düşünmek mümkün olmamıştı, çünkü bir kere, düşünecek şeyler yoktu, ayrıca onları düşündürecek izleri yoktu, ama artık bu işaret var olduğundan beri, düşünmek isteyene, düşüneceği bir işaret vardı ve orada o, işaret, düşünülebilecek bir şey olduğundan düşünülen şeyin, yani kendi kendinin de işaretiydi.

Kısacası, durum şuydu: İşaret, bir noktayı belirtmeye yarıyordu, ama aynı zamanda orada bir işaret olduğunu da işaret ediyordu, daha da önemlisi, nokta pek çoktu, ama işaret sadece oydu ve aynı zamanda işaret, benim işaretimdi, beni işaret ediyordu, çünkü yaptığım biricik işaretti ve ben de işaret koymuş olan biricik kişiydim. Bir ad gibiydi, o noktanın adı ve o nokta-

ya işaret bırakan benim adım, anlayacağınız, ad gereken her türlü şey için elde var olan tek ad oydu.

Galaksi'nin yanlarından sürüklenen dünyamız, uzak, çok uzak alanların ötesinde yol alıyordu, işaret, o noktayı işaret ettiğim yerde kalmıştı ve aynı zamanda beni işaret ediyordu, ben onu ardımdan sürüklüyordum, bende yaşıyordu, bana bütünüyle sahipti, ben ve ilişki kurmaya yeltenebileceğim her şeyin arasına giriyordu. Yeniden onunla karşılaşabileceğim ânın beklentisinde, başka işaretler, işaret bileşimleri, eşit işaret dizileri, değişik işaret karşıtlıkları türetebilirdim. Ama o işareti koyalı beri onlarca, binlerce bin yıl geçmişti (ya da Samanyolu'nun sürekli devinimi içinde onu oraya attıktan birkaç saniye sonra) ve asıl şimdi, onu bütün ayrıntılarıyla düşünmeliydim (nasıl olduğu hakkındaki en küçük bir ikircik bile, olası başka işaretlerle karıştırmama yol açabilirdi), fark ettim ki, onu belleğimde az çok sınırları içinde tutsam bile, genel görünümüyle bazı yerleri çıkıyordu aklımdan, yani, onu değişik öğelerine ayırmaya kalkışsam, bir öğesiyle öbürü arasında ne nasıldı unutuyordum. Gözlerimin önünde olmalıydı, onu incelemeliydim, gözlemeliydim, oysa ne kadar olduğunu henüz bilmediğim bir uzaklıktaydı, o izi bırakmamın nedeni, onu bulabileceğimiz zamanı hesaplamaktı; aslında ben onu yeniden bulabileceğim zamanı hesaplayabilmek için yapmıştım ve onu yeniden bulana kadar ne kadar uzaklıkta olduğunu bilemeyecektim. Ne var ki şimdi önemsediğim o izi bırakma nedenim değil, nasıl yapıldığıydı ve bunun üzerine varsayımlarda bulunmaya koyuldum ve belli bir işaretin belli bir biçimde olup olmaması gerekliliği üzerine kuramlar üretmeye başladım, dışarıda bırakma yöntemiyle ilerleyerek, o doğru işarete varmak için daha az olası her tür işareti bir kenara ayırıyordum, ama bütün bu kurgusal işaretler güçsüzce yeniliyordu, çünkü karşılaştırma yapacak o ilk işaret yoktu. Ben bunca kafa patlatırken, (Galaksi yanıp sönen ve ışıyan atomların ve dünyaların kaşıntılarından rahatsız olarak, yumuşak, boş yatağında uykusuz dönüp duruyordu) birden kendi işaretimin belirsiz kavramını da yitirdiğimin ayırdına vardım, yalnızca aralarında değişkenlik gösterebilecek işaret kırıntıları vardı aklımda, yani işaret içi işaretler ve bu işaret içi işaretlerin

her değişimi, bambaşka bir işaret içi işareti değiştiriyordu ve olan olmuş, ben kendi işaretimin nasıl olduğunu unutmuştum; bunu belleğime yeniden döndürmenin yolu yoktu.

Umutsuzluğa kapıldım mı? Hayır, unutkanlık sıkıcıydı ama umarsız değildi. Ne olursa olsun, benim işaretimin orada öylece, sessizce beni beklediğini biliyordum. Oraya dönecektim, onu bulacaktım ve mantık yürütmelerimi sürdürebilecektim. Göz kararıyla, galaktik dönüşümüzün yarısını tamamlamış olmalıydık. Sabretmek gerekiyordu, nasıl olsa, ikinci yarılar, her zaman daha hızlı geçer gibi gelirdi. Şimdi, işaretin var olduğunu ve oradan bir daha geçebileceğini düşünmekten başka yapacak bir şey yoktu.

Her geçen gün biraz daha yaklaşıyor olmalıydım. Sabırsızlıktan titriyordum, her an işaretle karşı karşıya gelebilirdim. Şurada olmalıydı, yok yok, biraz daha ötede, şimdi yüze kadar sayacağım ve... Ya yerinde yoksa? Ya geçtiysek çoktan? Hayır, yoktu. İşaretim, geride bir yerde kalmış olmalıydı, bizim sistemin dönüşünün yörüngesine sapa bir yerde kalmıştı. Hele o dönemlerde göksel cisimlerin çekim güçlerinin etkisine girerek yıldız çiçeği gibi düzensiz ve dantelli yörüngeler çizen salınımlarını hesaba katmamıştım. Yüzlerce bin yıl boyunca yeni yeni hesaplar yaptım: Sonuçta, oraya her galaktik dönüş yılında değil, ama üç galaktik yılda bir uğradığımızı buldum. Yani güneş yılıyla söylersek, her altı yüz milyon yılda bir. İki yüz milyon yıl bekleyen, altı yüzü de beklerdi; ve ben bekledim, yol uzundu, ama yaya gitmiyorduk ya! Galaksi'nin terkisinde ışık yıllarını geçiyordum, gezegen yörüngelerinde nallarından kıvılcımlar sıçratan bir atın sırtındaydım, gittikçe yükselen bir heyecanla doluydum, benim için önemi olan o tek şeyi fethetmeye ilerliyoruz gibi geliyordu bana: o işareti, o krallığı ve adı...

İkinci dönüşü tamamladım, sonra üçüncüsünü. Varmıştım. Bir çığlık attım. Tam o nokta olması gereken noktada, benim işaretimin yerinde biçimsiz bir karalama, çiğnenmiş ve çiziktirilmiş bir yerde bir çentik vardı. Her şeyi yitirmiştim: işaret, nokta, beni –o noktadaki, o işaret olan– ben yapan her şey yitip gitmişti. İşareti olmaksızın, uzay, yeniden başı sonu olmayan bir boşluğa dönüşmüştü, iç bulandırıcıydı, burada –ben de–

her şey yitiyordu. (Bana, bir noktayı belirlemek için, bir işaret ya da onun kazıntısı ne fark eder ki demeyin, silintisi, bir işaretin yadsınmasıdır, yani işaret etmiyordu artık, bir noktayı öncekilerden ve sonrakilerden ayırt etmeye yaramıyordu.)

Bu huzursuzluk, çok uzun ışık yılları boyunca beni duyularımdan yoksun bıraktı. En sonunda gözlerimi yukarıya kaldırdığımda, (bu arada dünyamızda önce görme, sonra da yaşam kazanılmıştı), evet gözlerimi kaldırdığımda, orada görmeyi hiç ummadığım bir şeyi gördüm. Onu gördüm, işareti, ama onu değil; benzer bir işaretti, kesinlikle benimkinden kopya edilmişti, ama benimki olmadığı hemen anlaşılıyordu, o güdüktü, baştan savmaydı, amiyane bir şekilde kendini beğenmişti, benim o işarette işaret etmeyi amaçladığımın iğrenç bir taklidiydi ve şimdi bu karşıtlık sayesinde, benimkinin alt edilemez arılığını yeniden anımsayabiliyordum. Bana bunu kim yapmış olabilirdi? Buna bir açıklama bulamıyordum. Sonunda, yüzbinlerce tümevarım zinciri beni sonuca ulaştırdı: Galaktik dönüşünü bizim önümüz sıra tamamlayan bir başka gezegen sisteminde Kgwgk (bu ad, çok daha sonra, adların edinildiği dönemde alınmıştı) diye, sevimsiz ve müthiş kıskanç biri vardı, işte o, bir saldırı dürtüsüyle benim işaretimi silmiş, sonra da küstah bir girişimle, yerine bir başkasını yapmıştı.

Bu işaretin, işaret etmek istediği tek şeyin, Kgwgk'nın benim işaretime öykünmesi olduğu öylesine belliydi ki, aralarında bir karşılaştırma yapmak bile yersizdi. Ama o anda, rakibimin kazançlı sayılmasını asla kabullenemezdim: Uzaya, hemen Kgwgk'yı kıskançlıktan çıldırtacak ve gerçek bir işaret sayılacak yeni bir işaret bırakmalıydım. Bir işaret koymayı denemeyeli aşağı yukarı yedi yüz milyon yıl olmuştu, hani o ilk işaretten bu yana. Zorlanacaktım. Ama artık işler değişikti, çünkü, söylediğim gibi, Dünya kendine yeni bir görünüm ediniyordu, her işleyen şey, bir şeklin karşılığıydı ve o zamanki şekiller, önlerinde uzun bir gelecek olacağını sanıyordu (oysa bu doğru değildi: –görece yeni bir örnek vermek gerekirse– dinozorlar gibi) ve böylece bu benim yeni işaretim o dönemlerde nesnelerin görünmesinden az çok etkileniyordu, buna tarz diyebiliriz, hani, her şeyin orada öylece belli bir şekilde duruşuna dediği-

miz gibi. Bundan oldukça tatmin olduğumu söylemeliyim, artık silinmiş ilk işaretim için üzülmüyordum, çünkü bu yenisi bana çok daha güzel görünüyordu.

Ama daha o galaktik yıl içerisinde, o âna kadar olan biçimlerin geçici olduğu, sırayla her şeyin bir bir değişeceği anlaşıldı. Bu yeni bilinç, eski görünümler için bir tür huzursuzluk da getirdi, çünkü onların anısına bile kederlenemeyecektik. Beni de bir düşünce yiyip bitirmeye başladı: Uzayda o işareti bırakmıştım, o işaret bana hem işlevine uygun, hem de pek güzel ve özgün görünmüştü, şimdiyse, belleğimde kaldığı kadarıyla, bütün kibiriyle pek yersiz görünüyordu, işaretleri algılamanın antika bir yöntemi olan bir işaretmiş gibi, zamanında, kendimi kopartmam gereken şeylere ait o düzene aptalca ayak uydurmaya çalışmam gibi geliyordu. Sözün kısası, dönüp durmakta olan dünyaların yüzyıllarca yanından geçtiği ve geçeceği o işaretten utanıyordum; şimdi hem kendi, hem de ben, onu geçici bir şey sanmakla gülünç duruma düşmüştük. Onu anımsadıkça her yanımı allar basıyordu (ve hiç durmadan anımsıyordum onu), bu da bütün jeolojik çağlar boyunca sürüyordu: Utancımı gizlemek için, yanardağ kraterlerine gizleniyor, anakaraları örten buz kütlelerini dişliyordum. Huzurumu kaçıran bir başka düşünce de şuydu: Kgwgk, Samanyolu'nda her zaman benden önde ilerlediğinden, ben silemeden o, işareti görebilir, olanca adiliğiyle, beni küçük düşürmek, benimle alay etmek için, benim işaretimin kaba sabalarını galaksi çevresi boyunca oraya buraya çizebilirdi.

Oysa, bu kez karmaşık uzay zamanlaması benden yana çıktı. Kgwgk'nın takımyıldızı, işaretle karşılaşmadı, bizim güneş sistemimiz ise o noktaya tam tamına birinci turun sonunda vardı, hem de öyle yakın geçtik ki, ben bütün işareti özenle silebildim.

Şimdi, uzayda bana ait hiçbir işaret yoktu. Yeni bir tane koyabilirdim, ama artık biliyordum ki, işaretler, onları bırakanları yargılamaya da yarıyordu ve bir galaktik yılda, beğeniler ve düşünceler değişmeye zaman buluyordu; ayrıca öncekiler, sonradan gelenlerle karşılaştırılıyordu. Diyeceğim şu ki, şimdi bu bana yetkin bir işaret gibi gelebilir, ama iki yüz ya da altı yüz

milyon yıl sonra beni küçük düşürebilirdi. Oysa, Kgwgk tarafından vahşice silinmiş olan o ilk işaretim için hâlâ üzülüyordum, çünkü o, zamanaşımına uğramayacaktı, her türlü biçimden önce doğduğu, var kalmayı sürdüren her türlü biçim ondan bir şeylere sahip olacaktı, yani o bir işaretti, o kadar.

Artık, o olmayan başka işaretler bırakmak beni ilgilendirmiyordu; o işaretiyse, milyarlarca yıldır unutmuştum. Böylece, gerçek işaretler koymayarak, ama bir yolunu bulup Kgwgk'yı kızdırmak için yalancı işaretler bırakmaya başladım; uzayda yarıklar, delikler, lekeler, yalnızca Kgwgk gibi yetersiz birinin işaret sanabileceği hileler yaptım. O bunları da silmeye uğraşıyordu (bir sonraki geçişlerimde bunu görüyordum), üstelik, bu çabaları onu yoruyor da olmalıydı. (Onun saflık derecesini anlamak için bu sahte işaretleri uzayın boşluklarına ekiyordum.)

Şimdi, bir dönüşten ötekine bu silintileri incelerken (Galaksi turları artık benim için amaçsız ve beklentisiz, tembel ve sıkıcı bir gezinti halini almıştı) bir şeyin ayırdına vardım: Galaktik yılların geçmesiyle, bu işaretler boşlukta soluyordu, alttan, benim o noktaya yaptığım ve sahte işaret dediğim izler canlanarak ortaya çıkıyordu. Bu buluşumun beni üzdüğünü söyleyemem, tam tersine beni umutlandırdı. Eğer Kgwgk'nın silintileri siliniyorsa, o noktaya yaptığı ilk silinti de, artık yok olmuş olmalıydı ve benim işaretim ilk görünümüne kavuşmuş olmalıydı!

Böylece beklenti, günlerimi yine tedirginlikle geçirmeme neden olmaya başladı. Galaksi, tavadaki omlet gibi dönüp duruyordu, tavanın kendi de kızgın ve altın rengindeydi, bense sabırsızlıktan yanıp tutuşuyordum.

Ama galaktik yılların geçmesiyle uzay eskisi gibi boş, soluk bir mekân olmaktan çıkmıştı. Geçilen yerleri bir işaretle belirginleştirmek düşüncesi, benim ve Kgwgk'nın aklına geldiği gibi, pek çok kişinin de aklına gelmişti. Başka güneş sistemlerinin milyarlarca gezegenine dağılmış olanlar, aynı şeyi deniyorlardı ve ben, sürekli bunlardan birine, birkaçına ya da bir düzinesine rastlıyordum, iki boyutlu karalamalar, üç boyutlu kütleler (sözgelimi çokgen cisimler) ve hatta bazen de dördüncü boyutu da olan ve daha özenli bir biçimde yapılmış şeyler gibi. Beklenen an geldiğinde ben kendi işaretimin olduğu noktaya

geldim ve yan yana benimkinin tıpkısı beş işaret birden gördüm. Benimkinin hangisi olduğunu da tam olarak çıkaramadım. Buydu, yok hayır şuydu, hadi canım, bu pek çağdaş bir şey, ya da daha da eski olabilir, ben burada kendi çizimimi tanıyamıyorum, ben böyle mi yapardım... Ve bu arada galaksi uzayda ilerliyor, arkada yeni ve eski işaretler bırakıyorduk ve ben kendi işaretimi bulamamıştım.

Bundan sonra yaşadığım galaktik yılların, o âna kadar yaşadıklarımın en kötüleri olduğunu söylersem abarttığımı sanmayın. Aramamı sürdürüyordum, uzay işaret kaynıyordu, bütün dünyalarda kim varsa, uzaya şöyle ya da böyle kendi işaretini bırakmadan edemiyordu ve bizim dünyamız bile, her dönüşümde daha kirli görünüyordu, artık zaten uzay ve dünya birbirlerinin aynası gibiydiler, her biri minik hiyeroglifler ve çizelgelerle kaplanmıştı, bunların her biri işaret sayılabilirdi, ama sayılmayabilirdi de: bazalt üzerine kireçtaşından bir kabartı, çöl kumunda rüzgârla oluşmuş bir yükselti, tavuskuşu kuyruğunda görülen göz şekilleri, (yavaş yavaş işaretler arasında yaşadıkça, şimdiye dek kendi varlıklarını sergilemekten başka işe yaramayan şeyler bile işaretler gibi görünmeye başlamıştı, ya da onları kendi kendilerinin işaretlerine döndürmüş, işaret yapmış olmak için işaret yapanların işaretlerine bir de bunlar eklenmişti). Kayalık bir duvarda alevlerin bıraktığı izler, bir anıtmezarın alınlığının çevresindeki –biraz çarpık da olsa– dört yüz yirmi yedinci yiv, manyetik bir fırtına sırasında bir ekran üzerinde sütunlar dizisi, (işaretler dizisi, giderek, işaretlerin işaretleri dizisi, hep aynı olarak defalarca yinelenen işaretlerle, ama oraya işaret olsun diye yapıldığı yerde zaten var olan bir başka işaret yüzünden biraz değişik olan işaretlerle çoğalıyordu), bir R harfinin kötü mürekkeplenmiş bacağı, akşam gazetesinin artık kâğıdıyla karşılaşıyor, Melbourne doklarının bir yerinden katranlanmış bir duvarın soyulmuş sekiz yüz bin yaprağından biri, bir istatistiğin eğrisi, asfalttaki bir fren izi, bir kromozom... arada bir de, bir heyecan dalgası: İşte o! Ve bir saniye için kendi işaretimi bulduğuma emin oluyordum, bu uzayda ya da dünyada olabilirdi, hiçbir şey fark etmiyordu, çünkü, işaretler boyunca, açık seçik bir sınır olmaksızın bir süreklilik oluşmuştu.

Evrende artık bir içeren ve bir içerik yoktu, yalnızca üst üste binmiş, yapışmış işaretlerden oluşmuş bir kalınlık, noktalardan oluşan sürekli bir resim, çizgiler, tırmıklar, çıkıntılar, girintilerden oluşan minimini bir ağ vardı, evren her yandan her boyutta karalanmıştı. Artık bir nirengi noktası saptamaya olanak yoktu: Galaksi dönmeyi sürdürüyordu ama ben artık dönüşleri sayamıyordum, her nokta hareket noktası olarak sayılabilirdi, bir ötekinin üzerine binmiş herhangi bir işaret benimki olabilirdi, ama bunu keşfetmek hiçbir şeye yaramazdı, çünkü artık çok açık seçikti ki işaretlerden bağımsız bir uzay yoktu ve belki de hiç olmamıştı.

Tek Bir Nokta

Galaksilerin birbirlerinden uzaklaşmalarının hızının ölçümleri Edwin P. Hubble tarafından başlatılmıştır. Buna göre evrenin bütün maddesinin uzayda yayılmaya başlamadan önce, tek bir noktada yoğunlaştığını saptamak olasıdır. Büyük Patlama'yla (Big Bang) evrenin ortaya çıkması 15 ya da 20 milyar yıl önce gerçekleşmiş olmalı.

Hepimiz oradaydık işte –*dedi yaşlı Qfvfq*,– başka neresi vardı zaten? Uzayın olabileceğini, henüz kimse bilmiyordu. Zamanın da, öyle; zamanı ne yapacaktık ki, orada öylece balık istifi dururken?

"Balık istifi" dedimse, hani edebi bir benzetme yapayım diye: Aslında istif olacak yer bile yoktu. Her birimizin her bir noktası, ötekilerin her noktasıyla kesişiyordu, bu da hepimizin bulunduğu tek bir noktada oluyordu. Aslında rahatsız etmiyorduk birbirimizi, ama bu iyi huylu oluşumuzdan değildi, çünkü uzay yoksa, ayaklarınızın arasında Bay Pber^{t} Pber^{d} gibi bir sevimsizin bulunması kadar can sıkıcı bir şey olamaz.

Kaç kişi miydik? Aşağı yukarı bile olsa bunu hiçbir zaman bilemedim. Saymak için az da olsa, şöyle birazcık ayrılmak gerekliydi, oysa hepimiz aynı noktayı kaplıyorduk. Sanılanın tam tersine, bu sosyalleşmek açısından yararlı bir durum değildi: Başka dönemlerde komşuların birbirini ziyaret ettiklerini bilirim; oradaysa, herkes komşu olduğundan 'günaydın' ya da 'iyi akşamlar' bile denmiyordu.

Herkes, kısıtlı sayıda tanıdıkla ilişki kurabiliyordu. Benim

özellikle anımsadıklarım, Bayan Ph(i)Nk_o, onun arkadaşı De XuaeauX, bir göçmen ailesi, Z'zu diye birileri ve daha önce de sözünü ettiğim Bay $Pber^t$ $Pber^d$ idi. 'Bakım görevlisi' denen bir temizlikçi kadın vardı, çevre bu kadar küçük olduğu için bütün evrene bir kadın yetiyordu. Gerçeği söylemek gerekirse, bütün gün yapacak hiçbir işi olmazdı, toz bile almasına gerek yoktu –tek bir noktanın içine bir toz bile giremez–, bunun için sürekli dedikodu yaparak ve sızlanarak içini dökerdi.

Bütün bu saydıklarımla bile fazlasıyla kalabalıktık; bir de buna bir kenara yığmak zorunda kaldığımız şeyleri ekleyin: Bunlar sonradan evreni oluşturacak maddelerdi ve çözülmüş ve yoğunlaşmış bir şekilde durduklarından, sonradan astronominin bir parçası olacak (Andromeda bulutsusu gibi), ya da coğrafyaya (sözgelimi Vosgi'ler) veya kimyaya katılacak (bazı berilyum izotopları gibi) maddeleri bu halleriyle tanıyamıyorduk. Bunlara ek olarak, Z'zu ailesinin açılır kapanır yatakları, şilteleri, sepetleri gibi ev eşyalarına da çarpmadan edemiyorduk; biraz dikkat edilmezse, bu Z'zu'lar, kalabalık bir aile olduklarını öne sürerek, dünyada onlardan başkası yokmuş gibi davranırlardı: Nokta boyunca ip gerip çamaşır asmaya bile kalkışırlardı.

Başkalarının da Z'zu'lara karşı suçları yok değildi; bir kere onlara göçmen deniyordu, bunun gerekçesi olarak da, öbürleri hep buradayken Z'zu'ların sonradan gelmiş olmaları gösteriliyordu. Bu asılsız bir önyargıydı bana göre, çünkü zamanda önce ve sonra olmadığı gibi göç edecek bir yer de yoktu, ama bazılarının söylediğine bakılırsa, göçmen kavramı uzaydan ve zamandan bağımsız olarak, saf halde anlaşılmalıydı. Bu, kıt ve düzeysiz bir görüştü, o zaman öyleydik ne olsa. İçinde oluştuğumuz çevrenin suçu. Dikkat edin, temelde hepimizde kalmış bir görüştür bu: Sözgelimi, –otobüs durağında, bir sinemada, uluslararası diş hekimleri kongresinde– iki kişi karşılaşsak, hemen o zamanları anımsarız. Birbirimizi esenleriz, –bazen bir başkası beni tanır, bazen de ben bir başkasını– hemen birbirimize şunu ya da bunu sorarız (aslında herkes, başkalarının da anımsadığı kişileri anımsar) ve böylece bir zamanların çatışmaları, kötülükleri, karalamaları gündeme gelir. Bayan Ph(i)Nk_o'nun sözü ge-

çene dek söyleşiler böyle biterdi, ama o anıldı mıydı, bütün fesatlıklar bir yana bırakılır, kutsal ve cömert bir duygusallığa kapılırdı insan. Hiç kimsenin unutmadığı, hâlâ ardından ağladığımız o Bayan $Ph(i)Nk_o$ kim bilir nerelerdedir? Bir süredir onu aramaktan vazgeçtim: Göğüsleri, kalçaları, turuncu sabahlığıyla Bayan $Ph(i)Nk_o$'ya ne bu galaksi sistemlerinde ne de başkalarında artık hiç rastlayamayacağız.

Şunu iyice belirtmeliyim ki, evrenin sonuna dek seyrelme göstermesinden sonra, tekrar yoğunlaşacağı ve yine o noktada buluşarak yeni baştan başlayacağımız şeklindeki kuram, bana hiçbir zaman inandırıcı gelmedi. Gene de aramızda pek çok kişi, yeniden orada olacağımız zamanın tasarımlarından başka bir şey yapmıyor. Geçen ay, şu köşedeki kahveye girdim, kimi gördüm dersiniz? Bay $Pber^t$ $Pber^d$. Nasıldı? Hangi rüzgâr atmıştı onu buralara? Pavia'da plastik malzemeler konusunda bir temsilcilik aldığını öğrendim. Nasıldıysa, yine öyle kalmıştı, o gümüş dişi, çiçekli pantolon askıları. "Oraya döndüğümüz zaman," dedi bana alçak sesle, "bazılarının dışarıda kalmasına özen göstermeliyiz... Anlaştık değil mi?" O birileri Z'zu'lardı.

Ona, bu konuşmayı tanıdık bazı başka kişilerle de yaptığımı, ama o sefer, karşımdakinin sözü şöyle bağladığını ona söylemek isterdim: "Anlaştık değil mi?.. Bay $Pber^t$ $Pber^d$..."

Bunu ağzımdan kaçırmamak için hemen şöyle deyiverdim: "Peki, Bayan $Ph(i)Nk_o$'yu bulabilir miyiz acaba?"

"Ah, evet... Onu bulabiliriz," dedi kızarıp bozararak. Hepimiz için yeniden o noktaya dönme umudu, aslında Bayan $Ph(i)Nk_o$ ile yeniden buluşmak anlamına geliyor. (Bu kurama inanmayan benim için bile öyle.) Ve o kahvede de her zaman olduğu gibi, onu övmeye giriştik, duygulanmıştık, bu anının karşısında Bay $Pber^t$ $Pber^d$'nin sevimsizliği de siliniyordu.

Bayan $Ph(i)Nk_o$'nun en büyük gizi, aramızda asla kıskançlığa yol açmamış olmasıdır. Dedikodu da olmamıştır, erkek arkadaşı Bay De XuaeauX ile yattığını herkes bilir. Ama bir tek noktanın içerisinde, eğer bir yatak varsa, bütün noktayı kaplıyor demektir, bu durumda da onlar yatıyorlar değil de yataktalar demek daha doğru olur, çünkü noktadaki herkes aynı zamanda yataktadır da. Böylelikle, onun her birimizle de yatmış

olması yadsınamaz. Yerinde bir başkası olsaydı, ardından neler denmezdi ki. Temizlikçi kadın daima fesat sözlere çanak tutardı, öbürlerinin de ondan aşağı kalır yanları yoktu. Oysa Z'zu ailesi hakkında korkunç şeyler duyuyorduk: baba, kız çocuklar, erkek çocuklar, anne, teyzeler, bu kuşkulu söylentileri durduramıyorduk. Bayan $Ph(i)Nk_0$ için durum bambaşkaydı: Ben bir nokta biçiminde ona sığınıyor, nokta biçimindeki onu koruyordum ve bunun verdiği mutluluk, şımarıkça (varolan herkesin nokta biçiminde ona yönelişinin karmaşası yüzünden) ve aynı zamanda da erdemli (onun nokta biçimindeki içine girilemezliği yüzünden) bir kendimden geçiş sağlıyordu. Daha fazla ne isteyebilirdim ki?

Bütün bunlar, benim için gerçek olduğu kadar, başkaları için de geçerliydi. Ve onun için de: Eşit derecede mutlulukla bize sahipti, biz de ona; herkesi aynı biçimde seviyor, birlikte oluyordu.

Hep birlikte bu halimiz öylesine iyiydi, hem de öylesine iyiydi ki, olağanüstü bir şeyler olacağı belliydi. Derken şöyle deyivermesi yetti: "Çocuklar, biraz yerimiz olsaydı, size hamur açardım." O anda hep birden, biraz yerimiz olsaydı, onun tombul kollarının oklavayı hamurun üstünde ileri geri gezdirişini, göğsünün tahtadaki un ve yumurta yığınına eğilişini, kollarının hamuru yoğuruşunu, dirseklerine kadar undan beyazlanışını, zeytinyağlanışını düşünmeden edemedik; unun kaplayacağı yeri, un yapmak için gereken buğdayı, buğdayı yetiştireceğimiz tarlaları, tarlaları sulayacağımız suların ineceği dağları, eriştenin sosu için gereken eti verecek dana sürülerinin otlayacağı otlakları, Güneş'in buğdayı olgunlaştırmak için ışıyacağı yeri, Güneş'in, yıldızsı gaz bulutlarında yoğunlaşıp yanacağı yeri, yıldızların ve galaksilerin ve galaktik kütlelerin, her galaksiyi, her bulutsuyu, her güneşi, her gezegeni asılı tutabilecek uzaydaki kaçışlarını; ve aynı anda biz bunları düşünürken, bu uzay boşluğu durdurulmaz bir şekilde oluşmaya başlamıştı, tam o sırada da Bayan $Ph(i)Nk_0$ şu sözleri ediyordu: "Erişteler diyordum... çocuklar!" Onun ve bizim içinde bulunduğumuz nokta genişliyordu, ışık yılları, ışık yüzyılları, milyarlarca ışık binyılları uzaklığına yayılıyorduk ve evrenin dört bir yanına

düşüyorduk (Bay Pber^{t} Pber^{d}, Pavia'ya kadar gitmişti), o ise bilmem hangi ısı ışık enerjisi tarafından eritildiyse, o Bayan Ph(i)Nk$_{o}$, ki bizim zavallı kapalı dünyamızda bir eli açıklık anıtıydı, "Çocuklar, size ne erişteler yedirirdim!" diyen ilk kişi olmuştu, gerçek bir sevgi anıtıydı, uzay kavramının ve uzayın ta kendisini aynı anda ortaya koyan, zamanı ve evrensel çekimi ve çekici evreni, milyonlarca, milyonlarca güneşi olası kılan, gezegeni ve buğday tarlalarını ve gezegenleri, anakaraları yağlı ve cömertçe unlu kollarıyla hamur yoğuran pek çok Bayan Ph(i)Nk$_{o}$'ları dağıtan, işte o kadın, o andan beri yitiktir ve biz onun anısına gözyaşı dökeriz.

Renksiz

Kendi atmosferini ve okyanuslarını oluşturmadan önce, Dünya, uzayda dönen gri bir topa benziyor olmalıydı. Tıpkı bugün Ay'ın olduğu gibi: Oraya Güneş'in saçtığı morötesi ışınlar süzülmeden ulaşıyor, bu yüzden de renkler yok oluyor; işte bu nedenle Ay yüzeyindeki kayalar yeryüzündekiler gibi renkli olmayıp tekdüze ve ölü gri bir renkte. Dünya çok renkli bir çehreye sahipse, o ölümcül ışığı süzen atmosfer sayesindedir bu.

Biraz tekdüze, *–diye onayladı Qfwfq–* ama dinlendirici. Binlerce, binlerce adımlık yolu, havanın engellemesi olmadığı için müthiş bir hızla alıyordum ve gri üzerine griden başka bir şey görmüyordum. Belirgin karşıtlıklar da yoktu: Beyaz, tam bir beyaz, eğer vardıysa, Güneş'in göbeğindeydi ve oraya gözlerini çeviremiyordun bile; kara, tam bir kara gecenin karanlığında bile yoktu çünkü, görünürde hep pek çok sayıda yıldız vardı. Önümde açılan ufuklar, zincirleme dağ sıralarınca kesilmiyordu, gri taş düzlüklerin çevrelerinde gri, hafif yükseltiler vardı; anakaralar ve anakaralar aşsam da asla bir kıyıya ulaşamıyordum, çünkü okyanuslar, güller, ırmaklar, toprağın altında kim bilir nerelerde yatıyordu.

O dönemlerde rastlaşmalar pek ender olurdu: O kadar az kişiydik ki! Morötesine dayanabilmek için şımarıkça isteklere yer yoktu. Özellikle atmosferin eksikliği, kendini çok değişik biçimlerde hissettiriyordu. Sözgelimi, göktaşlarını düşünün: uzayın her noktasından yağıyorlardı, stratosfer olmadığından,

şimdiki gibi saçağa çarpıp parçalanamıyorlardı. Sonra, bir de sessizlik vardı: şöyle bir bağırabilseydik! Hava ve titreşimi olmadığından, hepimiz sağır ve dilsizdik. Ya ısı? Çevrede Güneş'in ısısını koruyacak hiçbir şey yoktu: Gece oldu mu dayanması zor bir soğuk bastırırdı. Neyse ki, yeryüzünün kabuğu alttan ısınıyordu, eriyik mineraller gezegenin damarlarına basınçla dağılıyordu; geceler kısaydı (gündüzler gibi: Dünya kendi çevresinde daha hızla dönüyordu); ben sımsıcacık bir kayaya sarılıp uyuyordum; çevredeki kuru soğuksa hoştu. Anlayacağınız, doğruyu söylemek gerekirse, iklimi ben pek de fena bulmuyordum.

Yokluğunu duyumsadığımız pek çok gerekli şey arasında, renklerin olmayışı, kabul edeceğiniz gibi, en önemsiz sorundu: Var olduklarını bilseydik bile, onları yersiz bir lüks sayardık. Tek rahatsızlığımız, görme güçlüğümüzdü, birini ya da bir şeyi aramak zorunda kalınca bu güçlük ortaya çıkıyordu, çünkü her şey eşit olarak renksiz olduğundan, önünde ve ardında duran şekillerden ayırt edilemiyordu. Hareket eden bir şey zar zor seçilebiliyordu, bir göktaşı kırıntısının yuvarlanması, yersarsıntısıyla açılan bir gedikten görünen yılantaşı, yanardağın sıçrayan lavları örneğinde olduğu gibi.

O gün, sünger gibi delikli kayalardan oluşan bir amfitiyatroda koşuyordum, burası başka kemerlere açılan kemerlerle çevriliydi: Anlayacağınız, girintili gölgelerin pek az bir ton farkı yarattığı engebeli bir yerdi. Ve bu renksiz kemerlerin sütunları arasında koşan, yok olan, daha ileride yeniden görünen renksiz bir şimşek fark ettim: Üst üste iki kez çakan bir ışık huzmesiydi bu, bunların ne olduğunu henüz anlayamamıştım, ama Ayl'ın gözlerini izleyerek aşka kapılmış koşuyordum bile.

Bir kum çölünde ilerlemeye başladım: Birbirinden az çok değişik, ya da neredeyse eşit kum tepelerinin arasında bata çıka ilerliyordum. Bakılan noktaya göre, kum tepeciklerinin dorukları, uzanmış bedenlerin çıkıntılarını andırıyordu. Şurada sanki yumuşak bir göğsün üzerine kapanmış bir kol beliriyordu, elinin ayası da yere yaslanan bir yanağın altına sokulmuştu; burada ise, ince görünümlü bir genç çıkar gibiydi. Bu olası benzerlikleri incelemek için durdum, bir dakika sonra, gözleri-

me takılanların yalnızca kum tepecikleri değil, izlediğim nesnenin ta kendisi olduğunu anladım.

Öylece uzanmıştı, renksizdi, uykuya yenik düşmüştü, renksiz kumun üzerinde. Onun yakınına oturdum. Mevsimlerden –bunu şimdi bilebiliyorum– gezegenimizin morötesinin sonlarına yaklaştığı dönemdi. Son demlerindeki bu varoluş hali, onu güzelliğinin doruk noktasına ulaştırmıştı. Şu gözlerimin karşısındaki gibi bir güzellik görmemişti yeryüzü.

Ayl gözlerini açtı. Beni gördü. O kumlu dünya nedeniyle –başlangıçta bana da olduğu gibi– önce beni seçemedi sanırım, sonra bende, onu izleyen ve korkutan varlığı tanıdı. Ama sonunda, ortak varlığımızı fark etti ve çekingenlikle güleçlik arası bir bakışla sessiz ama mutlu bir inilti koyuverdi.

El kol hareketleriyle ona anlatmaya başladım. "Kum. Kum değil," dedim, önce çevreyi, sonra ikimizi göstererek.

Evet işareti yaptı, anlamıştı.

"Kaya. Kaya değil." Gene bu konudan ayrılmak istememiştim. Pek fazla kavrama sahip olduğumuz bir dönem değildi: Bizim ikimizin ne olduğumuzu belirtmek, aramızdaki ortaklıkları bulmak, pek kolay bir iş sayılmazdı.

"Ben. Sen, ben değil," diye anlatmaya çalıştım hareketlerle.

Bana karşılık verdi.

"Evet. Benim gibi sen, ama şöyle böyle," diye düzelttim.

Biraz rahatlamış gibiydi, ama hâlâ çekiniyordu.

"Ben, sen, birlikte, koş, koş," demeye çalıştım.

Birden gülmeye başladı ve kaçıp gitti.

Yanardağların doruklarında koşuyorduk. Aydınlık grilikte, Ayl'ın saçlarının uçuşması ve yanardağların ağızlarından yükselen alev dilimleri soluk ve eşit çırpıntılarla birbirine karışıyordu.

"Ateş. Saç," dedim ona. "Ateş eşittir saç."

İnanmış görünüyordu.

"Güzel değil mi?" dedim.

"Güzel," diye yanıtladı.

Güneş beyazımsı bir tonda batıyordu. Mat taşlardan oluşan bir kayalık üzerine güneş ışınları çarpıkça vuruyor, bazılarını parıldatıyordu.

"Taşlar orada aynı değil. Güzel değil mi?" dedim.

"Hayır," dedi ve yüzünü çevirdi.

"Oradaki taşlar güzel," diye direttim, taşların ışıldayan grisini göstererek.

"Hayır." Bakmamakta direniyordu.

"Sana, ben, oradaki taşlar!" diye önerdim.

"Hayır, buradaki taşlar!" diye yanıtladı Ayl ve o mat olanlardan bir avuç yakalayıverdi. Ama, ben öne seğirtmiştim bile.

Topladığım ışıltılı taşlarla dönmüştüm bile, onu, bunları alması için zorlamam gerekti.

"Güzel!" diye onu kandırmaya çalışıyordum.

"Hayır!" diye karşı çıkıyordu, ama sonra onlara baktı; o güneş ışığından uzak, bunlar da ötekiler gibi mattı, ancak o zaman, "Güzel!" dedi.

Gece indi, bir kayaya sarılmadan yattığım ilk geceydi, belki de bu nedenle bana acımasızca kısa göründü. Işık, her an Ayl'ı silmeye, varlığına kuşku düşürmeye kalkışırken, karanlık, onun varlığının güvencesini veriyordu.

Gün geri geldi, yeryüzünü griye boyadı; gözlerim dört bir yanı taradı, ama onu göremiyordum. Sessiz bir çığlık attım: "Ayl! Neden kaçtın?" Ama o benim karşımdaydı, o da beni arıyordu ve beni fark etmiyordu; sessizce bağırdı: "Qfwfq! Neredesin?" Sonunda o sisli aydınlığa gözlerimiz alıştı; bir kaşı, bir dirseği, bir kalçayı tanımaya başladık.

O anda Ayl'ı armağanlara boğmak isterdim, ama hiçbir şey ona layık görünmüyordu. Yerkabuğunun tekdüze yüzeyinden koparabileceğim her şeyi arıyordum, bir lekeyi, işaret eden her şeye bakıyordum. Ama Ayl ile beğenilerimizin farklı olduğunu anlamakta gecikmedim, farklıydı ama zıt değildi; ben her şeyi örten o soluk tozun ötesinde değişik bir dünya arıyordum, her izin her ışık lekesinin (gerçekte bir şeyler değişmeye başlıyordu: Renk yokluğu, ışık gölgelerince gideriliyordu): Oysa, Ayl, her türlü titreşimin dışlandığı o sessizlik ülkesinin mutlu, hoşnut bir yurttaşıydı; ona göre, bu mutlak görsel tekrenkliliği bozacak her şey tiz bir detonelikti; ona göre, grinin griden başka bir şey olma konusundaki gelmiş geçmiş bütün hayallerinin söndüğü yerde, yalnızca orada güzellik başlıyordu.

Birbirimizi nasıl anlayabilirdik? Dünyadaki hiçbir şey, gözlerimize göründüğü haliyle, birbirimize hissettiklerimizi dile getirmeye yeterli değildi, ama ben nesnelerden tanınmadık titreşimler yakalamak için çıldırırken, o, nesnelerin özlerini sonuna dek renksiz kılmak dileğindeydi.

Bir göktaşı, Güneş'in önünden geçerek gökyüzünü aştı, akışkan ve ateşli gazsı kabuğu bir an için güneş ışınlarını süzdü ve bir an içerisinde dünya, hiç görülmemiş bir ışığa boğuldu. Turuncu renkte sarp kayalıkların ayaklarında menekşerengi uçurumlar açılıyor, benim mor ellerim alev alev yanan yeşil kuyruklu yıldızı işaret ediyordu, bu arada henüz sözlere dökülemeyen düşüncelerim boğazımdan dökülmeye çalışıyordu:

"Bu senin için! Benden sana, işte şimdi gerçekten hoş oldu!"

Bir yandan da deli gibi kendi çevremde dönüyor ve Ayl'ın bu genel değişim içinde hangi yeni biçimde parıldadığını görmek için sabırsızlanıyordum: Ve onu göremedim, sanki o, bu renksizliğin aniden parçalanışı sırasında saklanmanın, mozaiğin çatlaklarının arasından kaçıp gitmenin bir yolunu bulmuştu.

"Ayl! Korkma, Ayl! Ortaya çık ve bak!"

Ama göktaşının hâlesi güneşten uzaklaşmıştı ve dünya her zamanki griliğine bürünmüştü, benim kamaşan gözlerime bile her zamankinden de gri görünüyordu, her yan aynıydı, her yan mattı ve Ayl yoktu.

Gerçekten yok olmuştu. Onu uzun geceler, günler boyunca aradım. Dünyanın, bundan sonra alacağı şekli denediği bir dönemdi: Şimdilik, en uygunu olmasa bile, elinde bulunan malzemeyle bunu deniyordu, gene de kesin bir şey olmadığı anlaşılıyordu. Lavlardan oluşan ağaçlar duman rengindeydi, kıvrık dallarından boz renkli yapraklar sallanıyordu. Kül kelebekler kil çayırlar üzerinde uçuşuyor, mat kristal papatyalar üzerinde salınıyordu. Ayl, renksiz ormanın bir dalından sarkan renksiz gölge olabilirdi, ya da boz çalılar altından eğilerek boz mantarlar toplayan biri. Yüzlerce kez onu gördüğümü sandım, yüz kez de yitirdiğimi. Issız ovalardan kalabalık mahallelere geçtim. O dönemde, gerçekleşmesi olası değişikliklere göre, karanlık birtakım yapıcılar olası gelecek için pek gelişmemiş geçmiş

görüntüleri yaratıyorlardı. Taş kulelerden oluşmuş bir metropolisten sonra bir huzur köşesi olarak hazırlanmış, çevresi hendeklerle çevrili bir dağdan geçtim, sonunda bir çamur denizine açılan bir limana vardım; girdiğim bir bahçenin kum tarhlarından göklere yüksek dikilitaşlar uzanıyordu.

Dikilitaşların boz taşında belli belirsiz bir girinti-çıkıntı vardı. Durdum. Bu parkın tam ortasında Ayl, kız arkadaşlarıyla oynuyordu. Kuvars bir topu havaya atıyor, sonra düşmeden yakalıyorlardı.

Top, güçlü bir fırlatışla, benim ellerime uçtu, onu yakaladım. Arkadaşları şuraya buraya koşarak onu aramaya koyuldular; ben, Ayl'ı yalnız görür görmez topu havaya fırlattım ve yeniden tuttum. Ayl fark etti, ben saklanarak, kuvars topu atıyor, Ayl'ı gittikçe daha uzak noktalara çekiyordum. Sonra kendimi gösterdim; beni azarladı; sonra güldü ve böylece oynaşarak tanımadığımız bölgelere kaydık.

O zamanlar, gezegenin katmanları depremlerle yerleşerek, dengelerini sağlamaya çalışıyordu. Arada bir yerkabuğu sarsılıp yükseliyor, Ayl ile benim aramda öyle yarıklar açılıyordu ki, kuvars topu birbirimizi atamıyorduk. Bu yer çatlaklarından, yeryüzünün yüreğinde sıkışmış olan maddeler fırlayıp kurtulma olanağı buluyordu; bir bakıyordunuz, kaya parçaları, akışkan bulutlar çıkıyordu ya da kaynar sular fışkırıveriyordu.

Gene Ayl ile oynarken, yoğun bir gazın yerkabuğunun üzerinde yayılmaya başladığını fark ettim. Sanki yavaş yavaş yükselen alçak bir sis gibiydi. Şimdi ayak bileklerimizi örterken, şimdi dizlerimize çıkıyordu, birden belimizdeydi... Bu görüntüyle Ayl'ın gözlerinde bir kararsızlık ve korku gölgesi belirdi; ben onu telaşa vermek istemiyordum, onun için bir şey yokmuş gibi oynamayı sürdürüyordum, ama ben de tedirgindim.

Hiç görülmemiş bir olaydı bu: Akışkan ve dev bir kabarcık, dünyanın çevresinde giderek şişiyor, onu bütünüyle sarıyordu; yakında bizi baştan ayağa örtecekti, sonra da kim bilir neler olacaktı.

Topu, yerde açılmaya başlayan bir gediğin ötesinden Ayl'a fırlattım, ama nedense istediğimden kısa bir atış oldu bu, top yarığın içine düştü, işte: Birden çok ağırlaşmıştı galiba, hayır:

Yarık inanılmaz bir şekilde genişlemişti ve şimdi Ayl, uzaktaydı, çok çok uzakta, aramızda açılan dalgalı, kayalık bir kıyıda köpüren sıvı bir düzlüğün ötesinde kalmıştı, ben ona yetişmek için bu yakadan bağırıyordum: "Ayl! Ayl!" Ve sesim, ses, yani sesimin sesi, hiç hayal etmediğim bir güçle yayılıyordu; dalgalar benim sesimden daha güçlü olarak kabarıyordu. Sözün kısası: Artık hiçbir şey anlamaz olmuştum.

Ellerimi sağırlaşan kulaklarıma götürdüm; o anda burnumu ve ağzımı da tıkama gereğini duydum, beni çevreleyen güçlü azot ve oksijen karışımını solumak istemiyordum, ama en dehşetli dürtü, neredeyse patlayacak olan gözlerimi örtmek oldu.

Ayaklarımın altında uzanan sıvı kütlesi birdenbire yeni bir renk kazanmıştı, bu beni kör ediyordu; ben başlangıçta belirsiz, ama sonradan kesin bir anlamı olacak bir çığlık attım: "Ayl! Deniz mavi!"

Çok uzun zamandır beklenen değişiklik gerçekleşmişti. Şimdi Dünya'da hava ve su vardı. Ve yeni doğan o mavi denizin üzerinde, renkli bir güneş batıyordu, onun rengi bambaşka ve çok daha baskındı.

Öyle ki, ben anlamsız bağırışlarımı sürdürme ihtiyacı hissediyordum: "Güneş ne kırmızı Ayl! Ayl! Ne kırmızı!"

Gece indi. Karanlık da bir değişikti. Ben koşarak Ayl'ı arıyordum. Gördüğüm yeni şeyleri ifade etmek için başı sonu olmayan sesler çıkarıyordum: "Yıldızlar sarı! Ayl! Ayl!"

Onu ne gece, ne ertesi gün, ne de daha sonraki gecelerde bulabildim. Çevrede yepyeni renkler beliriyordu; pembe bulutlar menekşerengine bürünüp yoğunlaşıyor, altın renkli şimşekler çakıyor, uzun fırtınalardan sonra gökkuşakları henüz görülmemiş renkleri, olası bütün karışımlarıyla müjdeliyordu. Klorofil de kendi gelişimini sürdürüyordu: Derelerin geçtiği vadilerin çevreleri yosunlar ve eğreltiotlarıyla yeşilleniyordu. Ayl'a yaraşır bir güzellik ortamıydı işte bu; ama o yoktu! Ve onsuz, bu rengârenk görkem, gereksiz, boşuna gibi geliyordu bana.

Yeryüzünü aşıyordum, bozken tanıdığım şeyleri yeniden görüyordum, ateşin kırmızı, buzun beyaz, göğün mavi, toprağın kahverengi, yakutun yakut, topazın topaz ve zümrütün

zümrüt rengi olduğunu her görüşte yeniden şaşırıyordum. Ya Ayl? Bütün hayal gücümü kullanmama karşın, o şimdi nasıl görünürdü, bunu çıkaramıyordum.

Dikilitaşların olduğu bahçeyi buldum, şimdi ağaçlar ve otlarla yemyeşildi. Suların köpürdüğü göllerde kırmızı, mavi, sarı balıklar yüzüyordu. Ayl'ın arkadaşları hâlâ çayırların üzerinde sıçrayıp oynuyorlar, gökkuşağının renklerini yansıtan topu atıp tutuyorlardı: Ama nasıl değişmişlerdi! Birinin teni beyaz, saçları sarıydı, biri esmer, teni zeytuniydi, öbürü kumral, kırmızı tenli, bir başkası ise mini mini güzelim çillerle örtülü bir kızıldı.

"Ya Ayl?" diye seslendim. "Ya Ayl! Nerede? Nasıl oldu? Neden sizinle değil?"

Arkadaşlarının dudakları kırmızı, dişleri beyaz, dilleri, dişetleri pembemsiydi. Göğüslerinin uçları da pembemsiydi. Gözleri sular gibi mavi, vişnemsi kara, fındık ya da yabani kadife çiçeği rengindeydi.

"Ama... Ayl..." diyorlardı "artık yok... Bilinmiyor..." ve oynamayı sürdürüyorlardı.

Ben Ayl'ın saç ve ten rengini, olası bütün renklerle gözümün önüne getirmeye uğraşıyordum, ama beceremiyordum ve böylece onu arayarak yerküreyi gezip keşfediyordum.

"Eğer, bu yukarıda yoksa," diye düşündüm, "demek ki aşağıda." Ve ilk oluşan depremde önüme çıkan bir çatlağın içine atladım, aşağı, dünyanın derinliklerine daldım.

"Ayl! Ayl!" diye sesleniyordum karanlıkta. "Ayl! Gel bak dışarısı ne kadar güzel!"

Soluk soluğa kalmıştım, sustum. Ve o an Ayl'ın alçak ve sakin sesi bana yanıt verdi: "Şışt. Buradayım. Neden bu kadar bağırıyorsun? Ne istiyorsun?"

Hiçbir şey görünmüyordu. "Ayl! Benimle dışarı çık! Bir bilsen... dışarıda..."

"Dışarısını sevmiyorum."

"Ama önce..."

"Önce, önceydi. Şimdi değişik. O tuhaf şey oldu."

Ona karşı çıktım: "Ama, o bir anlık bir ışıktı. Kuyrukluyıldızda olduğu gibi. Şimdi tümü sona erdi. Her şey eskisine döndü. Gel, korkacak bir şey yok."

Eğer çıkarsa diye düşünüyordum, ilk şaşkınlık ânı geçince, renklere alışır, sevinir ve onun iyiliği için yalan söylediğimi anlardı.

"Doğru mu söylüyorsun?"

"Sana neden masal anlatayım ki? Gel, seni dışarı götüreyim."

"Hayır. Sen önden git. Ben seni izlerim."

"Ama seni yeniden görmek için sabırsızlanıyorum."

"Beni, yalnızca benim istediğim gibi görebilirsin. Önden git, geriye de bakma."

Yersarsıntıları yolu belirliyordu. Kaya katmanları yelpazeler gibi açılıyordu, biz ara katmanlarda ilerliyorduk. Arkamdan Ayl'ın hafif adımlarını işitiyordum. Sonra bir deprem daha olsa kendimizi dışarıda bulacaktık. Kitap yaprakları gibi açılan bazalt ve granit basamakları arasında koşuyordum: Ta ileride yarıklar açan yırtılmalar oluyordu, oradan açık havaya çıkabilecektik, zaten yarıktan güneş yemiş toprak görünüyor, ışık süzülerek bizi karşılıyordu. İşte: Şimdi bu renkleri Ayl'ın yüzünde de görebilecektim... Ona bakmak için arkama döndüm.

Yeniden karanlığa kaçan onun bağırışını işittim, ışıktan kamaşan gözlerim hiçbir şey seçemez olmuştu, sonra depremin sesi her şeyi bastırdı ve kayalardan bir duvar aramızdan yükseliverdi ve bizi ayırdı.

"Ayl! Neredesin? Bu yana geçmeye çalış, çabuk ol, kaya yerleşmeden gel!" Ve bir geçit arayarak duvar boyunca koşuyordum, ama düz ve boz yüzey bir çatlak bile olmadan aramızda uzanıyordu.

O noktada müthiş büyük bir dağ zinciri oluştu. Ben dışarı fırlatıldım, açığa çıktım, Ayl ise kayalık duvarın arkasında, Dünya'nın derinlikleri arasında kaldı.

"Ayl! Neredesin? Neden burada değilsin?" Bakışlarımı çevremdeki görüntülerde dolaştırıyordum. O zaman bir anda al gelinciklerin açtığı o bezelye yeşili çayırlar, o türkuvaz ışıltılarla yanıp sönen denize uzanan kanarya sarısı tarlalar, her şey, bana o denli tatsız, o denli boş, o denli sahte göründü ki. Ayl'ın kişiliği, Ayl'ın dünyası, Ayl'ın güzellik fikriyle o kadar tersti ki, artık onun yerinin asla bu taraf olamayacağını anlamıştım. Acı

ve korkuyla kendimin bu tarafta kaldığımı anladım, asla o altınsı ve gümüşsü pırıltılardan, pembeye boyanan o mavi bulutçuklardan, her güz sararan o yeşil yapraklardan kaçamayacaktım ve Ayl'ın o yetkin dünyası sonsuzluğa dek kaybolmuştu, artık onu hayal bile edemeyecektim, o boz taşlı soğuk duvardan başka onu uzaktan bile anımsatacak hiçbir şey kalmamıştı.

Sonu Olmayan Oyunlar

Galaksiler birbirlerinden uzaklaştıkça, evrenin seyrelmesi durumu, 'ex novo' ortaya çıkan maddeden oluşan yeni galaksilerle giderilir. Evrenin ortalama yoğunluğunu sabit tutmak için, genişlemekte olan her 40 santimetre küp uzay için 250 milyon yılda bir, bir hidrojen atomu oluşması yeterlidir. (Durağan Durum denen bu kuram, evrenin bir anda dehşetli bir patlama sonucu oluştuğunu savunan sava karşı ortaya konmuştur.)

Küçük bir çocuktum ve olanların farkına varmıştım bile *–diye anlatmaya koyuldu Qfwfq.–* Hidrojen atomlarını bir bir tanırdım; ortaya yeni bir tane çıktı mı, hemen anlardım bunu. Benim çocukluğumda bütün evrende hidrojen atomlarından başka oynayacak bir şey yoktu, biz de, yani ben ve ben yaşlardaki arkadaşım Pfwfp, bunlarla oynamadan edemezdik.

Nasıl bir oyun muydu bizimki? Şimdi anlatacağım. Uzay eğri olduğundan, atomlarımızı misket gibi onun eğrisi üzerinde yuvarlıyorduk, atomu en ileri atan kazanıyordu. Atoma vururken etmenleri, yörüngeleri, manyetik alanları ve çekim alanlarını iyi kullanmayı bilmek gerekliydi, yoksa, misket pistin dışına kayar, yarıştan atılırdı.

Kurallar her zamanki gibiydi: Bir atomla, sana ait bir başka atoma vuruyor, onu ilerletiyordun ya da bu ikinci atomla ortada duran bir üçüncü atomu kırıyordun. Doğal olarak çok güçlü vuruşlar yapmamaya özen gösteriyorduk, çünkü iki atomun çarpmasıyla 'tık!' bir helyum ortaya çıkıyordu, bunlar da oyun-

da yitik atomlar sayılıyordu; bununla da kalmıyor, bu iki atomun biri, rakibe aitse bunu ona ödemek zorunda kalıyordun.

Uzayın eğimi nasıldır bilirsiniz: Küçük bir top, döner, döner, bir anda yokuş aşağı kaymaya başlar, uzaklaşır, ondan sonra asla yakalanamaz. Bu yüzden, oyun ilerledikçe, yarışmadaki atomların sayısı azalıyordu; içimizde ilk topsuz kalan, oyunu yitirmiş oluyordu.

İşte böylece, o en can alıcı anda, yeni atomlar çıkıveriyordu ortaya. Yeni atomla, kullanılmışı arasında çok fark vardır: Yeniler parlak, ışıltılı, taze taze ve kırağı görmüş gibi nemli olurdu. Bu nedenle yeni kurallar geliştirdik: Her yeni atom, eski üç atoma sayılacaktı, yeniler oluşur oluşmaz eşit olarak aramızda pay edilecekti.

Böylece oyunumuz hiç bitmiyordu, asla canımız da sıkılmıyordu, çünkü her yeni atom buluşta, sanki oyun da bize yeniymiş gibi geliyordu, sanki ilk el oynuyorduk şimdi.

Sonra zaman geçtikçe, oyunun tadı kaçtı. Artık yeni atomlar çıkmıyordu ortaya. Yitirilen atomların yerine yenisi konamıyor, atışlarımız elimizde kalan az sayıdaki parçayı da boş, yalın uzayda yitirmemek korkusuyla güçsüzleşiyor, kararsızlaşıyordu.

Pfwfp de değişmişti: Dalgınlaşıyor, sağa sola gidiyor, tam sırası geldiğinde ortada olmuyor, ona seslenince yanıt vermiyor, yarım saat sonra ortaya çıkıyordu.

"Haydi, sıra sende, ne oluyor, oynamıyor musun?"

"Tabii oynuyorum, sıkma beni, şimdi yapıyorum atışımı."

"Eh, iyi, senin keyfini bekleyeceksek, oyunu yarıda keselim daha iyi."

"Off, kaybedince amma da uzatıyorsun."

Doğruydu: Hiç atomum kalmamıştı, oysa Pfwfp'nin, kim bilir nasıl, her zaman bir yedeği vardı. Aramızda üleşecek yeni atomlar oluşmazsa, benim yeniden kazanma umudum yoktu.

Pfwfp yeniden uzaklaşır uzaklaşmaz, ayaklarımın ucuna basarak izledim onu. Benim onu gözlediğim sürece kayıtsız, ıslık çalarak dolaşır gibiydi: Ama göz erimimden çıktığını sandığı zaman kafasında gideceği yeri bilen bir tavırla, uzayda koşmaya başlıyordu. Aklında bir düzen olduğunu –daha doğrusu

hilesini öğreneceğiniz gibi– keşfetmekte gecikmedim. Pfwfp, yeni atomların nerede olduğunu biliyordu, arada sırada şöyle bir dolaşıp onları taze taze topluyor, sonra da saklıyordu. Bu sayede onun atış yapacak atomu hiç bitmiyordu.

Ama o iflah olmaz sahtekâr, onları oyuna sokmazdan önce, elektronların zarlarını biraz ovalayarak yıpranmış mat bir görünüm veriyordu, böylece benim, rastlantı sonucu cebinde bulduğu eski bir top sanmamı sağlıyordu.

Bununla da kalmıyordu: Şöyle aşağı yukarı bir hesap yapınca, oyuna sokulan atomların, onun çalıp sakladıklarının pek az bir bölümü olduğu sonucunu çıkardım. Acaba bir yere hidrojen mi depoluyordu? Ne işine yarayacaktı ki bu? Aklında ne gibi bir düşünce vardı? Derken bir kuşku belirdi bende: Pfwfp kendine, yepyeni, el değmemiş bir evren kurmak istiyordu.

O andan başlayarak, huzurum kaçtı: Onu tuzağa düşürmeliydim. Ben de ona öykünebilirdim: Artık bunların yerini biliyordum, ondan birkaç dakika önce buraya gelir, o kapmadan önce yeni doğmuş atomları toplardım. Ama bu pek basit bir şey olurdu. Onu, kendi kalleşliğine uygun bir tuzağa düşürmek istiyordum. İlk iş olarak sahte atomlar yapmaya koyuldum: O, haince planlarına niyetlenirken, ben gizli bir köşede, bulabildiğim bütün maddeyi eziyor, ölçüyor, karıştırıyordum. Aslına bakarsanız, bu madde, sözü edilemeyecek kadar kıttı: fotoelektrik ışınlar, manyetik alan kırıntıları, yolda yitmiş bazı nötron parçacıkları; ama pek çabuk bir şekilde bunları yoğuruyor, tükürükle ıslatıyor, birbirine yapıştırabiliyordum. Yani, dikkatle bakılacak olursa, hidrojen ya da ad konabilecek bir element olmadıkları belli olan, ama Pfwfp gibi, hızla geçerken yürütüp cebine sokacak birine atom gibi görünebilecek birtakım yuvarlak maddecikler hazırladım. Pfwfp bunları saf ve yepyeni hidrojen sanabilirdi.

Böylece, o henüz bir şeyden kuşkulanmazken, ondan önce yola düştüm. O noktaları, iyice aklımda tutmuştum.

Uzayın her yanı eğimlidir, ama bazı yerleri daha da eğimlidir: boşluğun kendi üzerine kıvrılıp sarmalandığı yerlerde torbalanmalar, daralmalar, girintiler oluşuyordu. İşte bu girintilerde hafif bir tıngırtıyla her iki yüz elli milyon yılda bir, istiridye-

nin kabukları arasında oluşan inciler gibi parlak bir atom hidrojeni doğuyordu. Ben oradan geçiyor, atomu cebe indiriyor, onun yerine sahtesini bırakıyordum. Pfwfp hiçbir şeyin farkına varmıyordu: O gözü doymaz bir avcı, bir obur gibi ceplerini o süprüntüyle dolduruyorken, ben evrenin göğsünde ürettiği o hazineyi biriktiriyordum.

Şimdi oyunlarımızın kaderi değişmişti: Benim her zaman yuvarlayacak yeni atomlarım vardı, onunkiler ise ıskalıyordu. Üç kez atış yapmayı denedi, üç keresinde de atom, uzayda ezilmiş gibi ufalandı. Şimdi de oyunu yarıda bırakmak için bahane uydurma sırası Pfwfp'ye gelmişti.

"Haydi," diye çıkışıyordum. "Atmazsan, bu el benimdir."

Ve o: "Sayılmaz, atom bozulunca oyun sayılmaz, baştan başlanır."

Bu, o anda onun uydurduğu bir kuraldı.

Ben ona kulak asmıyor, çevresinde dans ediyor, at biner gibi omzuna atlıyor ve şöyle bir şarkı söylüyordum:

"vurvurvurvur,
vuramazsan vurul
vuramadığın kadar vuracağım
vurup vurup vuracağım."

"Yeter," dedi Pfwfp. "Başka oyun oynayalım."

"Tamam!" dedim. "Neden galaksileri uçurmaca oynamıyoruz?"

"Galaksileri mi?" diye birden Pfwfp'nin yüzü sevinçle ışıldadı.

"Ben varım! Ama sen... Senin galaksin yok ki!"

"Tabii ki var."

"Benim de var."

"Haydi, kim daha yukarı uçurabilecek."

Cebimde sakladığım bütün yeni atomları havaya fırlattım. Önce gözden yiter gibi oldular, sonra hafif bir bulut gibi yoğunlaştılar, sonra bulut büyüdü, büyüdü, içerisinde ışıldaklı yoğunlaşmalar oluştu: Ve bunlar döndü, döndü, sonra bir anda görülmemiş takımyıldız sarmalına dönüştü. Çevreye püskürerek kaçarken ben de kuyruğundan tutarak koşuyordum. Ama artık galaksiyi uçuran ben değildim, galaksi beni uçurmaya başlamış-

tı, kuyruğuna asılı kalmıştım; artık ne yüksek, ne alçak vardı, yalnızca önümde açılan uzayla bunun ortasında genleşen galaksi vardı ve ben ona asılı bir şekilde, binlerce ışık yılı uzaklıktaki Pfwfp'ye işaretlerimle bir şeyler anlatmaya çalışıyordum.

Pfwfp, benim harekete geçtiğimi fark eder etmez, cebindeki bütün hazinesini ortaya çıkarıp havaya atmış, gökte tükenmiş bir galaksi sarmalının açılmasını ummuştu. Oysa, hiçbir şey olmamıştı. Işınların cızırtısı işitildi, bir şeyler görünüp yitti, sonra her şey söndü.

"Hepsi o mu?" diye seslendiğimde, Pfwfp, öfkeden yemyeşil olmuş, bana hakaretler yağdırmaya başlamıştı:

"Ben sana göstermesini bilirim, Qfwfq iti!"

Ama ben ve galaksim, çoktan binlerce başka galaksi arasına karışmış uçuyorduk, aralarında, en yeni benimkiydi, gencecik hidrojeni ve berilyumu, bebecik karbonuyla göz kamaştırdığından, bu bütün gökyüzünce kıskançlık uyandırıyordu. Yaşlı galaksiler, hasetlerinden çatlayarak bizden kaçıyor, zaten onları böyle içi geçmiş ve çökmüş görmekten hoşlanmayan kendini beğenmiş biz, dörtnala onlardan uzaklaşıyorduk. Bu karşılıklı kaçışta, gittikçe daha seyrek ve boş uzay boşluklarına varıyorduk: ve işte boşluğun ortasında, şurada burada, kararsız ışık püskürtüleri görüyordum. Bunlar da yepyeni galaksilerdi, şu anda doğmuş maddeden oluşuyorlardı, benimkinden bile tazeydiler. Uzay, hızla kalabalıklaşıyor, bağbozumu öncesi bir bağı anımsatıyor, herkes birbirinden kaçmak için uçuyordu; benim galaksim, yaşlılardan olduğu kadar gençlerden de uzaklaşıyor, daha yaşlılar da bizden kaçıyordu. Biz boş göklere ulaştıkça, buraları kalabalıklaşıyordu ve bu böylece sürüp gidiyordu.

İşte ortalığın gene dolduğu anlardan birinde şöyle bir ses işittim: "Hain Qfwfq, şimdi hesap vereceksin!" Bir bakmamla, bizim izimizin üzerinde ilerleyen yeni bir galaksi sarmalının kenarından sarkmış, benimkine hakaret ve tehditler yağdırarak yetişmeye çalışan eski oyun arkadaşım Pfwfp'yi görmez miyim?

Böylece izimi sürmeye başladı. Uzay yokuşlarında Pfwfp'nin genç ve çevik galaksisi arayı kapatıyordu, ama yokuş aşağı inerken daha ağır olan benimki, gene arayı açmayı başarıyordu.

Yarışlarda en önemli sırrın ne olduğunu bilirsiniz: İşin başı viraj almayı bilmektir. Pfwfp'nin galaksisi dar dönüşler yaparken, benimki geniş alıyordu virajları. Genişle, genişle derken uzayın kenarından dışarı fırlayıverdik, Pfwfp de peşimizden. Yarışımızı bu gibi durumlarda olduğu gibi, yani ilerledikçe önümüzde yeni uzaylar açarak sürdürdük bu kez.

Böylece önümde bir hiçlik, arkamda beni izleyen Pfwfp'nin çirkin yüzü vardı: Her iki tarafta da görünüm kötüydü. Her neyse, ben önüme bakmayı yeğliyordum: Bir de ne göreyim? Az önce arkamda gördüğüm Pfwfp, önümden galaksisinin üzerinde koşuyordu. "Ah!" diye bağırdım. "Şimdi kovalama sırası bende!"

"Nasıl?" dedi Pfwfp, "önümden mi, arkamdan mı anlamadım, seni izleyen benim hâlâ!"

Arkama bir daha döndüm: İşte gene ensemdeydi. Bir daha önüme baktım: İşte sırtını dönmüş benden kaçıyordu. Ama daha dikkatle bakınca benimkinin önünde giden, onun galaksisinin önünde bir başka galaksi daha vardı ve o da benimkiydi, daha doğrusu üzerinde ben vardım, ardından görsem de bundan emindim. Tekrar peşimden gelen Pfwfp'ye döndüm, keskin bir bakışla onun galaksisinin bir başka galaksi tarafından, yani benimki tarafından, yani tepesinde benim olduğum bir galaksi tarafından izlendiğini gördüm. O tepedeki ben, tam o sırada arkaya dönüp bakıyordu.

İşte böylece, her Qfwfq'nun ardında bir Pfwfp vardı, her Pfwfp'nin ardında Qfwfq ve Pfwfp'yi bir Qfwfq izliyordu ve her Qfwfq'yu bir Pfwfp kovalıyordu ya da tersi. Aralar açılıyor veya kapanıyordu ama artık açık seçik belliydi ki, hiçbiri diğerini yakalayamayacaktı. Kovalamaca oyununun da tadı kaçmıştı ve artık çocuk değildik, ama elimizden başka ne gelirdi ki?

Suda Yaşayan Amca

Kömürleşme çağında su yaşantısını terk eden ilk omurgalılar, akciğerli ve kemikli balıklardan geliyorlardı. Bunlar kara yaşantısına geçtikleri zaman gövdelerinin altındaki yüzgeçleri kıvırarak ayak olarak kullanıyorlardı.

Artık, su çağının gözden düştüğü besbelliydi, *diye anımsadı yaşlı Qfvfq*, o büyük adımı atmaya karar verenler gittikçe çoğalıyorlardı, sevdiklerinin bir kısmı kuru topraklara göç etmemiş aile yoktu; karada yapılabilecek işlerse dillerden düşmüyordu, gidenler, akrabalarını da yanlarına çağırıyorlardı. Artık genç balıkları kimse tutamaz olmuştu, en yeteneklilerin başarabildiği gibi yüzgeçlerini çamurlu kıyılarda çırpıp duruyorlardı. Ama aramızdaki farkların iyice belirginleşmesi de o dönemde ortaya çıktı: Kaç kuşaktır karada yaşayan aileler vardı ve onların gençleri öyle davranışlara girmişlerdi ki, sanki hem karada, hem suda yaşayabilenler onlar değildi, çoktan sürüngenleşmişlerdi; kimi de hâlâ balık olmakta ayak diretiyordu, üstelik balıkken olduklarından daha da balıktılar şimdi.

Söylemeden edemeyeceğim, bizim aile, dedeler nineler başta olmak üzere, boş yer olmayan kumsalda geziniyordu, sanki şimdiye dek başka bir hevesleri olmamış gibiydiler. Büyük Amca N'ba N'ga'nın inadı olmasa su dünyasıyla bağlarımız çoktan kopmuş olacaktı.

Evet, bir Büyük Amcamız vardı, kesin olarak söylemek gerekirse, babaannem tarafından amcamız oluyordu ve Devoni-

anolu Celacantilerden geliyordu (onlar tatlı suda yaşarlardı: Öte yandan da kuzen sayılırlardı – ama bu akrabalık işini fazla uzatmayayım, çünkü şimdiye dek kimse bunu izleyip çözemedi). Her neyse, bu Büyük Amca alçak ve çamurlu bir suda çamların ataları sayılabilecek bitkilerin kökleri arasında, bütün atalarımızın doğmuş olduğu o lagün girintisinde yaşardı. Oradan bir yere kımıldamazdı: Herhangi bir mevsimde, en ıslak ve yumuşak bitkilere kadar ilerleyip neredeyse batar gibi olursanız, kıyıdan az ötede, suyun altında, yaşlıların yaptığı gibi oflayıp puflayarak burnundan soluyan ve hava kabarcıkları gönderen onu görebilirdiniz. Bazen de bir şey aramaktan çok, alışkanlık yüzünden sivri yüzüyle kazıdığı çamur bulutçuklarını fark ederdiniz.

"N'ba N'ga Amca! Sizi görmeye geldik! Bizi bekliyor muydunuz?" diye bağırıyor, bir yandan da dikkatini çekmek için, suya ayaklarımızı, kuyruklarımızı sokup sallıyorduk. "Size, bizim oralarda bulunan yeni böceklerden getirdik! N'ba N'ga Amca! Hiç böyle büyük bit görmüş müydünüz? Bir tadın bakalım beğenecek misiniz?"

"İğrenç kokulu bitlerinizle o siğillerinizi temizleyemez misiniz?" Büyük Amca'nın yanıtı her zaman bu tarz bir şeydi ya da daha bile kaba olabilirdi: Her seferinde böyle karşılıyordu, buna aldırmıyorduk, çünkü bir süre sonra yumuşayacağını, armağanlara sevineceğini, daha nazik bir tavırla konuşacağını biliyorduk.

"Ne siğili N'ba N'ga Amca? Ne zaman üstümüzde siğil gördünüz ki?"

Bu siğil konusu, yaşlı balıkların bir önyargısından başka bir şey değildi. Onlara göre, biz karada yaşayanların gövdesini siğiller kaplıyordu, bunlardan da sıvı bir şeyler akıyordu; bu doğruydu, ama yalnızca kurbağalar için, bizimse onlarla ortak hiçbir yanımız yoktu; tam tersine bizim derimiz dümdüz ve pırıl pırıldı, başka hiçbir balık bizim gibi olamazdı bile; Büyük Amca da aslında bunu bilirdi, ama gene de içinde büyüdüğü bu yalanların ve önyargıların etkisinden kurtulamıyordu.

Büyük Amca'yı ziyarete yılda bir kez bütün aile birlikte gidiyorduk. Bizim kendi aramızda buluşmamız için de iyi bir fır-

sat oluyordu, çünkü biz de anakaranın dört bir yanına dağıldığımızdan, o gün birbirimize havadisleri veriyor ve yiyecek böcekleri değiş tokuş ediyorduk, askıda kalmış eski sorunları tartışıyorduk.

Büyük Amca, ondan kilometrelerce uzakta, kuru topraklarda olan olayların tartışmalarına bile katılıyordu; sözgelimi, yusufçuk avlaklarının paylaşılması konusunda kendi yargılarına göre ya bir tarafa ya öbürüne hak veriyordu, doğal olarak onun yargıları her zaman suya bağlı türden oluyordu. "Ama bilmiyor musunuz ki, suyun en üstüne yakın olan, avda daha şanslıdır? Neden bu kadar kaygılanıyorsunuz?"

"Ama amca, bakın, bu suyun üzeri ya da dibi sorunu değil. Ben tepenin eteklerindeyim, o ise, bayırın ortalarında... Tepeler, ne olduklarını biliyor musunuz amca?"

O da şöyle derdi: "En iyi ıstakozları kayalıkların dibinde bulabilirsiniz." Ona, kendininkinden değişik bir gerçeği kabul ettirmek olanaksızdı.

Gene de, onun kararları, hepimiz üzerinde bir yetki sağlamayı başarıyordu: Pek anlamadığı konularda bile ona akıl danışıyorduk, saçma sapan yanıtlar vereceğini önceden biliyorduk üstelik. Belki de yetkisi, geçmişten arta kalmasından, kullandığı eski moda deyimlerden geliyordu: Sözgelimi: "İndir bakayım yüzgeçlerini, aferin!" demek ona tarz bir şeydi; biz bunların ne anlama geldiklerini bile bilmiyorduk oysa.

Bizimle karaya gelmesi için pek çok kez girişimde bulunmuştuk, hâlâ sürdürüyorduk bunu; üstelik bu konuda, ailenin çeşitli *kolları* arasında bir tür yarışma bile vardı, çünkü onu karaya çıkarmayı kim başarabilirse, bütün aileye karşı bir tür üstünlük kazanmış sayılacaktı. Ama yararsız bir yarışmaydı bu, çünkü amcanın lagünü terk etmek gibi bir niyeti hiç yoktu.

"Amca, sizi şu yaşta, burada tek başınıza, şu ıslaklığın ortasında bırakmak... Biliyor musunuz, biz düşündük de..." diye başlıyorduk.

"Aklınızı başınıza toplayacağınızı sanıyordum," diye sözümüzü kesiyordu yaşlı balık. O kuru yerden hevesinizi almışsınızdır, artık gelip normal bir şekilde yaşamanızın zamanıdır. Burada hepimize yetecek kadar su var, yiyecek deseniz öyle,

solucan mevsimi hiç bu kadar bereketli olmamıştı. Şimdi şuraya dalarsınız olur, biter."

"Ah, hayır N'ba N'ga Amca, siz ne anladınız ki? Biz, sizin bizimle gelmenizi istiyorduk, güzel bir çayıra... Orada da rahat edeceksiniz, size güzel, nemli, serin bir çukur kazarız; orada da buradaki gibi dönenir durursunuz, çevrede bir iki adım bile atabilirsiniz; göreceksiniz, başarabileceksiniz. Hem sizin yaşınızda kara iklimi daha uygundur. Şimdi, N'ba N'ga Amca bizi daha fazla yalvartmayın; geliyor musunuz?"

"Hayır!" diye kesin bir yanıt veriyordu amcamız ve burnunu suya daldırdı mı, onu göremez oluyorduk.

"Kim bilir neden, amcamız niye karşı çıkıyor, hiç anlamıyoruz... Oysa dünyaya ne denli geniş bir açıdan bakar, kendince ne yargıları vardır..."

Hâlâ çevik olabilen bir kuyruk hareketiyle suyun dibine dalmadan, şöyle bir soluklanan amca, son yanıtını gönderirdi o anda: "Pulları bitlenenler, karınüstü çamurda yüzer!" Bu onun zamanından kalma bir deyiş olsa gerekti (hani bizim şu yeni deyimimiz gibi bir söz: Kaşıntısı olan kaşınsın!). Biz ona ne zaman topraktan söz etsek, amcamız ısrarla çamur demeyi sürdürürdü.

İşte âşık olmam o döneme rastlar. Günlerimi Lll ile geçiriyordum, daha doğrusu onun peşinden koşarak. Onun gibi çeviği görülmüş değildi. O dönemde ağaç kadar yüksek olan eğreltiotlarının üzerine tırmanıveriyordu bir anda, otların tepesi yere kadar eğiliyor, o toprağa atlıyor, gene koşmaya başlıyordu; bense daha yavaş ve kaba hareketlerle onu izliyordum. Kuru ve kabuk kabuk olan, şimdiye dek kimsenin ayak basmadığı içerlek yerlere kadar giriyorduk, bazen lagünün kenarlarından çok uzaklaştığımızı düşünerek paniğe kapılıyordum. Ama ona, Lll'ye göre, hiçbir yer lagünden uzak sayılmıyordu: Kum ve taş çölleri, çayırlar, sık ormanlar, kayalık bayırlar, kuvars dağlar, işte bütün buralar onun dünyasıydı: Onun o çekik gözlerince incelenmek ve kaygan adımlarınca yürünmek için yaratılmıştı sanki bütün bu dünya. Onun pürüzsüz tenine bakınca sanki hiçbir zaman pulları olmamış sanırdınız.

Lll'nin akrabaları bende derin bir saygı uyandırıyorlardı: O en eski çağlarda, karada temelli yerleşmek üzere kesin bir karar

alarak karaya çıkan ailelerden biriydiler. Hani yumurtalarını da dayanıklı bir kabuk içinde karaya bırakan ailelerden; ve Lll'nin o atlayıp zıplamaları, o yay gibi koşuşlarına bakınca kum ve güneş tarafından kızdırılan yumurtalardan çıktığı anlaşılıyordu; bizimki gibi daha az gelişmiş ailelerde olduğu gibi doğduktan sonra ortalarda sürünüp gezinmiyordu.

Artık Lll'nin benim ailemle tanışmasının zamanı gelmişti: Ve ailemizin en yaşlısı ve yetkilisi Büyük Amca N'ba N'ga olduğundan, nişanlımı ona tanıştıracağım bir ziyaret kaçınılmazdı. Ama her çıkan fırsatta, utancımdan bunu erteliyordum: Kızın içinde büyüdüğü önyargıları bildiğimden, Büyük Amcamın bir balık olduğunu ona söylemeye cesaret edemiyordum.

Günlerden bir günü Lll ile lagünü çevreleyen ve yerin kumdan çok düğüm düğüm kökler, çürümüş bitkilerle örtülü olan o ıslak tepeciklerde geçirmiştik. Lll bana gene her zamanki yüreklilik denemelerinden birini önerdi:

"Qfwfq, ne kadar süre dengede kalabilirsin? Kim en kenarda daha uzun süre yürüyebilecek bakalım?" dedi ve biraz ikircikli de olsa o sağlam, kara sıçrayışlarıyla öne atıldı.

Bu kez niyetim onunla yarışmak değil, onu yenmekti, çünkü benim ayaklarım ıslak yerlere daha alışkındı.

"En kenarda, ne kadar istersen!" diye bağırdım. "İstersen daha bile öteye!"

"Aptal aptal konuşma!" dedi o da, "kenardan öte nasıl koşulur, orası su!"

Belki de konuyu Büyük Amca'ya getirmenin tam sırasıydı. "Ne varmış bunda?" dedim. "Kimi kenarda koşar, kimi suda."

"İler tutar değil söylediklerin."

"Dediğim şu ki, benim Büyük Amcam N'ba N'ga bizim karada yaşadığımız gibi suların içinde yaşar; oradan hiç çıkmamıştır."

"Hey! Bu N'ba N'ga ile tanışmayı gerçekten çok isterdim!"

Bunu söylemeyi henüz bitirmemişti ki, lagünün bulanık yüzeyinde kabarcıklar göründü ve önce burnunun ucu, derken dikenli pullarla kaplı bir balık yüzü çıktı ortaya.

"Eh, benim işte, ne var?" dedi Büyük Amca; bir yandan yuvarlak ve anlam taşımayan gözleriyle Lll'yi süzerken, bir yan-

dan da geniş boğazının iki yanındaki solungaçlarının inip kalktığı görülüyordu. Büyük Amcamın bizlerden bunca değişik olduğunu ilk kez fark ediyordum. Tam anlamıyla bir canavardı.

"Ama, izin verirseniz, bu... yani sizinle tanıştırmaktan mutluluk duyacağım... müstakbel eşim, Lll." Ve ona nişanlımı gösterdim. Lll de kim bilir niye arka ayaklarının üzerine kalkmıştı; onun en uğraşarak yaptığı, ama şu kaba saba ihtiyar tarafından en az takdir edilebilecek davranışlardan biriydi bu.

"Burası öyle hoş ki, küçük hanım, gelip biraz kuyruğunuzu ıslatmaz mıydınız?" dedi Büyük Amca, herhalde onun zamanında bu bir nezaket sözcüğüydü, ama bize pek ayıp bir deyiş gibi geliyordu.

Lll'ye baktım, onun ardına dönüp telaşlı çığlıklar atarak kaçacağını umuyordum. Ama onun aldığı terbiyeyle, çevredeki dünyanın bayağılıklarını nasıl görmezden geldiğini unutmuştum. "Affedersiniz, şuradaki bitkiler diyecektim..." dedi kayıtsızca lagünün ortasında dev gibi büyüyen o koca kamışları göstererek "Onların kökleri nerede?"

Bu genellikle söyleşileri uzatmak için kullanılan sorulardan biriydi: Yoksa, kamışlardan ona neydi? Ama amca sanki bu soruyu beklermiş gibi yüzen ağaçların köklerinin neden ve nasıl oluştuğunu, onların arasında nasıl yüzülebileceğini anlatmaya başladı: Üstelik, av için en bereketli yerler de oralarıydı.

Sözün sonu gelmek bilmiyordu. Ben öfleyip püflüyor, onun sözünü kesmeye çalışıyordum. Ama o kendini bilmez ne yapıyordu ki? Hiç de kısa kesmeye yanaşmıyordu.

"Ah, evet, siz o yüzen kökler arasında avlanıyor musunuz? Çok ilginç!"

Ben utançtan yerin dibine geçiyordum.

Amca sürdürüyordu: "Uydurmuyorum, inanın; oradaki solucanlarla ne biçim ziyafet çekilir!" Bunları söyler söylemez duraksamadan daldı suya. Hiç böyle atak bir dalış yaptığını görmemiştim, hem de önce şöyle bir yukarı sıçramıştı: Önce boyunca suyun üstüne sıçramış, pul pul lekeleri görünmüş, dikenli yüzgeçlerini iki yana ayırmış, havada güzel bir yarım daire çizdikten sonra, başı ileride olmak üzere suya dalmış ve hızlı bir kuyruk devinimiyle gözden yitmişti.

Bu gösteriden sonra, amcanın uzaklaşmasını fırsat bildim ve Lll'ye kendimi bağışlatmak için aceleyle hazırladığım konuşmayı yapmaya kalkıştım:

"Biliyor musun, ona anlayış göstermek gerekiyor, ne de olsa bir balık gibi yaşama düşüncesine saplanıp kaldığı için gittikçe gerçek bir balığa daha çok benzedi..." Ne var ki sözler boğazımda düğümlenip kaldı. Ninemin kardeşinin balığa ne kadar çok benzediğini ben de şimdi fark etmiştim. Ancak şöyle diyebildim: "Lll, geç oldu, haydi gidelim." Tam bu anda Büyük Amca suyun yüzeyinde göründü, o köpekbalığına benzer dudakları arasında bir yığın solucan ve çamurlu yosun tutuyordu.

Oradan ayrıldığımıza neredeyse inanamıyordum, ama Lll'nin ardından sessizce ilerlerken, şimdi kendi yargılarını söyleyecek diye telaşlanıyordum, yani bence beterin beteri bundan sonra başlayacaktı. Ve işte Lll, yürümesine ara vermeden, geriye ancak şöyle bir dönerek, "Ne sevimliymiş amcan!" deyiverdi. Bunu dedi, başka da bir söz etmedi. Onun alayları karşısında kaç kez ne diyeceğimi bilemeden kalakalmıştım, ama şimdi öyle bir buz kesmişti ki her yanımı, onunla bu konuyu tartışmaktansa bir daha hiç görmemeyi yeğlerdim.

Oysa, birbirimizi görmeyi sürdürdük, birlikte çıktık, ama artık o lagün konusunu bir daha açmadık. Ben hâlâ karara varamamıştım; onun bu olayı unutmuş olacağı konusunda kendimi kandırmaya çalışıyordum, ama arada sırada, beni ummadık bir anda utandırmak için sustuğunu düşünüyordum, bunu kendi ailesinin önünde yapabilirdi ya da bu benim için daha da ürkünç bir savdı, belki de bana acıdığı için başka konular açıyordu. Sonunda bir sabah hiç yoktan şu sözü ediverdi:

"Hey, dinlesene, neden beni amcana götürmüyorsun artık?"

Zorlukla duyulabilecek bir sesle sordum: "Şaka mı ediyorsun?"

Hayır, ciddi söylüyordu, yaşlı N'ba N'ga ile çene çalmaya can atıyordu. Artık hiçbir şey anlamaz olmuştum.

Bu kez, lagüne yaptığımız ziyaret daha da uzun sürdü. Şöyle eğimli bir kıyıya uzandık üçümüz de: Büyük Amca su tarafındaydı, biz de yarı yarıya suda sayılırdık; biz böyle yatmış-

ken, uzaktan bakan biri, kimin kara, kimin deniz yaratığı olduğunu seçemezdi.

Balık, her zamanki gibi bir konu açtı: Bildiği bütün yergileri kullanarak suda solunumun, havadakinden daha üstün olduğunu savunmaya başladı. "Şimdi Lll, ayağa fırlar ve ona okkalı bir yanıt verir!" diye geçiriyordum içimden. Oysa, anlaşılan Lll o gün değişik bir taktik uyguluyordu: Ciddi bir şekilde tartışıyor, kendi bakış açımızı savunuyordu; ama sanki yaşlı N'ba N'ga'nın söylediklerine de pek önem verir gibiydi.

Büyük Amcama göre, suyun üstüne çıkabilmiş karalar, sınırlı bir olaydı: Ortaya çıktıkları gibi, günün birinde yok olacaklardı ya da en azından değişime uğrayacaklardı: yanardağlar, buzullar, depremler, kırılmalar, iklim ve bitki örtüsü değişimleri gibi. Bu yüzden bizim oralardaki yaşantımız da sürekli değişimler göstermek zorunda kalacaktı, böylece kavimler olduğu gibi ortadan kalkacak, yalnızca temel varoluş özünü saklamış olanlar ayakta kalabilecekti, yaşamın güzel diye nitelendirilen şeyleri de böylece yok olacak, unutulacaktı.

Bu görüşler biz karada yetişmiş çocukların iyimserliğiyle hiç bağdaşmıyordu ve amansızca karşı çıkıyordum bunlara. Gene de, benim için bu karşı çıkışların gerçek ve canlı tek nedeni Lll idi, o benim için yetkin ve kesin form idi, su yüzüne çıkmış karaların fethiyle doğmuştu, açılan yeni sınırsız yeteneklerin bir toplamıydı. Ya Büyük Amca, Lll'de gözle görülen bu gerçekliği nasıl yadsıyabilirdi? Bu tartışmanın heyecanıyla alev alev yanıyordum, sanki arkadaşım da pek sabırlı davranıyor ve bu karşıt görüşlü ihtiyara fazla anlayış gösteriyordu.

Tabii, Büyük Amca'nın ağzından yalnızca homurdanma ve hakaret işitmeye alışkın benim için bile eskimiş ve abartılmış deyimlerle dolu ve o kendine özgü ses tonuna karşın, bu akıcı konuşma bir yenilik sayılırdı. Beni şaşırtan bir başka şey de, anakaraların toprakları hakkında yetkili biriymiş gibi titizce bilgiler vermesiydi.

Ama Lll, onu çeşitli sorularla sualtı yaşamından daha çok söz etmeye yönlendirmeye çalışıyordu: Bu konu açıldı mı, Büyük Amca daha hızlı konuşuyor, heyecanlanıyordu. Karanın ve havanın güven sağlamayışına karşın, lagünler ve denizler ve

okyanuslar ona göre güvenli bir gelecek vaat ediyorlardı. Orada değişimler en düşük düzeyde gerçekleşecekti, mekânlar ve yiyecekler sonsuzdu, ısı her zaman dengesini koruyacaktı; sözün özü, yaşam şimdiye dek nasıl olduysa yine öyle sürecekti, o yetkin halini, değişime uğramadan, yeni kuşku verici durumlar edinmeden sürdürecekti ve burada her birey kendi doğasını derinlemesine geliştirebilir, kendi varlığının ve her şeyin özüne varabilirdi. Büyük Amca sudaki gelecekten, süslemelere ya da hayallere yer vermeden, olası büyük sorunları saklamadan, (en kaygı verici olanı, tuz oranının yükselmesiydi) söz ediyordu; ama gene de bunlar onun inandığı değerleri ve oranları altüst edecek türden şeyler değildi.

"Ama biz şimdi dağlar, vadiler üzerinde dolaşıyoruz, Amca!" diye bağırdım, hem kendim hem de sesini çıkarmayan Lll'nin adına.

"Seni gidi iribaş, suya dönünce gene geleceğin yer evindir!" diye çıkıştı bana, bizimle kullandığı her zamanki ses tonuyla.

"Amca, ne dersiniz, biz şimdi suyun altında solumayı öğrenmek istesek, çok mu geç kalmış sayılırız?" diye sordu Lll; son derece ciddiydi ve ben bu yaşlı akrabama amca dediği için sevinmeli miydim, yoksa şaşırmalı mıydım? Çünkü bazı sorular (en azından ben böyle düşünmeye alışmıştım) sorulamazdı bile.

" Yıldızım, istersen sana hemen öğretirim!" dedi balık.

Lll, son derece tuhaf bir kahkahayla, öyle bir koşmaya başladı ki peşinden yetişemedim bile.

Onu ovalarda ve tepelerde aradım, sonunda sularla çevrili ormanların, çöllerin manzarasına egemen bir bazalt tepesinin doruğuna vardım. Lll oradaydı. N'ba N'ga'yı öylece dinleyip sonra da kaçarak şu tepeye sığınmasının anlamını kavramıştım; bana söylemek istediği şuydu: Yaşlı balık kendi dünyasına nasıl sıkı sıkı tutunmuşsa, biz de kendimizinkine öyle güçlü bir şekilde bağlanmalıydık.

"Ben burada amcanın oradaki hali gibi yaşayacağım!" diye bağırdım uğultulu bir sesle, sonra da kendi kendimi düzelttim: "Biz ikimiz, birlikte olacağız!" Gerçekten de onsuz kendimi güvencede hissedemiyordum.

Bunun üzerine Lll, bana ne yanıt verse beğenirsiniz? Hâlâ, aradan bunca jeolojik çağ geçmesine karşın yüzüm kızarmadan anamıyorum bunu: "Haydi be iribaş, sen kendi işine bak!" dedi. Bilemiyorum, yaşlı amcamı taklit etmekle onu ve beni sarakaya mı alıyordu, yoksa, bu küçük yeğenle alay eden amcanın dediklerini kabul ettiğini mi belirtiyordu, her neyse, her iki sav da pek cesaret kırıcıydı, çünkü her iki şekilde de beni iki dünyaya da ait olmayan, iki arada bir derede bir yaratık olarak gördüğü anlaşılıyordu.

Onu yitirmiş miydim? İçimde bu kuşku, onu yeniden kazanmaya giriştim. Gözüne girebilmek için başarı peşine düştüm: uçan böcek avları, sıçramalar, yeraltı tünelleri kazıları, bizim en güçlülerimizle dövüşler gibi... Kendimle gurur duyuyordum, ama her kayda değer bir şey yaptığımda, o yanımda olmadığından beni göremiyordu: Sürekli yok oluyordu, kim bilir gidip nerelere saklanıyordu.

Sonunda anladım: Ona sualtında yüzmeyi öğreten Büyük Amcamın yanına, lagüne gidiyordu. Suyun yüzeyinde bir an için göründüklerinde, sanki iki kardeşmişçesine aynı hızda yüzüyorlardı.

"Biliyor musun?" dedi nişanlım, beni görünce, neşeyle, "Ayaklar, yüzgeç görevini öyle güzel görüyor ki!"

"Aferin sana; ne güzel bir başarı kazandın," demekten kendimi alıkoyamadım, biraz alaycı bir tavırla.

Bu onun için bir oyundu, bunu anlıyordum. Ama benim hoşuma gitmeyen bir oyun. Onu, gerçekliğe, bizi bekleyen geleceğe çağırmalıydım.

Bir gün suya eğilen yüksek eğreltiotları ormanında beklemeye koyuldum.

"Lll, seninle konuşacaklarım var," dedim onu görür görmez. "Artık yeterince eğlendin. Bizi bekleyen daha ciddi işler var. Dağ zincirinde bir geçit buldum: Suları yeni çekilmiş, taştan, engin bir düzlüğe açılıyor. Oraya ilk yerleşen biz olacağız, o sınırsız genişliği, biz ve çocuklarımız dolduracak."

"Deniz sınırsız," dedi Lll.

"O yaşlı bunağın palavralarını yinelemekten vazgeç. Dünya ayakları olanlarındır, balıkların değil, biliyorsun."

"Onun da bizden biri olduğunu biliyorum," dedi Lll.

"Ya ben?"

"Bacakları olanların arasında onun gibisi yok."

"Ya ailen?"

"Onlarla kavga ettim. Asla hiçbir şey anlamadılar."

"Deli misin sen! Herhalde gerisingeriye dönülemez."

"Ben dönerim."

"Peki ne yapacaksın orada; yaşlı bir balıkla tek başına?"

"Onunla evleneceğim. Onunla birlikte yeniden balıklığa döneceğim. Ve dünyaya yeni balıklar getireceğim. Elveda!"

Ve eğreltiotlarının birinin tepesine son bir kez tırmandı, onu eğdi ve suya daldı. Yeniden su yüzüne çıktığında yalnız değildi: N'ba N'ga Amca'nın güçlü çatal kuyruğu onunkine değiyordu; birlikte suyu yararak daldılar.

Benim için büyük bir darbe oldu. Ama ne yapabilirdim? Değişimler içindeki dünyada, ben de değişimler göstererek yoluma devam ettim. Arada bir, canlı pek çok yaratık arasında, benim olduğumdan daha çok "biri olan"ları görüyordum: geleceği bildiren birini, yumurtadan yeni çıkmış yavrusunu emziren bir gagalı-memeliyi, henüz alçak olan bitkilerin arasından hızla geçen bir zürafayı; ya da dönüşü olmayan geçmişi kanıtlayan birine rastlıyordum: Karaların yükseldiği Dördüncü Dönem'den (Cenozoik) sonra ortaya çıkan ve artakalmış bir dinozora, ya da bir timsaha, bunlar, yüzyıllar boyunca ayakta kalabilmeyi başarabilmiş geçmişe aittiler. Kendilerini benden üstün kılan her türlü ayrıntıya sahip olanlar, bana göre yüce bir durumdaydılar, bense, onların karşısında ortalama bir yerlerdeydim. Gene de onların hiçbirinin yerinde olmak istemezdim.

Var mısın Bahse

Sibernetik mantığı, evrenin tarihçesine uygulandığında, galaksilerin, Güneş Sistemi'nin, Dünya'nın ve hücresel yaşamın doğmamasının olanaksız olduğu ortaya çıkıyor. Sibernetiğe göre, evren, pozitif ve negatif bir dizi "geçmişe yönelik tepki" sonucunda oluşmuştur, bu önce ilkel bulutsu içerisinde hidrojen kütlesini yoğunlaştıran yerçekimi, sonra da birincisiyle dengelenen merkezkaç ve nükleer güçle ortaya çıkmıştır. Sürecin harekete geçtiği andan başlayarak, onun bu zincirleme "geçmişe yönelik tepki"lerin mantığını izlememesi olanaksızdır.

Evet, ama ilk başlangıçta bu bilinmiyordu, *–diye vurguladı Qfwfq,–* ya da belki bunu sezen biri çıkabilirdi, ama bu, hani biraz koku alarak yön bulmaya benzerdi. Ben, övünmek gibi olmasın, ilk andan beri, evrenin var olacağı konusunda bahse tutuşmuştum, kazandım da, üstelik nasıl olacağı konusunda da pek çok bahis kazandım. Hem de en yaşlımız olan, pirimiz (k)yK'ya karşı.

İlk bahse tutuştuğumuz zaman, ortalıkta dönenen madde parçacıkları, şuraya buraya atılmış bir iki elektron ve kendi başlarına salınan protonların dışında, öngörüde bulunabilecek hiçbir şey yoktu. Hiç bilmiyorum, ben neler ayrımsadım, ama sanki hava değişiyormuş gibi geldi (gerçekten de ortalık biraz soğumuştu) ve şöyle dedim: "Bugün şurada atomların oluşacağına bahse tutuşalım mı?"

Ve pirimiz (k)yK: "Hadi be sen de, atommuş!" dedi. "Ben hayır diyorum, her istediğine bahse varım."

Ve ben: "Ix'ine var mısın?"

Ve pirimiz: "Ix üstü n'ine!"

Sözünü hemen tamamlamıştı ki, çevrede her proton, vızıldayarak, kendi elektronunun çevresinde girdap oluşturarak dönmeye başlamıştı bile. Dev bir hidrojen bulutu, uzayda yoğunlaşıyordu. "Gördün mü? Atom doldu ortalık!"

"Hıh, atommuş! Sen bunlara öyle mi diyorsun?" dedi (k)yK. Bahsi yitirmeyi kabul etmek istemezdi; hep böyle masallar uydurmak gibi kötü bir alışkanlığı vardı.

Ben ve pirimiz hep böyle bahse tutuşurduk, çünkü yapacak başka bir şey yoktu; benim varlığımın tek kanıtı, onunla bahse tutuşmamdı, onun varlığının tek kanıtı da benimle bahse tutuşmasıydı. Olabilecek ya da olamayacak olaylar üzerine bahse tutuşurduk; seçim alanımız aslında son derece sınırlıydı, çünkü o âna dek, kesinlikle hiçbir şey olmamıştı. Ama bir olayın nasıl olabileceğini hayal etmenin bile yolu olmadığından, bunu bir tür anlaşmayla çözümlemiştik: A olayı, B olayı, C olayı falan diyorduk, maksat aralarında ayrılsınlar diye. Ya da: O zamanlar alfabe ya da başka türlü belirli işaretler olmadığından bir dizi işaretin nasıl olabileceği konusunda bahse tutuşuyorduk önce, sonra da bu olası işaretleri, olası olaylarla bağlıyorduk ve böylece haklarında hiç mi hiçbir şey bilmediğimiz olayları kesin olarak belirliyorduk.

Nesine bahse tutuştuğumuz da belli değildi, çünkü böyle bir nesne yoktu, bu yüzden sözcükler üzerinde konuşuyorduk, her birimiz kazandığımız bahisleri sayıyor, sonra bunları topluyorduk. Bunların tümü pek zor işlemlerdi, çünkü o zamanlar rakamlar olmadığı gibi saymaya başlamak için sayı kavramımız da yoktu, bu yüzden hiçbir şey, hiçbir öbüründen ayrılamıyordu.

Bu durumun değişmeye başlaması, protogalaksilerdeki protoyıldızların yoğunlaşmaya başlamasına rastlar; ben o zaman olanların nasıl sonuçlanacağını hemen anlamıştım ve yükselen, hiç durmadan yükselen ısıyı görünce şöyle dedim:

"Şimdi yanacaklar!"

"Palavra!" dedi pirimiz.

"Var mısın bahse?" dedim.

"Nesine istersen," dedi ve hop, karanlığın içerisinde gittikçe büyüyen alev topları açtı.

"Eh, ama yanmak buna denmez ki!" diye başladı (k)yK, her zamanki gibi konuyu sözcüklerde irdeleme huyuyla.

Benim de kendime göre bir yöntemim vardı, onu susturmak için: "Ahh, öyle mi?" dedim. "Peki o zaman buna ne denir sence?"

O suskunlaşmıştı, hayal gücü pek kıt olduğundan, bir sözcük bir anlam kazanmaya başladı mı, bir ikincisini bulamazdı.

Pirimiz (k)yK, şöyle birlikte oturmak için sıkıcı biriydi, yeni bir şeyler bulamazdı, asla anlatacak bir sözü olmazdı. Aslına bakacak olursanız, benim de pek anlatacak şeyim yoktu, çünkü henüz anlatacak olaylar gerçekleşmemişti ya da bize öyle geliyordu. Yapılacak tek iş, savlar ileri sürmekti. Şimdi, savlama olasılığı üstüne savlarken, ben pirimize göre daha geniş bir imgelem gücüne sahiptim, bu hem bir avantaj hem de dezavantaj sayılırdı, çünkü daha riskli savlar ileri sürmek zorunda kalıyordum, böylece kazanma olasılıkları eşit oluyordu.

Genellikle, ben bir olay gerçekleşeceği konusunda bir olasılık ileri sürüyordum, pirimiz ise bunun tam tersini destekliyordu. Gerçeklik konusunda (k)yK'nın durağan bir duyusu vardı, belki böyle dile getirebilirim durumu, çünkü o zaman durağan ve devingen arasında şimdi var olan fark yoktu ya da en azından bu farkı yakalamak için pek dikkatli olmak gerekiyordu.

Sözgelimi, yıldızlar büyüyordu ve ben; "Daha ne kadar büyüyecekler?" diyordum. Tahminleri sayılara vardırmaya çalışıyordum, çünkü o zaman o tartışacak pek bir şey bulamıyordu.

O zamanlar yalnızca iki rakam vardı: *e* rakamı ile *pi grek* rakamı. Pirimiz, şöyle aşağı yukarı bir hesap yaptı ve yanıtladı sorumu: "*e* üstü *t* kadar büyüyecekler."

Amma kurnazlık yapıyordu! Buraya kadar herkes bilirdi. Ama işler bu kadar basit değildi, ben bunun farkına varmıştım. "Belli bir noktada duracağı konusunda bahse var mısın?"

"Varım. Pekiyi, sence ne zaman duracak?"

Ben de başka çözüm bilemediğimden ortaya *pi grek*'i attım. Tuttu da. Pirimiz, kalakaldı, ne diyeceğini bilemedi.

Ondan sonra, bahislerimizi hep *e* ve *pi grek* üzerine kurduk.

"*Pi grek*!" Şurada burada bir iki ışığın parıldadığı karanlığın ötesinden bağırıyordu pirimiz. Oysa bu kez *e* çıkıyordu.

Bunu eğlenmek için yapıyorduk, anlıyorsunuz, değil mi? Çünkü işin ucunda bir kazanç olamazdı. Elementler oluşmaya başlayınca, en ender bulunan elementlerin atomları üzerine bahse tutuşmaya başladık ve ben işte orada bir yanlış yaptım. En ender görülen elementlerin birinin teknezyum olduğunu görmüştüm, hep bunun üzerine bahse tutuştum, kazandıkça teknezyum biriktirmeye başladım. Hatırı sayılır bir teknezyum sermayem olmuştu. Ama bunun yerinde duramaz bir element olduğunu bilememiştim, tümü ışınlar halinde yayılıp gitmişti: Yeni baştan, sıfırdan başlamak zorundaydım.

Tabii, benim de yanlış şeylere oynadığım oluyordu, ama sonra avantajı ele geçiriyor ve bazı riskli tahminler yapmaya cüret ediyordum.

"Şimdi bir bizmut izotopu çıkacak!" diye atılıyordum. Ben bunu söylerken 'süperyeni' bir yıldızın kıvılcımları arasından çıtırdayarak yeni yeni elementler doğuyordu.

Haydi bakalım: Bu doğan sağlıklı bir polonyum atomuydu oysa!

Bu gibi durumlarda (k)yK bir kıkırdama tutturuyordu. Sanki benim bu riskli oyunlarımın ona kazandırdığı pek önemli bir zafermiş gibi. Sonra, zaman geçtikçe, ben işin mekaniğini daha iyi çözdükçe, her yeni fenomeni izledikçe, bir iki kere atıp tutturamadıkça, tahminlerimi gözle görülür mantıksal temellere dayandırmaya başladım.

Bir galaksinin kesin olarak oluşmasının ne az ne çok, tam olarak kaç milyon ışık yılında gerçekleşeceğini ben her zaman ondan önce biliyordum, çünkü bunun kuralını çözmüştüm. Bir süre sonra bu benim için o denli basitleşti ki, tat alamaz oldum.

Böylece, elimdeki verilere dayanarak, zihnen başka veriler çıkarmaya uğraşıyordum, sonradan bunlara dayanarak, daha da yeni veriler, sonunda da o anda tartıştığımız konuyla hiç ilgisi olmayan olasılıklar atıyordum ortaya. Hiç düşünmeden, öylesine söyleyiveriyordum işte.

Sözgelimi, galaktik sarmalların eğimi üzerine tahminler yürütüyorduk, ben birdenbire şu sözü ediveriyordum: "Şimdi, dinle bak (k)yK, sence Asurlular, Mezopotamya'yı işgal edecekler mi?"

Ne diyeceğini bilemeden kalakalıyordu. "Ne... neyi? Ne zaman?"

Hızla bir hesap yaptım ve bir tarih uyduruverdim, doğal olarak bunu yaparken yıllar, yüzyıllar hesaplamıyordum, çünkü o dönemlerde zaman birimleri o tür büyüklüklerle belirlenmiyordu ve belli bir tarihi söylemek için öyle karışık formüller kullanılıyordu ki, bunu yapmak, bir bütün karatahtayı kaplardı.

"Peki, bunu nasıl bilebiliyorsun?"

"Çabuk söyle (k)yK, işgal edecekler mi etmeyecekler mi? Bence edecekler, sence etmeyecekler. Tamam mı? Haydi, çok uzatma."

Henüz sınırları olmayan bir boşluk içerisindeydik, ilk takımyıldızların girdaplarının çevrelerinde bir iki hidrojen tutamı geziniyordu, o kadar. Atlar, adamlar, oklar, borazanlarla kaplı Mezopotamya ovalarını öngörmek için çok karmaşık tümevarımlar gerekliydi, bunu kabul ediyordum ama, yapacak başka hiçbir şey olmadığından bunu başarmak olasıydı.

Buna karşın pirimiz, bu gibi durumlarda, her zaman olumsuz olasılığa oynardı, Asurluların bunu başaramayacaklarını düşündüğünden değil, yalnızca asla Asurlular ve Mezopotamya ve Dünya ve insan ırkının ortaya çıkacağını sanmadığındandı bu.

Doğal olarak bunlar, ötekilere oranla daha uzun vadeli bahislerdi; oysa, bazı durumlarda sonuç hemencecik öğrenilirdi. "Şurada, çevresinde bir elipsimsiyle oluşmakta olan Güneş'i görüyor musun? Haydi, gezegenler oluşmadan hemen söyle, yörüngeleri birbirlerinden ne kadar uzakta olacak?"

Bunu söylemeyi henüz tamamlamıştık ki, işte sekiz, dokuz, yok canım altı ya da yedi yüz milyon yıl içerisinde gezegenler kendi yörüngelerinde dönmeye başlamışlardı bile, hem de tam kendi yörüngelerinde; ne daha geniş, ne daha dar.

Bana daha çok haz veren bahisler, milyarlarca yıl aklımızda tutmamız gerekenlerdi, neyine ve ne konuda bahse tutuştu-

ğumuzu unutmamamız gerekiyordu ve bu arada daha yakın gelecekte sonuçlanacak bahisler de akılda kalmalıydı; ve hangimizin kaç (tam sayıların oluşmaya başladığı dönemlere gelmiştik, bu da işleri biraz daha karmaşıklaştırıyordu) oyun kazandığına da şaşırmamalıydık, tabii kazançların birikmesini de gözardı etmemeliydik (ben her zaman daha avantajlıydım, pirimiz boğazına kadar borca batmıştı). Bir de buna ek olarak, yeni bahisler uydurmalıydım, tümevarımlarda her zaman daha ilerilere varmalıydım.

"Sekiz Şubat 1926'da Vercelli'nin köyü Santhia'da, tamam mı? Garibaldi Sokak, 18 numarada, beni izleyebiliyor musun? 22 yaşındaki bayan Giuseppina Pensotti, öğleden sonra beş kırk beşte evden çıkıyor; sağa mı sapıyor, sola mı?"

"Şeeey..." diyordu (k)yK.

"Haydi, çabuk. Ben sağa diyorum." Ve takımyıldızların yörüngelerinin yardığı toz maddeciklerinin arasından, Santhia sokaklarına akşam pusunun çöktüğünü, solgun bir fenerin ışığında kar örtülü kaldırımların üzerinde Giuseppina Pensotti'nin ince hayalini görüyordum bile, o Dazio tartısını geçip köşeyi dönüyor ve gözden yitiyordu.

Gökcisimlerine neler olacağı konusunda yeni bahislere tutuşmaktan vazgeçebilir ve yavaş yavaş öngörülerimin gerçekleşmesini bekleyerek (k)yK'dan kazandıklarımı cebe atabilirdim. Ama kumar tutkum, her olası olayı, onu izleyecek sonsuz olaylar dizilerini, en marjinal, en kuşku dolu olanları bile öngörmeye itiyordu. Derken, en yakın ve kolay hesaplanabilecek tahminleri, dehşetli karmaşık hesaplar isteyen bazı olaylara ulamaya başladım. "Çabuk ol, gezegenler nasıl yoğunlaşıyor, görüyorsun; söyle bakalım hangisinin çevresinde atmosfer oluşacak? Merkür mü? Venüs mü? Mars mı? Haydi, karar ver ve sonra bilirsen İngiliz sömürgesi olduğu dönemde Hint yarımadasında nüfus artışının indeksini hesapla. Hâlâ ne düşünüyorsun, çabuk olsana!"

Bir gedik, bir geçit keşfetmiştim, onun ötesinden olaylar son derece yoğun bir biçimde görünüyordu, bana tek kalan, avuç avuç toplayıp bunların varlığından haberi bile olmayan hasmımın yüzüne fırlatmaktı. Bir keresinde, neredeyse bilinci-

ne varamadan şöyle bir soru attım ortaya: "Arsenal-Real Madrid, yarı finaldeler. Arsenal kendi sahasında oynuyor, sence kim kazanır?" İşte bunları der demez de, öylesine söylenmiş bu bir yumak sözcükle yepyeni kombinasyonlar çeşitliliği ele geçirmiştim. Söz konusu imgeler, tek renkli mat, bileşik gerçekliğin, bu tekdüzelikten kurtulmak için bir aracı olabilirdi. Belki de geleceğe doğru o koşu, ilk önce benim öngörüp dilediğim o koşu, zaman ve uzay aracılığıyla, bu tür seçeneklerle bir kırıntılanmaya yöneliyordu. Bu parçalanıp bölünme görünmez üçgenler geometrisine ve gezegen sisteminin ışıklı girdabında ta dibine çizili olduğunu hayal ettiğim sahanın beyaz çizgileri arasında topun sıçramasına indirgeniyordu, uzaktan tanınması olanaksız olan bu gece oyuncularının sırtlarında ve göğüslerinde yazılı olan rakamlarını bu girdaptan görmeye çalışıyordum.

Artık, önceden kazandıklarımı ortaya sürerek, bu yeni olasılıklar alanına atılmıştım. Beni kim durdurabilirdi ki? Pirimizin kararsız inançsızlığı, beni riske girme konusunda daha da çok dürtüyordu. Bir tuzağa düştüğümü fark ettiğimde çok geç olmuştu. Bunu da ilk fark eden ben olunca, –bu kez yetersiz de olsa– bana bir haz sağladı. (k)yK, şansın ondan yana döndüğünü görmez gibiydi, ama bir zamanlar ender olan gülüşleri gitgide artıyor, artıyor, saymadan edemiyordum...

"Qfwfq, gördün mü bak Pompeius Caesar'la yapamadı! Ben demiştim," diyordu.

Ben gene de kendi hesaplarımı ince ince gözden geçiriyordum, hiçbir aşamayı atlamamıştım. En baştan başlamak bile gerekse, aynı şekilde oynardım.

"Qfwfq, İmparator Justinianus döneminde Çin'den Konstantinopolis'e getirilen ipekböceğiydi, barut değildi; yanılıyor muyum yoksa?"

"Hayır, hayır. Sen kazandın, kazandın."

Tabii, kaypak, iler tutar yanı olmayan tahminler yapmıştım, hem de ne çok yapmıştım, şimdi de artık bunları geri çekmem, düzeltmem olanaksızdı. Kaldı ki, nasıl düzeltecektim? Neye dayanarak yapacaktım bunu?

"Balzac, *Yitik Hayaller*'in sonunda Lucien de Rubempre'yi intihar ettirmiyor," diyordu pirimiz; sesinde, son zamanlarda

edindiği o zafer dolu tonla. "Ama onu Carlos Herrera ya da Vautrin'den kurtarıyor, biliyor musun? Hani o *Goriot Baba*'da da olan adamdan... O halde Qfwfq, kaça kaç durumdayız?"

Benim öndeliğim gittikçe geriliyordu. Kazançlarımı değerli bir dövize çevirerek bir İsviçre bankasına yatırmıştım. Ama zararlarımı örtmek için sürekli büyük tutarlar çekmek zorundaydım. Arada sırada bazı bahisleri kazandığım oluyordu, üstelik büyük kazançlar da sağlıyordum, ama artık taraflar yer değiştirmişti; ben kazandığımda, bunun bir rastlantı olmadığı konusunda emin olamıyordum, gelecek kez yeniden hesaplarımın tutmayacağından korkuyordum.

Bulunduğumuz bu noktada, bize başvuru yapıtları dolu bir kitaplık, uzman dergilere abone olmak ve hesaplarımız için hesap aygıtları gerekliydi: bütün bunlar, bildiğiniz gibi bir 'Araştırma Vakfı' tarafından emrimize verildi. Bu gezegene yerleştikten sonra, çalışmalarımızı desteklemesi için başvurmuştuk bu vakfa. Doğal olarak, bu bahisler aramızda masum bir oyun gibidir ve hiç kimse işin içinde dönen meblağların büyüklüğünü bilmiyordu. Resmen bilinen, bizim Elektronik Tahminler Merkezi'nde araştırmacı olarak aldığımız basit maaşla geçindiğimizdir. Buna ek olarak pirimiz olarak (k)yK, her zamanki gibi parmağını kıpırdatmadan, Fakülteden kopardığı Dekanlık görevi sayesinde özel tazminat alır. (Bu durgunluk hevesi gittikçe öylesine artmıştı ki buraya tekerlekli sandalye üzerinde, bir felçli gibi gelmişti.) Bu dekanlık titrini, özellikle belirtmeliyim ki yaşlılık sayesinde edinmedi, çünkü ben de aynı hakkı kazanabilirdim, ama tabii ben böyle şeylere meraklı değilimdir.

Bu duruma işte böylece vardık. Dekan (k)yK, konağının verandasında, tekerlekli sandalyesine oturmuş, dizleri, sabah postasıyla dünyanın dört bir yanından gelmiş gazetelerle kaplı olarak kampusun bir ucundan bir ucuna seslenirdi:

"Qfwfq, Türkiye ile Japonya arasında atom anlaşması bugün de imzalanmadı, görüşmelere başlanmadı bile, gördün mü bak? Qfwfq, Termini Imerese'de karısını öldüren adam, benim dediğim gibi üç yıla mahkûm olmuş: müebbet vermemişler."

Bunu söylerken, galaksilerin oluşumundan önceki yön ve duyarlılıktan yoksun, boşlukla çevrili, ıssız gökcisimleri dolu, siyah-beyaz uzay gibi görünen günlük gazete yapraklarını havada sallardı. Ben de, o boşluğa düz ve eğri çizgiler çizmenin, doğru noktayı belirlemenin, olayın ortaya çıkacağı uzay ve zaman dilimini hesaplamanın, parlak ışıltısındaki kesinliğinin ne kadar güzel olduğunu düşünüyorum; oysa şimdi olaylar birbiri ardından gerçekleşiyor, bir sütun üzerine bir başkası konuyor, biri öbürünü izliyor, bunların arasına giriyor, özünde okunamaz olan, ama birkaç biçimde okunabilen siyah ve yersiz manşetler atılıyor, ne biçimi, ne yönü belli bir olaylar hamuru her türlü mantığı çevreliyor, çiğniyor.

"Biliyor musun Qfwfq? Bugün Wall Street'te kapanış kotasyonları yüzde iki oranında düştü, yüzde altı değil! Ayrıca Cassia Caddesi'nde gereksiz yere yapılan o yapı dokuz değil, on iki katlı olmuş! Nearco IV, Longchamps'te iki at boyu farkla kazanmış. Kaç kaç olduk, Qfwfq?"

Dinozorlar

Bütün Jurasik ve Triasik dönemler boyunca büyüyen ve gelişen, 150 milyon yıl boyunca anakaralarda tartışmasız egemenliklerini sürdüren Dinozorların hızla yok olmalarının nedenlerinin üzerindeki esrar henüz çözülememiştir. Bir olasılıkla, ikinci zamanın son dönemi olan Kretas çağında ortaya çıkan iklim ve bitki örtüsü değişimlerine uyum sağlayamamışlardı ve bu çağın sonunda tümü ölmüştü.

Benim dışımda, tümü, *diye düzeltti Qfwfq*, çünkü, belli bir dönem için ben de bir dinozordum; haydi bir elli milyon yıl kadar için diyelim; bundan pişmanlık duymuyorum; o zamanlar dinozorluğun onurlu bir bilinci vardı ve kendini saydırabiliyordun.

Sonraları durum değişti, ayrıntıları anlatmam gereksiz kaçar; yenilgiler, yanlışlıklar, kuşkular, ihanetler, bulaşıcı hastalıklar gibi her türlü felaket birden başladı. Yeryüzünde, bize düşman yeni bir topluluk gelişiyordu. Her yandan saldırıyorlardı bize, birine bile karşı koyamıyorduk. Şimdi birisi çıkıp sönüp gitme hazzının, yok olma tutkusunun başından beri biz Dinozorların ruhumuzun bir parçası olduğunu söyleyecektir. Bilemem; ben bu duyguyu hiç yaşamadım; başkaları duyduysa da bu belki de kendilerini çoktan yitik hissetmelerindendir.

Anılarımda, o büyük telef olma dönemine dönmemeyi yeğliyorum. Bundan sıyrılabileceğime hiç inanamazdım. Beni kurtaran uzun göçü sürdürürken, etsiz iskeletlerin ya bir alın

kemiği, ya bir boynuzu, ya göğüs kafesi ya da bir yırtık derisi arasından geçtim ve bütün bunlar bana canlı varlığımızın eski parıltısını anımsattı. Ve bu kalıntıların üzerlerinde gagalar, uzun dişler, gezegenin yeni efendilerinin sülükleri işleyip duruyordu. Tek bir canlı ve ölü izi kalmadığını gördüğüm yerde durdum.

O ıssız yaylalarda çok, pek çok yıl geçirdim. Pusulara, salgın hastalıklara, uzun süren açlığa, dondurucu soğuğa dayanmıştım; ama yapayalnızdım. Sonsuzluğa dek o tepede kalamazdım. Aşağı inmek için yola koyuldum.

Dünya değişmişti; ne dağları, ne ırmakları, ne de bitkileri tanıyordum. Canlı yaratıkları fark ettiğim an gizlendim; Yenilere ait bir sürüydü bu, küçük ama güçlü örneklerdi.

"Hey, sen!" Beni görmüşlerdi, bana seslenmelerindeki bu yakınlık beni şaşırtmıştı. Kaçtım; peşimden geldiler. Binlerce yıldır çevremde korku uyandırmaya ve uyandırdığım bu korkudan, korku duymaya alışmıştım. Şimdiyse şu hale bakın: "Hey, sen!" Bana, düşmanca ya da korkmadan yaklaşıyorlardı.

"Neden koşuyorsun? Neler geçiyor aklından?" Tek istedikleri, onlara, kim bilir nereye giden bir yolu göstermemdi. Buralı olmadığımı geveledim. "Peki, neden kaçıyorsun öyleyse?" dedi biri. "Sanki bir dinozor görmüş gibisin!" Ötekiler bu söze güldüler. Ama ilk kez olarak bu gülüşte bir tedirginlik sezdim. Sanki biraz da öfkeli bir gülüştü bu. Ve içlerinden biri, kendini tutamayarak ekledi: "Bu sözcüğü şaka bile olarak alma ağzına. Sen onların ne olduğunu bilemezsin..."

Demek ki, dinozor korkusu hâlâ sürüyordu Yenilerde bile, ama belki birkaç kuşaktan beri bunları görmüyor, tanıyamıyorlardı. Yürümeme devam ettim, tedbirliydim ama bu deneyimi yeniden yaşamak için sabırsızlanıyordum. Bir çeşmede Yenilerden biri su içmekteydi, yalnız başınaydı. Yavaş yavaş yaklaştım, bu dişinin yanında su içebilmek için boynumu uzattım, sanki beni görür görmez atacağı çığlığı işitir, kaçışını görür gibiydim. O ortalığı birbirine katar katmaz, Yenilerin sürüsü gelip beni avlamaya çalışacaktı... O anda yaptığımdan pişman olmuştum bile; kurtulmak istiyorsam, hemen onu parçalayıp yemeliydim; yeniden başlamalıydım...

Genç dişi bana döndü ve şöyle dedi: "Ne serin değil mi?" Benimle sevimli bir söyleşiye başladı, yabancılarla her zaman yapıldığı gibi genel konularda kalıyordu, uzaktan mı geldiğimi, yolda yağmura mı, güzel havalara mı rast geldiğimi soruyordu. Ben dinozor-olmayanlarla böyle konuşulabileceğini asla hayal bile etmezdim, bu yüzden gergin ve sessiz kalmıştım.

"Ben su içmeye her zaman buraya gelirim," dedi, "Dinozorun Yerine..."

Başımı şöyle bir kaldırdım, gözlerim faltaşı gibi açılmıştı.

"Evet, evet, buraya öyle deriz, 'Dinozor Çeşmesi', eskiden beri öyledir. Söylenenlere göre, bir zamanlar, son kalan dinozorlardan biri buraya saklanmış ve su içmeye gelenlerin üzerine atılıp onları parçalamış, aman Tanrım!"

Yok olmak isterdim. "Şimdi kim olduğumu anladı," diye düşünüyordum "şimdi beni daha iyi inceliyor ve beni kesin olarak tanıyacak!" Seyredilmek istemeyenlerin yaptığı gibi gözlerimi yere çevirmiştim, saklamak istermişçesine kuyruğumu kıvırıp duruyordum. Ama bunca gergin bir zorlanma boşunaydı ve o, güzelce gülümseyerek beni esenledi, yoluna devam etti. Kendimi bir savaştan çıkmış gibi yorgun hissediyordum; hani o tırnaklarımızla, dişlerimizle kendimizi savunduğumuz savaşlardan biri. Fark ettim ki ona karşı nazik bile davranamamış, ona iyi günler bile dilememiştim.

Yenilerin inlerinin bulunduğu ve balık avıyla yaşamlarını sürdürdükleri bir ırmağın kenarına vardım. Suyun daha yavaş aktığı bir yerde dallarla barajımsı bir durak yapıyorlardı. Beni görür görmez başlarını işlerinden kaldırıp çalışmayı bıraktılar, bana baktılar, birbirlerine baktılar ve sessizliklerini sürdürerek, sanki birbirlerine soru sordular. "Şimdi yandım işte," diye düşündüm; "postu deldireceğim herhalde." Ve sıçramaya hazırlandım.

Neyse ki, zamanında durmayı bildim. O balık avcılarının bana karşı kötü bir niyetleri yoktu; beni böyle iriyarı görünce, onlara yardım edip edemeyeceğimi, odun taşımada onlara yardım eli uzatıp uzatmayacağımı sormak istemişlerdi.

"Burası güvenli bir yerdir," diye direttiler; tedirginliğimi fark etmişlerdi. "Dedelerimizin dedeleri zamanından beri burada dinozor görülmemiştir..."

Kimse benim kim olabileceğimden kuşkulanmıyordu. İklim iyiydi, kalacak yer, bizim beğenilerimize uygun değilse de vasattı; iş, göz korkutacak gibi değildi, hele benim gücüme göre! Bana bir de ad takmışlardı: "Çirkin", çünkü onlardan değişiktim, yoksa bu adı verirken başka bir niyetleri yoktu. Bu Yeniler, siz onlara ne diyorsunuz bilmiyorum, Pantoter mi neyse, şimdilik biraz biçimsiz bir türdendiler, türün öteki örnekleri bunlardan türedi; o zaman bile bir bireyden öbürüne benzerlikler ve değişiklikler gözlemleniyordu, bunun için bambaşka bir tip olsam da, onlara fazla batmadığımı anladım.

Gene de bu düşünceye fazlasıyla alıştığımı söyleyemem. Kendimi sürekli düşmanlar arasında kalmış bir Dinozor gibi hissediyordum. Her akşam Dinozorlarla ilgili kuşaktan kuşağa aktarılmış öyküler anlatmaya başladıklarında ben gerilmiş sinirlerimle gölgeye gizleniyordum.

Bunlar korku verici öykülerdi. Dinleyenlerin beti benzi atıyor, arada bir ürküntü dolu çığlıklar atarak, anlatıcının dudaklarına dikiyorlardı gözlerini, anlatansa sesine dehşet dolu bir heyecan tonu veriyordu. Bir süre sonra anladım ki, bu öyküler herkesçe biliniyordu (aslında pek çok sayıda öykü vardı), ama gene de her yeni dinleyişte aynı korkuyu yaşıyorlardı. Onlara göre dinozorlar canavardan başka bir şey değildi, ama sözü edilen ayrıntılara bakacak olurlarsa, gerçek bir Dinozoru tanıyamayacakları ortadaydı; öte yandan bu canavarların sanki tek niyeti Yenilere zarar vermekti, sanki onlar başlangıçtan beri dünyanın en önemli yurttaşlarıydılar. Bizler de sabahtan akşama kadar onların peşinden koşmaktan başka şey düşünmüyorduk.

Oysa benim için Dinozorları düşünmek demek, zihnen bir dizi felakete, can çekişmeye, yasa geri dönmek anlamındaydı. Yenilerin bizler hakkında anlattıkları öyküler benim deneyimlerimden öylesine uzaktı ki, bunlara karşı kayıtsız kalmam gerekirdi, sanki yabancılardan, tanımadık yaratıklardan söz eder gibiydiler. Gene de onları dinlerken, başkalarına nasıl göründüğümüzü hiç düşünmediğimi, o anlatılanların içindeki pek çok yalana karşın bazı ayrıntılarda, onların bakış açısına göre gerçek noktalar olabileceğini görüyordum. Benim zihnimde bizce yaratılan bu korku öyküleriyle benim kendi korku anıla-

rım karışıyordu: Başkalarını ne kadar titrettiğimizi fark ettikçe, daha çok titriyordum.

Her biri sırasıyla bir öykü anlatıyordu ve belli bir noktada, "Ya sen Çirkin, ne diyeceksin?" diyorlardı. "Senin anlatacak öykün yok mu? Senin ailen Dinozorlarla ilgili serüvenler yaşamamış mı?"

"Evet, ama..." diye mırın kırın ediyordum, "öyle çok zaman geçti ki... bilseniz..."

O sıkıntı dolu anlarda benim yardımıma koşan, çeşmede tanıdığım genç Eğreltiotu Çiçeği oluyordu! "Onu rahat bıraksanıza... O daha konuk sayılır, daha buralara alışamadı, dilinizi de pek iyi konuşamıyor."

Neyse konuyu değiştiriyorlardı. Ben rahat bir nefes alıyordum.

Eğreltiotu Çiçeği ve benim aramda, bir tür yakınlık doğmuştu. Fazla bir yakınlık sayılmasın: Ona değmeye bile cesaret edememiştim. Ama uzun uzun konuşuyorduk. Daha doğrusu o bana yaşantısıyla ilgili pek çok şey anlatıyordu; ben kendi kendimi aldatma, kişiliğim hakkında kuşku uyandırma korkusundan, daima genel konularda kalmaya çalışıyordum. Eğreltiotu Çiçeği bana düşlerini anlatıyordu: "Bu gece düşümde dev gibi korkunç bir Dinozor gördüm, burun deliklerinden alevler çıkıyordu. Yaklaştı, beni ensemden yakaladı, uzaklara götürdü; beni diri diri yemek istiyordu. Çok ürküntü veren bir düştü ama, ne tuhaf, hiç de korkmadım, nasıl desem.. sanki bundan hoşlanıyordum..."

Bu düşten çıkarmam gereken çok şey olabilirdi, özellikle bir şey: Eğreltiotu Çiçeği'nin tek isteği ona saldırılmasıydı. Benim için onu kucaklamanın zamanı gelmişti. Ama onların hayal ettiği Dinozorla benim aramda çok fark vardı ve bu düşünce beni daha değişik ve ürkek kılıyordu. Diyeceğim, iyi bir fırsatı kaçırmıştım. Sonra Eğreltiotu Çiçeği'nin erkek kardeşi, balık avı mevsiminin bitişiyle ovadan geri döndü, genç kız fazlasıyla göz hapsine alındı ve bizim söyleşilerimiz seyrekleşti.

Bu erkek kardeş, Zahn, beni gördüğü ilk andan başlayarak kuşkulu bir havaya büründü. "Hey, bu da kim? Nereden geliyor?" diye sordu öbürlerine, beni göstererek.

"Bu 'Çirkin', odun işinde çalışan bir yabancı," dediler ona. "Neden? Sana nesi tuhaf geldi ki?"

"Ona sormak isterdim," dedi Zahn düşünceli bir bakışla. "Hey, sen, niye böyle tuhafsın?"

Ona ne yanıt vermeliydim ki? "Ben mi? Yoo..."

"Yani, sen, sence, tuhaf değilsin öyle mi?" dedi ve güldü. O sefer öylece bitti ama ben, hiç de iyi şeyler ummaz olmuştum.

Bu Zahn, köyün en inatçı tiplerinden biriydi. Dünyayı gezip dolaşmıştı; sürekli ötekilerden daha bilgili olduğunu gösteriyordu. Dinozorlar hakkındaki o bilinen öyküleri duydukça, sıkıntılı bir havaya bürünüyordu. "Masal bunlar!" dedi bir kez. "Sizin anlattıklarınız, masal. Gerçek Dinozor gelse de sizi görsem."

"Çok uzun zamandan beri yoklar ki..." diye söze karıştı bir balıkçı.

"O kadar da çok zaman geçmedi..." diye şeytanca güldü Zahn, "Hâlâ ayakta kalma savaşı veren bir sürü olmadığını kim söyledi? Ovada, bizimkiler sırayla gece gündüz nöbet tuttular. Ama orada yalnızca kendilerine güvenirler, tanımadıkları tipleri aralarına almazlar..." Bunu derken bakışlarını anlamlı bir şekilde benim üzerime dikti.

Artık işi uzatmanın gereği yoktu: Baklayı ağzımdan çıkarsam daha iyi olacaktı. Bir adım öne attım. "Bana mı taktın?" diye sordum.

"Nerede doğduğunu, nereden geldiğini, bizim yiyeceğimizi bölüşen ve kız kardeşlerimize asılanlara taktım ben."

Balıkçıların bir kısmı benim tarafımı tuttu: "Çirkin, yaşamını kazanıyor; çok çalışkan biridir."

"Sırtında kütük taşımayı beceriyordur, bunu yadsımıyorum," diye diretti Zahn, "ama bir tehlike ânında, kendimizi tırnaklarımızla, dişlerimizle korumak zorunda kalınca, gerektiği gibi davranacağını kim garanti ediyor?"

Ortaya bir tartışma açıldı. İşin tuhafı, benim bir Dinozor olabileceğim hiç göz önüne alınmıyordu; bana yöneltilen suçlama bir Değişik, bir Yabancı, yani Güvensiz biri olduğum biçimindeydi; asıl tartışılan, benim varlığımın Dinozorların olası dönüşlerinin açacağı tehlikeyi artırdığını düşünüyorlardı.

"Onu bir dövüşte görmek isterdim, o kertenkele ağzıyla..." diye beni kışkırtmayı sürdürdü Zahn, bana değer vermez bir tavırla.

Doğruca yanına gittim, öfkeyle, burun buruna geldik. "Beni şimdi de görebilirsin, kaçmazsan," dedim.

Bunu beklemiyordu. Çevresine bakındı. Ötekiler de bir çember oluşturdu. Artık, dövüşmekten başka yol kalmamıştı.

İlerledim, onun bir ısırışını boynumu bükerek savuşturdum, sonra ona bir tekme attım, bu onu sırtüstü havaya uçurdu, düştüğünde üstüne abandım. Yanlış bir hareketti: Sanki düşmanı hareketsiz kıldığını sanırken, göğsünden ve karnından ısırıklar, tırmıklar alarak ölen Dinozor görmemişim gibi böyle davranmıştım. Ama kendimi sağlam tutabilmek için kuyruğumu hâlâ kullanabiliyordum: Beni yere devirmesini istemiyordum; çaba harcıyordum, ama sanki teslim olmak üzereydim.

O anda kalabalıktan biri bağırdı: "Haydi, saldır Dinozor!" Benim maskemi düşürdüklerini anlamak ve bir zamanki halime dönmek o anda etkisini gösterdi; mademki yitirmek üzereydim, bari onlara eski korkuyu tattırmalıydım. Ve Zahn'a vurdum, bir, iki, üç kez...

Bizi ayırdılar. "Zahn, sana demiştik. Çirkin'in kasları güçlü. Çirkin'le şaka yapmaya gelmez!" Gülüşüyorlar, beni kutluyorlar, sırtıma ön ayaklarıyla vuruyorlardı. Ben sırrımın ortaya çıktığına inandığımdan, bunların anlamını çözemiyordum; yalnızca çok sonraları, Dinozor ünleminin onlarca bir yarışmada tarafları yüreklendirmek için kullandıkları özel bir söz olduğunu öğrendim. Hani, "Haydi, sen en güçlüsün" gibisinden bir ünlemdi ve bunu bana mı, Zahn'a mı söyledikleri bile tam olarak belli değildi. O günden sonra herkesten saygı gördüm. Zahn da beni yüreklendiriyordu, yeni güç gösterileri yapmak için peşimde geziniyordu. Onların Dinozorlar hakkındaki konuşmalarının da biraz değiştiğini söylemeliyim, olayları hep aynı biçimde yargılamaktan bıkınca hep böyle yapılır ve bir başka yöne dönülür. Şimdi, eğer köyde bir şeyi yermek istiyorlarsa, Dinozorlar arasında böyle bir şeyin asla olmayacağını, Dinozorların pek çok konuda örnek olabileceklerini, Dinozorların şu ya da bu durumda (sözgelimi özel yaşantıda) hiçbir şey-

lerinin düzeltilmesi gerekmediğini falan anlatıyorlardı. Anlayacağınız, kimsenin haklarında kesin olarak bir şey bilmediği Dinozorlar, şimdi de bir hayranlık simgesine dönüşmüşlerdi.

Bir kez şöyle kaçırıverdim ağzımdan: "Abartmayalım, siz Dinozorun ne olduğunu sanıyorsunuz?"

Hemen yanıtladılar beni: "Sus, sen ne biliyorsun ki, onları hiç görmedin bile."

Belki de her şeyi sırayla anlatmanın zamanı gelmişti. "Evet, onları gördüm ben," diye bağırıverdim. "İstiyorsanız, size onların nasıl olduklarını anlatabilirim."

Bana inanmadılar; onlarla alay ettiğimi sanıyorlardı. Bence, onların Dinozorlar hakkındaki yeni söz etme tarzları, eskisinden de dayanılmazdı. Çünkü, türümü yok eden acımasız kader yüzünden çektiğim acı bir yana, ben Dinozorların yaşantısını ta içinden tanıyordum; bizim aramızda, önyargılarla dolu, yeni durumlara ayak uyduramama gibi sınırlı bir zihniyetçe yönetildiğimizi ben biliyordum. Şimdi onların bizim bu küçük, geri, –hadi diyeyim– sıkıcı dünyamıza öykünmelerini izlemek zorundaydım. Kendim asla duyumsamadığım kutsal bir saygıyı, şimdi onlar yüzünden duymak durumundaydım. Ama aslında böyle olması belki de doğru olandı. Bu Yeniler güzel dönemlerini yaşayan o Dinozorlardan farklı neye sahiptiler ki? Dalgakıranları, avlaklarıyla köylerinde güven içindeydiler, şimdi bir de kendini beğenmek isteğindeydiler, bir şımarıklık... Onlara karşı, kendi çevreme duyduğum türden bir tahammülsüzlük duyuyordum ve onların Dinozorlara hayranlıklarını işittikçe, Dinozorlardan da onlardan da, daha çok nefret ediyordum.

"Biliyor musun, bu gece düşümde, evimin önünden bir Dinozorun geçeceğini gördüm," dedi Eğreltiotu Çiçeği, "Harika bir Dinozor, Dinozorların prensi ya da kralı gibi biri. Ben süslendim, başımın çevresine bir kurdele bağladım, pencereye çıktım. Dinozorun dikkatini çekmeye çalıştım, ona reverans yaptım, ama o beni görmedi bile, bana bir bakışı bile çok gördü..."

Bu düş, Eğreltiotu Çiçeği'nin bana karşı olan ruh durumunu anlamamda yeni bir anahtar oldu: Bu genç dişi, benim ürkekliğimi, kendini beğenmişlik şeklinde yorumlamıştı. Şimdi yeniden düşününce, o davranışımda biraz daha ayak diremem,

araya kibirli bir tavır koymam gerekliydi, o zaman onu kolayca kazanabilirdim. Oysa bu sözler beni öylesine duygulandırdı ki, gözlerimde yaşlar, ayaklarına kapandım ve şöyle söyledim: "Hayır, hayır Eğreltiotu Çiçeği, senin sandığın gibi değil, sen her Dinozordan güzelsin, yüzlerce kez daha güzelsin, bense kendimi sana layık bulmuyorum..."

Eğreltiotu Çiçeği, dondu, bir adım geri çekildi. "Ama neler diyorsun sen?" Beklediği bu değildi, şaşırmıştı; bu sahneyi biraz sevimsiz buluyordu. Bense bunu çok geç anladım; aceleyle kendimi topladım, ama aramızda bir hoşnutsuzluk havası esiyordu.

Üzerinde düşünmeye fırsat kalmadı, çünkü üstüne başka olaylar geldi. Soluk soluğa kalmış ulaklar, köye vardılar. "Dinozorlar dönüyor!" Tanımadığımız bir canavar sürüsü, vahşice ovada koşarken görülmüştü. Bu şekilde koşmayı sürdürürlerse, yarın sabah tan vaktinde köyü ezip geçebilirlerdi. Alarm verildi.

Bu haberin bende yarattığı karmakarışık duyguların yüreğimi nasıl çarptırdığını tahmin edebilirsiniz. Tümü yok olmamıştı, kardeşlerimle yeniden buluşabilecektim, eski yaşantıma dönebilecektim! Ama eski yaşantının anısı aklıma düşünce bitip tükenmek bilmeyen yenilgiler, kaçışlar, tehlikeler de geldi aklıma, yeni baştan başlamak demek, belki de o can çekişmeye geçici bir ek süre, benim kapadığımı sandığım o zaman dilimine geri dönüş olacaktı. Artık, bu köyde yeni bir tür dinginliğe kavuşmuştum, bunu yitirmek beni üzecekti.

Yenilerin ruh durumu da karmaşıktı: Bir yanda panik, öte yanda eski düşmanlar üzerinde kazanılacak zafer amacı vardı; ayrıca Dinozorlar gerçekten hâlâ yaşıyorlarsa ve karşılaştırma yapma fırsatı yaklaşıyorsa, onları kimse durduramayacak, onların acımasızca da olsa zaferi, herkes için bir nimet sayılacaktı.

Yeniler, aynı zamanda hem korunmak, hem kaçmak, hem düşmanı yok etmek, hem de yenilmek istiyorlardı. Bu kararsızlık, savunma hazırlıkları arasında dağınık bir şekilde sürüp gidiyordu.

"Bir dakika!" diye seslendi Zahn. "Aramızda komutayı alabilecek tek biri var! Hepimizin en güçlüsü: Çirkin!"

"Doğru! Bizi yönetecek olan Çirkin olmalı!" dedi hepsi bir ağızdan. "Evet, evet, komuta Çirkin'e!" Ve hepsi buyruğuma girdi.

"Ama hayır, benim gibi bir yabancının komutayı almasını nasıl istersiniz, ben o yeterlilikte değilim..." diye nazlanıyordum. Ama onları kandırmanın yolunu bulamadım.

Ne yapacaktım? O gece gözümü bile kırpamadım. Kanımın sesi, bana onlardan ayrılıp kardeşlerimin tarafına geçmemi söylüyordu; beni alıkoyup, evsahipliği yapan, bana güvenen Yenilere karşı duyduğum bağlılık duygumsa, onların yanında kalmamı fısıldıyordu. Ayrıca çok da iyi biliyordum ki ne Dinozorlar ne de Yeniler parmağımı bile kımıldatmama değmezlerdi. Dinozorlar egemenliklerini istilalar ve felaketlerle kurmak istiyorlarsa, bu, deneyimlerden hiç ders almadıklarını gösterirdi; ayakta kalmalarının bir yanlışlık olduğunu ortaya çıkarırdı. Ve Yeniler, komutayı bana vererek, en kolay çözüme ulaşmışlardı: Bütün sorumluluğu bir yabancıya bırakmak, onların kurtarıcısı olmakla birlikte, bir yenilgi halinde düşmanı yatıştırmak için ona bırakılacak bir günah keçisi de sayılacaktı. Öte yandan bir hain olarak onları düşmana teslim edersem, aslında itiraf edemedikleri dilekleri yerine gelecek ve Dinozorların egemenliği altına gireceklerdi. Kısacası, bunların hiçbiri olmak istemiyordum; keşke birbirlerini boğazlasalardı da bitseydi bu iş! Hiçbiri umurumda değildi. Olduğunca çabuk kaçmalıydım, onlar kendi başlarının çarelerine bakmalı, artık bu eski hikâyelere karışmamalıydım.

O gece, karanlıkta sürünerek köyü terk ettim. İlk dürtü, savaş alanından olabildiğince uzaklaşmak, gizli sığınaklarıma geri dönmekti; ama merak ağır bastı: Benzerlerimi görmek, kimin kazandığını öğrenmek istiyordum. Irmağın kıvrımı görünen kayaların tepesine saklandım, şafağı bekledim.

Işıkla birlikte ufukta bazı şekiller belirdi. Hızla ilerliyorlardı. Onları henüz tam seçememiştim, ama biliyordum ki Dinozorlar asla böyle kaba biçimde koşmazlardı. Onları görebildiğimde gülmem mi, utanmam mı gerektiğini bilemiyordum. Bunlar gergedandı, türünün ilk örneklerinden bir gergedan sürüsü. İri, kaba saba, haşin bir görünüşleri vardı, boynuzsu

maddeden bir tek çıkıntılarına karşın zararsızdılar, amaçları otları tüketmekti: Yeryüzünün eski Kralları ile kim karıştırılmıştı!

Gergedan sürüsü yıldırım gürültüsüyle koşarken, bazı çalıları sıyırıp geçtikten sonra durdu, sonra yeniden ufka doğru koşmaya başladılar, balıkçıların yerleştirdikleri şeyleri fark etmediler bile.

Koşarak köye döndüm. "Hiçbir şey anlamamışsınız! Onlar Dinozor değildi!" dedim. "Gergedandılar, işte o kadar! Gittiler bile! Tehlike geçti!" Ve geceki yokluğumu açıklamak için ekledim: "Ben keşfe çıkmıştım! Onları gözleyip, size bildirmek istedim."

"Dinozor olmadıklarını anlayamayabilirdik," dedi sakince Zahn, "ama senin de bir kahraman olmadığını anladık." Ve bana arkasını döndü.

Doğal olarak, düş kırıklığına uğramışlardı; hem Dinozorlar, hem de benim hakkımda.

Şimdi, onların Dinozor öyküleri, fıkralara dönüşmüştü; bunlarda, korkunç canavarlar gülünç tipler olarak anlatılıyordu. Ben onların bu alaycı ruh hallerinden rahatsız olmuyordum artık. Şimdi bizlerin, böyle bize uygun olmayan bir dünyada yaşamamızdansa, yok olmamızı sağlayan o ruh büyüklüğünü takdir ediyordum. Ben ayakta kalmışsam, bunun tek nedeni bir Dinozorun, aslında egemen oldukları korkuyu saçma anlatılarla gizlemeye çalışan bu kalabalığı işitmesi gerektiği içindi. Yenilere alay ve korku değilse nasıl bir seçim sunulabilirdi ki?

Eğreltiotu Çiçeği yeni bir düşünü anlatarak, değişik bir davranış sergiledi: "Komik, yeşil yeşil bir Dinozor varmış ve herkes onunla alay edip kuyruğunu çekiyormuş. Ben de ileri çıkıp onu korumuş, uzaklara götürüp okşamışım. Sonra fark etmişim ki, gülünçlüğünün tersine yaratıkların en hüzünlüsüymüş, sarı ve kırmızı gözlerinden sel gibi gözyaşı akıyormuş."

Bu sözler neden etkiledi beni? Düşün görüntülerinde kendimi bulmamın verdiği itki mi, acımaya dönüşen bir duygunun reddi mi, yoksa Dinozor onurunu küçültmelerine tahammülsüzlüğüm mü? Birden bir kibir dalgası sardı beni, katılaştım ve yüzüne şu değersiz sözleri fırlatır gibi sarf ediverdim: "Neden gittikçe daha da çocuklaşan bu düşlerinle sıkıyorsun beni? Bu eblehliklerden başka düş görmez misin sen?"

Eğreltiotu Çiçeği gözyaşlarına boğuldu. Omzumu silkerek uzaklaştım oradan.

Bu dalgakıranın orada olmuştu; yalnız değildik; balıkçılar konuşmalarımızı işitmemişlerdi, ama benim ani çıkışımı ve onun gözyaşlarını fark etmişlerdi.

Zahn, araya girmeye zorunlu hissetti kendini. "Sen kendini kim sanıyorsun," dedi kaba bir sesle, "kardeşime böyle saygısızlık edemezsin."

Durdum ve yanıtlamadım. Eğer dövüşmek istiyorduysa buna hazırdım. Ama son zamanlarda köyün tarzı değişmişti: her şeyle dalga geçiyorlardı. Balıkçı grubundan yalancı bir nara geldi: "Haydi, haydi Dinozor!" Bu deyimin son zamanlarda şakacı bir anlatım olarak kullanıma girdiğini biliyordum. Şöyle demek istiyorlardı: "Eğ başını abartma fazla" ve bunun gibi bir şeyler. Ama artık kanım beynime sıçramıştı.

"Evet, öyleyim, çok bilmek istiyorsanız," diye bağırdım, "bir Dinozorum, gerçek bir Dinozor. Eğer hiç Dinozor görmedinizse, işte bana bakın!"

Genel bir kıkırdama patladı.

"Ben bir tane gördüm, dün," dedi bir yaşlı, "kardan çıktı." Onun çevresinde hemen sessizlik oldu.

İhtiyar, dağların üzerine yaptığı bir yolculuktan dönmüştü. Erime, eski bir buzulu çözmüştü ve bir Dinozor iskeleti gün ışığına çıkmıştı.

Bu haber köyde yayıldı. "Gidip Dinozoru görelim!" Herkes dağa koştu, ben de peşlerinden.

Buzultaşları, kökünden sökülmüş ağaç gövdelerini, çamur ve kuş cesetlerini aşınca aşağıda bir vadi açılıyordu. Buzlardan arınan kayalar, liken örtüsüyle yeşillenmişti. Ortada, sanki uyuyormuş gibi serili, aralıklı omurlarıyla uzanmış boynu, incecik bir yılana benzemiş uzun kuyruğuyla dev bir Dinozor iskeleti yatıyordu. Göğüs kafesi bir yelken gibi kıvrılmıştı ve kaburga kemiklerinin tek tek parçaları rüzgâr estikçe, sanki hâlâ içinde bir kalp atarmışçasına inip kalkıyordu. Kafatası yan yatmıştı, ağzı ise sanki sonsuz bir çığlık atarmışçasına açık kalmıştı.

Yeniler heyecanlı seslerle oraya koştular: Kafatasının karşısında o gözboşluklarının oyukları karşısında kalakaldılar. Bir-

kaç adım geride sessizce durdular; sonra arkalarını dönerek o aptalca şamatalarına yeniden başladılar. İçlerinden biri bakışlarını Dinozordan bana çevirse, öylece durgun bu iskeleti çevirirken bana da bir baksa, birbirimizin eşi olduğunu anlayabilirdi. Ama hiçbiri bunu yapmadı. O kemikler, o dişler, o yok edici pençeler, artık çözülemez bir dil konuşuyordu, kimseye bir şey demiyordu, sadece şimdinin deneyimleriyle hiçbir bağı olmayan o bomboş isim kalmıştı geriye.

Ben hâlâ iskelete bakıyordum, babaya, kardeşe, benimle aynı olana, hatta kendi kendime; etleri soyulmuş kemiklerime, kayaya gömülmüş çizgilerime, var olmuş olduğumuz ve artık olamadığımız o her şeye, hükümranlığımıza, suçlarımıza, mahvoluşumuza bakıyordum.

Şimdi bu iskelet, gezegenin yeni ahalisi olan serseriler tarafından, yurdun herhangi bir yerini belirtmek için kullanılacak; artık anlamsız, donuk bir sese dönüşen "Dinozor" adının kaderini paylaşacaktı... Dinozorların gerçek doğasına ait her şey gizli kalmalıydı. Geceleyin, Yeniler, bayraklarla donanmış iskeletin çevresinde uyurlarken, her bir omuru tek tek taşıyarak Ölümü taşıdım ve gömdüm.

Sabah, Yeniler, iskeletten iz bile bulamadılar. Ama buna pek fazla üzülmediler. Dinozorlara ait pek çok esrara bir yenisi eklenmiş oldu sadece. Bunu da zihinlerinden pek çabuk sildiler.

Ama iskeletin ortaya çıkışı, Dinozor düşüncesinin hüzünlü bir sonla bağlanmasına neden oldu ve şimdi anlatılan öykülerde bizim acılarımıza bir acıma, bir paylaşma duygusu egemen oldu. Onların bu acıması karşısında ne yapacağımı bilemiyordum. Neye acıma? Eğer tam ve dolu dolu bir evrim yaşamış bir tür vardıysa, bu, uzun ve mutlu bir hükümdarlık sürdüyse, onlar bizlerdik. Bizim ortadan yok oluşumuz, geçmişimize yakışır görkemli bir epilogdan başka bir şey değildi. Bu aptallar bundan ne anlayabilirlerdi ki! Zavallı Dinozorlar hakkında duygu sömürüsü yaptıklarını her işittiğimde, onlarla alay etmek, uydurulmuş gerçek olmayan öyküler anlatmak geliyordu içimden. Zaten artık Dinozorlar hakkındaki gerçekleri kimse anlayamayacak, benim kendime sakladığım bir giz olarak kalacaktı.

Bir gezginler grubu köyde mola verdi. Bunların arasında genç bir dişi vardı. Onu görünce yüreğim hopladı. Eğer gözlerim beni yanıltmıyorsa onun damarlarında Yenilerin kanı dolaşmıyordu: o bir melezdi, bir Dinozor melezi. Acaba bunun farkında mıydı? Eminim değildi, çünkü son derece rahat davranışları vardı. Belki ana-babasından biri değil de dedelerinden, büyükdedelerinden ya da atalarından biri bir Dinozordu ve atalarımızın özellikleri, davranışları, bu dişide kimse tarafından, hatta onun tarafından bile anlaşılamayacak şekilde ortaya çıkmıştı. Sevimli ve neşeli bir yaratıktı, peşine hemen bir dizi hayran takıldı, bunların arasında en sebatlısı ve en âşığı Zahn idi.

Yaz başlıyordu. Gençlik, ırmak üzerinde bir şenlik hazırlıyordu. "Bizimle gel!" diye çağırdı beni Zahn, pek çok kavgadan sonra şimdi benimle dost olmaya çalışıyordu; sonra tekrar Melez'in yanına doğru yüzmeye başladı. Eğreltiotu Çiçeği'ne yaklaştım. Belki de birbirimize açılma, bir anlaşma noktası bulmanın zamanı gelmişti. "Bu gece ne düş gördün?" diye sordum, söyleşiyi başlatmak için.

Başı öne eğik durakaldı. "Can çekişerek kıvranan yaralı bir Dinozor gördüm. Soylu ve hassas başını yere dayıyor ve acı çekiyor, acı çekiyordu. Ben ona bakıyordum, gözlerimi ondan ayıramıyordum ve onun böyle kıvrandığını görmekle neredeyse haz duyduğumu fark ettim."

Eğreltiotu Çiçeği'nin dudakları, şimdiye dek onda hiç görmediğim biçimde kötücül bir kıvrımla bükülmüştü. Onun bu anlamı belirsiz ve karanlık oyunlarıyla ilgim olmadığını göstermek istedim, ben mutlu bir ırkın vârisiydim. Onun çevresinde dans etmeye başladım, kuyruğumu sallayarak ona nehirden su sıçrattım.

"Sen sadece hüzünlü konuşmalar yapmaktan anlarsın!" dedim önemsemez bir sesle. "Haydi boşver, gel dans edelim!"

Beni anlamadı. Suratını buruşturdu.

"Eğer benimle sen dans etmezsen, bir başkasıyla edeceğim!" diye seslendim. Melezi pençelerinin birinden tuttum ve Zahn'ın burnunun dibinden çekerek uzaklaştırdım, o ise, bu duruma önce şöyle bir baktı, zaten hayran hayran onu seyretmekteydi, ama sonra bir kıskançlık krizine tutuldu. Çok geçti:

Ben ve Melez, çoktan ırmağa dalmış ve karşı kıyıya doğru yüzmeye başlamıştık. Orada çalıların arkasına saklanacaktık.

Belki de tek istediğim Eğreltiotu Çiçeği'ne kim olduğumu göstermek, benim hakkımdaki yanlış düşüncelerini değiştirmekti. Belki de Zahn'a karşı eski bir kin yüzünden böyle davranmıştım, onun dostluk önerisini böyle reddetmeye çalışıyordum. Ya da her şeyden çok Melez'in değişik ama tanıdık biçimi gizli düşünceler, anılar olmaksızın bana doğal bir ilişki isteği veriyordu. Gezgincilerin karavanı sabaha hareket edecekti. Melez, geceyi çalılıkta geçirmeyi kabul etti. Onunla şafağa dek seviştik.

Bunlar tekdüze ve serüveni kıt yaşantımın gelgeç olaylarından başka bir şey değildi. Ben ve hükümdarlığımızın çağı hakkındaki gerçekliğin sessizliğe gömülmesine razı olmuştum. Artık Dinozorlardan pek söz edilmez olmuştu; belki de artık kimse onların var olduğuna bile inanmıyordu. Eğreltiotu Çiçeği bile, onları düşlerinde görmez olmuştu.

Bana bir gün şunları anlattı: "Düşümde bir mağarada, adının kimsenin anımsamadığı bir türden geriye kalmış tek bir yaratık gördüm, ben ona, bunu sormaya gidiyordum, orası karanlıktı, orada olduğunu biliyordum, ama onu göremiyordum, sorularıma o mu yanıt veriyordu yoksa, ben mi onunkilere, anlayamıyordum..." İşte bu işaret aramızda sevgi dolu bir anlaşmanın başlangıcı oldu, çeşmede ilk su içtiğim günden beri bunu istemiştim aslında ve hâlâ ayakta kalabilecek miyim bunu bilemiyordum.

O zamandan beri çok şey, özellikle Dinozorların yenme şekillerini öğrendim. Önceleri, türün yok oluşunun, kardeşlerim için bir yenilginin en onurlu kabul şekli olduğunu sanıyordum; şimdi biliyorum ki, Dinozorlar ne kadar yok olurlarsa, egemenliklerini o kadar yayıyorlar ve bunu özellikle anakaraları kaplayan, ama artık kökü kazınmış ormanlarda yapıyorlardı: yani geri kalanların düşünce karmaşıklığında. Artık bilgisizleşmiş kuşakların korku ve kuşkularının gölgesinden boyunlarını uzatıyorlar, pençelerini kaldırıyorlar, görüntülerinin son gölgesi de silinince ve adları her türlü anlamı karşılar olunca varlıklarını canlı yaratıklar arasında böyle sürdürmeye devam ediyorlardı.

Şimdi, adları da silinmişti işte, onları bekleyen, düşüncenin adsız ve sessiz özellikleriydi, bunlar varlıklarını ve biçimlerini düşünülen şeylerden alırlardı: Yenilerden, Yenilerden sonra gelenlerden ve onlardan da sonra geleceklerden.

Çevreme bakındım: Buraya girerken bir yabancı olan ben, şimdi benim köyüm ve benim Eğreltiotu Çiçeğim diyebilirdim: Tabii bir Dinozorun diyebileceği şekilde. Bu yüzden sessiz bir baş esenlemesiyle, Eğreltiotu Çiçeği'ni terk ettim, köyü ardımda bıraktım ve buradan sonsuza dek ayrıldım.

Yolda ağaçlara, ırmaklara, tepelere bakıyordum, artık Dinozorların zamanında olanlarla, sonra ortaya çıkanları ayıramıyordum. Bazı mağaraların çevrelerine gezginler kamp kurmuşlardı. Uzaktan Melezi tanıdım, gene her zamanki gibi hoştu, sanki biraz şişmanlamıştı. Görülmemek için ormana saklandım ve onları gözledim. Onun peşinden bacaklarının üzerinde ancak durabilen, kuyruğunu sallayarak yürüyen bir yavru geziyordu. Ne kadar zamandır, böylesine mükemmel bir Dinozor yavrusu görmemiştim, Dinozor varlığıyla böylesine yüklü ve Dinozorun anlamını böylesine bilmeyen bir minik!

Ormanın seyrekleştiği bir yerde, onun oynamasını, kelebek kovalamasını, çam kozalaklarını fıstık çıkarmak için bir taşa vuruşunu seyretmek için onu bekledim. Sonra ona yaklaştım. Kesin olarak benim çocuğumdu.

Bana merakla baktı. "Kimsin sen?" diye sordu.

"Hiç kimse," dedim. "Ya sen, sen kim olduğunu biliyor musun?"

"Şuna bak! Bunu herkes biliyor, ben bir Yeniyim!" dedi.

Bunu işiteceğimi biliyordum. Onun başını okşadım, "Aferin" dedim ve uzaklaştım.

Vadiler, ovalar aştım. Bir istasyona vardım, trene bindim, kalabalığa karıştım.

Uzayın Formu

Yerçekimi alanının, uzayın eğimiyle maddenin dağılımını ilişkiye sokan denklemleri, ortak bilince yerleşmeye başladı bile.

Benim düştüğüm gibi boşluğa yuvarlanmanın ne demek olduğunu hiçbiriniz bilemezsiniz. Sizin için düşmek, belki bir gökdelenin yirminci katından ya da havada bozulan bir uçaktan düşmek anlamına gelir: Baş aşağı düşmek, bir süre havada elleri kolları çırpmak ve işte toprağa varılmıştır bile ve müthiş bir darbe yaşanır. Oysa benim söz ettiğim, ne toprağın ya da benzer katı bir maddenin ne de seni yörüngesine çekecek, uzak bir göksel cismin olmadığı zamanlar. Öylece düşülürdü, sınırsız bir boşlukta, sınırsız bir zaman diliminde. Boşlukta gidilmesi düşünülebilecek son sınırın ucuna kadar düşüyordum, sonra o son sınırın çok ama çok aşağıda olduğunu fark ediyor ve ona varmak için düşmeyi sürdürüyordum. Nirengi noktaları olmadığından, düş gücümün hızlı mı yoksa yavaş mı olduğunu çıkaramıyordum. Şimdi üzerinde tekrar düşünüyorum da, aslında düştüğümün de bir kanıtı yoktu: Belki de hep aynı yerde hareketsiz kalmıştım ya da yukarıya doğru hareket ediyordum; çünkü o zaman ne alt vardı ne üst, bunlar sadece kavramsal sorunlardı ve gene de düştüğümü düşünmeyi sürdürmek, değiyordu, öyle düşünmek doğal geliyordu.

Düşüldüğünü varsayarsak, herkes aynı hızla düşüyordu, kimse öne geçmiyordu; kaldı ki hepimiz hemen hemen aynı boydaydık: ben, Ursula H'x, Teğmen Fenimore. Gözlerimi Ur-

sula H'x'ten ayıramıyordum, çünkü seyretmesi pek güzeldi ve düşüşünde de pek rahat ve serbest bir hal vardı: Arada bir onun bakışını yakalamayı umuyordum; ama Ursula H'x düştüğü sürece, ya tırnaklarını törpülüyordu ve cilalıyordu, ya uzun, düz saçlarında bir tarak gezdiriyordu ve gözlerini asla benden yana çevirmiyordu. Teğmen Fenimore'ye de baktığı yoktu, doğrusunu söylemek gerekirse; o da, dikkat çekmek için ne gerekirse yapıyordu oysa.

Bir kez onu yakaladım –onu görmediğimi sanıyordu– Ursula H'x'e işaretler yapıyordu. Önce gergin iki işaretparmağını birbirine vuruyor, sonra, eliyle şöyle bir dönme işareti yapıp aşağıyı gösteriyordu. Anlaşılan, onunla bir anlaşmayı ima ediyordu, daha sonra bir randevu kapmak istiyordu, hani aşağıda karşılaşacakları bir yerde. Hepsi masaldı, bunu biliyordum: Bizlerin arasında olası karşılaşmalar söz konusu değildi, çünkü düşüşümüz paraleldi ve aramızda hep aynı uzaklık vardı. Ama Teğmen Fenimore'nin bu tarz düşünceler edinmesi ve bunları Ursula H'x'in aklına sokmaya çalışması sinirime dokunuyordu; gerçi, kızın ona yüz verdiği yoktu, –bundan kuşkum yok,– ona dönerek, dudaklarıyla ıslık çalar gibi yaptı. (Ursula H'x, hep kendi çevresine sarmalanarak, tembel hareketlerle, sanki yatağında döneniyormuş gibi düşüyordu ve bir davranışın bir kişiye mi, diğerine mi yönelik olduğunu anlamak güçtü, bu davranışı kendi alışkanlığı bir oyun da olabilirdi.)

Ben de, doğal olarak, Ursula H'x ile karşılaşmaktan başka şey hayal etmiyordum, ama düşüşüm sırasında onunkine tam paralel bir yol izlediğim için, gerçekleşmesi olanaksız bir arzuyu ilan etmenin bir anlamı yoktu. Tabii, eğer iyimser davranmak istersek, bu sonsuzluğa paralel düşüşün sonunda birbirimize değme olasılığı vardı. Bu olasılık bile bana biraz umut vermeye yetiyordu, hatta, beni sürekli bir heyecan içinde tutuyordu bile diyebilirim. Bu paralelliğin karşılaşmasını bütün ayrıntılarıyla o kadar çok hayal etmiştim ki, sanki bu olayı yaşamışım gibi, deneyimlerimden biri haline gelmişti. Her şey bir andan diğerine, basit ve doğal bir biçimde gerçekleşebilirdi: Birbirimize elimizi yaklaştıramadan bunca ayrı gidişten, birbirimize bunca yabancı kaldıktan, bu paralel akışa tutsaklıktan

sonra, uzayın bu incecik oluşumu daha gerginleşecek ve aynı zamanda daha yumuşayacak, boşluk sıkışacak, hem de bu bizim dışımızdan değil de içimizden gelerek, Ursula H'x ve beni bir araya sıkıştıracaktı (onun diğer alışık olduğumuz bütün hallerinden değişik olarak öne doğru gelişini görmem için gözlerimi kapatmam yetiyordu: Kollar, aşağı inik, yanlara yapışık, bilekler ütü yapar gibi, ama aynı zamanda uzanmaya çalışan bir kıvrımla bükük olacaktı) ve işte onun ve benim izlediğimiz o görünmez çizgi tek bir çizgiye dönüşecek, benim ve onun bir karışımıyla dolacak ve o yumuşaklığa ve gizliliğe girilebilecekti, onu sarmalayacaktım, o benim bütün varlığımı emecek, oraya dek yalnız, kupkuru ve ayrı olduğuna yanacaktı.

Bütün güzel düşler bir anda karabasana dönüşür, ben de şimdi ikimizin paralelliğinin karşılaşma noktasının, uzaydaki bütün paralel çizgilerin de birleşeceği bir nokta olması olasılığı üzerinde tasalanmaya başlamıştım; o zaman, sadece ben ve Ursula H'x birleşmeyecektik, ama –felaket bir öngörü– bize Teğmen Fenimore de katılacaktı! Ursula H'x'in bana yabancı olmaktan çıkacağı o an, o ince kara bıyıklarıyla bir başka yabancı, sıyrılıp atılamaz biçimde, bizim bu gizil yakınlığımızı paylaşacaktı: Bu düşünce beni kıskançlıktan en korkunç hayallere itiyordu: İkimizin –benim ve Ursula H'x'in– karşılaşmasından doğan çığlığın, tek bir neşe çığlığına dönüştüğü an, –bu düşünceyle buz kesiyordum– saldırıya uğrayan kızın acı dolu haykırışı bir ok gibi havayı bölüyordu –bunu en azından ben böyle kuruyordum– ve aynı anda üçüncü bir çığlık da bayağı ama zafer dolu bir edayla, Teğmen'den kopuyordu, ama belki de –burada benim kıskançlığım delirme aşamasına varıyordu– onların bu bağırışmaları –kızın ve erkeğin– böylesine birbirinden ayrı ve uyumsuz olmayıp onlar da uyumlu, neredeyse haz dolu bir tek sese dönüşebilir ve benim dudaklarımdan dökülen umutsuz ve zavallı sesime karışabilirdi.

İşte bu umut ve endişe gelgiti arasında düşüşümü sürdürüyordum, bir yandan da, uzayın derinliklerinde durumumuza güncel veya uzak bir değişiklik getireceğini belirten bir şeyler olup olmadığını gözlüyordum. Birkaç kez, bir evren görür gibi oldum, ama çok uzaktı ve mini minicik görünüyordu, çok

uzaklarda sağdaydı ya da solda; arada sırada da ağlamaklı bir vızıltıyla dönen, birbirinin üstüne binmiş, yapışık kütleler halinde, ışıklı noktacıklara benzer bazı galaksileri şöyle bir seçiveriyordum, zaten her şey ortaya çıktığı gibi yok oluvermişti, ya yukarıda ya da bir yanda, belki de bir göz yanılması kuşkusu bırakmıştı bende.

"İşte, orada! Bak! Orada bir evren var! Şuraya bak! Orada bir şeyler var!" diye Ursula H'x'e bağırıyordum, bir yandan da orayı işaret ediyordum, ama o, dilini dişlerinin arasına kıstırmış, bütün dikkatini yumuşak ve düzgün bacaklarına vermiş, eliyle bacaklarını yoklayarak, görünür-görünmez tüyleri, cımbız yerine tırnaklarını kullanarak kopartmaya uğraşıyordu ve benim çağrımı işittiğine dair tek işaret, bacağını yukarıya doğru şöyle bir uzatışı olabilirdi, sanki o uzak merkezden biraz ışık vurur da bacaklarındaki araştırmayı daha iyi yapabilir gibi düşünmüş olabilirdi.

Benim keşfetmiş olabileceğim bu şeylere karşı, Teğmen Fenimore'nin nasıl ısrarlı bir kayıtsızlık gösterdiğini söylememe gerek yok herhalde; şöyle bir omuzlarını kaldırıyor –bunu yapınca apoletleri, rütbe şeritleri ve gereksiz yere kuşandığı o süslemeler sallanıyordu– ve alaylı bir gülümsemeyle arkasını dönüyordu. O da (benim bir başka tarafa baktığıma emin olunca) Ursula'nın dikkatini çekmek için (o zaman da gülme sırası bana geliyordu, çünkü kız yanıt olarak, bir tür takla atar gibi kendi üzerinde şöyle bir dönüyor ve ona tam arkasını, poposunu çeviriyordu; bu, kuşkusuz pek terbiyeli bir davranış değildi, ama görmesi pek keyifli bir şeydi, zaten ben rakibimin böyle aşağılanmasını seyredip neşelenince, sanki bu bir ayrıcalıkmış gibi onu kıskanıyordum bu sefer de) uzayda kayıp giden bir noktayı göstererek, hırs dolu bir sesle bağırıyordu: "Orada, orada bir evren! Şu kadar kocamandı! Gördüm onu! O bir evrendi!" Uydurduğunu söyleyemem: Bu tür bilgiler, kanımca yalan oldukları kadar, doğru da olabilirdi. Arada sırada bir evrenin açığından geçtiğimiz olmuştu (ya da evren bizim açığımızdan geçiyordu), ama bunlar uzaya dağılmış pek çok evren miydiler, yoksa, esrarengiz bir yörünge içinde yuvarlanırken hep aynı evrenle mi karşılaşıyorduk, bu anlaşılamıyordu veya

belki de evren diye bir şey yoktu da bizim gördüğümüzü sandığımız şey, bir zamanlar var olmuş olan ve görüntüsünün evrenin duvarlarında bir sesin yankılanması gibi yansıyan, geçmiş bir evrenin serabıydı. Ama kim bilir, belki de evrenler her zaman oradaydılar, çevremizde yığınla duruyorlardı ve biz de kımıldamıyorduk bile, her şey, her zaman durağandı, zaman yoktu, karanlığın içinden, biri veya birileri bir an için o uyuşuk zaman yokluğunda kurtulmak ve bir hareketin varlığını göstermek için karanlıkta şöyle bir parıldıyordu.

Bunların tümü, göz önüne alınması gereken varsayımlardı, beni ilgilendiren tek şey bizim düşüşümüz ve Ursula H'x'e değip değemeyeceğimdi. Yani, kimsenin bir şey bildiği yoktu. Peki, o halde, o Fenimore kendini beğenmişi, neden öyle havalara giriyordu, kendinden pek emin tavırlar takınıyordu? Beni sinirlendirmek istediği zaman bulduğu en güvenli yol, Ursula H'x ile, pek eski zamanlardan beri bir yakınlığı varmış numarası yapmaktı, bu artık anlaşılmıştı. Belli bir noktada Ursula; salına salına, dizleri bitişik, gövdesinin ağırlığını bir o, bir bu yana vererek, gittikçe genişleyen bir zikzak içerisinde dalgalanarak düşmeyi sürdürüyordu: Bütün bunlar o bitip tükenmek bilmez düşüşü biraz renklendirmek içindi. Ve Teğmen de o zaman başlıyordu dalgalanmaya, onunla aynı ritmi tutturmaya uğraşıyor, sanki onunla aynı görünmez pisti izler gibi ya da işitilmeyen o aynı müzikte birlikte dans eder gibi sallanıyordu, üstelik bir de ıslık çalar gibi yapıyor, eski dostlar arasındaki bir anlaşmayı ima ediyordu aklınca. Hepsi blöftü bunların, sanki anlamıyordum, ama gene de Ursula H'x ile Teğmen Fenimore arasında, kim bilir hangi geçmiş zamanda, onların yollarının başlangıcında bir karşılaşma olmuş olması olasılığı aklıma düşerse, bu düşünce bana acı veriyor, sanki benim zararıma bir adaletsizlik yapılmış gibi hissediyordum. Biraz kafa yorunca, şunu buluyordum: Ursula ve Teğmen Fenimore, eğer bir zamanlar uzayda aynı noktayı kapladılarsa, demek ki düşme sırasında birbirlerinden uzaklaşmışlardı ve bir olasılıkla uzaklaşmayı da sürdürüyor olabilirlerdi. Şimdi Teğmen'den bu yavaş ama sürekli uzaklaşmada, Ursula'nın bana yaklaşıyor olmasından basit bir şey olamazdı; demek ki, Teğmen'in

bu havalara girmesinin hiçbir yararı yoktu: Gelecek bana gülümsüyordu.

Beni bu sonuca vardıran düşünce, gene de derinden derine içimi rahatlatmıyordu: Ursula H'x'in Teğmen'le daha önce karşılaşmış olması olasılığı, kurtulamadığım bir acıydı benim için. Şunu da eklemeliyim ki, geçmiş ve gelecek benim için boş kavramlardı, bunlar arasında bir ayrım yapamıyordum: Benim belleğim, şu paralel düşüşümüzden ötesini kavrayamıyordu, daha önce olmuş olanlar, anımsanamadıkları için gelecekle aynı hayalî dünyaya aittiler ve gelecekle karışıyordu. Böylece ben, iki paralel çizginin aynı noktadan başlamış olmasını da varsayabilir, bu iki çizginin de ben ve Ursula H'x tarafından izlenenler (bu kez de onunla karşılaşma yolundaki endişeli arzum, aynı noktada olmuş olmak hasreti besliyordu) olduğunu düşünebilirdim, ama bu varsayıma pek kanamıyordum, çünkü gelecekteki uzaklaşmamızı vaat ediyor olacaktı ve belki de onun Teğmen Fenimore'nin yaldız şeritli kollarına atılmasını anımsatacaktı, ama asıl sorun, benim şimdiki zamandan çıkamayıp bunu ancak değişik bir şimdiki zaman hayal etmek için başarabilmemdi ve gerisi önemli değildi.

Belki de işin sırrı buydu: Kendi düşüş halimle öyle özdeşleşmeliydim ki, düşerken izlediğim çizginin sanılan değil, ama bir başka çizgi olduğunun bilincine varmalıydım ya da bu çizgiyi olası tek biçimde değiştirmeliydim, bu tek olasılık da, her zaman olageldiği çizgiden başkası olamazdı. Ama bu düşünceye, kendi düşüncelerimde yoğunlaşarak varmadım, Ursula H'x'in arkadan da ne kadar güzel göründüğünü âşık gözlerle seyrederken pek uzaklardaki bir burcun önünden geçtiğimizi fark ettim. Ursula H'x'in sırtının eğimi ve poposunun kıvrımı, ama tam olarak poposunun değil de, onun dışındaki bir kıvrımın, sanki bir şimşeğin ona süründüğünü ve poponun kendiyle hiç de sevimsiz olmayan bir tepkime oluşturduğunu fark ettim. Bu bir anlık izlenim, durumu yepyeni bir gözle görmemi sağladı: Eğer içinde bir şeyler olan uzay, bomboş bir uzaydan farklıysa ve eğer madde içindeki bütün çizgilerin gerilmesini ya da bükülmesini sağlayan bir eğim veya gerginliğe yol açıyorsa, o zaman her birimizin izlediği düz çizgi, bir düz çizgi-

nin, bir düz çizgi olabileceği biçimdeydi, buna da genel boşluğun duru uyumunun, maddenin engellemesiyle biçimsizleştiği kadar biçimsizleşmesiyle ulaşmıştı ya da uzayın ortasındaki evren denen o hamur yumağının veya pırasanın veya dışkının çevresine dolanarak oluşmuştu.

Benim nirengi noktam her zaman Ursula H'x idi ve onun dönenerek gidişi, düşüşümüzün biraz sıkıp biraz gevşeyen bir tür sarmalın dolanması ya da çözülmesi şeklinde açıklanmasını kolaylaştırıyordu. Ama Ursula H'x'in –dikkatle bakınca– bir şuraya bir buraya salınışıyla çizdiğimiz görüntü daha da karmaşıktı. Evren, demek ki, oraya dikilmiş bir turp gibi kocaman bir şişme yuvarlak değil, ama dirsekler, çıkıntılarla dolu bir şekildi ve her girinti ve çıkıntı ve çokyüzlülüğün her bir boşluğu, her bir peteği ve dişi, bizim katettiğimiz yolun parçasıydı. Ama bu henüz şematik bir görüntüydü sanki düz yüzeyli çokgen bileşikli, bir kristaller topluluğu görmüştük şimdiye dek! Gerçekte içinde devindiğimiz uzay, dantelli, delikli, kuleli, piramitli bir yerdi ve bütün bu kubbeler, sütunlar, değişik kolonlar, ikili, üçlü pencereleri, gül pencereleriyle her yanda ışıldıyordu ve biz kendimizi dümdüz aşağı düşer sanırken, aslında görünmez kabartmalar, süsler üzerinde kayıyorduk, bu halimizle, bir kenti aşmak için çizilmiş yollardan değil de ev duvarlarından, tavanlardan, perde raylarından ve avizelerden dolanan karıncalara benziyorduk. Şimdi kent derken, zihinde dik açılı, simetrik orantılı, düzenli bir biçim olduğunu varsayıyoruz; oysa, uzayın, her kiraz ağacı, her dalın her yaprağının rüzgârda kımıldaması ve her yaprağın kenar çizgileriyle nasıl kesildiğini, her yaprak nervürü üzerinde şekillendiğini, yaprağın iç damarlarının ağı ve ışığın oklarının her an yarıldığını, her şeyin boşluk hamurunda negatif olarak basıldığını, iz bırakmayan hiçbir şey var olmadığını, her olası şeyin, her olası izinin ve izlerin anbean uğradığı her değişimin, örneğin bir halifenin burnunda çıkan bir sivilcenin büyümesi ya da bir çamaşırcı kadının göğsüne konan sabun köpüğünün uzayın genel formunu, her boyutunda nasıl değişime uğrattığını hiç akıldan çıkarmamamız gerekir.

Uzayın bu şekilde oluştuğunu kavramamla, burada bazı yumuşak girintiler olduğunu fark ettim. Bu hamaksı yerlerde

Ursula H'x ile birleşebilir, birbirimizi baştan ayağa ısırarak birlikte sallanabilirdik. Uzayın özellikleri öyleydi ki bir paralel bir yana götürüyordu, bir diğer paralel diğerine, sözgelimi ben kıvrımlı bir yerçukuruna düşerken, Ursula H'x, bir yeraltı tüneli tarafından emiliyor ve uzayaltı bir tür adada, yosun halılar üzerinde karşılaşıp birlikte yuvarlanmaya, her türlü şekilde birbirimize dolanmaya, altüst olmaya başlıyor, sonradan her ikimizin yörüngesi kendi yolunu buluyor ve sanki hiçbir şey olmamışçasına düz yolumuzu sürdürüyorduk.

Uzayın kesiti pürüzlü, yarıklar ve tepeciklerle dalga dalgaydı. İyice dikkat edersem, Teğmen Fenimore'nin yolunun dar ve dolambaçlı bir kanyonun dibinden geçtiğini fark edebilirdim, işte o zaman bir tepenin üzerine denk geliyor ve tam zamanında onun üzerine atlıyordum, bütün ağırlığımla onun beyinciğinin altındaki omurgasını ezmek istiyordum. Boşluğun bu uçurumlarının dibi kuru bir sel yatağı gibi taşlı olurdu, yukarıdan uçarak iki kaya çıkıntısının arasına düşen Teğmen Fenimore'nin başı buraya sıkışıyor ve ben bir dizimi onun midesine bastırıyordum, ama o da parmaklarımı bir kaktüsün dikenlerine –yoksa bir kirpi miydi?– (her neyse, uzayın bilenmiş kasılmalarından biriydi işte) batırıyor ve böylece bir tekmeyle düşürdüğüm tabancasına yetişmemi engelliyordu. Nasıl oldu bilmem, birdenbire, başımın uzayın ufalanmasıyla kuma benzer bir katmanına dönüşmüş o boğucu pütürtülerine boğulduğunu fark ettim, tükürdüm, şok olmuştum, gözlerim görmüyordu; Fenimore tabancasını yakalamayı başarmıştı; kulağımın dibini bir kurşun sıyırdı, kurşunun yolu bir karınca yuvası biçiminde yükselen boşluk bölünmesiyle sapmıştı. Şimdi de ben onun üstüne binmiş, ellerimle boğazına sarılmıştım, ama ellerim birbirine çarptı ve "pufff": Yollarımız gene birbirine paralel olmuştu, ben ve Teğmen Fenimore aramızdaki o belirli mesafeyle inmeye başlamıştık, birbirini hiç görmemiş, tanımamış insanlar gibi ısrarla sırtımızı dönüyorduk birbirimize.

Eşit ölçülerde düz çizgiler olarak kabul edilebilenler aslında beyaz bir kâğıda bir kalemle yazılmış el yazısının çizgileri gibi de görünebilirdi; kalem, sözcükleri ve cümle parçacıklarını bir satırdan diğerine aktarır, araya göndermeler ve eklemeler

sokar, tatmin olmaz tahminler aracılığıyla amaçlanan bir sunuyu bitirme telaşına kapılırdı ve işte böylece ben ve Teğmen Fenimore, "l"lerin, sözgelimi paralel sözcüğünün "l"lerinin o gözcüklerine gizleniyor, birbirimize oradan ateş ediyor ya da kurşunlardan sakınıyorduk veya ölü taklidi yapıyorduk; ben Fenimore'nin geçmesini bekliyor, ona çelme takıyor ve düşünce bacaklarından sürükleyerek çenesini "v"lerin, "u"ların, "n"lerin diplerine vuruyordum, el yazısında bunlar birbiri ardına yazıldıklarında sürekli bir iniş-çıkış yaratıyordu, sözgelimi "tekboyutlu evren" buna uygundu, sonra onu silintilerle çiğnenmiş bir halde, bir kenarda terk ediyor ve üstüm başım mürekkep lekesi içinde Ursula H'x'e koşuyordum, o da kendince kurnazlık yapıp haddelenerek yassılaşan şeddeli "f"nin pencereciğine gizleniyor, ama ben onun oradan çıkarıp saçlarından yakalayarak şimdi şöyle aceleyle yazdığım gibi eğik bir "d" veya "t"nin üzerine yatırıyordum, sonra "aşağıda"nın yumuşak g'sinin içine bir yeraltı ini kazıyor ve burayı kendi ölçülerimize göre ayarlıyorduk ya da daha derli toplu bir yer yapıyor veya görünmez kılabiliyor, hatta içine rahatça yatabilmek için yataylaştırıyorduk. Doğal olarak, aynı satırlar, sözcüklerin ya da harflerin bir devamlılığı olmadan kendi kara ve gergin sıralarında yuvarlanıveriyor ve açılarak sürekli ve paralel düz çizgilere dönüşüyordu bunlarda, hiç karşılaşmayan bu sürekli uzanışta, benim, Ursula H'x ve bütün diğerlerinin sürekli düşüşümüz sırasında hiç birbirimize değmeyişimiz gibi uzanıp gidiyorlardı.

Işık Yılları

Bir galaksi ne kadar uzaktaysa, bizden o kadar hızla uzaklaşır. Bizden 10 milyar ışık yılı uzaklıkta bulunan bir galaksinin kaçış hızı ışığınkine eşittir; saniyede 300 bin kilometre. Yakın geçmişte keşfedilen "neredeyse-yıldızlar" (quasars) da bu eşiğe yakındırlar.

Gecelerden bir gece, her zamanki gibi teleskopumla göğü inceliyordum. Yüz milyon ışık yılı uzaklıktaki bir galaksiden bir karton sarktığını gördüm. Üzerinde şöyle yazılıydı: SENİ GÖRDÜM. Hızla bir hesap yaptım: Galaksinin ışığı bana varmak için yüz milyon yıl harcamıştı ve oradakiler bizim buralarda olanları yüz milyon yıl geçtikten sonra gördükleri için, beni gördükleri o an, iki yüz milyon yıl önce olmalıydı.

O gün neler yaptığımı günlüğüme bakıp incelemeden önce, buz kesilmeme neden olan bir önseziyle doldum: Tam iki yüz milyon yıl önce, ne bir gün önce ne bir gün sonra, başıma gelenleri her zaman saklamak istemiştim. Zamanla bu olayın unutulacağını umuyordum; bu davranışım –en azından bana öyle geliyordu– benim o tarihten önceki ve sonraki davranışlarıma hiç uymuyordu. Bu yüzden eğer birisi bu öyküyü ortaya dökmeye yeltenirse, sakince yalanlamayı düşünüyordum; bunun nedeni sadece bana kanıt getiremeyecekleri değil, aynı zamanda bunca olağanüstü olgularla belirlenen o olay, –aslında gerçekten de gerçekleşmiş olsa bile– ortaya çıkması o denli az olasılık taşıyan bir şeydi ki, inançlı bir insan, hatta ben bile buna inanamazdım. Ama işte uzak bir

gökcisminden biri beni görmüştü ve hikâye, tam da şimdi tekrar ortaya dökülecekti.

Doğal olarak, bütün olup biteni, nasıl olabildiğini açıklayabilirdim, bunun anlayışla karşılanmasını sağlayabilirdim, bu davranışımın gerekçesini bağışlanır kılmasa bile söyleyebilirdim. Ben de hemen bir kartonla yanıt vermeyi düşündüm; BIRAKIN DA AÇIKLAYAYIM ya da SİZ BENİM YERİMDE OLSANIZ NE YAPARDINIZ GÖRMEK İSTERİM gibisinden savunma içerikli bir şeyler yazabilirdim, ama bu yetmezdi, yapılması gereken konuşma bu denli uzaktan okunabilecek kadar uzun yazılamazdı. Ayrıca yanlış bir adım atmamalı ya da hemen kabullenerek SENİ GÖRDÜM'le ne demek istediğini öğrenmeliydim. Diyeceğim, herhangi bir açıklama yapmadan önce, galaksidekilerin neler gördüğünü, neler görmediğini bilmeliydim: Bunun için de şöyle yazılı bir karton gösterebilirdim: İYİ AMA HEPSİNİ Mİ GÖRDÜN? YOKSA BİRAZINI MI? ya da BAKALIM BU SÖYLEDİĞİN GERÇEK Mİ, NELER YAPIYORDUM? Sonra bu yazımı görmelerini beklemeli, gene uzunca bir süre onların yanıtını beklemeli, sonra da gerekli düzeltmeleri yapmalıydım. Bütün bunlar iki yüz milyon yıl daha alırdı, hatta belki birkaç milyon yıl daha, çünkü görüntüler ışık hızıyla gidip geliyordu ve galaksiler birbirlerinden uzaklaşıyorlardı, takımyıldızlar bile daha önce gördüğüm yerlerinde değil, biraz daha ötedeydiler ve benim kartonun görüntüsü bunların peşinden koşmalıydı. Anlayacağınız bu pek yavaş bir sistemdi, olayların oluşundan dört yüz milyon yıl sonra bunları mümkün olduğunca çabuk unutturmak isterken, yeniden tartışmak zorundaydım.

Aslında en iyi yöntem, bir şey görmemiş numarası yapmaktı, biliyor olabilecekleri şeyleri küçümsemek, önemsememekti. Bu yüzden hemen şöyle yazılı bir karton hazırlayıp gösterdim: N'OLMUŞ YANİ? Eğer o galaksidekiler beni o SENİ GÖRDÜM'leriyle utandırmak istedilerse, benim bu dinginliğim onları şaşırtacaktı ve bunun üzerinde durmaya değmez bir olay olduğunu sanacaklardı. Ve eğer ellerinde bana saldırabilecekleri çok bilgi yoksa, benim bu N'OLMUŞ YANİ'm onların SENİ GÖRDÜM'üne daha ayrıntılı araştırma yapmamı sağlayacaktı. Bizi ayıran uzaklık, (galaksi yüz milyon ışık yılı uzakta olduğu

yerden ayrılarak bir milyon yüzyıl daha öteye giderek karanlığa sokulmuştu) belki de benim N'OLMUŞ YANİ'min, onların SENİ GÖRDÜM'üne bir karşılık olduğunu unutturabilirdi, çünkü onların kartonu iki yüz milyon yıl öncesine aitti, ama şimdi kendi kartonuma başka açıklayıcı bilgiler sokuşturmak istemiyordum, çünkü üç milyon yüzyıl öncesine ait o günün anıları gittikçe bulanıklaştıysa, bunu yeniden tazelemek isteyecek olan ben değildim.

Aslında, benim hakkımda o tek olayla edindikleri kanı, beni fazla endişelendirmemeliydi. Yaşantımın olayları, o günden başlayarak, yıllar, yüzyıllar boyunca yaşanan her şey, –en azından çoğunlukla diyebilirim– benim lehime gelişmişti; bu nedenle bunları bir tarafa bıraksam da olurdu. Eğer uzak bir gökcismindekiler, iki yüz milyon yıl önce bir gün ne yaptığımı gördülerse, beni ertesi gün ve ondan sonraki gün de görmüş olmalılar ve tabii onu izleyen bütün diğer günlerde de ve böylelikle, beni tek bir olay temelinde yargıladıkları o olumsuz görüntüyü silerek temize çıkarmışlardır. Kaldı ki, SENİ GÖRDÜM kartonundan bu yana kaç milyon yıl geçtiğini düşünmek bile, zamanın o kötü izlenimini silmiş olabileceği konusunda ikna ediyordu beni, büyük bir olasılıkla hakkımda olumlu şeyler düşünmeye başlamışlardı bile, bu da gerçeğe daha uygundu. Ama gene de bu mantıksal güvence beni rahatlatmıyordu: Lehime bir yargı değişiminin kanıtını elde edene dek, utanç verici bir durumda yakalanmanın rahatsızlığı içinde ve onunla özdeşleştirilmiş, öylece kalakalmış hissedecektim kendimi.

Diyeceksiniz ki, uzak bir takımyıldızında yaşayan tanımadık insanlar, hakkımda ne düşünürlerse düşünsünler, gülüp geçmeliydim. Aslında, beni o veya bu gökcisminde bulunanların yargısı endişelendirmiyordu, ama görülmüş olmamın, sadece orayla sınırlı kalmamış olacağından korkuyordum. O galaksinin çevresinde daha pek çoğu yer alıyordu, kimi yüz milyon ışık yılından daha yakın bir yerdeydi, orada yaşayanların gözleri de pek açıktı: SENİ GÖRDÜM kartonunu ben fark etmeden önce, mutlaka başka gökcismindekiler okumuş olmalıydı, sonra aynı şey yavaş yavaş daha uzak takımyıldızlarında da gerçekleşmiş olabilirdi. Aslında hiç kimse, bu SENİ GÖR-

DÜM'ün neye ait olduğunu bilemezdi, bu belirsizlik de benim lehimeydi. İnsanlar her zaman en beter şeyleri akla getirirlerdi, benim yüz milyon ışık yılı uzaklıktan görülmüş olan yaptıklarım, aslında pek çok yerde görülmesi olası şeye oranla bir hiç sayılırdı. İki milyon yüzyıl önce bir anlık düşüncesizliğim şimdi büyütülüyor, evrenin bütün galaksilerine dağılarak katmanlanıyordu, durumu kötüleştirmeden yalanlamamın olanağı yoktu, çünkü beni doğrudan görmemiş olanların hangi yalan yanlış varsayımlara ulaştıklarını, yalanlamalara nerede başlayıp nerede bitireceğimi bilemezdim ki.

İşte bu ruh halindeyken her gece teleskopla çevreyi izlemeyi sürdürüyordum. Ve iki gece sonra yüz milyon ışık yılı uzaklıktaki bir galaksi üzerinde de aynı kartonun asılı olduğunu gördüm: SENİ GÖRDÜM. Hiç kuşku yoktu, onlar da aynı olaydan söz ediyorlardı: Her zaman saklamaya çalıştığım şey, uzak bir gökcisminden değil, gezegenin bambaşka bir yerinde bulunan bir başka galaksi tarafından da fark edilmişti. Ve diğerleri tarafından da. Onu izleyen gecelerde başka başka ışık yıllardan da aynı kartonun yükseldiğini gördüm: SENİ GÖRDÜM. Işık yıllarını hesaplayınca, gördüklerinin hep aynı olay olduğu ortaya çıkıyordu. Her bir SENİ GÖRDÜM'e ben de kayıtsız ve umursamaz tavırla kartonlarla yanıtlar veriyordum: AH ÖYLE Mİ? MEMNUN OLDUM, ya da ÇOK DA UMURUMDU veya daha kışkırtıcı bir hava takınıyor ve HU HU! İŞTE BENİM! gibisinden pankartlar hazırlıyordum.

Her ne kadar olayların mantığı geleceğe iyimserlikle bakmamı sağlıyorduysa da, bütün o SENİ GÖRDÜM'lerin yaşamımın hep aynı noktasını gündeme getirmeleri ve bu olaya geri dönüşü güçlendirmeleri, yıldızlararası görüşlerin özel koşullarının bir sonucuydu (tek bir kuraldışı örnek, gene aynı tarihe aitti, ama pankartın üzerinde şöyle yazıyordu: HİÇBİR ŞEY GÖRÜNMÜYOR) ve bütün bunlar diken üzerinde oturmama yol açıyordu.

Sanki bütün galaksileri barındıran bu uzayda, o gün yaptıklarımın görüntüsü bir küre içerisinde, sürekli ve ışık hızıyla yayılıyordu: Gökcisimlerinden gözlemler yapanlar kürenin yarıçapına girdikçe olan bitenden haberdar oluyorlardı. Bu göz-

lemciler de kendi adlarına ışıkla yayılan bir kürenin merkezinde sayılıyorlar ve kendi kartonlarındaki SENİ GÖRDÜM yazısını çevrelerine gösteriyorlardı. Aynı zamanda bütün bu göksel cisimler uzayda uzaklıklarına oranla hızla birbirlerinden uzaklaşan galaksilerde bulunuyorlardı ve bir mesaj aldığının işaretini veren her gözlemci, ikinci bir mesaj alamadan uzayda giderek artan bir hızla uzaklaşıyordu. Bir noktada beni görmüş olan bütün galaksiler, (ya da bizimkine daha yakın bir galaksinin SENİ GÖRDÜM kartonunu veya SENİ GÖRDÜMÜNÜ GÖRDÜM kartonumu fark edenler) on milyar ışık yılının eşiğine varmış olmalıydılar, bunu da aşınca üç saniyede üç yüz bin kilometre hıza ulaşacak ve böylece ışık kadar hızlı olarak uzaklaştıklarından artık hiçbir görüntü onlara ulaşamayacaktı. Bu yüzden hakkımda edindikleri yanlış yargıyla kalacaklar, o andan itibaren bu kesin sayılacak, artık düzeltilemeyecek, yeniden gündeme getirilemeyecek ve böylece de bir anlamda gerçek, yani doğru sayılacaktı.

Mümkün olduğunca, bu yanlış anlamanın düzeltilmesi gerekliydi. Bunu aydınlatmak için tek bir şey umabilirdim: O seferden sonra eğer başka defalar da görüldüysem ve kendi hakkımda bambaşka bir izlenim bıraktıysam bu –bu konuda kuşkum yoktu– benim akılda tutulacak gerçek görüntümdü işte. Son iki yüz milyon yıl boyunca fırsatlar ele geçmedi değil, bana bir tanesi bile yeterliydi, bu pek açık seçik bir tane olmalıydı ve daha fazla akıl karıştırmamalıydı. İşte sözgelimi bir günü anımsıyorum da, o gün gerçekten ben kendim olmuştum, yani beni başkalarının görmesini istediğim gibi bir ben olmuştum. O gün, –hızla hesapladım– tam yüz milyon yıl önceydi. Demek ki, yüz milyon ışık yılı uzaklıktaki bir galaksidekiler benim prestijimi düzeltecek o durumumu görünce benimle ilgili kanılarını değiştirecekler, o ilk kaçamak yanlışlığı silip atacaklardı. Bu tam şimdi olmalıydı ya da pek az sonra: Çünkü şimdi bizi ayıran uzaklık yüz milyon ışık yılı değil, yüz bir milyon olmuş olmalıydı; şimdi yapacağım tek şey ışığın buraya varması için bir bu kadar daha beklemekti, (kesin tarih "Hubble değişmezi"yle yeniden ve tam olarak az sonra hesaplanacaktı) ve işte o zaman onların tepkisini öğrenebilecektim.

Beni x ânında gören kişi, büyük bir olasılıkla y ânında da görmüş olmalıydı ve benim y ânındaki görüntüm, x ânındakinden çok daha inandırıcı olduğundan, hatta şöyle diyeyim daha unutulmaz olduğundan, ben, y halindeyken olduğum gibi anımsanacaktım, öte yandan x halindeki görüntüm hemen unutulacaktı, silinecekti, belki de bir an için gündeme getirilecekti, hani şöyle diyeceklerdi: Düşünün ki, y gibi birini x halinde görebilirsiniz ve o tam bir y iken onun x olduğunu sanabilirsiniz.

Çevredeki SENİ GÖRDÜM'lerin sayısı beni neredeyse neşelendiriyordu, demek ki, üzerimde yoğun bir dikkat uyanmıştı ve o kişiler benim en aydınlık günümü de kaçırmış olamazlardı. O gün, –belki de benden gizlice– daha geniş bir çevre tarafından gözlenmişti, birinci durum bence daha kısıtlı bir çevrece izlenmişti, bu kadarını bile beklemiyordum aslında.

Şunu da düşünmek gerekliydi, o uzak cisimlerdekiler dikkatsizlik ya da kötü bir rastlantı sonucu beni değil de sadece bir SENİ GÖRDÜM kartonunu fark etmiş olabilirlerdi, onlar da komşularından gördükleri bu karton üzerine kendi pankartlarını asmış olabilirlerdi: GALİBA SENİ GÖRMÜŞLER, veya EVET? ŞURADAKİLER SENİ GÖRMÜŞLER! (Bu tür deyimlerde bir alaycılık veya bir merak duyumsuyordum.) Onlar da birinci fırsatı kaçırdıklarından beri bir ikincisini kaçırmamak için gözlerini bundan sonra bana dikmiş olabilirlerdi ve x hakkında sadece dolaylı bir haber sahibiyken, y'yi bana ait daha gerçekçi bir hal olarak kabulleneceklerdi.

Böylece y ânının yankısı zaman ve uzay boyunca genişleyerek yayılacak, en uzak ve en hızlı galaksilere kadar varacaktı, bunlar da her türlü izlenimi silerek ve saniyede üç yüz bin kilometre hızla ilerlerken benim artık kesinleşen o görünümümü zaman ve uzay ötesine taşıyacaklardı, sınırsız yarıçaplı küresinde diğer bütün kısmî ve çelişkili gerçeklik kürelerini içeren gerçeklik olarak.

Yüz bin yüzyıl aslında sonsuzluk demek değildi, ama bana sanki hiç geçmiyormuş gibi geliyordu. Sonunda beklenen o gece geldi: Teleskopu bir süredir o geçen seferki galaksiye çevirmiştim zaten. Sağ gözümü merceğe yaklaştırdım, gözkapa-

ğım baştan inikken yavaş yavaş kaldırdım ve işte o takımyıldız tam çerçeveye girmişti, ortada bir pankart vardı, pek iyi okunmuyordu, merceği ayarlamam gerekliydi... Şöyle yazıyordu: TRA-LA-LA-LA. Sadece bu: TRA-LA-LA. Ben varlığımın özünü en açık seçik, hiçbir kuşkuya, yanlış anlamaya yer bırakmayacak şekilde dile getirdiğim, bütün yaşantımın davranışlarını yorumlayacak, geçmiş ve gelecek için tam ve belirli bir anahtar verdiğim o anda, benim yaptıklarımı sadece gözlemek değil aynı zamanda bundan bir ahlak kuralı çıkarmak olasıyken, ne görmüştü? Koskoca bir hiç, hiçbir şeyin farkına varmamıştı, özel hiçbir şey gözlememişti. Benim şöhretimin büyük kısmının böylesine az güven veren bir tipin eline kalmış olması beni şoke etti. Pek çok olumlu ortamda sözü edilen ve bence tekrarlanamayacak olan, benim kim olduğumun denemesi, işte böylece geçip gitmişti, bir gören olmamıştı, boşa harcanmıştı, evrenin bütün bir bölgesinde kesin olarak yitip gitmişti, bunun da bir tek nedeni, o beyefendi beş dakika dalga geçmişti, dalmıştı, haydi sorumsuz davranmıştı diyelim, burnunu havaya dikmişti, belki de bir bardak fazla içmenin sarhoşluğuydu ve kartonunun üzerine bu anlamsız, ıslıkla çaldığı melodinin sözde-sözünü yazmaktan daha iyi bir şey gelmemişti aklına: TRA-LA-LA-LA.

Beni rahatlatan tek bir düşünce geliyordu aklıma: Diğer gezegenlerde daha dikkatli gözlemciler olmuş olabilirdi. Eski ünlü olayı izleyen seyircinin çokluğu beni nasıl da sevindirmişti, bunlar yeni durumun da farkına varacaklardı doğal olarak. Her gece yeniden teleskopun başına geçmeye başladım. Tam doğru uzaklıktaki bir galaksi, birkaç gece sonra bana bütün parıltısıyla bir pankart uzattı. Üzerinde şu tümce yazılıydı: YÜN BİR KAZAĞIN VAR!

Gözlerimde yaşlar, buna bir açıklama bulmak için kendi kendimi yemeye başladım. Belki de orada, yılların geçmesiyle teleskopları öyle yetkinleştirmişlerdi ki, birinin giydiği kazak yün mü, pamuk mu anlıyorlardı ve bundan ötesi onları ilgilendirmiyordu, gerisine bakmıyorlardı bile. Ve benim o saygın davranışımı, –haydi– yüce gönüllü ve cömert diyelim davranışımı görmezden gelip yünden örülü, hem de en iyi cins yün-

den, buna bir diyeceğim yoktur, kazağımı fark etmeleri başka bir zaman hoşuma gidebilirdi, ama hayır, şimdi öyle değildi.

Her neyse, benim pek çok başka tanığım vardı: elbette birileri daha çıkacaktı ortaya: Ben sabrını öyle çabuk yitirenlerden değilimdir. Neyse, biraz daha ötedeki bir galaksiden benim nasıl davrandığımı gören biri olmuştu ve doğru bir yargıya varmıştı, bu heyecan vericiydi. Elindeki pankarta şunları yazmıştı: O ZAT, GERÇEKTEN PEK HOŞ. Bunu sevinçle karşılamıştım, dikkat edin lütfen, benim beklentimi onamaktan başka bir şey yapmıyordu, ya da benim hak ettiğim şekilde yargılıyordu beni. Benim dikkatimi çeken de O ZAT sözcüğü olmuştu. Eğer beni gördülerse, neden O ZAT diyorlardı, o olumsuz durumda, onlarca fark edilmemem olanaksızdı. Biraz düşününce teleskopumu daha iyi ayarladım ve küçük harflerle yazılı bir satır daha olduğunu görüp bunu okuyunca, bembeyaz kesildim: KİM OLACAK? O ALLAHLIK TİP! Daha büyük bir şanssızlık düşünebiliyor musunuz? Benim gerçekten kim olduğumu anlayabilecek bilgilere sahip kişiler, beni tanıyamamışlardı. Bu övünç dolu olayı, iki yüz milyon yıl önceki o unutulası olayla bağlayamamışlardı, demek ki o unutulası olay, gene üstümde kalıyordu ve bu seferki hayır, bu kişisi, kahramanı olmayan, anonim bir olay olarak kalıyor ve hiç kimsenin hayatında yer almıyordu.

İlk tepkim bir pankart asmak oldu: AMA O BENİM! Vazgeçtim: Neye yarayacaktı ki bu? Yüz milyon yıl sonra bunu görecekler ve x olayından üç yüz milyon bilmem kaç yıl sonra, neredeyse yarım milyar yıl olmuş olacaktı; kim olduğumu anlattığıma emin olabilmek için engel olmak istediğim o eski hikâyeyi belirtmek, altını çizmek zorundaydım.

Artık kendimden de pek emin değildim. Diğer galaksilerden de daha büyük sevinçler elde edebileceğimi sanmıyordum. Beni görenler yarım yamalak, dalgınlıkla, parça parça görmüşlerdi ya da neler olduğunu bir noktaya kadar anlamışlar, işin özünü yakalayamamışlar, kişiliğimin olaylarla birlikte ortaya çıkan özelliklerini incelememişlerdi.

Beklediklerimi yansıtan tek bir pankart vardı: BİLİYOR MUSUN, GERÇEKTEN PEK HOŞSUN! Hemen defterimi karıştırarak,

x ânında o galaksinin nasıl bir tepki gösterdiğine baktım. Rastlantı eseri, onlar, HİÇBİR ŞEY GÖRÜNMÜYOR diye yazanlardı. Evrenin o yöresinde oldukça iyi bir şöhretim vardı, buna bir diyecek yoktu, artık biraz neşelenebilirdim, oysa hiç sevinemiyordum. Fark ettim ki, bu hayranlarım, benim hakkımda önceden kötü bir izlenim edinmediklerinden, onlar beni hiç mi hiç ilgilendirmiyorlardı. Y ânının, x ânını sildiğinin ve yalanladığının kanıtı onlardan gelemezdi, bu yüzden rahatsızlığım sürüyordu, bu iş gittikçe uzuyordu, çünkü bilemiyordum, acaba nedenler uzaklaşmış mıydı ya da uzaklaşabilecek miydi?

Doğal olarak evrene yayılmış gözlemciler için x ve y anları gözlenebilir pek çok diğer an arasında sadece iki tanesiydi ve bunun da sonucu olarak her gece değişik uzaklıklardan değişik olaylara ait pankartlar asılıyordu. Bunlar şu tür yazılar taşıyorlardı sözgelimi: İYİ GİDİYORSUN BÖYLE SÜRDÜR, GENE ORADASIN NE YAPTIĞINA BİR BAK, BEN SANA SÖYLEMİŞTİM. Bunların her biri için bir hesap yapabilir, buradan oraya ve oradan buraya ışık yıllarını hesaplayabilir, hangi olaya ait olduklarını çıkarabilirdim: Yaşantımın bütün davranışları, her burnumu karıştırmam, hareket halindeki bir tramvaydan her atlamam, hâlâ bir galaksiden diğerine gezinen haberler arasındaydı ve hâlâ göz önüne alınıyor, anlatılıyor ve yargılanıyordu. Yorumlar ve yargılar her zaman bir şeye ait olmayabiliyordu: TZZ, TZZ yazısı, maaşımın üçte birini bir hayır kurumuna bağışladığım güne bir yanıttı; BU KEZ HOŞUMA GİTTİN ise, yıllarca uğraşıp yazabildiğim bir denememin el yazısı kopyasını trende unuttuğum gün için söylenmişti. Göttingen Üniversitesi'ndeki derslerimin ünlü giriş konuşması şöyle bir yorum almıştı: HAVA AKIMLARINA DİKKAT!

Bir anlamda artık rahatlayabilirdim: İyi veya kötü yaptığım hiçbir şey tam olarak yitmiyordu. Her zaman bir yankı buluyordu ve hatta yankılar evrenin bir ucundan diğerine dolaşıyor, o kürede genişliyor, yeni küreler oluşturuyordu, ama bunlar süreksiz haberlerdi, aralarında bir uyum yoktu; gereksizdiler ve aralarında davranışlarımı bağlayacak hiçbir bağ yoktu, yeni bir davranış bir diğerini açıklamaya ya da düzeltmeye yaramıyordu, bu yüzden birbirleri üzerine yığılıyorlar, olumlu

veya olumsuz puanlar alıyorlar, basit bir denkleme indirgenemeyen uzun cebir denklemlerine benzemeye başlıyorlardı.

Bu noktada ben ne yapabilirdim? Geçmişle ilgilenmem gereksizdi; şimdiye dek nasıl gittiyse öyle gidiyordu, amacım gelecekte daha iyi gitmesi için çalışmaktı. Önemli olan şuydu ki, bütün yaptıklarımın özünün açık seçik olması, aksanın nereye konacağı, neyin fark edilip neyin fark edilmeyeceği idi. Yön gösterici işareti olan büyük bir pankart edindim, hani üzerinde bir işaretparmağı olanlardan. Dikkat çekmek istediğim bir davranışta bulununca, bu kartonu kaldırmaktan başka yapacak bir şey yoktu, tek çabam, işaretparmağının en can alıcı sahneye dönük olmasını sağlamaktı. Öte yandan fark edilmek istemediğim anlar için bir başka karton yaptım, bunun üzerindeki elin başparmağı benim uğraştığım işin tersine dönük oluyordu, dikkatleri başka yöne çekiyordu.

Nereye gidersem gideyim bu iki kartonu yanımda taşımam yetiyordu, duruma göre ya birini ya da diğerini kaldırıyordum. Doğal olarak sonucu pek geç alınan bir işlemdi bu: Yüzbinlerce ışık binyılı uzakta yaşayanlar, bunca yıl sonra benim ne yaptığımı göreceklerdi, ben de onların yanıtlarını okumak için yüzbinlerce binyıl beklemek zorunda kalacaktım. Oysa bu engellenemez bir gecikmeydi; ne yazık ki, önceden düşünemediğim bir elverişsiz durum daha vardı: Yanlış kartonu kaldırdığımı fark edersem ne yapacaktım?

Sözgelimi, belli bir anda, bana onur ve prestij kazandıracağına emin olduğum bir davranışta bulunmak üzereyken, işaretparmağının beni gösterdiği kartonu kaldırmak için çabalıyordum ve tam bu anda kendimi utanç verici bir durumda buluveriyordum, affedilemez bir gaf yapıyor, utançtan yerin dibine geçilecek, insanlıkdışı bir hareket yapıveriyordum işte. Ama artık olan olmuştu: bana yöneltilmiş işaretparmağıyla o kartonun gösterdiği benim o görüntüm uzayda yüzmeye başlıyordu, artık onu kimse durduramazdı; ışık yıllarını yutuyor, galaksiler arasında yayılıyor, milyonlarca yüzyılda alaylara, gülüşlere, burun kıvırmalara yol açıyordu, bunların sonucu binlerce yıl sonra bana geri dönecek, beni daha aptalca bahaneler bulmaya zorlayacak, boşu boşuna kendimi haklı çıkarmaya uğraşacaktım...

Oysa bir başka gün, hoş olmayan bir durumla baş etmek zorundaydım, hani ne yaparsan yap, başaramayacağını bildiğin yaşamın o tür anlarından biri önümdeydi. Ters yönü gösteren kartonu kendime kalkan yaptım ve gittim. Beklenmedik bir şekilde, o duyarlı ve dikenli anda harika bir ruh-hazırlığı gösterdim, dengeli ve kararlı bir adım attım –ben dahi–, hiç kimsenin benden beklemeyeceği bir davranıştı bu: kişiliğin uzun bir olgunlaşmadan sonra edineceği o özelliklerinden yararlandım ve işte o sırada kartonum izleyicilerin dikkatini bir şakayık saksısına çekiyordu.

Bunun gibi durumları başlangıçta kuraldışı haller veya deneyimsizliğimin sonuçları olarak nitelendiriyordum, ama gittikçe bunların sayısı artar olmuştu. Çok geç olarak göstermek istemediğimi işaret etmem, görülmesini istediğimi de saklamam gerektiğinin bilincine vardım: Görüntüden önce oraya varmak ve kartona bakmamak gerektiği konusunda uyarmak olanaksızdı. Kendime üçüncü bir pankart hazırlamayı denedim ve üzerine şöyle yazdım: GEÇERLİ DEĞİL, bunu önceki kartonun göz önüne alınmasını istemediğim zaman gösterecektim, ama bu görüntü her galakside sadece düzeltmem gerekenden sonra görülecekti ve artık olan olmuştu, bu, gülünç bir şey daha yapmaktan başka bir işe yaramayacaktı, GEÇERLİ DEĞİL KARTONU GEÇERLİ DEĞİL diye bir ikincisini hazırlamam ise daha da boşuna sayılacaktı.

Benim için utanç ve üzüntü dolu yeni olayların yorumlarının galaksilerden gelmesini bekliyordum, ben de onlara yanıt mesajlarımı gönderecektim, şimdi bunlar üzerinde çalışmaktaydım, her bir durum için ayrı bir yanıt hazırlıyordum. Bu arada daha sık ilişki içinde bulunduğum galaksiler, milyar ışık yılı eşiğini aşmış dönüp duruyorlardı, öyle hızlıydılar ki, onlara yetişmek için benim mesajlarım, onların kaçış ivmelerine tutunarak peşlerinden düşe kalka koşuyorlardı: Ve işte birer birer on milyar ışık yılı ufkunda görüneceklerdi, aslında bu uzamda görünebilir hiçbir nesne görünemezdi ve peşlerinde getirdikleri yargılar artık yanıtlanamaz olacaktı.

Ve artık onların bu değiştiremeyeceğim yargılarını düşünürken sanki bütün barış hali o kötü niyetlilerin keyfî yargıları-

na bağlıymış gibi ve buna hiçbir şey eklenemez ya da çıkarılamazmışçasına rahatladım ve galaksiler karanlığın küresinden yok olan ışık huzmesinin peşinde birer birer gözden yiterlerken, bana öyle geliyordu ki, sanki benimle ilgili tek olası gerçeklik de onlarla birlikte gidiyordu ve bütün diğerlerinin de bu yolu izlemelerini dört gözle bekliyordum.

Sarmal

Yumuşakçaların pek çoğu için, görünebilir organik şeklin, bazı türlerinin yaşamında pek fazla önemi yoktur, çünkü onlar birbirlerini göremezler ya da diğer bireyleri veya çevreyi belli belirsiz algılarlar. Ne var ki bu (pek çok karından bacaklı kabukluda olduğu gibi) onların bize son derece canlı renkler ve biçimlerle görünmelerini engellemez.

I

Hani benim o kayalığa yapışık olduğum zamandaki gibi mi demek istiyorsunuz? *–diye sordu Qfwfq,–* dalgalar bir yanda yükselip alçalıyordu ve ben öylece durmuş, dümdüz, emilecek ne varsa emiyor ve bütün zamanlar üzerine kafa yoruyordum. Eğer o dönemlerse bilmek istediğiniz, size pek fazla söyleyecek bir şeyim yok. Şekilsizdim, yani buna sahip olup olmadığımı bilmiyordum, daha doğrusu bir biçime sahip olunabileceğini bilmiyordum. Hemen her yandan gelişiyordum, öylesine, sizin simetri dediğiniz o mu bilmem, ama aslında bunun nasıl olduğuna hiç dikkat etmemiştim. Neden bir tarafım diğerinden daha çok büyümeliydi ki? Ne gözlerim vardı, ne başım, gövdemin herhangi bir tarafı diğer tarafından değişik değildi; şimdi beni biri ağız, biri anüs olmak üzere iki deliğim olduğuna inandırmak istiyorlar, demek benim de iki yanlı bir simetrim varmış, sizlerden ve diğer üçdeliklilerden o bakımdan farksızmış, ama ben anılarıma dönünce bu delikleri pek seçe-

miyorum, bulduklarımı neremden eserse oradan kapıyordum; içeri dışarı aynıydı, farklar ve iğrenmeler çok zaman sonra ortaya çıktı. Arada sırada hayallere kapılıyordum, bu doğru; örneğin kol altlarımı kaşımak, bacak bacak üstüne atmak istiyordum, bir kez bıyıklarımı fırça gibi uzatmayı bile düşünmedim değil. Bu sözcükleri şimdi sizinle kullanıyorum: O zamanlar bu kadar ayrıntıya inemezdim: Hücrelerim vardı, hemen hepsi birbirinin eşiydi ve aynı görevi yüklenmişlerdi: Kasıl ve gevşe. Ama şeklim olmadığından bütün olası şekillerde hissediyordum kendimi ve bütün davranışları, mimikleri duyumsuyordum, gürültü yapma olanaklarını ve hatta bunların rahatsız edici olduklarını da biliyordum. Sözün kısası, düşüncelerimin sınırı yoktu, zaten onlar da düşünce sayılmazdı, çünkü onları düşünecek bir beynim yoktu ve her hücre düşünebilecek ne varsa hepsini bir kerede kendi başına düşünüyordu, bunların imgeleri yoktu, çünkü imgeler elde edilemiyordu, ama gene de bir başka türlü değil de orada belirsizce öyle olduğumuzu hissediyorduk.

Bu zengin, özgür ve mutlu bir haldi, sizin şimdi düşünebileceğinizin tam tersine ben de öyleydim. Bekârdım (o zamanlar üreme sistemi, anlık birleşmelere bile gereksinme duymuyordu), sağlıklıydım, pek fazla ihtirasım yoktu. Biri gençken, gelişimi önünde bütün açık kapılarıyla durmaktadır ve aynı zamanda orada, kayanın üzerinde düz bir yumuşakça olarak ıslak ve mutlu olmanın hazzını yaşar. Sonradan ortaya çıkan sınırlamalarla karşılaştırılır, bir biçim sahibi olmanın diğer biçimleri dışlamak olduğu, sonunda kendini paketlenmiş hissedeceğin o tekdüzelik düşünülürse, o halde bizimkinin güzel bir hayat sürmek olduğunu söyleyebilirim.

Tabii, biraz kendine yoğunlaşmış bir yaşam sürüyordum, bu doğru, şimdiki ilişkilerle dolu yaşamla karşılaştırılamaz bile, ve –biraz yaşın, biraz çevrenin etkisiyle– biraz kendime hayran olduğumu kabul ediyorum; anlayacağınız bütün zamanımı orada öyle kendimi inceleyerek geçiriyordum, iyi ve kötü bütün huylarımı görüyordum ve kendimden hoşlanıyordum, hem de her yönden, karşılaştırma yapacak kavramım yoktu, bunu da gözardı etmemek gerekir.

Gene de benden başka kimsenin varolmadığını sanacak kadar da geri kalmış değildim: Üzerine yapıştığım kayanın, her dalgayla bana ulaşan suyun ve hatta ötedeki şeylerin, yani dünyanın farkındaydım. Su kesin ve güvenilir bir haber aracıydı: Bütün yüzeyimle emdiğim yiyecek maddeleri taşıyordu bana, bu gelenler arasında yenmeyecek şeyler de vardı ve ben bunlardan çevrede neler bulunduğu hakkında bir fikir edinmiş oluyordum. Yöntem şuydu: Dalga geliyordu ve ben kayaya yapışık halde hafifçe yükseliyordum, ama bu, gözle neredeyse görülemez bir hareket oluyordu, gerginliğimi birazcık gevşetmem yetiyordu ve pafff, su, altımdan nesneler, duyumsamalar ve uyarılar dolu olarak geçiveriyordu. Bu uyarıların nasıl olabileceklerini hiç bilemiyordun, bazen güldürecek bir gıdıklama, bazen bir ürperme, bir yanma, bir kaşınma; böylece sürekli bir eğlence ve heyecan seçeneği sunuyordu sana. Ama benim orada öyle edilgin bir halde durduğumu, ağzıma her geleni kabul ettiğimi sanmayın; bir süre sonra deneyim edinmiştim ve nasıl bir şey gelmekte olduğunu hemen seçiyordum; nasıl davranacağıma bir karar veriyordum ki, gelenden en iyi şekilde yararlanabileyim ya da sonraki daha beter sonuçları engelleyebileyim diye. Yapılacak bütün iş kasılma oyunlarıydı, her bir hücrem bu kasılmaya katılıyordu ya da aynı şekilde gevşiyordum, tam gerekli anda: Kendi seçimlerimi yapabilirdim, ister reddeder, ister kabul ederdim, hatta tükürebilirdim bile.

Böylece *ötekiler*in de olduğunu öğrendim, çevremde dönenen nesneler onların izlerini taşıyordu, *ötekiler* benden düşmanca farklıydı ya da tiksindirici şekilde aynıydılar. Hayır, sizde şimdi sevimsiz, kaba biri olduğum izlenimi bırakacağım ve bu doğru değil; doğal olarak herkes kendi işiyle ilgiliydi, ama başkalarının varlığı bana bir güvence sağlıyordu, çevremde bir yaşam alanı olduğunu gösteriyordu, beni kaygı verici bir istisna olmaktan kurtarıyordu, bir gurbetçi gibi yapayalnız olmadığımı hissediyordum.

Ve *dişi ötekiler* de var. Su özel bir titreşim yayıyordu, sanki frin frin frin ediyordu, bunu ilk fark ettiğim ânı anımsıyorum, daha doğrusu, başından beri farkında olduğum bir şeyin bilincine varışımı anımsıyorum. Onların varlıklarının keşfinde beni

bir meraktır aldı, amacım onları görmek ya da onlara kendimi göstermek değildi –birincisi, zaten önceleri görme duyumuz yoktu ve ikincisi, henüz cinsiyetler belirlenmemişti, her birey, diğeriyle aynıydı ve bir erkeğe ya da dişiye bakmak, kendime bakmakla aynıydı–, ama beni saran merak, onlarla benim aramda bir şeyler olup olmayacağına dairdi. Müthiş bir arzuya kapıldım, özel olarak yapmak istediğim bir şey yoktu, bunun sırası değildi, çünkü yapacak özel bir şey olmadığını, hatta özel olmayan bir şeyin bile olanaksızlığını biliyordum, ama herhangi bir şekilde o titreşime, yanıtlayıcı bir titreşimle karşılık vermek istiyordum ya da yerinde bir söyleyişle: Benim kişisel bir titreşimim olabilirdi, çünkü bunun diğerlerinden farklı olması olasıydı, yani şimdi siz hormonlarla ilgili bir şey diyeceksiniz, ama benim için gerçekten pek güzeldi.

İşte sonunda onlardan biri sflif, sflif, sflif yumurtalarını bırakıyordu ve ben sfluff, sfluff, sfluff onları döllüyordum: Her şey denizin dibinde oluyordu, güneş altında ılınan denize karışıyordu, size güneşi duyumsadığımı söylemedim, o denizi ılıtıyordu ve kayaları ısıtıyordu.

Onlardan biri dedim. Çünkü denizin bana taşıdığı bütün o dişil mesajlar arasında ilk başta, bana her şey iyi geldiğinden herhangi bir çorba gibi gelmişti ve o veya diğeri nasıldır diye ayırt etmeden öyle eşiniyordum ve işte bir anda benim beğenilerime yanıt verenin hangisi olduğunu anladım; o beğeniler ki, daha önceden onları hiç duyumsamamıştım. Anlayacağınız âşık olmuştum. Şunu da söylemeliyim: Birinin işaretlerini diğerlerininkilerden ayırmayı, tanımayı öğrenmeye başlamıştım, hatta onları bekler olmuştum, bu beklemeye başladığım işaretleri arıyordum, hatta onlara başka işaretlerimle yanıt veriyordum ve onu ben harekete geçiriyordum, onun benimkilerle yanıt verdiğim bu işaretlerine âşık olduğumu söylemeliyim ve o da bana âşık olmuştu, yaşamdan başka ne beklenebilirdi ki?

Şimdilerde görenekler değişti, ve size, böyle herhangi birine âşık olmak anlaşılmaz gibi geliyor, hani onunla dostluğu ilerletmeden. Gene de, tuzlu deniz suyunda eriyik olarak kalan ve ondan olduğu tartışılmaz şeyler, dalgalar tarafından bana

taşınıyordu ve hayal bile edemeyeceğiniz pek çok duyum alıyordum ondan: Şimdiki gibi öyle görmekmiş, koklamakmış, dokunmakmış, sesini duymakmış gibi yüzeysel duyumlar değildi üstelik bunlar, son derece özlü bilgilerdi ve bunlar üzerine uzun hayaller kurabiliyordum. Onu en ince ayrıntılarına kadar düşünüyordum, onun nasıl biri olduğu değildi düşündüğüm, bu beylik ve kaba bir düşünme olurdu, biçimi olmayan o dişinin eğer sonsuz biçimlerden birini alırsa, nasıl biri olacağını, ama tabii gene her zaman kendi kalacağını hayal ediyordum. Ya da onun alması olası şekilleri değil de, onun o şekillere kazandıracağı niteliği düşünüyordum.

Diyeceğim, onu çok iyi tanıyordum. Ama ondan emin değildim. Her an kuşkular, endişeler, çılgınlıklar sarıyordu beni. En ufak bir şeyi bile kaçırmıyordum, siz benim huyumu bilirsiniz, ama o kayıtsız maskenin altında şimdi bile itiraf edemediğim ne olasılıklar geçiyordu. Birçok kere onun beni aldattığını düşündüm, belki de bu gönderdiği mesajlar sadece bana yönelik değildi, başkalarına da yolluyordu, pek çok kez bunu yakaladığımı bile sandım, bazen de bana içten davranmadığından kuşkulandım. Kıskanıyordum, bunu şimdi söyleyebilirim, ona güvenmediğim için değildi bu kıskançlık, güvenemediğim kendimdim: Benim kim olduğumu anladığı konusunda kim güvence verebilirdi ki, hatta benim var olduğumu anlamış mıydı bakalım? Aramızda deniz suyu yoluyla ilerleyen bu ilişki –dopdolu, tam bir ilişkiydi bu, daha ne isteyebilirdim– benim için tamamen kişiseldi, iki ayrı ve farklı birey arasında gelişmekteydi işte, ama ya onun için? Onun bende bulduklarını başka birinde, başka iki ya da üç veya on belki de yüzlercesinde bulmadığına kim güvence verebilirdi ki? Onun benimle bu ilişkiye katılmasının gelişigüzel, özensiz, eğlence amaçlı bir nedenle ortaya çıkmadığına kim güvence verebilirdi?

Bu kuşkuların doğru olmadığını haber veren özel, sessiz titreşimler vardı, aramızdaki haberleşme şimdilik gürültüsüzce sürdürülüyordu, ama eğer ya çekingenlikten veya deneyimsizlikten o benim huyuma dikkat etmez de, başkaları da bundan yararlanmaya kalkışırsa ne olacaktı? Ve o gencecik kız, birini diğerinden ayırmadan, başkalarından gelenleri de ben sanırsa

ve bizim bu çok özel oyunlarımız tanımadıklarımız arasında da yayılırsa ne olacaktı?

İşte kireçsi bir salgı salmaya o zaman başladım. Karıştırılamaz bir şekilde varlığımı işaret edecek bir şey olmasını istiyordum, benim bu varlığım bireyselleşmeli, bütün diğerlerinin kayıp giden farksızlığından korumalıydı onu. Şimdi sözcükleri birbiri ardına sıralayıp bu niyetimin yeniliğini anlatmaya çalışmamın gereği yok, zaten ilk sözü söylemiştim, olan olmuştu: *Yapmak, yapmak* istiyordum ve şimdiye dek hiçbir şey yapmadığımı ve yapılabileceğini de düşünmediğimi göz önünde bulundurarak, bu yeterince büyük bir olaydı bile. Böylece aklıma gelen ilk şeyi yaptım ve bu bir sarmal kabuk oldu. Gövdemin üzerindeki o etsi paltomun sınırından başlayarak, bazı bezler aracılığıyla, çevremde bükümlü bir şekil alan bir salgı salgılamaya başladım, sonunda sert ve çok renkli bir kabukla örtündüm, dıştan pürtüklü olan bu zırhımın içi düz ve parlaktı. Doğal olarak benim, nasıl bir biçim almakta olduğumu denetlememe olanak yoktu: Hâlâ orada kendi üzerine abanmış, sessiz ve ağırdan salgılamaktaydım. Sarmal kabuk bütün gövdemi kapladıktan sonra bile bunu sürdürdüm, böylece ikinci bir sıraya başladım, sonunda o bütün sarmal ve kıvrımlı kabuklardan birine sahip oldum; siz onları görünce yapması zor sanırsınız, oysa önemli olan bu konuda ısrar etmek ve daima aynı ölçüde maddeyi aralıksız salgılamaktı, böylece sarmal gittikçe büyüyordu.

Ortaya çıktığı andan itibaren, bu kabuk aynı zamanda içinde yaşamak için gerekli ve mutlak bir yer haline de geldi, yaşamımı sürdürebilmem için bir savunma aracıydı ve eğer onu yapmasaydım halim nice olurdu, ne var ki, onu üretirken işime yarayacağını düşünmemiştim bile, hani birisi bir ünlem atar ortaya, aslında bunsuz da olunabilir, ama o ünlemi söylemiş olur, örneğin, of der ya da püf, bunun gibi ben de sarmal kabuğu üretiyordum, yani tek amacım kendimi dile getirebilmekti. Ve bu dile getirmede, sahip olduğum bütün düşünceleri ortaya koyuyordum, beni saran öfkeyi boşaltıyordum, onu düşünmenin verdiği sevgiyle dolu hali, onun için varolma isteğini, keşke ben ben olsaydım, o da o olsaydı, onun için olan aşkıma kattı-

ğım kendim için duyduğum aşkı, o sarmal düzendeki kabuğa söylenebilecek her türlü şeyi koyuyordum oraya.

Salgıladığım kireçsi madde belirli aralıklarla renkleniyordu, böylece sarmallar boyunca süren pek güzel çizgiler ortaya çıkıyordu ve bu kabuk benden değişik bir şeydi, ama aynı zamanda benim en gerçek yanımdı, benim kim olduğumun açıklamasıydı, benim sert bir madde ve renkler ve çizgiler ve hacimlerden oluşan ahenkli bir sisteme dönüşmüş portremdi. Ve aynı zamanda aynı sisteme dönüşmüş onun da portresiydi, ama aynı zamanda onun da şu anda nasıl olduğunun gerçek portresiydi, çünkü aynı zamanda o da benimkinin eşi bir kabuk üretmekteydi ve ben bilmeden onunkine öykünüyordum; diğer tümü, bütün diğerlerine öykünüyorlardı ve birbirinin eşi sarmal kabuklar yaparak ilk noktada kalıyorduk, çünkü bunların da eşit kabuklar olduğunu söylemek zor değildi, sonra gidip bakarsan pek minik farklar bulabiliyordun ve giderek bunun pek büyük değişiklikler olduğunu öne sürebilirdin.

Şunu söyleyebilirdim ki, benim kabuğum kendi kendine ortaya çıkıyordu, ben bunu yapmaya, şöyle değil de böyle yapmaya hiçbir çaba sarf etmiyordum, ama bu gene de benim dikkatimi dağıtmış olduğum anlamına gelmez, zihnim dağınık değildi asla; kendimi işe veriyordum, oysa, o salgılama işleminde bir an bile dikkatimi dağıtmıyor, bir an bile başka şey düşünmüyordum ya da şöyle diyeyim: Hep başka şey düşünerek bunu yapıyordum, çünkü kabuk yapmayı düşünmeyi bilmiyordum, zaten başka şey düşünmeyi de bilmiyordum, ama kabuk yapmak gücüne bir şeyler yapmayı düşünmenin de gücünü katıyordum veya herhangi bir şey yapmayı ya da yapılabilecek her türlü şeyi. Böylece bu pek tekdüze bir iş de sayılmazdı, çünkü ona eşlik eden düşünce sayısız değişik düşünceye yöneliyordu, onlar da bambaşka sayısız düşünceye yöneliyordu, bunlar da her biri sayısız eyleme dağılıyordu ki her biri sayısız şey yapmaya yarayabilirdi ve bunların her birini yapmak sarmal kabuğu sıra sıra oluşturmaya yarıyordu belli belirsiz...

II

(Aradan beş yüz milyon yıl geçtikten sonra, şimdi çevreme bakıyorum ve kayalığın üzerinde yıpranmış demiryolunu görüyorum ve onun üstünden geçen trenin penceresinde Hollandalı kızlardan oluşan bir grup var ve son kompartımanda yolcunun biri her iki dilde basılmış Herodot okuyor, tren tünelin içine girip gözden yitiyor, tünelin üzerindeki otoyoldan geçen kamyonun üzerinde "Egyptair ile uçun" yazılı ve piramit resimleriyle bezeli bir pankart var ve bir dondurmacı kamyoneti "Rh-Stijl" adlı fasikül fasikül satılan ansiklopedinin kopyalarını taşıyan bir kamyonu geçmeye yelteniyor, ama sonra fren yapıyor ve tekrar o kuyruğa takılıyor, çünkü görüş alanı yandaki bir tarlada dizili arı kovanlarından çıkan ve bir kraliçe arıyı izleyen arı sürüsü yüzünden engellendi, arılar trenin dumanının ters yönüne doğru uçuyor, tren şu anda tünelin diğer ağzından tekrar çıkıyor, bu yüzden bu arı sürüsü ve kömür dumanı nedeniyle hiçbir şey görünmez oluyor, birkaç metre ötede çiftçinin teki kazmasıyla toprağı yarıyor ve farkında olmadan kendininkine benzeyen Neolitik Çağ'dan kalma bir başka kazma kalıntısını ortaya çıkarıyor, teleskopları göğe çevrili bir astronomi gözlemevinin içinde bulunduğu bostanın eşiğinde bekçinin kızı, kapağında Kleopatra filminin yıldızının resmi olan dergiden burcunu okuyor, bütün bunları görüyorum ve hiç şaşmıyorum, çünkü sarmal kabuğu yapmak balmumu petekte bal yapmayı, kömürü ve teleskopları ve Kleopatra'nın hükümdarlığını ve piramitleri ve Kaldeli astrologların zodyak resimlerini ve savaşları ve Herodot'un sözünü ettiği imparatorlukları ve Herodot tarafından yazılan sözcükleri ve Spinoza'nın Hollanda dilinde yazdıkları da dahil bütün dillerde yazılmış yapıtları ve dondurmacı kamyoneti tarafından geçilen kamyonun taşıdığı 'Rh-Stijl' ansiklopedi fasikülünde on dört satırda anlatılan Spinoza'nın yaşamı ve yapıtlarını da kapsıyordu ve böylece ben sarmalı yaparak geri kalanları da yaptığımı sanıyordum.

Çevreme bakmıyorum ve kimi arıyorum? Aradığım her zaman odur, beş yüz milyon yıldır sevdiğim o ve plajda Hollandalı bir yüzücü görüyorum, altın zinciriyle gökteki arı sürüsünü ürkütmeye çalışıyor ve onu tanıyorum, işte o, omuzunu neredeyse yanağına değecek kadar kaldırmasından tanıyorum onu, bundan eminim, hatta kesinlikle eminim, aslında astronomi gözlemevinin bekçisinin kızını da, Kle-

opatra'yı oynamak üzere boyanmış yıldızı da veya belki de Kleopatra'nın kendini de veya Kleopatra resimlerinin hepsinde yaşayan Kleopatra'nın kendisini veya inanılmaz hızla ilerleyen ve sürüsünü peşine takmış olan kraliçe arıyı veya dondurma kamyonetinin plastik camına yapıştırılmış o kartondan kadın resmini, şimdi transistörlü bir radyoda bir kadın sesi dinleyen plajdaki o yüzücünün mayosunun aynında, ansiklopedi kamyonunun sürücüsünün de dinlediği bu aynı seste ve artık benim de beş yüz milyon yıldır duyduğuma emin olduğum o seste bulduğum ve şimdi şarkı söylediğini işittiğim işte onu, bir görüntü olarak arıyorum çevremde, yüzeyinde bir hamsi sürüsünün gümüşsü parıltısının yansıdığı denize konan martılardan başka şey görmüyorum oysa ve bir an için dişi bir martıda onu tanır gibi oluyorum ve bir an sonra bir hamsi olduğu sanısına kapılıyorum, ama aynı şekilde bir kraliçe veya Herodot tarafından anılmış bir köle olabilir veya sadece Hollandalı turistlerle çene çalmak trendeki kompartımanından çıkarken kitapta kaldığı yeri işaretlemek için kıvırdığı sayfada da adı geçebilir veya Hollandalı turistlerden biri de olabilir, bunların her birine âşık olduğumu söyleyebilirim ve aynı anda her zaman için ondan başkasını sevmediğimi de.

Ve her birine daha çok âşık oldukça, onlara şöyle demekten daha çok alıkoyuyorum kendimi: "Benim!" çünkü yanılmaktan korkuyorum ve onun yanılmasından daha da çok korktuğum için, beni bir başkası sanmasından ürktüğüm için, onun beni karıştırabileceği biriyle karıştırılmaktan, sözgelimi altın zincirli yüzücü veya astronomi gözlemevinin müdürü veya bir martı veya erkek bir hamsi veya Herodot okuru veya Herodot'un kendi veya hintincirlerinin arasındaki tozlu bir yoldan sahile inen motosikletli dondurmacı ve onu çevreleyen Hollandalı mayolu gezginler veya Spinoza veya kamyonunda Spinoza'nın özetlenmiş ve iki bin kez yinelenmiş yaşamını taşıyan kamyoncu veya türün sürmesi için gerekeni yaptıktan sonra kovanın dibinde can çekişen erkek arıyla karıştırabilirdi beni.)

III

...Bu, sarmal kabuğun o özel biçimiyle sarmal kabuk olmasını önleyemez, zaten kabuk daha değişik olamazdı, çünkü ona

verdiğim biçim buydu, yani bilebildiğim ve becerebildiğim tek biçim oydu. Kabuğun bir biçimi olduğundan, dünyanın biçimi de değişmişti, şöyle ki, şimdi dünyanın eskisi gibi biçimi vardı, artı bir de kabuğun biçimini içeriyordu.

Ve bunun da önemli sonuçları vardı: çünkü ışığın dalgalı titreşimleri gövdelere çarparak özel ayrıntılar yaratıyor, öncelikle renk, yani o çizgileri yapmak için kullandığım şey ve bu diğerlerinden daha değişik bir titreşime sahipti, ama sonra bir hacmin diğer hacimlerle özel bir hacimsel ilişkiye girmesi vardı, bunların tümü benim farkına varamayacağım olgulardı, ama vardılar işte.

Böylece sarmal kabuk, sarmal kabuk görüntüleri yaratıyordu, ki tümü birbirine benziyordu bunların –bu konuda bilindiği kadarıyla– yani asıl kabuğa, tek fark şu ki, sarmal kabuk buradayken onlar bir başka tarafta, olasılıkla bir retina üzerinde oluşuyorlardı. Anlayacağınız bir görüntü bir retina istiyordu, bu da bazen karmaşık bir düzen isteyerek beynin ilk adımlarını atıyordu. Yani ben kabuğu üreterek, aynı zamanda görüntüyü de üretiyordum, –daha doğrusu bir değil pek çok görüntü, çünkü bir sarmal kabukla kaç sarmal kabuk istenirse o kadarının görüntüsü yapılabilir,– ama bunlar sadece potansiyel görüntülerdi, çünkü bir görüntü üretmek için bütün gerekli olanlar bir araya gelmelidir, daha önce de söylediğim gibi hani: Kendi optik sinir düğümleriyle ve dışarıdan ta oraya kadar titreşimleri taşıyacak bir optik siniri olan bir beyindi bu ve bu optik sinir diğer uçta, dışarıda neler olduğunu görmek için yapılmış bir şeye bağlanıyordu, bu şey de gözdü. Şimdi, beyni olup da karanlığa atılan bir misina gibi siniri uzanıp da göze bağlanmayınca dışarıda görecek bir şey var mı yok mu anlayamayan biri olduğunu düşünmek gülünç geliyor. Bende bu maddeden hiç yoktu, bu yüzden bu konuda konuşmaya en yetkisiz kişi benim; ama kendi kendime bu konuda bir düşünce edinmiştim ve yani önemli olanın görsel görüntüler oluşturmak olduğunu düşünüyordum ve gözler sonradan da ortaya çıkabilirdi. Bu yüzden benim dışımda olan her şeyin bir görüntüye yer açmasına yoğunlaşmıştım (benim içselliğim dışarıyı ne kadar koşullandırabiliyorsa), hatta sonradan güzel bir görüntü denen şeyin

peşindeydim (bunu daha az güzel, çirkince veya feci çirkin denen görüntülerle karşılaştırıyordum).

Açık seçik ve tanınabilir bir düzenle ışıklı titreşimler yapan veya bunları yansıtan bir gövde –diye düşünüyordum– bu titreşimlerle ne yapar? Bunları cebine mi koyar? Hayır, bunları yanından ilk geçenin üzerine yükler. Peki bu titreşimleri kullanamayacak olan o gövde nasıl davranmalıdır, hele ki bu titreşimler onu rahatsız da ediyorsa? Kafasını bir deliğe mi saklayacaktır? Hayır, kafasını optik titreşimlere en açık noktaya uzatacaktır, ta ki en duyarlı nokta bunları görüntü biçimine sokacak bir yöntem geliştirene kadar. Anlayacağınız, göz-beyin bağlantısını ben görüntü olmaya hazır şeyin gücüyle dışarıdan kazılmış bir tünele benzetiyordum, bu içten kazılmış ya da herhangi bir görüntüyü yakalamak gibi bir niyetle ortaya çıkmış olamazdı.

Ve yanılmıyordum: bugün hâlâ –ana çizgileriyle– tasarının doğru olduğuna inancım sonsuzdur. Ama benim yanlışım şuydu ki, ben görüntünün bize geleceğini sanıyordum, yani o dişinin bana. Kendi kendimin renkli ve uyumlu bir görüntüsü için uğraşıyordum, amacım onun görsel algılamasına girebilmek, merkezi işgal etmek, oraya yerleşmekti ki, o dişi benden sürekli yararlanabilsin, görmenin yanı sıra hayalleri ve anıları ve düşünceleriyle bunu becerebilsin. Ve onun da benim sersem ve ebleh duyularıma yönelik son derece yetkin bir görüntüsünü yaydığını hissediyordum aynı anda, kendi içimde bir görsel alan yaratıyordum, o da eninde sonunda burayı pırıl pırıl ışıtacaktı.

Böylece çabalarımız bizleri ne olduğunu pek bilemediğimiz yetkin nesneler olmaya yöneltiyordu ve sonradan bu gerçekten onun nesnesinin kusursuzluk amacıyla yetkinliğe ulaştı, bu da bizlerden başkası değildi. Görüntüden söz ediyorum, gözleri söylüyorum; yalnızca tek bir şeyi öngörememiştim: En sonunda görmek üzere açılan o gözler bizlerin değil, başkalarınındı.

Özel bir şekli olmayan, renksiz, olabilenin en iyisi olarak ortaya çıkmış bir organ torbası biçiminde yaratıklar bütün çevreyi kaplıyordu, kendi kendinle ne yapabileceğin hakkında en ufak bir fikir vermiyordu bunlar kişiye, kendimi nasıl dile geti-

rebileceğimin, bitmiş ve durağan bir biçimde kendimi nasıl temsil edebileceğimin, onu görebilen görsel olanakları zenginleştirmenin yolunu göstermiyorlardı. Gidiyorlardı, geliyorlardı, arada bir biraz batıyorlardı, biraz su yüzüne çıkıyorlardı, o hava, su ve kayalar arasındaki boşlukta, dikkatsizce döneniyorlardı, sırt çeviriyorlardı ve biz, bu arada ben ve o ve kendi kendine bir biçim vermeye kararlı tümümüz, kendi karanlık yorgunluğumuzda öylece didiniyorduk. Kendi çabamızla, o farksız ortam görsel bir alan halini alıyordu: ve bundan kim yararlanıyordu ki? O çarpık yerleşikler, görsellik olasılığını şimdiye dek aklına bile getirmeyenler (çünkü öyle çirkindiler ki birbirlerini görseler de bir şey kazanacak değillerdi), biçimselliğin çağrısına bunca sağır kalanlar! Biz kendimizi işin en can alıcı noktasını tamamlamaya vermişken, onlar suskun suskun rahatlarına bakıyorlardı: Dölüt halindeki tembel organlarını algılanacak ne varsa algılamaya yöneltmişlerdi, yani bizim görüntülerimize! Onlarınkinin de gayretli bir çalışma olduğunu söylemesin bana kimse lütfen: Başlarının içinde dolu olan o yapış yapış bulamaçtan her şey çıkardı doğrusu: Işığa duyarlı bir aygıt için fazla uğraşmaya da gerek yoktu zaten. Ama bunu yetkinleştirmek derseniz, işte o zaman görmek isterim sizi! Görecek, hatta göze çarpacak, daha doğrusu görüşe sunulacak biçimde nesneler yoksa, bunu nasıl başarabilirsiniz ki? Anlayacağınız bizim sayemizde göz edindiler onlar da.

Böylece görüş, *bizim* görüşümüz, bunca beklenen olay, başkalarının bizi görmesi şeklinde çıktı ortaya. Şu veya bu şekilde büyük devrim gerçekleşmişti. Bir anda çevremizde gözler, kornealar, irisler ve gözbebekleri açıldı, mürekkep balıklarının ve ahtapotların o solgun ve patlak gözleri, mercanbalıklarının tekirlerin şaşkın ve jölemsi gözleri, yengeçlerin ve ıstakozların çıkıntılı ve sarkık gözleri, sineklerin ve karıncaların şişik ve bileşik gözleri. Kara ve parlak bir fok, iğne başı gibi minik gözlerini kırparak ilerliyor. Bir sümüklüböcek uzun antenlerinin tepesindeki gözlerini uzatıyor. Bir martının anlamsız bakan gözleri suyun yüzeyini izliyor. Bir sualtı balıkçısının cam maske ardından bakan gözleri dibi araştırıyor. Bir uzun yol kaptanının dürbün ardından ve bir yüzücü kızın kara gözlüklerinin ardından

bakan gözleri, bakışlarını benim kabuğuma çeviriyor, ama sonra beni unutarak birbirlerinin bakışlarına takılıp kalıyorlar. Miyop gözlüklerinin ardından miyop gözlerini bana diken zoolog beni bir Rolleiflex'in gözünde tam kareye oturtmaya uğraşıyor. O anda, henüz doğmuş bir hamsi yavrusu sürüsü tam önümden geçiyor, o kadar minikler ki, sanki her bir beyaz balığa göz olarak kara bir noktacık konmuş gibi ve sanki denizi yaran toz taneleri benzeri gözcükler bunlar.

Bütün bu gözler benimdi. Onları olası kılan bendim; etkin taraf ben olmuştum; onlara ilk malzemeyi, görüntüyü ben sağlamıştım. Gözlerle işin devamı gelmişti, yani bütün diğerleri, gözlere sahip olarak her türlü biçim ve işlevde ve gözlerle yapılabilecek pek çok şeyle, kendileri olmuşlardı, bu da benim yaptıklarıma bağlıydı. Benim orada bulunmama hiçbir katkıları olmamıştı, benim diğerleriyle olan ilişkilerime ve diğer dişilerle benim orada oturup sarmal kabuk örmeme falan. Anlayacağınız her şeyi ben öngörmüştüm.

Ve o gözlerin her birinin dibinde ben oturuyordum, veya bir başka ben, benim görüntülerimden biri o dişinin görüntüsüyle karşılaşıyor. İrislerin yarısıvı küresini, gözbebeklerinin karanlığını, retinaların ayna saraylarını aşarak girilen o öte dünyada, ne kıyısı ne sınırı olan o gerçek maddemizde gene onun en sadık görüntüsüne rastlıyordu.

SIFIR ZAMAN

Çeviren: Şemsa Gezgin

Birinci Bölüm
Diğer Qfwfq'lar

Yumuşak Ay

H. Gerstenkorn'ın, H. Alfven tarafından geliştirilen gözlemlerine göre, yeryüzü kıtaları gezegenimize düşen Ay parçalarından başka bir şey değildir. Ay da başlangıçta, Dünya'ya olan yakınlığı nedeniyle yörüngesinden çıkana kadar, Güneş'in çevresinde dolanan bir gezegendi. Yeryüzünün çekimine yakalanınca, yörüngesini çevremizde daraltarak bize gittikçe yaklaştı. Bir an geldi, karşılıklı çekim, Dünya ve Ay arasındaki boşlukta hızla dönen parçaların, özellikle de Dünya'ya düşen Ay parçalarının koptuğu çok yüksek dalgalar yaratınca, bu iki gök cisminin yüzeylerinin biçimini bozmaya başladı. Ardından, gelgitlerimizin etkisiyle, bugünkü yörüngesine oturuncaya kadar, Ay yeniden Dünya'dan uzaklaşmak zorunda kaldı. Ama Ay kütlesinin bir bölümü, belki de yarısı Dünya'da kaldı ve kıtaları yarattı.

Yaklaşıyordu, *–diye anımsadı Qfwfq–* eve dönerken fark ettim, cam ve çelik duvarlar arasından yukarı doğru baktım ve gördüm onu, akşamları parlayan birçok ışık gibi bir ışık değildi: Ne santralda, belli bir saatte bir kolu aşağı indirdiklerinde Dünya'da yanan ışıklar gibiydi ne de daha uzaklarda bulunan ama farklı olmayan, yani her şeye rağmen bütün çevreye ters düşmeyen –yakın geçmişten değil, çok eski zamanlardan söz ediyorum– gökyüzü ışıkları gibiydi; bütün öbür gökyüzü ve yol ışıklarından farklıydı; karanlığın içbükey haritası üzerinde belirdiğinde, artık Mars ve Venüs gibi yalnızca bir noktayı, ışığın yayıldığı bir delik kadar büyük de olsa bir noktayı değil, gerçek ve tam bir yer parçasını kaplıyor, biçim kazanıyordu; ta-

nımlaması güç bir biçimdi bu, çünkü gözler ona, onu tanımlayabilecek kadar alışmamıştı, üstelik kenarları tam olarak neye benzediğini saptamak için yeterince belli değildi, ama bir şeye dönüşmek üzere olduğunu gördüm.

Ve tiksinti duydum. Çünkü, her ne kadar neden oluştuğu anlaşılmasa da, belki de ne olduğu anlaşılmadığı için, yaşamımızın öbür şeylerinden, bizim güzel plastik, naylon, kromlu çelik, pamuklu, sentetik reçineli, pleksiglas, alüminyum, sentetik tutkallı, formika, çinko, asfalt, amyant, çimento nesnelerimizden, arasında doğup büyüdüğümüz eski şeylerden farklıydı. Bambaşka, bilinmeyen bir şeydi. Bölük bölük saçak çizgisinin ötesindeki, ışık halkasıyla kaplı o karanlık gökyüzü koridorunda, sanki Madison Caddesi'ndeki (şimdiki Madison Caddesi'ne hiç benzemeyen, o zamanların Madison Caddesi'nden söz ediyorum) gökdelenleri bir vuruşta yıkacakmış gibi yaklaştığını görüyordum ve şu bizim alışılagelmiş manzaramız üzerinde, yalnızca korkunç bir rengi olan ışığını değil, hacmini, ağırlığını, orantısız özdeğini göstererek büyüdüğünü gördüm. Bunun üzerine, bütün Yeryüzü'nün –sac yüzeyler, demir çatılar, kauçuk döşemeler, kristal kubbeler–, dışa açtığımız her şeyimizin ürperdiğini hissettim.

Trafiğin izin verdiği hızla tünele girdim, otomobilimi Gözlemevi'ne doğru sürmeye başladım. Sibyl oradaydı, gözü teleskoptaydı. Genelde iş saatlerinde onu ziyaret etmemi istemezdi ve beni görür görmez yüzü asılırdı; o akşam öyle olmadı, dönüp bakmadı bile, beni beklediği açıktı. "Gördün mü?" diye sormak aptalca olacaktı, ama ne düşündüğünü öğrenmek için o kadar sabırsızlanıyordum ki, bunu sormamak için dilimi ısırmak zorunda kaldım.

Daha ben bir şey sormadan, "Evet, Ay gezegeni daha da yaklaştı, öngörülmüş bir olay bu," dedi Sibyl.

Biraz kendimi toparladım. "Yeniden uzaklaşması da öngörülüyor mu?" diye sordum.

Sibyl bir gözünü yummuş, teleskopla incelemesini sürdürüyordu. "Hayır," dedi, "bir daha uzaklaşmayacak."

Anlamıyordum. "Dünya ile Ay'ın artık ikiz gezegen olduklarını mı söylemek istiyorsun?"

Sibyl'ın sorunları öyle bir ortaya atma biçimi vardı ki, her seferinde beni sinirlendirmeyi başarıyordu. "Ne biçim akıl yürütme bu?" diye karşı çıktım. "Her gezegen öbürleri gibi gezegendir, öyle değil mi?"

"Sen buna gezegen mi diyorsun? Yeryüzü gibi bir gezegen mi, demek istiyorum. Baksana!" dedi, bana yaklaşmam için işaret edip teleskopun önünden çekildi. Ay, asla bizim gezegenimiz gibi bir gezegen olmayı başaramayacaktı.

Onun anlattıklarını dinlemiyordum: Teleskopun büyüttüğü Ay, bütün özellikleriyle karşımdaydı; daha doğrusu özelliklerinin birçoğu, bir arada karşımdaydı; öyle karmakarışıktı ki, inceledikçe onun nasıl olduğundan emin olamıyordum, yalnızca bu görüntünün bende yarattığı etkiden emindim, büyüleyici bir tiksinti duygusuydu bu. İlk olarak üzerindeki, bir ağ gibi yayılmış olan, kimi yerlerde daha sık görünen yeşil damarlardan söz edebilirim, ama gerçeği söylemek gerekirse bu en anlamsız, az dikkat çeken özelliklerinden biriydi; aslında genel diye adlandırabileceğimiz özellikleri ilk bakışta insanın gözünden kaçıyordu, bunun nedeni belki de, binlerce gözenekten ya da kapakçıktan ve bazı noktalarda da yüzeydeki, çıbana ya da vantuza benzeyen geniş kabarıklıklardan sızan kayganca parlaklıktı. İşte yine ayrıntılar üzerinde durmaya başladım, görünüşte daha etkileyici bir anlatım yöntemi, ama gerçekte etkisi sınırlı, ancak her şey bir arada ele alınırsa – Ay, yüzeyinin altındaki şişkinlik gibi, solgun dış dokularını hem geriyor hem de yara izi gibi duran kıvrım ve girintilere sokuyordu (bu Ay, bir araya getirilip sıkıştırılmış ve kötü bir biçimde yapıştırılmış parçalardan da meydana gelmiş olabilirdi), evet, ne diyordum, her şey bir arada ele alınmalı, şu hasta iç organlar gibi: Örneğin bir yırtıktan, kara kıl gibi sık bir orman sarkıyordu.

"Sence bizim gibi, eşit koşullarda Güneş'in çevresinde dönmesi doğru mu?" diyordu Sibyl. "Dünya çok daha güçlü: Sonunda Ay'ı yörüngesinden çıkaracak ve kendi çevresinde döndürecek. Bir uydumuz olacak."

İçimdeki sıkıntıyı dile getirmemeye çalıştım. Sibyl'ın bu durumlarda nasıl tepki gösterdiğini biliyordum: Üstünlük taslayıp gösteriş yapar, hatta asla hiçbir şeye şaşırmayan biri gibi

umursamaz bir tavır takınır. Sanırım beni kışkırtmak için böyle yapıyordu (hatta umarım öyledir, gerçekten umursamadığı için böyle davrandığını düşünecek olsaydım, daha fazla sıkıntı duyardım elbette).

"E...e..." demeye başladım, bu arada meraktan başka bir şey ifade etmeyen ve Sibyl'ı, sıkıntımı giderecek (işte yine ondan bunu bekliyordum, yine soğukkanlılığı içimi rahatlatsın istiyordum) bir şeyler söylemeye zorlayacak bir soru bulmaya çalışıyordum, "hep böyle karşımızda mı olacak?"

"Bu hiçbir şey değil," diye yanıtladı. "Daha da yaklaşacak." Ve ilk kez, gülümsedi. "Hoşuna gitmedi mi? Yine de, onu orada, öylesine farklı, bilinen her biçimden öylesine uzakta görmek, bizim olduğunu, Dünya'nın onu yakaladığını ve orada tuttuğunu bilmek benim hoşuma gidiyor, bilmem, bana güzel bir şeymiş gibi geliyor."

Bu noktada, artık ruhsal durumumu saklamak pek umurumda değildi. "Bizim için tehlike var mı?" diye sordum.

Sibyl hiç sevmediğim biçimde dudaklarını gerdi. "Biz Dünya'dayız, Dünya'nın, gezegenleri, tıpkı Güneş gibi, tek başına çevresinde tutabilecek bir gücü var. Ay, kütle olarak neyle karşılık verebilir, çekim alanıyla mı, yörüngede kalmasıyla mı, dayanıklılığıyla mı? Dünya ile nasıl karşılaştırabilirsin onu? Ay yumuşak; Dünya sert, sağlam, dayanıklı."

"Peki ya Ay şu andaki dayanma gücünü yitirirse?"

"Ah, Dünya'nın gücü onun yerinde kalmasını sağlar."

Sibyl'ı eve götürmek için Gözlemevi'ndeki nöbetinin bitmesini bekledim. Kent dışına çıkar çıkmaz, değişik yüksekliklerdeki kocaman çimento sütunlar üzerinde duran, hepsi sarmal yollardan oluşan ve birbirlerinin üstünden geçen köprülerle kavuşan otoyolların kollara ayrıldığı bir kavşak var, oradan geçip asfaltın üzerine çizilmiş beyaz okları izleyince hangi yöne doğru gidildiği asla anlaşılmaz ve zaman zaman arkanda bıraktığın kenti karşında bulursun; sütunlar ve sarmalın kıvrımları arasında bir ışık ağı olarak yaklaşır insana. Ay tam üstümüzdeydi: Kent, tıngır tıngır camları, incecik ışıklı nakışlarıyla, gökyüzünü şişiren o yumru altında, narin bir örümcek ağı gibi asılı göründü gözüme.

Ay'ı tanımlamak için yumru sözcüğünü kullandım, ama o anda keşfettiğim bir yeniliği belirtmek için de yine aynı sözcüğe başvurmam gerekiyor: yani yumruya; Ay'dan bir yumru çıkmaktaydı ve bir mum artığı gibi Dünya'ya doğru uzanıyordu.

"O ne, ne oluyor?" diye soruyordum ki, yeni bir dönemeç otomobilimizi karanlığa doğru götürdü.

"Ay üzerindeki katı dalgaları yaratan yeryüzü çekimi," dedi Sibyl. "Demiştim sana: Ne kadar yoğun!"

Kavşak çıkışında kendimizi yeniden Ay'ın karşısında bulduk; mum artığı Dünya'ya doğru daha da fazla uzanmış, ucu bir bıyık gibi kıvrılmıştı ve bağlantı yeri bir çiçek sapı gibi incelmişti, bu da ona sanki bir mantar görünümü vermişti.

Kent dışında, uçsuz bucaksız bir yeşil alanda bulunan birçok caddenin biri üzerinde, yan yana dizilmiş evlerden birinde oturuyorduk. Arka bahçeye bakan verandada sallanan sandalyelerimize oturduk, ama bu kez yeşil alanımızı oluşturan iki bin metrekarelik camlaşmış çinilere bakmıyorduk, gözlerimiz yukarıya dikilmiş, üzerimizdeki o bir tür ahtapota mıknatıs gibi takılmıştı. Çünkü Ay'daki mum artıkları çoğalmış, cıvık cıvık dokunaçlar gibi Dünya'ya doğru uzanmaya başlamıştı; her birinden sanki jelatin, tüy, küf ve salyadan oluşan bir madde akacak gibiydi.

"Bir gök cismi böyle parçalanabilir mi hiç, söyle?" diye ısrarla soruyordu Sibyl. "Şimdi gezegenimizin üstünlüğünün farkına varacaksın. Gelsin bakalım Ay aşağı, gelsin: Bir an gelecek duracaktır. Dünya'nın evrensel çekim alanı bu güce sahip, Ay gezegenini kendine doğru, neredeyse üstüne gelecek kadar çektikten sonra, onu ansızın yakalayıp doğru mesafeye kadar itebilir ve onu döndürerek tıkız bir top halinde o noktada tutabilir. Ay, parçalanmamasını bize borçlu!"

Sibyl'ın sözlerini inandırıcı buluyordum, çünkü Ay bana da basit ve iğrenç bir şey gibi geliyordu, ama yine de kaygımı gidermiyordu. Ay'ın uzantılarının, sanki bir şeye ulaşmak ya da sarılmak istermiş gibi kıvrımlı hareketlerle gökyüzünde eğrilip büküldüğünü görüyordum: İleride, aşağıda, *Skyline*'ın silueti yüzünden kesik kesik duran ufukta gördüğümüz ışık halkasının olduğu yerde kent vardı. Ay, Sibyl'ın dediği gibi zama-

nında, dokunaçları bir gökdelenin tepesine inmeden duracak mıydı acaba? Peki, ya ondan önce, uzamaya ve incelmeye devam eden şu sarkıtlar kopup üzerimize yağarsa?

Bir soru sormama fırsat vermeden, "Bir şeyler kopup aşağı düşebilir," dedi Sibyl, "olsun, bize ne? Dünya su geçirmez, şekli bozulmayan, yıkanabilir malzemelerle kaplı; bu Ay bulamacından biraz üzerimize aksa da, çabuk temizlenir."

Sanki Sibyl'ın verdiği güvence, daha önce başlamış olan bir şeyi yeni görmemi sağlamış gibi, haykırdım: "İşte akıyor!" Ve kolumu kaldırıp havadaki kremamsı bir lapanın kesif damlalarından oluşan bir sarkıtı gösterdim. Ama tam o anda Dünya'da bir titreme, bir tıngırdama başladı: Ve gökten, gezegen salgısından akan tanelerin karşı yönünde, kırık, katı cisimlerden oluşan incecik bir uçuş başladı; yeryüzü zırhından kopan ve kırılan parçalardı bunlar: Kırılmaz camlar, çelik levhalar ve yalıtkan maddeden kaplamalar Ay'ın çekim gücü yüzünden bir kasırgaya kapılmış kum taneleri gibi yutuldu.

"Önemsiz zararlar bunlar," dedi Sibyl, "üstelik yalnızca yüzeyde. Kırıkları kısa zamanda onarabiliriz. Bir gezegenin yakalanmasının bizde biraz kayba mal olması normal: Ama buna değer, karşılaştırma yapmaya bile gerek yok!"

İşte o an Ay'dan Dünya'ya düşen göktaşının ilk şaklamasını duyduk: Çok güçlü bir 'şap!' sesiydi bu, hem kulakları sağır eden bir gürültü çıkardı hem de iğrenç bir biçimde yumuşaktı; tek başına kalmayıp her yere düşen bir seri yankılı pat pat seslerini iç bayıltan şap şap sesleri izledi. Gözlerimiz düşen şeyin ne olduğunu kavrayıncaya kadar biraz zaman geçti: Gerçeği söylemek gerekirse anlamakta geç kalmıştım, çünkü Ay parçalarının da ışık saçtığını sanıyordum; Sibyl onları görmüştü bile ve küçümseyici bir tavırla, ama aynı zamanda alışılmamış bir hoşgörüyle yorumda bulunuyordu: "Yumuşak göktaşları, olacak şey değil, ancak Ay'dan beklenir böyle bir şey... ama ilginç, yine de..."

Göktaşlarından birinin yarısı, ağırlığı altında eğrilen tel örgüye takılıp kalmış, toprağa doğru kayıp hemen ona karışmıştı ve ben de söz konusu olan şeyin ne olduğunu görmeye başlamıştım, daha doğrusu karşımda olan şeyin bir görüntüsünü ha-

yalimde tamamlamamı sağlayacak hisler duymaya başlamıştım, işte o zaman karo kaplı yere saçılmış daha küçük olan öbür lekeleri gördüm: Yeryüzü katmanlarına sızan, asitli sümüksü maddeden oluşan bulamaç gibi bir şeydi ya da dokunduğu her şeyi yutup helmeli bulamacına katan bitki paraziti gibi bir şeydi demek daha yerinde olur veya çok hızlı ve doymak bilmez mikroorganizma kümesinin yığıldığı bir seruma yahut parçalanmış ve kesik bölümlerinin hücrelerini vantuz gibi açıp yeniden birleşmeye çalışan bir pankreasa benziyordu.

Gözlerimi yummak istiyordum, ama yumamıyordum; Sibyl'ın, "Elbette ben de iğreniyorum, ama sonunda Dünya'nın farklı ve üstün olduğunun ortaya çıktığını ve bizim bu tarafta olduğumuzu düşünecek olursan, sanırım bir dakikalığına keyifle içine bile gömülebiliriz, nasıl olsa sonra..." dediğini duyunca, aniden ona doğru döndüm. Dudaklarında daha önce hiç görmediğim bir gülümseme belirmişti: Nemli ve biraz hayvansı bir gülümsemeydi bu.

Onu öyle görmenin bende uyandırdığı his, hemen hemen aynı anda Ay'dan kopan büyük bir parçanın düşüşü yüzünden duyduğum korkuyla karıştı, bu parça evimizi, bütün caddeyi, mahalleyi ve o anda sıcak, balımsı bir sersemlik yaşayan Contea'nın büyük bölümünü yıktı. Bütün gece Ay malzemesini kazıdıktan sonra ışığı görmeyi başardık. Gün ağarmaktaydı, göktaşı fırtınası dinmişti; çevremizdeki Dünya tanınmayacak durumdaydı, yeşil tomurcuklar ve kabuğundan çıkan organizmalarla yoğrulmuş kalın bir çamur tabakasıyla kaplıydı. Bizim eski yeryüzü malzemelerinden eser kalmamıştı. Ay'a gelince; o da solgun ve tanınmaz bir durumda gökyüzünde uzaklaşıyordu: Gözlerinizi açıp iyice baktığınızda, parlak, keskin, temiz çömlek parçaları, kıymıklar ve kırılmış ufak parçalardan oluşan kalın bir örtüyle kaplı olduğunu görebiliyordunuz.

Gerisi malum. Binlerce yüzyıldan sonra Dünya'ya, yeniden, bir zamanlar sahip olduğu doğal görünümünü vermeye çalışıyor; eski plastik, çimento, cam, sır ve yapay deriden yerkabuğunu yeniden yapıyoruz. Ama bunu gerçekleştirmekten henüz çok uzağız. Kim bilir daha ne kadar zaman klorofil, mide suları, çiy, azotlu yağlar, kaymak ve gözyaşıyla dolu Ay pis-

liğine batmaya mahkûm olacağız. Yeryüzünün ilk kabuğuna ait pürüzsüz ve düzgün karoları yerleştirip yabancı ve düşmanca izleri silebilmek, en azından gizleyebilmek için kim bilir daha ne kadar zaman geçecek. Üstelik, boş yere, bozulmuş Dünya'nın ürettiği günümüz malzemeleriyle, o ilk eşsiz maddelere öykünmeye çalışıyoruz.

Gerçek malzemeler, o bir zamanların malzemeleri, artık yalnızca Ay'da bulunuyormuş diyorlar, kullanılmayıp gelişigüzel bir kenara atılmış; işte salt bunun için, onları geri almak için gitmeye değer oraya. Ben hep tatsız şeyler söyleyen kişi olmak istemem, ama Ay'ın ne durumda olduğunu hepimiz biliyoruz, kozmik fırtınalara açık, delik deşik, aşınmış, eskimiş halde. Gidersek, bir zamanlar kullandığımız malzemelerimizin –yeryüzünün üstünlüğünün en büyük kanıt ve örneklerinin– aslında düşük kaliteli, kısa ömürlü olduğunu, hurda olarak kullanılmaktan başka bir şeye yaramayacağını anlayarak hayal kırıklığına uğrayabiliriz. Bir zamanlar bu tür kuşkularımı Sibyl'a söyleyemezdim. Ama artık –şişko, saçı başı darmadağınık, tembel, kremalı pasta meraklısı– Sibyl bana ne diyebilir ki?

Kuşların Başlangıcı

Kuşların, evrim tarihinde ortaya çıkışları oldukça geç olmuştur: Hayvanlar âleminin bütün öbür türlerinden daha sonra ortaya çıkmışlardır. Kuşların atası –ya da paleontologların izini ilk buldukları– Archaeopteryx (ait olduğu sürüngenler soyunun bazı özelliklerini de taşımaktadır), Jura dönemine, ilk memeli hayvanlardan on milyonlarca yıl sonraya uzanmaktadır. Zoolojik sınıflar arasında, sonradan ortaya çıkan ve gelişmiş hayvan gruplarına verilecek tek örnek budur.

Artık sürprizler beklemediğimiz günlerdi –*diye anlattı Qfwfq*–, bundan sonra olayların nasıl gelişeceği artık belliydi. Biz bize kalmıştık, sorunları aramızda çözmek zorundaydık: Kimimiz daha uzağa gidecekti, kimimiz olduğu yerde kalacak, kimimiz hayatta kalmayı başaramayacaktı. Yapılacak seçimler sınırlı sayıdaydı.

Ama bir sabah, dışarıda, hiç duymadığım bir ötüş duydum. Daha doğrusu (ötüşün ne olduğu henüz bilinmediğine göre) kimsenin hiç çıkarmadığı bir ses duydum. Baktım, bir dal üzerinde şarkı söyleyen bilinmedik bir hayvan. Kanatları pençeleri kuyruğu tırnakları mahmuzları ince kılları tüyleri yüzgeçleri iğneleri gagası dişleri kursağı boynuzları ibiği olan bir hayvan, alnında da bir yıldız vardı. Bir kuştu; siz bunu anladınız bile; ben anlamadım; o güne kadar hiç kuş görülmemişti. Öttü: "Koakspıf... Koakspıf... Koaaaççç..." Çeşitli renklerle parlayan kanatlarını çırptı, havalandı, gitti biraz daha ileriye kondu ve yeniden ötmeye başladı.

Artık bu öyküler, birbirini izleyen cümlelerden oluşan metinlerle değil, çizgi roman kareleriyle daha iyi anlatılıyor. Ama daldaki kuşu, kendimi pencereden, öbür insanları da yukarıya doğru bakarken çizmek için zamanla unuttuğum birçok şeyin nasıl olduğunu daha iyi anımsamam gerekiyor: Birincisi, şimdi kuş diye adlandırdığım şeyi, ikincisi, şimdi 'ben' diye adlandırdığım kişiyi, üçüncüsü dalı, dördüncüsü dışarıya baktığım yeri, beşincisi öbür arkadaşları anımsamalıyım. Yalnızca bu öğelerin bugün çizebileceğimiz resimlerinden çok daha farklı olduklarını anımsıyorum. Resim dizimini, çizgi roman kahramanlarını, başarılı bir biçimde resmedilmiş bir fon üzerinde, olmaları gereken yerlerde, siz kendiniz hayalinizde canlandırmaya çalışırsanız daha iyi olur, ama aynı zamanda da kahramanların resimlerini ve fonu düşünmemeye çalışın. Her kahraman resminin yanında, söylediği sözlerin ya da çıkardığı gürültünün yazılı olduğu balon yer alacak, ama yazan her şeyi sözcük sözcük okumanıza gerek yok, bazı şeyleri ne biçimde söylediğime dikkat etmeniz genel bir düşünceye sahip olmanız için yeterlidir.

Örneğin kafalarımızdan fırlayan ünlem ya da soru işaretleri görebilirsiniz, bu da demektir ki, hepimiz kuşa hayretle bakmaktaydık, keyifli bir şaşkınlık içindeydik, biz de şarkı söylemek, o ilk cıvıltıya öykünmek ve onu uçarken görünce zıplamak istiyorduk, buna rağmen kaygılıydık, çünkü kuşların varlığı, yetişirken edindiğimiz düşünce biçimini altüst ediyordu.

Bu resimler dizimini izleyen karede içimizdeki en bilgiç kişi, ihtiyar U(h) görülüyor ve öbürlerinin yanından ayrılarak şöyle diyor: "Bakmayın! Bir yanlış bu!" Ve orada bulunanların gözlerini kapatmak istercesine ellerini uzatıyor. "Şimdi onu sileceğim!" diyor ya da öyle düşünüyor, onun bu isteğini göstermek için ona kareye yanlamasına bir çizgi çizdirebiliriz. Kuş kanatlarını çırpıyor, çizgiyi atlatıyor ve karşı köşeye sığınıp kendini kurtarıyor. U(h) bu işe seviniyor, çünkü ortadaki o çizgi olunca kuşu göremiyor. Kuş çizgiyi gagalayıp ikiye bölüyor ve ihtiyar U(h)'nın üzerine doğru uçuyor. İhtiyar U(h) onu silmek için üstüne çapraz iki çizgi çizmeye çalışıyor. Kuş, iki çizginin birleştiği yere konup yumurtluyor. İhtiyar U(h) onu ku-

şun altından alıyor, yumurta düşüyor, kuş uçuyor. Yumurta sarısına bulanmış bir kare var şimdi.

Resimlerle anlatmak çok hoşuma gidiyor, ama eylem resimlerinden düşünce resimlerine geçmem gerekiyor, çünkü U(h)'nın kuşların varlığını kabul etmek istememesindeki ısrarını anlatmak istiyorum. Yazılarla dolu, eylemin öncesini özet halinde anlatmaya yarayan kareler gibi bir kare düşünün: *Pterosorların tükenmesinden beri, milyonlarca yıldır kanatlı hayvan izine rastlanmıyordu.* ('Sineklerin dışında' diye bir dipnot konabilir.)

Uçan av hayvanları artık kapanmış bir konuydu. Sürüngenlerden türeyebilecek her şeyin türediği defalarca söylenmemiş miydi? Milyonlarca yılda ortaya çıkıp çoğalma fırsatı bulan ve sonra da –yüzde doksan dokuz olasılıkla– azalıp yeryüzünden silinen birçok canlı varlık görülmüştür. Bunu hepimiz biliyorduk: Yeryüzünde kalmayı başaran canlı türleri, yalnızca buna layık olan ve gittikçe daha da üstün, çevreye uygun kuşaklara hayat verenlerdi. Uzun süre kimin anormal bir yaratık olduğu kimin olmadığı kuşkusu içimizi kemirdi durdu, ama artık epeydir bu da çözümlendi: Normal yaratıklar yeryüzündeki biz hepimiziz, anormal yaratıklarsa yeryüzünde var olabilecekken olmayanlardı; çünkü meydana gelen olaylar ve sonuçları onları değil, açıkça bizi, normal yaratıkları desteklemişti.

Ama şimdi tuhaf hayvanlar yeniden gözükmeye başlar, çok eski devirlerin sürüngenleri bugüne kadar gereksinim duyulmayan beceri ve dokularını yeniden ortaya çıkarır, kısacası bir kuş gibi, varlığı kimse için mümkün olmayan bir hayvan ortaya çıkarsa (ve üstelik şunun gibi güzel bir kuşsa, eğreltiotu yapraklarının üzerinde dururken kendi göze hoş, çevreye yaydığı cıvıltılar kulağa hoş geliyorsa), o zaman normal ve anormal yaratıklar arasındaki ayrım ortadan kalkar ve artık her şeyin mümkün olacağı akla gelir.

Kuş uzaklara uçtu. (Resimde gökyüzündeki bulutların üzerinde bir gölge görülüyor: Ama kuş siyah olduğu için değil, uzaktaki kuşlar bu biçimde resmedildikleri için.) Ve ben de arkasından gittim. (Uçsuz bucaksız dağ ve ormanlarla kaplı bir manzarada ilerlerken arkadan görünüyorum.) İhtiyar U(h) arkamdan bağırıyor: "Geri dön, Qfwfq!"

Bilinmeyen bölgelerden geçtim. Birçok kez kaybolduğumu sandım (bunu çizgi romanda bir kere resmetmek yeterlidir), ama bir 'Koakspıf...' sesi duyuyordum ve gözlerimi kaldırıp yukarıya baktığımda kuşun bir bitkinin üzerinde, sanki beni bekliyormuş gibi durduğunu görüyordum.

Böylece, onu izleyerek çalıların görüş alanımı kapattığı bir yere vardım. Kendime bir yol açtım: Bir baktım ayaklarımın altında bir boşluk. Toprak o noktada sona eriyordu: Kenarda dengede duruyordum. (Başımdan yükselen sarmal biçimli çizgi baş dönmesini gösteriyor.) Aşağıda hiçbir şey görülmüyordu; birkaç bulut. Ve kuş o boşlukta uçarak uzaklaşıyordu, ara sıra boynunu bana doğru bükerek sanki beni onu izlemeye davet eder gibiydi. Daha ileride hiçbir şey olmadığına göre onu nasıl izleyebilirdim ki?

Ve işte uzakta, beyazlığın ortasında sise benzer bir gölge belirdi, gittikçe kenar çizgileri daha da belirginleşiyordu. Boşlukta ilerleyen bir kıtaydı bu: Sahilleri, vadileri, tepeleri gözüküyordu, kuş kıtanın üstünde uçmaya başlamıştı bile. Ama hangi kuş? Artık kuş bir tane değildi, bütün gökyüzü değişik renk ve biçimlerdeki kuşların kanat çırptıkları bir yer olmuştu.

Toprağımızın kenarından uzanıp baktığımda kıtanın yaklaşmakta olduğunu gördüm. "Üzerimize geliyor!" diye bağırdım, tam o anda yer sarsıldı (kocaman harflerle bir 'bang!' yazısı). İki dünya birbirlerine çarpıp geri sıçrayarak uzaklaştı, sonra yeniden çarpışıp yeniden ayrıldı. Bu çarpışmaların birinde kendimi öbür yanda buldum, boş uçurum yeniden önümde açılıp beni dünyamdan ayırdı.

Çevreme bakındım: Hiçbir şey tanıdık değildi. Ağaçlar, kristaller, hayvanlar, otlar, her şey değişikti. Dallarda yalnızca kuşlar değil, örümcek bacaklı balıklar (laf olsun diye söylüyorum) ya da (diyelim ki) tüylü solucanlar vardı. Şimdi size oradaki yaşam biçimlerinin nasıl olduğunu anlatmak istemiyorum; nasıl istiyorsanız öyle hayal edin, çok tuhaf ya da az tuhaf olarak hayal etmeniz önemli değil. Önemli olan şuydu: Çevremde dünyanın dönüşümleri sırasında alabileceği, ama herhangi bir rastlantısal neden ya da temel bir uyuşmazlık yüzünden almadığı bütün biçimler yayılıyordu: ıskartaya çıkmış, düzeltilemez, bozuk biçimler.

(Daha iyi anlatabilmek için bu çizgi roman karelerinin negatifi gerekir: öbürlerinden farklı olmayan ama siyah-beyaz resimler ya da ters çevrilmiş resimler, tabii bu resimlerin herhangi birinde hangi tarafın düz hangi tarafın ters olduğuna karar vermek kolaysa.)

Bir anlamda tanıdık olan, ama aynı zamanda da orantıları ya da birleşimleri altüst edilmiş o şekiller (bütün resmi kaplayan kara gölgeler üzerinde benim küçücük beyaz resmim) karşısında duyduğum korku kanımı donduruyor (resimde bedenimden soğuk ter damlaları çıkıyor), ama hırsla çevremi incelememi engellemiyordu. Bakışlarım, anormal yaratıklara yönelmekten kaçınacağına, sanki gerçekten canavar olduklarına inanmamak istercesine, sanki belli bir süre sonra dehşet yerini hoş bir duyguya (resimde siyah fondan geçen parlak ışıklarla gösterilebilir) bırakacakmış gibi onları arıyordu denebilirdi: Görmesini bildikten sonra orada da güzellik vardı.

Bu merak beni sahilden uzaklaştırmış ve kocaman denizkestaneleri gibi dikenli tepeler arasına dalmama neden olmuştu. Bilinmeyen kıtanın ortasında kaybolmuştum artık (beni gösteren şekil küçücük olmuştu). Az önce benim için en tuhaf görüntü olan kuşlar, yavaş yavaş en alışıldık yaratıklar olmaya başlamışlardı. Çevremde bir kubbe oluşturacak kadar çok sayıdaydılar, kanatlarını hep beraber kaldırıp indiriyorlardı (kuşlarla dolu bir kare; benim resmim hayal meyal gözüküyor). Kimisi yere, kimisi çalıların üstüne konmuştu ve ben ilerledikçe yer değiştiriyorlardı. Onların esiri mi olmuştum? Kaçmak için geri döndüm, ama bir yön dışında herhangi bir çıkış olanağı vermeyen kuş duvarlarıyla çevrilmiştim. Beni istedikleri yere doğru itiyorlardı, bütün hareketleri bir noktaya yönelmişti. Orada, dipte ne vardı? Yerde enine yatan ve bir midye gibi yavaş yavaş kapanan bir çeşit kocaman yumurtadan başka bir şey göremiyordum.

Yumurta aniden ardına kadar açıldı. Gülümsedim. Duygulandım ve gözlerim yaşlarla doldu (yalnızca profilden ben varım resimde; gördüklerim yok). Asla görülmemiş güzellikte bir yaratık var karşımda. *Değişik* bir güzellik, bizim güzel diye nitelediğimiz biçimlerle karşılaştırılması olanaksız bir güzellik

(çizgi romanda yalnızca benim karşımda, okuyucunun asla göremeyeceği yerde durmaya devam ediyor), ama *bizim* olan bir güzellik, dünyamıza ait şeyler arasında en çok *bizim* olarak gördüğümüz bir güzellik (bunu göstermek için simgesel bir tanıma başvurulabilir: Büyük bir tüy perdesinden çıkan bir kadın eli ya da ayağı ya da göğsü); öyle ki onsuz dünyamızda her zaman bir şeyler eksik kalmıştı. Her şeyin akıntıya kapıldığı bir noktaya vardığımı (bir göz, evet, bir girdaba dönüşen, ışık saçan uzun kirpiklerle bir göz çizilebilir) ve yutulmak üzere olduğumu hissediyordum (ya da benimle aynı boyda bir ağız, incecik çizilmiş açılmak üzere olan iki dudak ve ben karanlıktan çıkan dile doğru uçuyorum).

Çevrede, kuşlar: gaga vuruşları, kanat çırpmalar, ileri doğru uzanan pençeler ve ötüş: "Koakspıf... Koakspıf... Koaaaçççç..."

"Kimsin sen?" diye sordum.

Bir resimaltı açıklaması şöyle diyor: *Qfwfq güzel Org-Onir-Ornit-Or karşısında* ve benim sorumu gereksiz kılıyor; sorumun olduğu balona yine benim ağzımdan çıkan başka sözlerin bulunduğu bir balon ekleniyor: "Seni seviyorum!" Yine gereksiz sözler, ardından yine bir soru balonu geliyor: "Tutsak mı düştün?" Yanıt beklemeden öbürlerinin üstünde yer alan dördüncü balona ekliyorum: "Seni kurtaracağım. Bu gece birlikte kaçacağız."

Ardından gelen resimler dizimi, bütünüyle yabancı bir gökyüzünün aydınlattığı bir gecede kaçış hazırlıklarına, kuşların ve canavarların uykusuna ayrılmış. Karanlık bir kare ve benim sesim: "Beni izler misin?" Or'un sesi yanıtladı: "Evet."

Bu noktada bir seri serüvenli resim dizimi hayal edebilirsiniz: *Kaçmakta olan Qfwfq ve Or Kuşların Kıtası*'nı aşıyor. Telaş, kovalamaca, tehlikeler: Size bırakıyorum. Anlatmak için size Or'un nasıl olduğunu söylemem gerekir: Ama yapamam (benim resmimin üstünde yer alan, ama aynı zamanda da saklayıp koruyabildiğim bir resim düşünün).

Uçurumun kenarına geldik. Gün ağarıyordu. Güneş solgun bir halde, uzaktaki kıtamızı görebilmemiz için yükseliyordu. Ona nasıl ulaşılabilirdi? Or'a doğru döndüm: Or aç kanat-

larını (önceki karelerde kanatları olduğunu görmemiştiniz: Yelken gibi çok büyük iki kanadı var). Tüylerine sıkıca tutundum. Or uçtu.

Sonraki resimlerde Or bulutlar arasında uçarken görülüyor, ben kucağından gizlice başımı uzatmışım. Sonra, gökyüzünde küçük siyah üçgenlerden oluşan bir üçgen: bizi izleyen bir kuş sürüsü. Hâlâ boşluğun ortasındayız, kıtamız yaklaşıyor, ama kuş sürüsü bizden daha hızlı. Kıvrık gagalı, ateş gözlü yırtıcı kuşlar. Or yeryüzüne kısa sürede ulaşmayı başarırsa, yırtıcı kuşlar bize saldırmadan önce bizimkilerin arasında olacağız. Hadi gayret, Or, birkaç kanat çırpışı daha: Sonraki resimler dizisinde güvencede olacağız.

Ne münasebet: İşte kuş sürüsü çevremizi sardı bile. Or yırtıcı kuşların arasında uçuyor (siyah üçgenlerle dolu bir üçgenin içine çizilmiş beyaz küçük bir üçgen). Ülkemin üzerinde uçuyoruz: Or'un kanatlarını kapatıp kendini aşağı doğru bırakması yeterli, ardından özgür olacağız. Ama Or, kuşlarla birlikte yüksekte uçmayı sürdürüyor. "Or, alçal!" diye bağırıyorum. Tüylerini açıyor ve beni boşluğa bırakıyor (Slaff!). Ortalarında Or, kuş sürüsü gökyüzünde dolaşıyor, geri dönüyor, ufukta küçülüyor. Kendimi yerde, tek başına uzanmış buluyorum.

(Altyazı: *Qfwfq'nun yokluğu sırasında, çok değişiklikler olmuştu.*) Kuşların varlığı keşfedildiğinden beri, dünyamızı düzenleyen düşünceler krize girmişti. Daha önce herkesin anladığını sandığı, her şeyin basit ve normal düşüncesi artık geçerli değildi ya da: Bu, sayısız olanaklardan biriydi; hiç kimse işlerin farklı gelişeceğini düşünmemezlik etmiyordu. (Artık herkes olması gerektiği gibi olmaktan utanıyordu ve kuraldışı, beklenmeyen bir görünüm kazanmaya çabalıyordu: Biraz kuşumsu bir görüntüye ya da kuşların tuhaflığı karşısında sırıtmayacak tam bir kuş görüntüsüne sahip olmaya çalışıyordu. Komşularımı artık tanıyamaz olmuştum. Çok değiştiklerinden değil, ama herhangi bir garip özelliği olup da bir zamanlar bunu saklamaya çalışanlar, şimdi tuhaflıklarını olduğu gibi gözler önüne seriyorlardı. Ve hepsi de her an için bir şeyler olmasını beklermiş havasındaydılar: Bir zamanlarki şaşmaz olayları ve etkilerini değil, beklenmedik bir şeyleri.)

Kendimi aralarında rahat hissetmiyordum. Beni eski düşünceli, kuşlar öncesi zamandan kalmış biri olarak görüyorlardı; onların kuşsu heveslerinin beni yalnızca güldürdüğünü anlamıyorlardı: Çok daha önemli şeyler görmüştüm, olabilecek şeylerin dünyasını ziyaret etmiştim ve bunu aklımdan çıkaramıyordum. Üstelik o dünyanın ortasında tutsak olan güzelliği tanımıştım, benim ve hepimizin yitirdiği ve benim âşık olduğum güzellik.

Günlerimi bir dağın tepesinde, bir kuş uçar mı diye gökyüzünü inceleyerek geçiriyordum. Ve hemen yandaki diğer bir tepenin zirvesinde de, ihtiyar U(h) vardı, o da gökyüzüne bakıyordu. İhtiyar U(h) içimizdeki en bilgiç kişi olarak bilinirdi, ama kuşlara karşı tutumu değişmişti. Kuşların artık bir yanlış değil, bir gerçek, dünyanın tek gerçeği olduğuna inanıyordu. Geleceği görmek için kuşların uçuşunu yorumlamaya başlamıştı.

"Bir şeyler gördün mü?" diye bana bulunduğu tepeden bağırırdı.

"Görünürde hiçbir şey yok," derdim ben de.

"İşte bir tanesi orada!" diye bağırırdık bazen ya ben ya o.

"Nereden geliyordu? Gökyüzünün hangi yanından geldiğini göremedim. Söyle: Nereden?" diye sorardı. Kuşun geldiği yere göre U(h) kehanette bulunurdu.

Bazen de ben sorardım: "Hangi yöne doğru uçuyordu? Görmedim! Oradan mı şuradan mı kayboldu?" Çünkü kuşların, bana Or'a ulaşabileceğim yolu göstereceklerini umuyordum.

Kuşların Kıtası'na dönebilmek için gösterdiğim kurnazlığı ayrıntılı olarak anlatmama gerek yok. Bunu çizgi romanda, yalnızca resim aracılığıyla iyi görülebilen o hilelerden biriyle anlatmak gerek. (Kare boş. Ben geliyorum. Sağ üst köşeye yapıştırıcı sürüyorum. Alt sol köşeye oturuyorum. Bir kuş giriyor soldan yukarı doğru uçarak. Kareden çıkarken kuyruğu resme yapışıyor. Uçmayı sürdürüyor ve kuyruğuna yapışmış kareyi de beraberinde götürüyor, ben de karenin dibinde oturmuş, onunla birlikte gidiyorum. Böylece Kuşların Ülkesi'ne varıyorum. Hoşunuza gitmediyse başka bir öykü düşünebilirsiniz: Önemli olan oraya gitmiş olmak.)

Varır varmaz kol ve bacaklarımda pençeler hissetmeye başladım. Çevrem kuşlarla sarılmıştı, bir tanesi kafama konmuştu, bir tanesi boynumu gagalıyordu. "Qfwfq, tutuklandın! Seni yakaladık sonunda!" Bir hücreye kapatıldım.

"Öldürecekler mi beni?" diye kuş gardiyana sordum.

"Yarın yargı önüne çıkacaksın, öğrenirsin," dedi parmaklıklara tünemiş halde.

"Kim yargılayacak beni?"

"Kuşlar Kraliçesi."

Ertesi gün krallık salonuna alındım. O açılan kocaman yumurtayı ben daha önce de görmüştüm! İrkildim.

"Kuşların tutsağı değilsin demek!" diye haykırdım.

Boynum gagalandı. "Kraliçe Org-Onir-Ornit-Or önünde eğil!"

Or bir işaret yaptı. Bütün kuşlar durdu (Resimde tüyler arasında yüzüklerle süslü ince bir el gözükür).

"Benimle evlenirsen kurtulursun," dedi Or.

Ve düğün yapıldı. Düğünle de ilgili hiçbir şey anlatamam: Aklımda kalan, rengârenk, anlaşılmayan görüntüler. Belki de mutluluğumun bedelini, yaşadığım şeyleri anlamaktan vazgeçerek ödüyordum.

Or'a sordum:

"Anlamak istiyorum."

"Neyi?"

"Her şeyi, her şeyi." Çevremi işaret ettim.

"Daha önce anladıklarını unuttuğunda anlayacaksın."

Gece oldu. İstiridye kabuğu-yumurta hem taht hem de gerdek yatağıydı.

"Unuttun mu?"

"Evet. Neyi? Neyi bilmiyorum, hiçbir şey anımsamıyorum."

(Qfwfq'nun düşüncesinin karesi: *Hayır, hâlâ anımsıyorum, her şeyi unutmak üzereyim, ama anımsamak için çabalıyorum!)*

"Gel."

Birlikte yatağa uzandık.

(Qfwfq'nun düşünce karesi: *Unutuyorum... Unutmak güzel... Hayır, anımsamak istiyorum... Unutmak, ama aynı zamanda anımsa-*

mak istiyorum... Bir saniye sonra unutacağımı hissediyorum... Bekle... Oh! Büyük harflerle yazılmış bir 'Flaş!' ya da 'Yaşasın!' yazısıyla bir parıltı.)

Bir saniye için, önceden bildiğim her şeyin yitimi ve daha sonra bileceğim her şeyin kazanılması arasında, yalnızca bir düşünceyle, nesnelerin oldukları gibi durdukları dünyayı ve olabilecekleri gibi durdukları dünyayı kucakladım, tek bir sistemin her şeyi içine aldığını fark ettim. Kuşların, canavarların, Or'un güzelliğinin dünyası, benim her zaman içinde yaşadığım, ama kimsenin bütünüyle anlayamadığı dünyayla aynıydı.

"Or! Anladım! Sen! Ne güzel! Yaşasın!" diye haykırıp yatakta doğruldum.

Eşim bir çığlık attı.

"Sana şimdi anlatacağım!" dedim, sevinçle. "Şimdi herkese her şeyi anlatacağım!"

"Sus!" diye bağırdı Or. "Susman gerek!"

"Dünya bir tane ve bu dünya..." diye açıklıyordum ki, Or üzerime saldırdı, beni boğmaya çalışıyordu (resimde: beni ezen bir göğüs): "Sus! Sus!"

Yüzlerce gaga ve pençe gerdek yatağının tavanlığını parçalıyordu. Kuşlar üzerime üşüşüyordu, ama kanatlarının ötesinde yabancı kıtayla birleşen doğduğum yerin görüntüsünü seçebiliyordum.

"Fark yok! Canavarlar ve canavar olmayanlar hep yan yana yaşadılar! Olmayan olmaya devam ediyor..." Yalnızca kuşlarla ve canavarlarla değil, daha önceden tanıdığım, her yerden koşup gelenlerle de konuşuyordum.

"Qfwfq! Beni kaybettin! Kuşlar! Alın şunu sizin olsun!" Ve Kraliçe beni geri itti. Kuş gagalarının, açıklamamın birleştirdiği iki dünyayı ayırmaya koyulduklarını çok geç fark ettim. "Hayır, Or, bekle, ayrılma, biz ikimiz birlikte, Or, neredesin!" Ama kâğıt parçaları ve tüyler arasında boşlukta yuvarlanıyordum bile.

(Kuşlar gagalarıyla ve pençeleriyle resimli roman sayfasını yırtar. Her biri gagasında yazılı bir kâğıt parçasıyla uçar gider. Alttaki sayfa da resimlidir; kuşların ortaya çıkmasından önce dünyanın nasıl olduğu ve gelecekte öngörülen gelişimleri gös-

terilmiştir. Ben, ötekilerin ortasında şaşkın bir durumdayım. Gökyüzünde hâlâ kuşlar var, ama hiçbiri bize bakmıyor.)

O zaman anladığım şeylerin hepsini unuttum. Size anlattıklarım, aklımda kalanlar, boşlukları da tahminlerle doldurdum. Kuşların bir gün beni yeniden Kraliçe Or'a götürecekleri umudumu asla yitirmedim. Ama aramızda kalan bu kuşlar gerçek kuşlar mı acaba? Onları inceledikçe anımsamak istediğim şeye pek benzemediklerini görüyorum. (Son resimler dizisinde yalnızca fotoğraflar var: Bir kuş, aynı kuşun yakın çekim fotoğrafı, kuşun büyültülmüş kafası, kafanın bir ayrıntısı, göz...)

Kristaller

Yeryüzünü meydana getiren maddeler akkor halindeyken soğumak için yeterince uzun bir zamana ve yeterli bir hareket özgürlüğüne sahip olsalardı, her biri tek bir büyük kristal olarak diğerlerinden ayrılırdı.

Farklı olabilirdi, biliyorum –*diye yorumladı Qfwfq*–, hem de çok iyi biliyorum: Ortaya çıkması gereken o kristal dünyaya o kadar çok inandım ki, bize düşen bu biçimsiz, parça parça, sakız gibi yumuşak ve yapışkan dünyada yaşamayı kabullenemedim gitti. Benim yaşamım da herkes gibi koşturarak geçiyor, her sabah trene biniyorum (New Jersey'de oturuyorum) ve sivri tepeleriyle Hudson'un ötesinde gözüken prizmalar yığınının içine dalıyorum; günlerim orada, o katı üç boyutlu cismin dikey ve yatay eksenleri üzerinde bir aşağı bir yukarı yürüyerek ya da kenar ve köşeleri sıyırıp geçen zorunlu yolları izleyerek geçiyor. Ama tuzağa düşmüyorum: Bir kristalin içinde olduğuma inanayım diye, beni saydam, düz duvarlar ve bakışımlı köşeler arasında koşturduklarını biliyorum, kenar ve açıları birbirine eşit bir form, bir dönme ekseni, iki yüzeyli cisimlerde bir süreklilik olduğunu kabul edeyim istiyorlar, ama bunların hiçbiri yok. Tam tersine cam var, yol kenarları boyunca uzanan cisimler camdan, kristal değil, dünyayı istila edip yerleşen karmakarışık bir molekül hamuru, aniden soğutulan, başkalarının istediği biçimlerde sertleştirilen bir lav tabakası, ama içi magma, Dünya tıpkı akkor halinde olduğu çağlardaki gibi.

O çağları aramıyorum elbette: Memnuniyetsizliğime uyup geçmişi özlemle andığımı düşünecek olursanız yanılırsınız. Yeryüzü kabuksuz korkunçtu, bitmek bilmez kızışmış bir kıştı, bir mineral bataklığıydı, her yarıktan aşağı, dünyanın merkezine doğru siyah demir ve nikel burgaçlar iniyor, çok yüksek fışkırtılar halinde dışarıya cıva çıkıyordu. Vug ve ben kaynayan bir sisin içinde kendimize yol açmaya çalışıyor, ama katı bir noktaya değmeyi asla başaramıyorduk. Karşımızda bulduğumuz sıvı kaya bariyeri aniden önümüzde buharlaşıyor, asitli bir bulutta eriyordu; bulutu geride bırakmak için ileri fırlıyorduk, ama bulutun yoğunlaşarak bir alüminyum okyanusunun güçlü dalgalarını yükselten bir metal yağmuru fırtınası gibi bizi ezdiğini hissediyorduk. Nesneleri oluşturan maddeler her dakika çevremizde değişiyordu, daha doğrusu bir düzensizlik durumunun atomları, daha yüksek bir düzensizlik durumuna, ardından daha da yüksek bir düzensizlik durumuna geçiyordu: Yani, aslında her şey hep aynı kalıyordu. Tek gerçek değişim, atomların herhangi bir düzende sıralanmaları olabilirdi: Vug'un ve benim, hiçbir dayanak noktası olmayan, öncesi ve sonrası bulunmayan öğelerin karışımında hareket ederek aradığımız işte buydu.

Şimdi durum değişik, kabul ediyorum: Bir kol saatim var, akrep ve yelkovanlarının açılarını, gördüğüm bütün akrep ve yelkovanların açılarıyla karşılaştırıyorum; iş görüşmelerimin saatlerinin yazılı olduğu bir ajandam var; koçanında rakamları toplayıp çıkardığım bir çek defterim var. Penn İstasyonu'nda trenden iniyorum, metroya biniyorum, bir elimle direğe tutunup ayakta duruyorum, bir elimde de ikiye katlanmış gazete var, borsa rakamlarını okuyorum: Kısacası oyuna, incecik toz gibi bir düzen, sistemde bir düzen varmış gibi yapma oyununa katılıyorum, değişik ve birbirine uymayan sistemler iç içe girmiş numarası yapıyorum, böylece düzensizliğin her noktasına hemen ufalanan bir düzenin yontulmuş yüzlerini uydurmaya çalışıyorum.

Önceleri durum daha da kötüydü elbette. Dünya her şeyin her şeyde eridiği ve her şeyi erittiği bir maddeler çözeltisiydi. Vug ve ben o çözeltinin ortasında yolumuzu bulamıyorduk, za-

ten şaşkındık, iyice şaşırmıştık, bir daha kaybolmamak için ne bulabileceğimiz (ya da bizi neyin bulabileceği) konusunda hiçbir fikrimiz yoktu.

Aniden onun farkına vardık. Vug, "Oraya gidelim!" dedi.

Akan lavların ortasında bir şeyler biçimleniyordu. Düzgün ve pürüzsüz yüzlerden ve kesici köşelerden oluşan katı bir cisim: Bu yüz ve köşeler, cismin çevresindeki maddeden yararlanarak yavaş yavaş büyüyordu, cismin biçimi değişiyor ama bakışımlı orantılar hep aynı kalıyordu... Yalnızca biçim değildi öbür şeylerin arasında kendini gösteren; ışığın ne şekilde içine girdiği de dikkat çekiciydi, üzerinden geçiyor ve içinde kırılıyordu. Vug, "Parlıyor! Bir sürü var!" dedi.

Gerçekten de tek bir tane değildi. Bir zamanlar, yalnızca yeryüzünün derinliklerinden çıkan geçici gaz kabarcıklarının belirdiği akkorlaşmış geniş alanda, şimdi küpler, sekiz yüzlüler, prizmalar, neredeyse uçak gibi gözüken, içleri boş, ama bir an sonra bakıldığında inanılmaz bir yoğunluğa ve sertliğe sahip silik biçimler ortaya çıkıyordu. Bu sivri köşeli yayılmanın parıltısı Dünya'yı istila ediyordu, Vug, "İlkbahar geldi!" dedi. Onu öptüm.

Şimdi anladınız: Benim düzeni sevmem, birçok kişide olduğu gibi, sıkı bir iç düzene, içgüdülerin baskısına boyun eğmiş bir kişiliğin işareti değil. Bendeki düzenli, dengeli, istikrarlı bir dünya düşüncesi doğanın bu ilk coşku ve canlılığıyla, aşk gerginliğiyle, sizin cinsel içgüdü dediğiniz şeyle bağdaşıyor; bu arada, sizin aşk ve aşırı dolup taşmayı –nehir, ateş, burgaç, yanardağ– yani tutku ve düzensizliği birbirleriyle bağdaştıran bütün görüşleriniz, benim için yokluğun ve iştahsızlığın ve can sıkıntısının anıları.

Yanılmıştım, bunu anlamam için fazla zaman gerekmedi. Sonunda ne oldu? Vug kayboldu; elmasın erotizminden geriye yalnızca toz kaldı; şimdi beni hapseden kristal bozuntusu, kalleş cam. Asfaltın üzerindeki okları izliyorum, trafik ışığında sıraya giriyorum, yeşil yanınca (bugün New York'a otomobille geldim) birinci viteste (her çarşamba olduğu gibi çünkü) yeniden hareket ediyorum (Dorothy'yi psikanalistine götürüyorum) ve sabit bir hız tutturmaya çalışıyorum ki, 2. Cadde'de

yeşil ışıkta geçeyim. Bu sizin düzen diye adlandıracağınız şey, parçalanmanın üzeri tel tel dökülen bir yamayla onarılmasından ibaret; otoparkta bir yer buldum ama iki saat sonra inip makineye yeniden para koymam gerekiyor; unutursam otomobilimi bir çekiciyle götürecekler.

O zamanlar kristalden bir dünya gördüm rüyamda: Rüyamda görmedim, gerçekten gördüm, yıkılamaz, buz gibi kuvarstan bir ilkbahar. Dağlar gibi yüksek saydam çok yüzlüler yayılıyordu: Arkalarında duranların gölgesi gözüküyordu. "Vug, sensin!" Ona ulaşmak için ayna gibi düz duvarlara doğru atılıyordum, geriye kayıyordum, çıkıntılara tutunuyordum, aldatıcı çevresinde koşuyordum ve her dönemeçte dağın ışığı –parlak, süt beyaz, donuk– değişiyordu.

"Neredesin?"

"Ormanda!"

Gümüş kristaller incecik ağaçlardı, dik açılı dalları vardı. Kalay ve kurşundan incecik dallar, ormanı geometrik bir bitki örtüsüyle kaplıyordu.

Tam ortada Vug koşuyordu. "Qfwfq! Öbür taraf değişik!" diye bağırdı. "Altın sarısı, yeşil, mavi!"

Her renkten tepelerle, mavi zümrütten yeşil zümrüte kadar her renkten sınırlarla kuşatılmış bir beril vadisi çıkıyordu ortaya. İçimde yarı mutluluk yarı korku duyarak Vug'un arkasından gidiyordum: Mutluluğumun nedeni dünyayı oluşturan her maddenin kesin ve sağlam biçimine nasıl kavuştuğunu görmek; henüz belirsiz olan korkumun nedeni de, düzenin pek çok biçimlerde kendini gösteren bu üstünlüğünün, bir başka ölçekte, yeniden geride bıraktığımız düzensizliği yaratabileceğiydi. Tam bir kristal hayal ediyordum ben, hiçbir şeyi dışarıda bırakmayan bir topaz dünya: Dünyamızın, bütün gökcisimlerinin dönüp durduğu gaz ve toz çarkından ayrılmasını ve evren denen o yararsız dağılmadan ilk kurtulan olmasını çok istiyordum.

Bir insan, elbette, istedikten sonra, yıldızlarda, galaksilerde, temizlik işleriyle uğraşan personelin gece saat dokuz ile on iki arası ofislerini cilaladıkları boş gökdelenlerin ışıklı camlarında bir düzen bulmayı kafasına koyabilir. Kanıtlamak, en büyük iş bu, her şeyin yıkılmasını istemiyorsanız kanıtlayın. Bu

akşam kentte, yirmi dördüncü katta bir terasta yemek yiyeceğiz. Bir iş yemeği; altı kişiyiz; Dorothy ve Dick Bemberg'in karısı da var. İstiridye yiyorum, Betelgeuse adlı yıldıza (eğer oysa) bakıyorum. Sohbet ediyoruz: Biz üretimden, hanımlar tüketimden konuşuyorlar. Gökyüzünü görmek zor: Manhattan'ın ışıkları göğün parlaklığıyla karışan bir ağılda yayılıyor.

Kristallerin harikalığı sürekli yinelenen atom yapılarında: Vug'un anlamak istemediği buydu. Onun hoşuna giden –bunu hemen anladım– kristallerde küçücük de olsa farklılıklar, pürüzler, kusurlar bulmaktı.

"Düzenli bir sisteme göre serbestçe büyüyecek bir cisimde yanlış bir atomun, biraz eğri bir yarığın ne önemi var ki? Bir tek kristal, dev kristal hedefliyoruz..." diyordum ben.

"Küçük ama bir sürü kristal seviyorum ben," diyordu. Salt benim görüşüme ters düşmek için böyle söylüyordu elbette; ama bu arada binlerce kristalin aynı zamanda ortaya çıktığı da doğruydu, birbirlerinin içine giriyorlar ve gelişmeleri birbirlerine değdikleri yerde sona eriyor, biçim aldıkları sıvı kayaya asla bütünüyle sahip olamıyorlardı: Dünya gittikçe daha basit bir görünüm alacağına camımsı bir yığında yoğunlaşıyordu, bu yığının içinde prizmalar, sekiz yüzlü cisimler, küpler kurtulmak ve bütün maddeyi kendilerine çekmek için uğraşıyordu...

Bir krater patladı. Bir elmas çağlayanı yayıldı.

"Bak! Ne kadar da büyükler!" diye haykırdı Vug.

Her yanda yanardağ püskürtüleri vardı. Bir elmas kıtası güneş ışığını gökkuşağı parçalarından oluşan bir mozaikte kırıyordu.

"Küçük kristalleri sevdiğini söylemedin mi?" diye hatırlattım Vug'a.

"Hayır! Onları! Kocaman olanları seviyorum! İstiyorum onları!" diyerek atıldı.

"Daha da büyükleri var!" dedim yukarıyı göstererek. Parıltı göz kamaştırıyordu: Elmastan bir dağ, façetalı ve renk renk bir zincir, inciden bir yayla, bir Himalaya-Ko-i-nor görüyordum bile.

"Ne yapayım ki onları? Alınabilir olanlar hoşuma gidiyor benim! Onları istiyorum!" Vug'da mülkiyet tutkusu başlamıştı bile.

"Aslında elmas bize sahip olacak: En güçlümüz o!" dedim.

Her zamanki gibi yanılıyordum: Elmasa sahip olundu, ama bizim tarafımızdan değil. Tiffany's'in önünden geçtiğimde durup vitrinlere bakıyorum, tutsak elmasları, yitirilen dünyamızın parçacıklarını seyrediyorum. Kadifeden tabutlar içinde, gümüş ve platinlere zincirlenmiş yatıyorlar; hayal gücümün ve belleğimin yardımıyla onları büyütüyorum, kale, bahçe, göl boyutları veriyorum yeniden onlara, üzerlerine Vug'un mavi gölgesinin yansıdığını hayal ediyorum. Hayal etmiyorum: Elmasların arasında ilerleyen Vug'un ta kendisi. Dönüyorum: Arkamda, bir yana yatırdığı saçlarıyla vitrinlere bakan kız o.

"Vug!" diyorum. "Elmaslarımız!"

Gülüyor.

"Gerçekten sen misin?" diye soruyorum. "Adın ne?"

Telefon numarasını veriyor bana.

Cam levhalar arasındayız. Ben yapma düzende yaşıyorum, demek istiyorum ona, Doğu Yakası'nda bir ofisim var, New Jersey'de oturuyorum, hafta sonu için Dorothy, Bembergleri davet etti, yapma düzensizlik yapma düzene karşı hiçbir şey yapamaz, elmas gerek, bizim ona değil, onun bize sahip olması lazım, Vug'un ve benim özgürce içine girebileceğimiz özgür elmas...

"Seni arayacağım," diyorum, salt onunla yeniden kavga etmek istediğim için.

Bir alüminyum kristali içinde krom atomlarının çıktığı yerde, saydamlık koyu kırmızıyla renkleniyor: Böylece adım attığımız yerlerde yakutlar açıyordu.

"Gördün mü?" diyordu Vug. "Güzel değil mi?"

Bir yakut vadisinden yeniden kavga etmeye başlamadan geçemezdik.

"Evet," diyordum ben, "çünkü altıgenin düzeni..."

"Üff!" diyordu. "Yabancı atomlar girmeseydi yakut olur muydu bunlar!"

Kızıyordum. İyi kötü sonsuza kadar tartışabilirdik. Ama tek kesin gerçek, Yeryüzü'nün Vug'un tercihlerine yardımcı olduğuydu. Vug'un dünyası lavların, kayayı eriterek ve mineralleri beklenmedik tortularla (maden kütlesi) karıştırarak çıktık-

ları küçük aralıklar, çatlaklardı. Onu granit duvarlarını okşarken görünce, o kayada feldspatların, mikaların, kuvarsların kusursuzluğundan ne kadarının yitirildiğini üzülerek düşünüyordum. Vug yalnızca dünyanın yüzünün parça parça ve renk renk olmasından hoşlanıyor gibiydi. Nasıl anlaşabilirdik? Benim için yalnızca homojen gelişme, ayrılmazlık, ulaşılan hareketsizlik değer taşıyordu; onun için ise ayrılık ve karışım anlamına gelen her şey, biri ya da öteki ya da ikisi birden değer taşıyordu. İkimizin de bir biçim alması gerekiyordu (daha ne bir biçimimiz ne de bir geleceğimiz vardı): Ben tekdüze, yavaş bir gelişim düşünüyordum, kristal örneğindeki gibi, ben-kristal, o-kristal iç içe geçip kaynaşacağımızı ve belki birlikte dünya-kristalle tek şey olacağımızı düşünüyordum; o ise canlı madde yasasının sonsuza kadar ayrılmak ve yeniden birleşmek olduğunu şimdiden bilir gibiydi. O halde Vug mu haklıydı?

Pazartesi; telefon ediyorum ona. Neredeyse yaz geldi. Staten Adası'nda, kumsalda yatarak birlikte bir gün geçiriyoruz. Vug parmaklarının arasından kayan kum taneciklerine bakıyor.

"Bir sürü minicik kristal..." diyor.

Çevremizdeki parça parça olmuş dünya onun için o zamanların dünyasının aynısı, akkor halindeki dünyadan doğmasını beklediğimiz dünya. Elbette, kristaller kırılarak, dalgaların yuvarladığı neredeyse fark edilemeyecek kadar küçük parçalara bölünerek hâlâ dünyaya biçim veriyor. Denizde çözülen bütün maddelerle kaplanıp sarp kayalara, kumtaşından kayalara dönüşüyor, yüz kere eriyip yeniden oluşuyor, sonra kayağantaşı, şist, pürüzsüz beyaz mermer, aslında olabilecekleri, ama bir daha asla olamayacakları şeyin heykelleri oluyor.

Oyunun kaybedildiği açıkça belli olduğunda, Yerkabuğu çılgın biçimler yığınına dönüşürken gösterdiğim inatçılık yeniden ortaya çıkıyordu. O zaman da durumu kabul etmek istememiştim ve porfir üzerinde Vug'un memnun mesut bana gösterdiği her kesiklik, bazaltta beliren her camsı görünüm karşısında, bunların yalnızca aldatıcı kusurlar olduğuna ve hepsinin çok daha büyük, düzenli, gözlemlediğimizi sandığımız bakışımsızlık yerine, içinde aslında anlayamayacağımız kadar kar-

maşık bir bakışım ağının olduğu bir yapıya ait olduklarına inanmaya ve dolambacı andıran bu kristalin, içinde kristaller ve kristal olmayan maddeler bulunan koca kristalin kaç milyar kenarı ve köşesi olduğunu hesaplamaya çalışıyordum.

Vug kumsala transistorlu bir radyo da getirmişti.

"Her şey kristalden geliyor," diyorum, "dinlediğimiz müzik bile." Ama transistorun kristalinin eksikleri olduğunu, kirli olduğunu, atom ağındaki yabancı maddelere, yırtılmalara değdiğini biliyorum.

Vug, "Kafanı taktın bir kere," diyor. Ve eski kavgamız sürüyor: Bana gerçek düzenin, içinde kirlilik, bozukluk olan düzen olduğunu kabul ettirmek istiyor.

Vapur Battery'ye yanaşıyor, akşam oldu, prizma-gökdelenlerin ışıldayan ağında yalnızca karanlık çatlaklara, gediklere bakıyorum. Vug'u evine götürüyorum; yukarı çıkıyorum. Aşağı Mahalle'de oturuyor, bir fotoğraf stüdyosu var. Çevreme baktığımda atomların düzeninde düzensizlikten başka bir şey görmüyorum: Işıl ışıl borular, video, fotoğrafların filmlerinde yoğunlaşan minicik gümüş kristaller. Buzdolabını açıyorum, viski için buz alıyorum. Radyodan bir saksofon sesi geliyor. Dünya olmayı başaran, dünyayı kendisine saydam kılan, onu sonsuz korkunç görüntülere bölen kristal benim kristalim değil: O aşınmış, lekeli, karışık bir kristal. Kristallerin (ve Vug'un) zaferi, yenilgileriyle (ve benim yenilgimle) aynı şey. Bunu Vug'a söyleyeceğim, Thelonious Monk'un plağının bitmesini bekliyorum.

Kan, Deniz

Yaşamın henüz okyanusların içinde olduğu dönemlerdeki koşullar, damarlarda akmayı sürdüren tarih öncesi dalganın ıslattığı insan bedeni hücreleri için fazla değişmedi. Nitekim kanımız, dünyanın başlangıcındaki denizin kimyasal bileşimine benzer bir bileşime sahiptir, ilk canlı hücreler ve ilk çokhücreliler oksijeni ve yaşam için gerekli öbür maddeleri böyle bir bileşimden sağlıyorlardı. Daha karmaşık organizmaların gelişmesiyle çok sayıda hücrenin sıvı çevreyle ilişkisini sürdürme sorunu, yalnızca dış yüzeyin gelişmesi aracılığıyla çözümlenemez oldu; oyuk yapılara sahip organizmalar avantajlı duruma geçtiler çünkü bu organizmaların içinde deniz suyu akabiliyordu. Daha sonra bu oyukların bir kan dolaşımı sisteminde dallanmalarıyla, hücrelerin tümüne oksijen dağılımı sağlandı, böylece yeryüzünde yaşam mümkün oldu. Bir zamanlar canlı varlıkların içinde yaşadığı deniz, şimdi canlıların bedeninin içindedir.

Aslında fazla bir şey değişmedi: Yüzüyorum, aynı sıcak denizde yüzmeye devam ediyorum –*dedi Qfwfq*–, daha doğrusu içerisi değişmedi, yani daha önce dışarıda olan değişmedi, bir zamanlar orada güneşin altında yüzüyordum, şimdi içeride kaldı, ama karanlık da olsa orada yüzmeye devam ediyorum. Değişen dışarısı, şimdinin dışarısı bir zamanların içerisiydi, evet orası değişti, ama bu fazla önemli değil. Fazla önemli değil dedim, siz hemen, "Nasıl fazla önemli olmaz?" diyeceksiniz. Demek istiyorum ki, iyice düşünecek olursak, eski zamanların dışarısı, şimdinin içerisi açısından düşünelim yani, dışarısı ne-

dir artık? Orada kurumuş kalmış, deniz sularının ne kabardığı ne de çekildiği bir yerden başka bir şey değil, ama artık dışarıda olduğuna göre, dışarıya çıktığından beri, şu gördüğünüz dışarısı dışarıda olduğundan beri yani, içerisinden daha çok dikkate değer olduğu düşünülür. Önemli olmasına önemli tabii ki, ama sonuç olarak içeride bulunduğunda da, daha dar bir çerçevede de olsa –o zamanlar öyle sanılıyordu–, daha az dikkate değer bulunsa da, yine de önemi vardı. Sorunu bu biçimde ele alırsak, hemen başkalarından, yani benim dışımdaki başka insanlardan söz etmeliyiz: Bir insan dışarıda olduğu için dışarısının, yani şimdi dışarısı olarak adlandırdığımız şeyin ne olduğunu bilir, peki, ama daha önceleri, dışarısı, içinde yüzülen bir yer, yoğun mu yoğun, sıcak mı sıcak bir okyanus olduğu zamanlar da insanlar vardı, yüzerek o zamanlar dışarı olarak adlandırılan şeyin içinde yaşıyorlardı; başkalarının da olduğunu bir dışarısı –önceki dışarısı, şimdiki içerisi– aracılığıyla da öğrenebiliriz; şimdi, Codogno benzin istasyonunda direksiyonu Doktor Cècere'ye devrettiğime, Jenny Fumagalli öne geçtiğine ve arkada Zylphia ile kaldığıma göre, dışarısı, dışarısı nedir? Kuru, fazla anlamı olmayan, sıkışık (bir Volkswgen'in içinde dört kişiyiz), her şeyin önemsiz ve yeri doldurulabilir olduğu bir yer; Jenny Fumagalli, Codogno, Doktor Cècere, benzin istasyonu, bütün bunlar önemsiz; Zylphia'ya gelince, elimi Casalpusterlengo'ya aşağı yukarı 15 km kala dizinin üstüne koyduğumda –yoksa o mu beni ellemeye başlamıştı, anımsamıyorum, ne de olsa dış olaylar izlerini kaybettirir– hissettiğim şey, yani dışarıdan gelen duygu, kanımda duyduğum heyecana ve Zylphia ile beraber aynı yakıcı sıcak ve ışıl ışıl parlayan okyanusta yüzdüğümüz ta o zamanlarda duyduğum duyguya oranla gerçekten önemsizdi.

Denizaltı derinlikleri, şimdi yalnızca gözkapakları altında gördüğümüz bir kırmızıdandı ve güneş ışınları aniden ya da kesik kesik aydınlatırdı bu derinlikleri. Yönümüzü bilmeden dalgalanır, derin ama hafif, neredeyse fark edilemeyen, ama aynı zamanda yüksek dalgalarla bizi yukarıya fırlatıp derin boşluklara bırakacak kadar güçlü bir akıntıyla sürüklenirdik. Zylphia, altıma geçip mor, neredeyse siyah, derin bir boşlukta

bir dibe doğru gidiyor, pırıl pırıl su yüzeyinin altında akan daha kızılımsı dümen sularına doğru uzanarak üstümden geçiyordu. Bütün bunları, o zengin denizle mümkün olduğunca geniş bir temas sağlamak için genişleyen derimizin tabakaları aracılığıyla duyuyorduk, çünkü dalgalar yükselip indiğinde her şey, her özellikte madde, demir bile –sağlıklı şeyler yani– gelip içimize giriyordu, bir daha hiç o zamanki kadar iyi hissetmedim kendimi. Daha doğrusu, derim genişledikçe ben ve çok değerli dışım ile temas olanağı artıyordu, ama aynı zamanda, deniz eriyiğine batmış bedenimin bölgeleri genişledikçe hacmim de genişliyordu ve içimde gittikçe genişleyen bir yer dışarısının ulaşamayacağı, kuru, sağır bir yer oluşuyordu ve içimde taşıdığım bu kuru ve uyuşuk birikimin ağırlığı, mutluluğumdaki, Zylphia ile mutluluğumuzdaki tek gölgeydi, çünkü Zylphia'nın da denizde kapladığı yer arttıkça içinde durgun ve donuk bir birikim oluşuyordu, ne dokunmak ne de yaklaşmak mümkündü ona, yaşam akışında kaybolmuştu, dalgaların titreşimi aracılığıyla gönderdiğim mesajlar da erişemiyordu. Şimdi kendimi eskisinden daha iyi hissettiğimi söyleyebilirim, evet bunu rahatlıkla söyleyebilirim, çünkü eski dış yüzey, bir eldiven gibi tersyüz oldu ve tamamen içte kaldı, böylece incecik dallanmalarla bizi sardı, evet bunu rahatlıkla söyleyebilirim, ama bu arada duyarsız kısım dışarıya yansıdı ve tüvit takımım ile Bassa Lodigiana'nın geçici manzarası arasındaki uzaklık kadar yayıldı ve Doktor Cècere gibi istenmeyen kişilerin varlığıyla dolu olarak çevremi sardı, biraz önce Doktor Cècere'nin içinde tuttuğu bütün birikim de şimdi önümde, düzensiz ve ayrıntılı bir yüzeyde, özellikle de onun şişman ve sivilceli, gömleğinin yakasını geren ensesinde yayılıyordu –tıpkı Cècere'nin bir top gibi düzgün biçimli yayılması gibi–, tam o anda Cècere, dikiz aynasını hafifçe oynatarak: "Heh, heh, siz ikiniz orada, arkada, oh, oh!" dedi, elbette ki ellerimizin yaptığını gördü, benim ve Zylphia'nın dışarıda duran küçük ellerimizin, anılarımızı yüzerek kovalayan, daha doğrusu benim ne kadarımın ve Zylphia'nın ne kadarının yüzmeye devam ettiğini ya da yüzüldüğünü anlamaya çalışan az duyarlı ellerimizin yaptığını gördü.

Bu ayrımı, önce ve sonra kavramını daha iyi açıklamak için kullanabilirim: Önce yüzüyorduk, şimdi yüzülüyoruz, ama düşündüm, buna gerek yok, çünkü aslında, deniz dışarıda olduğunda da, ben istesem de istemesem de tıpkı şimdiki gibi içinde yüzüyordum, yani o zaman da yüzülüyordum; tıpkı şimdiki gibi, beni saran, tatlı, yumuşak bir akıntı vardı ve beni oraya buraya sürüklüyordu, Zylphia ve ben içinde taklalar atarak, berrak kızıl uçurumlara yuvarlanarak, dipten gelen firuze renginde liflerin arasına saklanarak denizin tadını çıkarıyorduk, ama bu hareketlerin yarattığı duygular neye bağlıydı? Bekleyin de anlatayım. Genel bir yürek atışına bağlıydı, hayır, bu atışın şimdi nasıl olduğu üzerinde durarak akılları karıştırmak istemiyorum, çünkü denizi içimizde tuttuğumuzdan beri, hareket sırasında piston görevi görmesi doğal, ama eskiden piston etkisinden söz edilemezdi elbette, çünkü duvarsız bir piston, içinde yüzdüğümüz deniz, hatta okyanus gibi bize sonsuz büyüklükte gözüken bir yanma odası düşünülemezdi. Şimdiyse, damarların içinde ve dışında titreşim ve nabız atışları, gürlemeler ve patlamalar hissediliyor, damarlardaki deniz, Zylphia'nın beni arayan elini hisseder hissetmez akışını hızlandırıyor, daha doğrusu, onu arayan elimi hisseden Zylphia'nın damarlarında akışın hızlandığını duyar duymaz benim damarlarımdaki akış hızlanıyor (aslında hâlâ aynı denizin içinde akıyorlar ve susamış parmak etlerinin temasıyla yeniden birleşiyorlar); dışarısı, kuru ve donuk dışarısı da sessizce içerideki nabız atışına, gürlemeye ve patlamaya öykünmeye çalışıyor ve Doktor Cècere'nin ayağının altındaki gaz pedalında gürlüyor, otoyol çıkışında kuyruk olmuş bütün otomobiller artık içimizde gömülü olan, ama bir zamanlar güneşin altında içinde yüzdüğümüz kıyısız kırmızı okyanusun nabız atışını yinelemeye çalışıyor.

Şu anda kuyrukta hareketsiz duran otomobiller, küçük patlama sesleriyle bir hareket yaratmaya çalışıyorlar; sonunda hareket ediyorlar, ama hiçbir şey değişmiyor, hareket gerçek değil, tabelalar, beyaz trafik çizgileri ve makadamlar yineleniyor, o kadar; bütün bu yolculuk, dışarıda bulunan her şeyin hareketsizliğinde ve duyarsızlığında düzmece bir hareket. Yalnızca deniz hareket ediyordu, içeride ya da dışarıda, Zylphia ve

ben, birbirimize dokunamayıp oraya buraya savrulduğumuz halde, yalnızca o hareketin içinde birbirimizin farkına varıyorduk, ama Zylphia'nın varlığını hissetmem için denizin hızını artırması yetiyordu. Zylphia'yı hissediş biçimim Doktor Cècere'yi hissediş biçimimden farklıydı, evet, o da oradaydı bir zamanlar, onu da deniz hızını artırınca hissediyordum, ama yaptığım hareketler farklıydı, yani, Zylphia söz konusu olduğunda, denizin (ya da şimdi kanımın) hızlanışıyla ona doğru yüzüyordum (şimdi de öyle oluyor) ya da oyun olsun diye birbirimizi kovalıyorduk, ama Doktor Cècere söz konusu olduğunda, denizin (ya da kanımın) hızlanışıyla, onunla karşılaşmamak için başka yöne doğru yüzmeye ya da onu kaçırmak için üzerine doğru gitmeye başlıyordum (şimdi de öyle), ama aramızdaki uzaklıklar değişmiyordu.

Şimdi Doktor Cècere hızlanıyor (kullanılan sözcükler aynı, ama anlamları değişik) ve dönemeçte bir Flaminia'yı solluyor, Zylphia yüzünden hızını yeniden artırıyor, riskli bir manevrayla, numaradan riskli bir manevrayla bizi birleştiren gerçek yüzmeden alıkoymak istiyor onu: Numaradan bir manevra derken riskli değil demek istemiyorum, çünkü bizim için riskli olabilir, bir çarpışmada içimiz dışarı fırlayabilir; manevra hiçbir şey değiştirmiyor, Flaminia, dönemeç, Volkswagen arasındaki uzaklıklar değişik değerlere ve ilişkilere sahip olabilir, ama o anda önemli hiçbir şey olmuyor, Zylphia'da da hiçbir değişiklik görülmüyor, Doktor Cècere'nin sollamalarından ona ne? Sevinç gösterisinde bulunsa bulunsa Fumagalli Jenny bulunur: "Tanrım, nasıl da gidiyor bu otomobil!" Onun sevinç gösterisi –Doktor Cècere'nin otomobil kullanmadaki başarıları için olduğu düşünülecek olursa–, iyice nedensiz gelebilir, çünkü, her şeyden önce içi, sevinç gösterisinde bulunmasını gerektirecek herhangi bir şey söylemiyor ona, ikincisi Doktor Cècere'nin amacının ne olduğunu bildiğini sanarak yanılıyor, bu arada Doktor Cècere de büyüklük taslayarak ne biçim işler yaptığını düşünmekte yanılıyor, Fumagalli Jenny, biraz önce ben direksiyonda o da hemen yanımda otururken benim amaçlarım konusunda da yanılıyordu ve Doktor Cècere arkada Zylphia ile otururken de yanılıyordu, ikisi de –Fumagalli ve Cècere– dikkatle-

rini düzmece, kuru birikimlere vermişler –ikisi de bir yuvarlak olarak yetişmişti ne de olsa–, yalnızca yüzerken olanların gerçek olduğunu bilmiyorlar; bu saçma sapan sollama öyküsü –sanki sabit, hareketsiz, yerlerine çivilenmiş nesneler birbirlerini solluyordu– bizim gerçek ve özgür yüzüşümüzle çakışıyor, yüzme öykümüze karışıp bir anlam bulmaya çalışıyor, sonunda kan dökülmesi tehlikesi var, kanımız kan denizine geri dönebilir, ama bu artık ne kan ne de deniz olan bir kan denizine dönüş olur.

Bu noktada hemen, yani Doktor Cècere römorklu bir kamyonu düşüncesizce sollayarak her açıklamayı boşa çıkarmadan önce, bildiğimiz kadim kan-denizin nasıl hem herkese ait ortak bir şey olduğunu hem de kişisel olduğunu, içinde nasıl yüzmeye devam edilip edilmeyeceğini, bunun nasıl yapılacağını belirtmek gerekir: Bu konu üzerinde kısaca durursak anlaşılmayabilir, çünkü kadim kan-denizinden genel anlamda söz etmek mümkün değildir, değişik bileşenleri göz önünde tutmak gerekir. O zaman en iyisi konuyu başından ele alalım. O halde: Şu yaşam için gerekli sıvının herkese ait bir şey olduğu hikâyesi, Zylphia ile aramızdaki ayrılığı sözde giderdiğinden, güzel bir şeydi, ayrıca kendimizi hem iki ayrı birey hem de bir bütün olarak duyabilirdik, bunun da elverişli yanları vardı, ama bu bütünün içinde Fumagalli Jenny gibi, daha da kötüsü Doktor Cècere gibi sıkıcı ve çekilmez kişiler olunca, durum –yerinde kalsın– çekiciliğini oldukça yitirir. İşte bu noktada üreme içgüdüsü söz konusu olur: İkimiz de bunu istiyorduk ya da en azından ben istiyordum, karşı çıkmadığına göre sanırım o da istiyordu, kan-denizinde varlığımızı çoğaltmak istiyorduk, bu kan-denizinden biz ne kadar çok yararlanırsak Doktor Cècere o kadar az yararlanacaktı, üreme hücrelerimiz de bunun için harekete geçtiğinden büyük istekle döllenmeyi sürdürüyorduk, yani ben onun döllenebilecek her şeyini döllüyordum, böylece varlığımız sayı ve oran olarak artacaktı ve Doktor Cècere, her ne kadar beceriksizce üremeye çalışıyor olsa da, azınlıkta kalacaktı ve bu azınlık –bunu hayal ediyordum, neredeyse bunun için çıldırıyordum– gittikçe daha da azalacak, anlamını yitirecek, yüzde sıfır virgül sıfır sıfır vs olacaktı, sonunda, doymak

bilmez ve şimşek hızında bir hamsi sürüsüne benzer soyumuzun yoğun bulutunda yitip gidecek, her parçası silinip süpürülecek, sonra da kuru iç tabakalarımıza, deniz akıntılarının bir daha ona ulaşamayacağı yere gömülecekti; işte o zaman kan-denizi bizim olacaktı, yani bütün kan sonunda bizim kanımız olacaktı.

İşte, önümde oturan Doktor Cècere'nin ensesine bakarak duyduğum gizli istek, onu yok etmek, onu yemek, daha doğrusu yemek yerine –sivilceleri yüzünden biraz tiksinti duyuyorum– içimden (Zylphia-ben bütününden) doymak bilmez bir hamsi (ben-hamsi, Zylphia-ben-hamsi) sürüsü çıkarıp Doktor Cècere'yi yiyip yok etmek, bir kan dolaşımından yoksun bırakmak (ayrıca patlamalı bir motordan yoksun bırakmak, saçma sapan bir patlamalı motor kullanmasını önlemek) istiyordum. Bir kere başlamışken kafa ütüleyen Fumagalli'yi de bir lokmada yiyebilirdim, önce yanına oturduğum için ona kur yaptığımı sandı, halbuki umurumda bile değildi, şimdi de o ince sesiyle: "Dikkat et Zylphia... –(her şeyi bozmak için)– o beyi tanıyorum ben..." diyor, önce ona, şimdi de Zylphia'ya kur yaptığımı söylemek istiyor, ama o, Zylphia ile benim aramda gerçekte ne olduğunu, birlikte kızıl uçurumlarda eski yüzmemize nasıl devam ettiğimizi nereden bilir ki?

Daha önce kaldığımız yerden devam edelim çünkü biraz akıllar karıştı gibi geliyor bana: Bir zamanlar, kan-denizi iken, şimdiki içerisi dışarıdayken, dışarısı içerideyken, Doktor Cècere'yi kan-denizinden ayırmak için en iyi yol onu yiyip bitirmek, yutmaktı; ama şimdi asıl gizli isteğim, Doktor Cècere'yi katışıksız bir dış yapmak, kaçak olarak kullandığı içten yoksun bırakmak, gereksiz varlığında kaybolan denizi dışarı çıkarmak, uzun sözün kısası üstüne bir ben-hamsi sürüsü yollamak değil de, onu bir ben-kurşun yağmuruna tutmak. Ta-ta-ta diye her yanını delik deşik etmek, siyah kanını son damlasına kadar fışkırtmak istiyorum. Bu arzum, Zylphia ile birlikte üremek, kan dolaşımımızı Doktor Cècere'yi kalbura çevirecek otomatik tüfekli kinci bir soy mangası ya da bir soy taburuna dönüştürmek düşüncesiyle de ilişkili, evet, şimdi içgüdüsel olarak kan dökmek istiyorum (aramızda kalsın, aslında ben de sizin gibi uy-

gar ve görgülü bir insanım), kan derken 'bizim' kanımızı, sizin gibi benim de, görgülü ve uygar bir biçimde taşıdığım kanı belirtiyorum.

Buraya kadar anlaşılmayan bir şey olduğunu sanmıyorum, ama her şeyin anlaşılması için konuyu o kadar basitleştirdim ki, bu kadar ileri gitmem iyi oldu mu bilemiyorum. Çünkü kan 'bizim kanımız' olduğu andan itibaren, aradaki ilişki değişir, yani kan 'bizim' olduğu için önem kazanır, gerisi biz dahil olmak üzere önemsizdir. Zylphia'ya karşı duyduğum dürtüde, bütün okyanusu kendimiz için tutma isteğinin ötesinde, onu ve okyanusu yitirme, okyanusta yok olma, eriyip gitme, acı çekme isteği de vardı, daha doğrusu –şimdilik– ona, sevgilim Zylphia'ya acı çektirmek, onu paramparça etmek, yemek istiyordum. O da aynı şekilde bana acı çektirmek, beni yemek, yutmak istiyordu. Güneşin turuncu izi, denizin derinliklerinden bakıldığında bir denizanası gibi dalgalanıyordu ve Zylphia beni yemek arzusuyla yanıp tutuşarak ışıl ışıl lifler arasında kımıl kımıldı; bense karanlığın, denizin dibinden gelen çivitrenginde yansıların halka halka uzun su yosunlarını andıran karmaşasında onu ısırmak arzusuyla yanıp tutuşarak kıvranıyordum. Ve sonunda, orada, Volkswagen'in arka koltuğunda, sert bir biçimde direksiyon çevrilince üzerine geldim ve giysisinin 'Amerikan' modeli kollarının açık bıraktığı omzuna dişlerimi geçirdim, o ise gömleğimin düğmeleri arasından sivri tırnaklarını batırdı bana. Biraz önceki dürtü, içinde yüzdüğümüz denizden onu (beni) çıkarmaya eğilimli dürtü, şimdi denizi ondan, benden alma isteğine dönüşüyor, yani yaşamın ışıldayan öğesinden soluk ve donuk öğesine geçişe yöneltiyor, bu da bizim okyanustan çıkmamız ya da okyanusun bizden çıkması demek.

Aynı dürtü, Zylphia'ya karşı sevgi, Doktor Cècere'ye karşı düşmanca bir hırs olarak ortaya çıkıyor: Başkalarıyla hep bu biçimde ilişkiye gireriz, yani demek istiyorum ki, bu içgüdü başkalarıyla olan ilişkilerimizi besler, değişik ve tanınmayacak biçimlerde ortaya çıkar, Doktor Cècere de kendi otomobilinden daha büyük silindir hacmine sahip otomobilleri, hatta bir Porsche'yi sollarken içgüdüleriyle hareket ediyor, amacı bu üstün otomobilleri alt etmek; bu arada Zylphia'ya karşı duyduğu dü-

şüncesiz sevgiyi gösterme, benden öç alma ve kendi kendini yok etme isteği de var. Böylece, risk aracılığıyla, dışarısının anlamsızlığı temel öğeye, yani Zylphia ile içinde döllenme ve yıkım uçuşlarımızı sürdürdüğümüz denize karışabiliyor: Risk doğrudan kanı, bizim kanımızı hedefliyor, yalnızca Doktor Cècere'nin (trafik yasalarına da saygı göstermeyen otomobil sürücüsü) kanı söz konusu olsa, en azından yoldan çıkması dileğinde bulunulabilinir, ama hepimizin yaşamı söz konusu, kanımız karanlıktan gün ışığına geri dönebilir, dağılmışken yeniden birleşebilir, ama yapmacık bir dönüş olur bu, işimize geldiği için unutmuş numarası yapabiliriz hepimiz, çünkü şimdiki içerisi boşalırsa, asla yeniden eski zamanların dışarısı olamaz, ancak şimdiki dışarısı olur.

Böylece Zylphia ile dönemeçlerde birbirimizin üzerine yıkılarak kanımızda titreşimler yaratma oyunu oynuyorduk, yani hiçbir ilginçliği olmayan dışarısının yapmacık ürpertilerini binlerce yılın ötesinden ve deniz uçurumlarının dibinden gelen ürpertilerle birleştiriyorduk, bunun üzerine Doktor Cècere, sürekli ve uyuşuk zorbalığını aşırı yaşam sevinciyle gizleyerek, "Kamyoncuların lokantasına soğuk bir çorba içmeye gidelim," dedi. Açıkgöz Jenny Fumagalli de söze karışarak, "Çorbayı kaçırmak istemiyorsak kamyonculardan önce varmak gerekir oraya," dedi, açıkgöz, yangını daha da körükledi! Önümüzdeki dönemeçli yolda, Udine 38 96 21 plakalı siyah bir kamyon, saatte altmış kilometre hızla homur homur ilerliyordu. Doktor Cècere, 'Geçerim,' diye düşündü (ya da öyle dedi) ve sola geçti, biz de, 'Geçemez,' diye düşündük (ama söylemedik) nitekim dönemecin ötesinde bir Dış bütün hızıyla bize doğru geliyordu bile, Volkswagen ona çarpmamak için önce duvarı, sonra geri teperek yan tarafıyla Dış'ın kromajlı eğik tamponunu sıyırdı, sonra da sıçrayarak bir çınar ağacına çarptı, oradan da uçuruma yuvarlandı. Ezilmiş madeni levhaları kaplayan ortak kan gölü, dünyanın başlangıcındaki kan-denizine ait değil, yalnızca dışarısının, anlamsız ve çorak dışarısının sonsuz ayrıntılarından biri, hafta sonları meydana gelen kazalar istatistiğine eklenecek bir rakam, o kadar.

İkinci Bölüm
Priscilla

Eşeysiz üremede, hücre denen o çok basit yaratık gelişiminin belli bir ânında bölünür. İki çekirdek oluşturur ve tek bir yaratıktan iki yaratık çıkar. Ama bir yaratık ikinci bir yaratığa hayat verdi diyemeyiz. İki yeni yaratık aynı derecede birincisinin ürünüdür. Birinci yaratık yok olmuştur. Ürettiği iki yaratıktan hiçbirinde yaşamadığı için öldü de diyebiliriz. Eşeyli üreyen hayvanların tersine, eşeysiz üreyen hayvanlar öldüklerinde çürümezler, yalnızca varlıkları son bulur. Süreksiz yaratık olduğundan varlığı son bulur. Süreklilik eşeysiz varlıkların üremelerinin tek bir ânında vardır yalnızca. Başlangıçtaki *bir*'in *iki* olduğu bir an vardır. İki yaratık oldukları andan itibaren, yeniden süreksiz olma özelliği taşımaya başlarlar. Ama geçiş, ikisi arasında bir *anlık* bir süreklilik sağlar. Birincisi ölür, ama *ölümünde* bir anlık çok temel bir süreklilik belirir.

GEORGES BATAILLE, *Erotizm* (Giriş bölümünden)

Tohum hücreleri ölümsüzdür, vücut hücreleri yalnızca sınırlı bir yaşam süresine sahiptir. Bugünkü tohum hücreli organizmalar yapıları sayesinde vücutları ölmüş olan en eski canlı biçimlere bağlanırlar. [...] Tohum hücrelerinin zamansız bölünmeleri –ovogoni ve spermatogoniller– ortak eşeyli bölünmeler sonucu meydana gelir. Bu dönemde her hücre çift kromozoma sahiptir ve her bölünmede her kromozom boylamasına iki eşit parçaya ayrılır, bu parçalar ayrılıp evlat hücrelere geçer. Belli bir sayıda olan genel bölünmelerden sonra, iki özel bölünme meydana gelir, bunlardan birinde kromozom sayısı ikiye bölünür. Bunlar, mitoz ya da genel bölünme süreciyle karşıt olarak, olgunlaşma bölünmeleri ya da kromozom yarılanması diye adlandırılır. [...] Sperm hücrelerinin olgunlaşma bölünmesinden hemen önce ince teller halinde kromozomlar ortaya çıkar ve geniş çekirdeğe yayılırlar;

bunlardan bazıları ilmiklidir, bazılarıysa çubuk şeklindedir. Uzunlamasına birbirlerinin yerine geçerler, birleşmiş gibi dururlar, ama genetik deneyim birleşmediklerini gösterir. Bu evrede, muhtemelen, yumurtalarda, spermlerde ya da ikisinde birden kromozomlar tamamen eşdeğerli uç parçaları alışverişinde bulunur. Bu sürece *crossing-over* denir. Olgunlaşma bölünmeleri sırasında hem yumurtalarda hem de sperm hücrelerinde ana ve baba kökenli kromozomların bölüştürülmesi meydana gelir.

T.H. MORGAN, *Embriyoloji ve Genetik*, Bölüm III

... au milieu des Enées qui portent sur le dos leurs Anchises, je passe d'une rive à l'autre seul et détestant ces géniteurs invisibles à cheval sur leurs fils pour toute la vie... *

J.P. SARTRE, *Sözcükler*

Hücrenin bir öğesi, bir nükleik asit, yapı ve işlev açısından tümüyle değişik bir başka nükleik asit, nasıl olur da bir protein oluşturabilir? Avery'nin, DNA = kalıtımsal bilgi diye simgelenebilecek buluşu, biyolojide bir devrim oldu. [...] Hücre bölünmeden önce DNA içeriğini iki katına çıkarmak zorundadır, bu nedenle iki evlat hücre genel genetik malzemenin tam iki kopyasını bulundurur. 'Hidrojen bağlarla' bileşen iki aynı sarmaldan meydana gelen bir DNA, bu çoğalma için mükemmel bir modeldir. Eğer iki tel bir fermuar gibi ortadan ayrılırsa ve her sarmaldan tamamlayıcı bir sarmalın oluşmasına model olursa, işte o zaman DNA'nın ve dolayısıyla genin doğru çoğalması kesin olarak sağlanır.

ERNEST BOREK, *Yaşamın Şifresi*

* Sırtlarında Anchiseslerini taşıyan Aeneasların ortasında, ölene dek inmemek üzere oğullarının sırtına binmiş bu görünmez babalara nefret duyarak, bir başıma kıyı kıyı dolaşıyorum. (Yay. N.)

Tout nous appelle à la mort; la nature, comme si elle était presque envieuse du bien qu'elle nous a fait, nous déclare souvent et nous fait signifier qu'elle ne peut pas nous laisser longtemps ce peu de matière qu'elle nous prête, qui ne doit pas demeurer dans les mêmes mains, et qui doit être eternellement dans le commerce: elle en a besoin pour d'autres formes, elle le redemande pour d'autres ouvrages. *

BOSSUET, *Ölüm Üzerine Söylev*

Bu tip bir robotun kendisinden daha büyük ve karmaşık başka robotları nasıl üretebildiği konusunda fazla kafa yormamak gerekir. Bu durumda büyük bir olasılıkla, üretilecek nesnenin (robotun) büyük boyutları ve karmaşıklığı nedeniyle, Kullanım Bilgileri I'in verdiği bilgilerden daha kapsamlı bilgiler gerekecektir. [...] Daha sonra, A tipindeki bir robotun ürettiği bütün robotlar A ile bu özelliği paylaşacaklardır. Hepsinde Kullanım Bilgisi I'in girileceği bir yer olacaktır. [...] Kullanım Bilgisi I'in aşağı yukarı bir genin işlevlerini yerine getirdiği açıktır. Şu da açıktır ki, B tipinin mekanizması üremenin temel eylemini, yani genetik maddenin çoğalmasını gerçekleştirir, tabii ki bu da canlı hücrelerin çoğalmasında temel işlemdir.

JOHANN VON NEUMANN,
Bir Robotun Genel ve Mantıksal Kuramı

Bozulmazlığı, değişmezliği fazla yüceltenler, sanırım yaşamak hırsıyla ve ölümden korktukları için böyle konuşuyorlar. İnsanlar ölümsüz olsalardı, dünyaya gelemezlerdi, bunu hiç düşünmüyorlar. Bu kişiler kendilerini akik ya da elmas heykellere dönüştürecek bir Medusa başıyla karşılaşmayı hak ediyorlar, belki böylece sahip olamadıkları kusursuzluğa kavuşurlar. [...] Hiç kuşkusuz ki, Dünya bo-

* Her şey bizi ölüme çağırır; doğa, sanki bize verdiği güzellikleri kıskanırmış gibi, sık sık karşımıza çıkıp bize ödünç verdiği o azıcık maddeye uzun süre sahip olamayacağımızı, onu hep aynı ellerde bırakamayacağını, onun sonsuza dek pazarda bulunması gerektiğini belirtir; başka biçimler yaratmak için ona ihtiyacı vardır, başka yapıtlar için onu geri ister. (Çev. N.)

zulabilir, ancak değişken olduğu için, bir taş kütlesinden, hatta çok sert olan ve hiçbir şeyden etkilenmeyen bir elmastan bile çok daha kusursuzdur.

GALILEO GALILEI,
Sistemin iki ilkesi üzerine diyalog, birinci gün.

I. Eşeyli Bölünme

...Ve deliler gibi âşık olmak dediğimde, *–diye sözüne devam etti Qfwfq–* hiç bilmediğiniz bir şeyden söz ediyorum, ama siz ister istemez bunun bir başka insana âşık olmak anlamına geldiğini düşünüyorsunuz, başka neye, söyle, neye âşık olunabilir ki, sonuçta ben buradayım, âşık olduğum orada, yani ilişkinin doğasıyla ilgili bir ilişki söz konusu diyorsunuz, oysa ben hiçbir ilişkim olmadığı eski zamanlardan söz ediyorum, bir hücre vardı ve o hücre bendim, başka hiçbir şey yoktu, çevrede başka hücrelerin olup olmadığını düşünmeyelim şimdi, bu önemli değil, orada o hücre vardı ve o bendim, bunu bilmek yeterli, böyle bir şey yaşamı doldurmaya yeter de artar bile, nitekim ben bu doluluk duygusundan söz etmek istiyorum, sahip olduğum protoplazma yüzünden değildi bu doluluk, çok gelişkin olsa bile hiç de olağanüstü bir şey değildir protoplazma, hücrelerin protoplazmayla dolu oldukları bilinen bir şeydir, başka neyle dolu olabilirler ki sizce? Ben, izin verirseniz tırnak içinde belirtmek istiyorum, tinsel doluluktan söz ediyorum, o hücrenin ben olduğumun bilincindeydim, işte bu bilinç doluluk, bu doluluk da bilinçti; geceleri insanı uyutmayan bir şeydi, içim içime sığmıyordu, yani biraz önce dediğim gibi 'deliler gibi âşık' biri durumundaydım.

Şimdi bana âşık olma durumunun yalnızca bilince sahip olmayı değil, başka şeyler de gerektirdiğini falan söyleyeceksiniz, ben de size, teşekkür ederim, o kadarını ben de biliyorum diyeceğim, ama biraz sabredin ki anlatayım, özellikle de, aşklar yaşadığınız şimdiki dünyayı, şimdiki âşık olma biçimini bir an için unutun, ben de şimdi, bu tip itiraflarda bulunmama izin verirseniz söyleyeyim, sizin gibi âşık oluyorum artık, itiraf de-

dim, çünkü şimdiki aşklarımdan birini anlatırsam ölçüyü kaçırdığımı söyleyebileceğinizi iyi biliyorum. Oysa tekhücreli bir organizmayken yaşadığım hayattan hiç çekinmeden ya da nasıl denir, nesnellikle söz edebilirim çünkü geçmişte kaldı, hatta bazı şeyleri anımsıyor olmam bile büyük bir şey, ama anımsayabildiğim kadarı beni altüst etmeye yetiyor, onun için laf olsun diye nesnellikle söz edebilirim diyorum, nesnel olmak istiyorsun ama sonunda öznel oluyorsun; size anlatmak istediğim şeyi dile getirmekte güçlük çekiyorum, çünkü konu bütünüyle öznel, pek iyi anımsamıyor olsam da, öznellik o zaman bile tıpkı şimdiki öznellik gibi insanı altüst ediyordu, işte bu nedenle şimdi eskisinden farklı olan şeyler konusunda akıllarda karışıklık yaratacağını bile bile, eskiyle yeninin ortak yanlarını gözler önüne serme açısından elverişli sözcükler kullandım.

İlk önce az şey anımsadığım üzerine bir şey belirtmem gerekiyor, öykümün bazı bölümleri üzerinde fazla durmamam, bu bölümlerin önemsiz oldukları anlamına gelmez, yalnızca belleğimin zorlandığı bölümler olarak görülmelidir, aşk öykümün iyi anımsadığım bölümü başlangıç dönemi, hatta ondan önceki dönem diyebilirim, yani aşk öyküsünün en güzel ânında bellek bölünüyor, dağılıyor, parça parça oluyor ve daha sonra neler olduğunu anımsamak mümkün olmuyor, bunu anımsamadığım bir aşk öyküsünü size dinletmek iddiasında olduğumu belirtmek için değil, anımsama eyleminin anlatacağım öykünün başka bir öykü değil, bu öykü olması için gerekli olduğunu açıklayabilmek için söylüyorum; yani, genelde bir öykü anımsanan anılardan oluşur, ama bu durumda öyküyü anımsamamak öykünün kendisi oluyor.

Aşk öyküsünün başlangıç döneminden söz ediyorum, muhtemelen sonradan giderek artan, birincisiyle aynı ve birincisiyle özdeşleşen başka başlangıç dönemleriyle yinelenip duruyor, bir sayının başka sayıyla çarpılması, daha doğrusu karesinin alınması gibi, üssel bir öykü artışı, ama öyküler hep aynı, yine de ben bütün bunlardan emin değilim, sizin de tahmin edeceğiniz gibi ben de tahmin ediyorum, öbür başlangıç dönemlerinden önce bir başlangıç dönemi olmalı, bir birinci dönem olmuş olmalı elbette, çünkü her şeyden önce böyle olması mantıklı geliyor in-

sana, üstelik o dönemi çok iyi anımsıyorum, ama birinci dönem derken kesin olarak ilk olduğunu söylemiyorum, böyle söylememi istersiniz biliyorum, ama hayır, birbirleriyle aynı başlangıç dönemlerinden herhangi birisini ilk olarak görebiliriz, ben anımsadığım dönemden ilk dönem olarak söz edeceğim, çünkü ondan öncesine dair hiçbir şey anımsamıyorum, kesin ilk hangisi, gel de bil bakalım! Ama bu beni ilgilendirmiyor.

O zaman öykümüze şöyle başlayalım: Bir hücre var ve bu hücre tekhücreli bir organizma ve bu tekhücreli organizma benim, ben bunu biliyorum ve bundan memnunum. Buraya kadar olağanüstü bir şey yok. Şimdi bu durumu yer ve zamanda düşünmeye çalışalım. Zaman geçiyor, ben var olmaktan ve ben olmaktan her geçen gün daha memnunum, zamanın olmasına ve zamanda yer almama da memnunum, daha doğrusu zamanın geçmesine ve benim zamanı geçmeme ve zamanın beni geçmesine memnunum, yani zamanın içinde bulunmaktan, zamanın içeriği olmaktan, zamanı içermekten, yani var olarak zamanın geçişini göstermekten hoşnutum, bu da, kabul etmeniz gerekir ki, insanda bir bekleme duygusu, mutlu ve umutlu bir bekleme duygusu, hatta sabırsızlık, keyifli bir sabırsızlık, gençlere özgü keyifli ve heyecanlı bir sabırsızlık, ama aynı zamanda bir kaygı, gençlere özgü, heyecanlı ama sonuçta acı verici bir kaygı, acı verici dayanılmaz bir sabırsızlık ve gerginlik yaratır. Ayrıca var olmanın boşlukta yer almak anlamına geldiğini göz önünde bulundurmak gerekir, nitekim ben hacmim kadar yer kaplıyordum ve çevremde, bu konuda o zaman hiçbir bilgim olmasa da, başka yerler vardı, oralarda başka neler olduğu benim için hiç önemli değildi, ben kendi içime kapanmış kendi işlerimle uğraşıyordum, dışarıya uzatacak bir burnum bile yoktu, ne de dışarısıyla ilgilenecek, neyin olup neyin olmadığını görecek bir gözüm vardı, ancak boşlukta yer kaplama, ortada keyif yapma, protoplazmamla değişik yönlerde gelişme yeteneğim vardı, ama dediğim gibi işin bu nicel ve merkezî yanı üzerinde durmayacağım, özellikle yerle bir şeyler yapmanın, yerden bir yarar sağlamanın, zaman geçerken bir şeyler geçirmek için gereken yere sahip olmanın zevkinden ve heyecanından söz etmek istiyorum.

Anlattıklarımı daha iyi anlamanız, daha doğrusu size anlatmam gerekenleri benim daha iyi anlamam için şimdiye kadar yer ve zamanı ayrı tuttum, ama aslında o zamanlar neyin ne olduğunu, nasıl ayrıldıklarını iyi bilmiyordum: O noktada ve o zamanda ben vardım, anladınız mı? Bir de, bana boşluk gibi gelen, başka bir zaman ya da başka bir noktada, bir dizi başka noktalarda ya da anlarda kaplayabileceğim bir dış vardı, yani bir izdüşümüm mümkündü, ama o izdüşümümde ben yoktum, bu boşluk dünya ve gelecekti, ama ben bunu o zamanlar daha bilmiyordum, boşluk diyordum çünkü henüz algılama yeteneğim yoktu ve imgeleme yetisi açısından da çok geriydim, akıl kategorileri açısından da bir felakettim, ama benim dışımda ben olmayan bu boşluğun olmasından memnundum, bu boşluk ben bile olabilirdi, çünkü ben, bildiğim tek sözcüktü, çekimini yapabileceğim tek sözcüktü, yani ben olabilecek bir boşluktu, ama o anda ve o noktada ben değildi, onun için de başka bir şeydi ve bunu keşfetmek keyifli, hayır, hüzünlü bir heyecan, baş döndürücü bir acı veriyordu, baş döndürücü bir boşluk vardı, mümkün olan tek şey o boşluktu, mümkün olan başka yer, başka zaman, başka biçimdi; o her şeyin, benim için her şey demek olan o şeyin tamamlayıcısıydı ve ben bu sessiz ve boş başka yer, başka zaman, başka şekil için duyduğum aşktan çıldırıyordum.

Gördüğünüz gibi 'âşığım' derken çok yersiz bir şey söylemiyordum, siz orada sürekli sözümü kesip 'kendine âşık, ha ha, kendine âşık' demeye hazırdınız, ama iyi ki sizi dinlemedim de o ifadeyi kullanmadım ve size de kullandırmadım, ama gördünüz mü işte, bu aşk daha o zaman bile dışa duyduğum şiddetli bir tutkuydu, tıpkı benim yer ve zamanda deliler gibi âşık olarak yuvarlanmam gibi, kendi içinden dışarı kaçmak için yanıp tutuşan birinin kıvranmasıydı bu.

Olayların nasıl geliştiğini iyi anlatabilmem için nasıl olduğumu hatırlamam gerekiyor, bir protoplazma kütlesiydim, ortada bir çekirdeğin bulunduğu bir çeşit lop ettim. Şimdi kendime ilginç bir hava vermek için söylemiyorum, ama çekirdekte çok yoğun bir yaşamım vardı. Fiziksel olarak iyice canlı bir varlıktım, ama dikkati bu nokta üzerine çekmek doğru olmaz sanı-

rım: Gençtim, sağlıklıydım, gücümün doruk noktasındaydım, ama bunları belirterek, zayıf ya da solgun bir stoplazması olan ve çok kötü koşullarda bulunan başka birinin daha da önemli yeteneklere sahip olamayacağını düşündüğümü sanmayın. Size anlatmak istediklerim açısından fiziksel yaşamımın ne kadarının çekirdeğe yansıdığı önemli; fiziksel dememin nedeni, fiziksel yaşam ile başka türlü bir yaşam arasında bir ayrım olduğundan değil, en yüksek derecede yoğunluğun, duyarlılığın ve gerginliğin çekirdekte yaşandığını size anlatabilmek içindir, öyle ki ben bazen beyazımsı lop etimde sakin ve mutlu bir biçimde yaşarken, çekirdek bu stoplazmadaki sakinlik ve mutluluğa çekirdeksi bir biçimde, yani onu süsleyen karmakarışık tırtıklarını ve tıkırtısını çoğaltıp sıklaştırarak katılıyordu, ben içimde çok yoğun bir çekirdek kaygısı gizliyordum, ama kaygıya rağmen rahat bir dış görünüşe sahiptim, ben, ben olmaktan memnun oldukça, çekirdeğim yoğun bir sabırsızlıkla doluyordu ve olduğum her şey ve yavaş yavaş olmaya başladığım her şey çekirdekte toplanıyor, orada benimseniyor, onaylanıyor ve yılan gibi kıvrılan, değişik biçimlerde tortop olup çözülen sarmallarda birikiyordu, öyle ki, çekirdeğin, geriye kalan her şeyime oranla ayrı ya da karşıt bir işlevi olduğuna inanmanız tehlikesi olmasa, bildiğim her şeyi çekirdekte öğrendiğimi söyleyebilirim. Bu arada çevik ve içgüdüleriyle hareket eden, fazla ayrımın yapılamayacağı bir organizma varsa o da tekhücreli organizmadır, ama ters yönde de abartmak istemem, yani oraya atılmış organik olmayan bir damlada kimyasal bir homojenlik olduğu düşüncesine kapılmanızı istemem, siz bir hücrede ve bir çekirdekte ne çok farklılık olduğunu benden daha iyi biliyorsunuz, nitekim benim çekirdeğim benek benek, çilli, liflerle ya da ince dallarla ya da çubuklarla doluydu ve bu liflerin ya da ince dalların ya da çubukların ya da kromozomların her birinin olduğum şeyin bazı özellikleriyle kesin bir ilişkisi vardı. Şimdi biraz ileri giderek o liflerin ya da kürdanların ya da çubukların bir toplamı olduğumu ileri sürebilirim, ama bu söylediklerime ben bir bütün olarak ben olduğum ve benim bir parçam olmadığım düşünülerek karşı çıkılabilir, ama ben o çubuklardım, çubuklara çevrilmiştim, yani çubuklara çevrilmesi

mümkün olan bölümlerim çubuklara çevrilmişti, sonra muhtemelen yeniden ben olacaklardı. Çekirdeğin yoğun yaşamından söz ettiğimde bütün o çubukların çekirdeğin içinde çıkardıkları hışırtı ya da çatırtıyı değil, bütün o çubuklara sahip olduğunu bilmenin, ama bu arada o çubuklarla temsil edilemeyecek bir şeylerin daha olduğunu, o çubukların yalnızca boşluğunu hissettikleri bir boşluğun olduğunu bilmenin bir canlıda yarattığı sinir bozukluğunu belirtmek istiyorum. Yani, dışa, başka yere, başka zamana karşı hissedilen o gerilimi, yani bir istek durumunu kastediyorum.

Bu istek durumunu daha iyi açmak gerekir: Bir memnuniyet durumundan, artan bir memnuniyet durumuna geçildiğinde bir istek durumu ortaya çıkar, hemen ardından da yetersiz bir memnuniyet, yani istek durumuna geçilir. İstek durumunun bir şeyler eksik olduğunda ortaya çıktığı doğru değildir; bir şey eksikse, zararı yok, onsuz da yaşanır, ama bu vazgeçilmesi mümkün olmayan bir şeyse, onsuz kalınca bir yaşamsal işlevden yararlanılamaz, böylece de hızla, kesin bir yok olma durumuna doğru gidilir. Tam ve gerçek bir eksiklik durumundan hiçbir şey, güzel hiçbir şey doğmaz, ama bu arada kötü bir şey de doğmaz, yalnızca başka eksiklikler doğar ve sonunda yaşam son bulur, bu da, bilindiği gibi ne iyi ne de kötü bir durumdur. Ama bildiğim kadarıyla doğada tam ve gerçek bir eksiklik durumu yoktur: Eksiklik durumu bir önceki memnuniyet durumuyla uyumsuzluk ortaya çıktığında yaşanır ve gelişebilecek her şey memnuniyet durumu üzerinde gelişir. Ve bir istek durumunun kaçınılmaz olarak istenen bir şeyi gerektirdiği doğru değildir; istenen şey yalnızca bir kez, istek durumu olduğunda var olmaya başlar; bu, o şey daha önce istenmediğinden değil, ama var olduğu daha önce bilinmediği için böyledir. Bu nedenle istek durumu ortaya çıktığında o bir şey var olmaya başlar, her şey yolunda giderse bu şey istenen bir şey olacaktır, ama onu isteyen olmadığı ya da isteyenin istekte bulunduğu an ölmesi durumunda yalnızca bir şey olarak da kalabilir, böyle bir şeyi ele aldığımız ve nasıl sona ereceğini bilmediğimiz 'deliler gibi âşığım' hikâyesinde de görebiliriz. Kaldığımız yerden devam edebilmek için size benim isteğim yalnızca

bir başka yer, zaman ve biçimdi diyebilirim, bu başka yer, zaman ve biçim yalnızca bir şeyi (ya da diyelim dünyayı) ya da yalnızca kendimi ya da bir şeyle (ya da dünyayla) ilişki halinde beni ya da artık bensiz bir şeyi (dünyayı) içerebilirdi.

Bu noktayı açıklığa kavuşturmak için yeniden genel bir anlatıma başladığımın farkındayım, böylece daha önce yaptığım açıklamalar boşa gidebilir, bu da aşk hikâyelerinde sık sık görülür. Bana neler olduğunu çekirdeğe olanlar, özellikle de çekirdeğin kromozomlarına olanlar aracılığıyla hissediyordum, onların aracılığıyla benim ve onların dışında bir boşluk bilinci oluşuyordu, bu sancılı bilinç de onların aracılığıyla beni bir şeylere zorluyordu, bir istek durumu ortaya çıkıyordu ve çok az hareket olanağı olsa da, hemen bir istek hareketine dönüşüyordu. Bu istek hareketi sonuçta bir hareket isteğiydi, tıpkı dünya olmadığı ya da olduğu bilinmediği için bir yere doğru hareket edilemediği zamanlardaki gibi; işte böyle durumlarda istek, eyleme, bir şey yapmaya, herhangi bir şey yapmaya yöneltir. Ama dış dünya olmadığı için hiçbir şey yapılamazsa, elde olan çok az imkânla yapılabilecek tek şey, o özel hareket biçimini kullanmaktır, yani söylemektir. Sizin anlayacağınız, ben söylemek için harekete geçmiştim; benim istek durumum, benim hareket-istek-aşk konusundaki hareket-istek durumum beni söylemeye yöneltiyordu ve söyleyeceğim tek şey kendimle ilgili olduğu için kendimi söylemek istiyordum, yani duygu ve düşüncelerimi açıklamak istiyordum. Daha açık olacağım: Biraz önce, elde çok az imkân olması söylemek için yeterlidir diyordum, ama bu doğru değil, onun için bunu şöyle düzeltmek isterim: Söylemek için bir dil becerisi gerekir ve bu da azımsanacak bir şey değildir. Ben dil becerisi anlamına gelen ve kromozom denen bütün o kabak çekirdeklerine ya da kürdanlara sahiptim ve kendimi yinelemek için o kabak çekirdeklerini ya da kürdanları yinelemek yeterliydi; tabii ki kendimi yinelemeyi, dil becerimi yinelemek anlamında söylüyorum, ileride görüleceği gibi bu da kendimi yinelemek için ilk adım olacak, ama daha sonra bunun yinelemekle hiç de bir ilgisi olmadığı da görülecek. Ama her şeyi zamanında görmek en iyisi, çünkü açıklamalar içinde açıklamalar yaparsam, işin içinden bir daha çıkamam.

Bu noktada yanlışlık yapmamak için çok dikkatli devam etmem gerekir. Anlatmaya çalıştığım ve başında 'âşık olma' diye tanımladığım, sonra da ne anlama geldiğini açıkladığım bütün bu durum, sonuçta bütün olanlar etkisini, kromozomların sayılarının ve güçlerinin artmasıyla çekirdekte gösteriyordu, kromozomlar neşeyle iki misline çıkıyordu, çünkü her kromozom bir ikincisinde yineleniyordu. Çekirdekten söz edince onu bilinçle bir tutmak doğaldır, ama bu biraz yüzeysel bir basitleştirmedir, gerçekten öyle olsa bile, bu bilincin iki misli sayıda çubuğa sahip olacağı anlamına gelmez, çünkü her çubuğun bir işlevi olduğuna göre, her biri, dil becerisi eğretilemesine dönecek olursak, bir sözcük olduğu için, aynı sözcük orada iki kere yer alsa da ben hep aynı, olduğum gibi kalıyordum, çünkü değişik sözcükler ya da işlevler dizisi ya da kelime dağarcığından ibarettim ve çift sözcüklere sahip olmak kendini daha önce tırnak içinde belirttiğim o ruhsal dolulukta gösteriyordu, işte şimdi o tırnak işaretinin aslında tamamen özdeksel bir olayı –ince tel ya da çubuk ya da kürdan– belirttikleri görülüyor, ama bu eğlenceli ve etkili olmadığı anlamına gelmez.

Buraya kadar çok iyi anımsıyorum, çünkü bilinç olsun ya da olmasın çekirdeğin anıları daha açık seçik. Ama size sözünü ettiğim bu gerilim, zamanla stoplazmaya bulaşmıştı: Genişliğim kadar gerinme gereksinimi duymaya başlamıştım, sonunda olmayan sinirlerim de bir çeşit sancılı gerilmeyle gerginleşmişti. Böylece stoplazma sanki iki ucu birbirinden kaçmak istermiş gibi incelmiş, titreyen lifli bir yığın, tamamıyla çekirdek olmuştu. Hatta, çekirdekle stoplazmayı birbirinden ayırt etmek güçleşmişti: Çekirdek sanki erimişti ve çubuklar, o gergin ve sancılı liflerden oluşan gövdenin ortasında havada kalmışlardı, kaybolmadan bir atlıkarıncadaymış gibi birlikte kendi çevrelerinde dönüp duruyorlardı.

Doğrusu çekirdeğin patladığını neredeyse hiç hissetmedim: Kendimi, daha önce hiç duymadığım kadar tam duyuyordum, ama aynı zamanda da artık var olmadığımı, varlığımın, ben hariç her şeyin olduğu bir yer olduğunu hissediyordum: Yani üzerimde oturulduğu duygusu vardı, hayır: Kendi üzerimde oturduğum duygusuydu bu, hayır: Başkaları tarafından

oturulan bir bende oturduğum duygusu vardı, hayır: Bir başkasının başkaları tarafından oturulduğu duygusuydu bu. İşte daha önce pek iyi anlayamadığım iki misline çıkma olayını tam o anda anlamaya başladım: Aşırı sayıda kromozomum olmuştu ve artık hepsi birbirine karışmıştı, çünkü ikiz kromozomlar birbirlerinden ayrılmıştı, ben de artık hiçbir anlayamıyordum. Daha doğrusu, sevgiyle içine gömüldüğüm sessiz ve bilinmeyen boşluk karşısında, varlığımı yeniden belirleyecek bir şeyler söyleme gereksinimi duyuyordum, ama o sırada elimde bulunan sözcükler çoğalmış gibi geliyordu bana, çok fazlaydı, adımı, yeni adımı, kendimle ilgili bir şey söyleyebilmek için düzenlenmesi olanaksızdı.

Bir şey daha anımsıyorum: Sanki bu düzensiz yığılmadan, boşa çıkan bir rahatlama arayışı içinde, daha dengeli ve düzenli bir yığılmaya geçiyordum, yani kromozomlar dizisinin bir bölümü bir yana, bir bölümü de öbür yana yerleşiyordu, böylece çekirdek, daha doğrusu patlayan çekirdeğin yerini alan çubuklardan oluşan o atlıkarınca bir an geldi bakışımlı ve aynamsı bir görüntü kazandı, neredeyse sessiz ve bilinmeyen boşluğun kışkırtmasına hâkim olabilmek için gücünü ortaya sermişti, böylece çubuklardan sonra şimdi de çekirdek iki misline çıkıyordu, ben onu tek olarak kabul etmeye ve kullanmaya devam ediyordum, ama o şimdi ikiye ayrılan bir girdaptı.

Bu ayrılmanın eski kromozomlar bir yana, yeni kromozomlar öbür yana gittiği anlamına gelmediğini burada belirtmek gerekir, çünkü daha önce açıklamadıysam hemen açıklayayım, her çubuk kalınlaştıktan sonra, uzunlamasına ikiye ayrılmıştı, onun için hepsi aynı biçimde eski ve aynı biçimde yeniydi. Bu önemli, çünkü az önce yinelemek yüklemini kullandım ve ifadem biraz anlaşılmaz oldu, bu nedenle yanlışlıkla özgün bir çubuk ve onun sureti başka bir çubuk olduğu düşünülebilirdi, ayrıca, o cümle tam yerine oturuyor olsa da, içinde kullandığım 'söylemek' yüklemi de oldukça yersizdi, çünkü söylemek için söyleyen bir kişinin söyleyecek bir şeyinin olması gerekir, ama böyle bir şey o zaman söz konusu bile olamazdı.

Sizin anlayacağınız, âşık olmanın yarattığı ruh hallerinin belirsizliğini iyi tanımlamak zordur. Bir boşluğa sahip olmak

için neşeli bir sabırsızlık duyuyor, boşluktan karşıma çıkabilecek şey için yanıp tutuşuyor, ama aynı zamanda sabırsızlık ve büyük istekle beklediğim şeyden hâlâ yoksun olmanın verdiği acıyla, potansiyel olarak benim olan bir şeye potansiyel olarak sahip olmak için potansiyel olarak iki misli büyüdüğümü hissetmenin, ama yine de ona sahip olamamanın, onun potansiyel olarak başkalarına da ait olduğunu düşünmenin verdiği korkunç acıyla kıvranıyordum. Potansiyel olarak bana ait olan bir şeyin potansiyel olarak başkalarına da ait olduğu düşüncesine katlanmanın verdiği acı, bu doymak bilmez kıskanç acı öyle bir doluluk hissi veriyordu ki, aşkın yalnızca acı olduğu düşüncesini doğuruyordu, yani doymak bilmez sabırsızlık, kıskanç umutsuzluktu, bu sabırsızlığın yarattığı isyan umutsuzluğun isyanıydı, umutsuzluk kendi çevresinde debelenerek daha da umutsuz hale geliyordu, her umutsuzluk taneciği kendisiyle aynı taneciğe bakışımlı dizilerek bulunduğu durumdan çıkıyor, daha kötü bir duruma düşmek pahasına, eski durumunu parçalayıp yok ediyordu.

Bu çekişmede, iki girdap arasında bir aralık meydana geliyordu, işte o anda iki misli olmaya başladığımı daha da iyi anladım, ilk önce bilincim açıldı, şaşılaşmış varlığıma baktım, varlığım derken bütün görünüşümü kastediyorum, çünkü bu olaylarla ilgilenen yalnızca çekirdek değildi, biliyorsunuz ki orada, çekirdeğin çubuklarında olan her şey benim ince uzun fiziksel yapımın büyümesine yansıyordu, çünkü çubuklar yönetiyordu onu. Böylece stoplazmadaki liflerim de karşıt iki yöne doğru gidip yoğunlaşıyor ve ortalarından inceliyorlardı, öyle ki sanki iki bedenim varmış gibi görünüyordum, biri bir yanda öbürü öteki yanda, incele incele ip gibi olmuş bir boğumda birleşiyorlardı; o anda ilk kez çokluk bilincine vardım, ilk ve son kez, çünkü artık çok geçti. Çokluğu içimde dünyanın çokluğunun görüntüsü ve yazgısı olarak duydum, hem dünyanın bir parçası olma, sayısız dünyada kaybolmuş olma hissi hem de daha da güçlü ben olma hissiydi bu; artık bilinç değil his diyorum, çünkü çekirdekte duyduğuma bilinç diyorduk, şimdiyse iki çekirdek vardı ve her biri kendisini ötekine bağlayan son lifleri koparmakla meşguldü, artık her biri kendi başına çalışı-

yordu, benim yerime, sürekli benim yerime, her biri bağımsız çalışıyordu, bilinç de şaşkınlıkla son lifleri, son anıyı, son anıları koparıyordu.

Ben olduğum duygusu artık çekirdeklerden değil, o ortası daralmış ve sıkılmış azıcık plazmadan geliyordu, orası hâlâ doluluk duygusunun hissedildiği küçücük bir zirve, ilk ve tek sürekliliğimin incecik ışıklarıyla ışıldayan çok yönlü dünyanın çeşitliliğinin görüldüğü bir sanrı gibiydi. Aynı zamanda kendimden çıkışımın dönüşü olmayan bir çıkış olduğunu da fark ediyordum, o ben bir daha geri gelmeyecekti, artık onu bir daha asla geri dönmeyecek biçimde fırlatıp attığımın farkındaydım, bu noktada can çekişme başlamıştı, çünkü yaşam başka yerdeydi artık, başkasının hücresinin ikiye ayrılmış, ama üst üste gelmeyen bellek parıltıları yeni hücrenin kendisiyle ve geri kalan her şeyle ilişkisini belirliyor.

Sonrası, belleksiz ve ölümlü varlıkların dünyada üreyip yinelenmeleri gibi parçalanarak çoğalan bellekte yitip gidiyor, ama ben sonrası başlamadan bir saniye önce olacak her şeyi, geleceği ya da geçiş dönemini anladım. Bu kalkıp kendi içinden çıkmanın devrini tamamlayacağını, boğulma ve parçalanmadan sonra trilyonlarca ölümlü aşkla tekrar edilen mesajları toplayan bakışımsız hücrelerin iç içe geçip birbirine karışacağını anladım. Öldürücü aşkımın yeniden ilk ya da son bağlantıyı aramaya başladığını ve hikâyemdeki doğru olmayan bütün sözcüklerin doğru sözcüklere dönüştüğünü gördüm, ama anlam olarak öncekilerle aynı anlamları taşıyorlardı. Aşklar, cinsiyet, canlı varlık ve cinslerin çeşitliliği ormanında yanıp tutuşuyordu. Boşluk, cinslerin, canlı varlıkların ve cinsiyetlerin biçimleriyle doluyor, o kendi kendimden kopma, kalkıp çıkma, kalkıp kendi içimden çıkma, söylemeye yönelten o olanaksız eylem çılgınlığı devam ediyordu, söylemenin olanaksızlığı kendi kendimi söylemeye itiyordu beni, bir söyleyen ben, bir de söylenen ben diye ikiye ayrılacak olsam da, yani bir söyleyen ben olacaktı ve elbette ölecekti, bir de söylenen ben olacaktı ve bazen hayatta kalabiliyordu. Sonuçta, hücreleri arasında bizi oluşturan sözlüğün gizli sözcüklerini tekrarlayarak kendi kendini yineleyen bir hücre saklayan çokhücreli, tek bir ben ve tek-

hücreli ama sayısız benler olacaktı. Bu tekhücreli benler sayısız sözcük hücreye ayrılacaktı ve ancak öbür eş sözcük hücreyi, daha doğrusu öbür bakışımsız benle karşılaşan hücreler sürekli ve kesintili öyküyü sürdürecekti. Ama karşılaşması önemli değildi, hatta size söylemek üzere olduğum durumda bu karşılaşma öngörülmemişti, hatta başlangıçta bundan kaçınılacaktı, çünkü önemli olan her başlangıç dönemini, hatta önceki dönemi tekrar eden başlangıç dönemidir, hatta önceki dönem de önemlidir; âşık ve ölümlü benlerin, her şey yolunda giderse âşık ama ne olursa olsun ölümlü olan benlerin karşılaşması önemlidir, kendi kendinden koptuğunda geçmişle geleceğin bir anda birleştiğini hissettiği an önemlidir. Ben de şimdi size anlattığım kendi kendimden kopmamda bugünkü aşkımı gördüm, bu bugün, belki geleceğin, belki de geçmişindi, ama elbette ki o kendi içindeki tek hücrenin o son ânıyla aynı zamana rastlıyordu; boşluktan, başka yerden, başka zamandan, başka biçimden geliyordu, kırmızı pardösüsü, siyah çizmeleri, perçemi ve çilleri vardı, adı Priscilla, soyadı Langwood, adresi şöyleydi: Madam Lebras'nın yanı, yüz doksan üç Rue Vaugirard, Paris on beşinci bölge.

II. Kromozom Yarılanması

Olayları olduğu gibi anlatmak demek, her şeyi başından anlatmak demektir ve kahramanları çokhücreli organizmalar olan bir öykü, örneğin benim Priscilla'yla olan ilişkilerimin öyküsüne başlandığında da bu böyle olmalıdır, öncelikle ben derken kimi, Priscilla derken kimi kastettiğimi iyice belirtmem gerekir, ilişkilerin anlatımına daha sonra geçilebilir. O zaman hemen söyleyeyim: Priscilla benimle aynı cinsten, ama karşı cinsten bir yaratık ve şu anda benim de olduğum gibi çokhücreli; ama bunu söylemekle fazla bir şey söylemiş olmuyorum, çünkü çokhücreli yaratık derken yaklaşık elli trilyon hücreden oluşan bir bütünü kastediyorum ve bu hücreler birbirlerinden çok farklı, yalnızca her yaratığın her hücresindeki kromozomlarda bulunan bazı aynı asit zincirleriyle ayırt edilebiliyor; asitlere gelince, hücrelerdeki proteinler de birçok süreci belirliyor.

O halde Priscilla'yla öykümüzü anlatmak demek, öncelikle benim proteinlerimle Priscilla'nın proteinleri arasında meydana gelen ilişkileri belirtmek demektir; onun her hücresinde ve benim her hücremde aynı biçimde dizi halinde bulunan nükleik asit zincirleri tarafından yönetilen bu proteinler hem ayrı ayrı hem de bütün olarak ele alınabilir. O zaman da, bizim bu öykümüzü anlatmak, tek bir hücrenin bulunduğu öyküyü anlatmaktan daha zor olur, çünkü ilişkilerin tanımı yapılırken, hem eşzamanlı pek çok şeyi göz önünde bulundurmak hem de ne gibi ilişkilerin söz konusu olduğunu belirtmek, ama hepsinden önce, kimin kimle ilişkisi olduğunu saptamak gerekiyor. İyi düşünülecek olursa, ilişki tipini tanımlamak sanıldığı kadar önemli değildir, çünkü örneğin zihinsel bir ilişkimiz olduğunu ya da fiziksel ilişkimiz olduğunu söylemek fazla bir şey değiş-

tirmez, zihinsel bir ilişki sinir hücreleri diye adlandırılan milyarlarca özel hücreyi ilgilendirir, ama bunlar çok büyük sayıda başka hücrelerden uyarı alarak çalışır, o zaman, zihinsel ilişkiden söz ederken, tıpkı fiziksel ilişkiden söz ederken yaptığımız gibi, organizmanın trilyonlarca hücresinin hepsini bütün halinde göz önüne almak en iyisidir.

Kimin kiminle ilişkisi olduğunu saptamanın zor olduğunu söylemenin ötesinde, konuşma sırasında sık sık ortaya çıkan şu konuyu da bir kenara bırakmak zorundayız: Örneğin sindirim ya da kanda oksijeni sağlayan solunum yoluyla hücrelerimizdeki protein moleküllerinin sürekli olarak yenilenmesi nedeniyle, ben her an aynı ben değilim, Priscilla da aynı Priscilla değil. Bu bizi tamamen konu dışına çıkaracak bir düşüncedir, çünkü, hücreler yenilendiklerinde bir öncekiler tarafından saptanan programı izlemeye devam eder, bu nedenle rahatlıkla benim ben, Priscilla'nın da Priscilla olmaya devam ettiğini ileri sürebiliriz. Sorun bu değil, ama yine de bu konu üzerinde durmamız yararlı oldu, böylece bazı şeylerin sanıldığı kadar basit olmadığını anladık ve yavaş yavaş aslında ne denli karmaşık olduğunu göreceğimiz noktaya yaklaştık.

O halde, ben ya da Priscilla dediğimde ne kastediyorum? Benim hücrelerim benim, Priscilla'nınkiler onun olsun diye başından beri sanki özellikle oraya konmuş gibi görünen özel bir genetik mirasın çevreyle özel ilişkisi sonucu benim ve onun hücrelerini içeren özel bir biçim sözünü ettiğim. Daha sonraki satırlarda hiçbir şeyin bilerek yapılmadığını, kimsenin oraya bir şey koymadığını, benim ve Priscilla'nın gerçekte nasıl olduğumuzun kimseyi hiç ilgilendirmediğini göreceğiz: Bir genetik mirasın yaptığı tek iş, kendisine iletileni nasıl alındığına aldırmadan iletmek. Ama şimdilik tırnak işareti içinde benim ve tırnak işareti içinde Priscilla'nın gerçekte tırnak işareti içinde genetik mirasımız mıyız, yoksa tırnak işareti içinde biçimimiz miyiz sorusuna yanıt vermekle yetinelim. Biçim derken hem görünen hem de görünmeyen biçimi kastediyorum, yani Priscilla'nın bütün varlığını, çingenepembesinin ya da turuncunun ona yakışmasını, yalnızca salgıbezi yapısına sahip olduğu için değil, yaşamı boyunca yediklerinden ve kullandığı sabun mar-

kalarından dolayı, yani tırnak işareti içinde kültür denen şey sayesinde derisinden çıkan güzel kokuyu, yaşadığı kentlerde, evlerde, yollarda bulunanlar arasında yürüme, oturma biçimini, bütün bunları kastediyorum, ama aynı zamanda belleğinde olan şeyleri, yalnızca bir kere ve belki sinemada gördüğü şeyleri, unutulan ama sinir hücrelerinin arkasında bir yerde kayıtlı kalan şeyleri, küçüklükten beri uğranan bütün ruhsal çöküntüleri kastediyorum.

Şimdi, hem görünen ve görünmeyen biçimde hem de genetik mirasta, ben ve Priscilla aynı maddelere –ikimize ya da çevreye ya da cinsimize ait ortak maddeler bunlar– ve bir farklılık belirleyen maddelere sahibiz. O zaman Priscilla'yla ilişkimiz, birbirlerinden farklı maddeler arasındaki ilişkiden mi, yoksa ikimizde de ortak olan maddeler arasındaki ilişkiden mi meydana geliyor sorunu ortaya çıkıyor, ama ortak maddelere iki taraf da kayıtsız kalabilir; "Priscilla" denince "Priscilla"da cinsinin öbür üyelerinden farklı özel bir şeyler olduğu mu düşünülmeli? O zaman, bu maddelerin cinsimize mi, çevreye mi, yoksa öbür yaratıkların cinslerinden farklı ve belki de daha güzel olan biz ikimize ait ortak maddeler mi olup olmadığına bakmak gerekir.

Dikkat edecek olursak, karşıt cinsten yaratıkların özel bir ilişkiye girmelerine karar veren biz değil cinsimizdir, hatta cinsimizden çok hayvansal durumdur, hatta farklı cinsiyetlerde farklı hayvan ve bitkilerin hayvansal-bitkisel durumudur. Şimdi benim henüz nasıl olduğunu bilmediğim bir ilişki kurmak için Priscilla'yı seçmem ve Priscilla'nın yapacağı seçimde –beni seçeceğini ve son dakikada fikir değiştirmeyeceğini kabul edecek olursak– hangi öncelik düzeninin ilk olarak devreye gireceği bilinemez, yani benim ben sandığım benin başlangıcında kaç tane ben olduğu ve benim gitmekte olduğuma inandığım Priscilla'nın başlangıcında kaç tane Priscilla olduğu bilinmiyor.

Sizin anlayacağınız, bu sorunun terimleri basitleştirildikçe zorlaşıyor: Bir kere benim 'Ben' diye adlandırdığım şeyin belli bir diziye göre sıralanan belli bir aminoasit sayısından meydana geldiğini kabul edecek olursak, moleküllerin içinde mümkün olan her ilişkinin öngörüldüğü ortaya çıkar; dışarıdan ge-

len tek şey, muhtemel ilişkilerin bazılarının, bazı süreçleri durduran bazı enzimlere dönüştürülmesidir. Bu nedenle mümkün her şey, hem başıma gelmiş hem de gelmemiş gibi diyebiliriz: Ben ben olduğum andan itibaren her şey olup bitmiştir, belirli sayıda olanağa sahibim, dışarıda olanların benim için yalnızca nükleik asitlerim tarafından öngörülen hareketlere dönüştüğünde değeri var, içim duvarlarla kaplı, moleküler programıma zincirlerle bağlanmışım: Benim dışımda hiçbir şeyle ve hiç kimseyle ilişkim yok, olamaz da. Priscilla için de öyle; gerçek Priscilla'yı kastediyorum, zavallım. İkimizin de çevresinde başka şeylerle ilişkisi olan şeyler varsa, bu bizi ilgilendirmiyor: Aslında benim ve onun için gerçekten çok önemli hiçbir şey meydana gelemez.

Bu da iç açıcı bir durum değil: Sahip olduğum her hücrenin kırk altı kromozomunda bulunan yaklaşık yirmi aminosit düzenini yöneten dört temel maddeden ve bir asitin özel bir düzeninden ortaya çıkan ve payıma düşen kişilikten daha karmaşık bir kişiliğe sahip olmayı beklediğimden değil; ama her hücremde yinelenen bu kişilik de benim sayılmaz aslında, kırk altı kromozomun yirmi üçü babama, yirmi üçü de anneme ait olduğuna göre, ben hücrelerimin hepsinde annemi ve babamı taşıyorum ve bu yükten asla kurtulamayacağım.

Annemle babamın başlangıçta olduklarını iddia ettikleri şeyler neyse oyum: Başka bir şey değilim. Ve ebeveynlerin eğitiminde, ebeveynlerinin eğitiminin etkisi vardır, bitmek bilmez bir itaat zinciri olarak ebeveynden ebeveyne aktarılıp durur bu eğitim. Anlatmak istediğim öyküyü yalnızca anlatmak değil, yaşamak da olanaksızdır, çünkü bütün öykü orada, anlatılması mümkün olmayan bir geçmişte duruyor ve o geçmişin de geçmişi var, birçok kişisel geçmişlere ait ve hangi noktada insanoğlunun ve insanoğlundan önce var olan geçmişin geçmişi olduğu bilinmiyor, bütün kişisel geçmişlerin yaşandığı genel bir geçmiş, ama ne kadar geriye gidilirse gidilsin kişisel olaylar halinde kendini gösteriyor, Priscilla'yla yaşayacaklarımız da orada kalacak, ama aramızda ne kişisel ne de genel hiçbir şey geçmiyor aslında.

Hepimizin gerçekten olduğu ve sahip olduğu şey, geçmiş-

tir; olduğumuz ve sahip olduğumuz şey, bitmemiş olanakların, yinelenmeye hazır denemelerin kataloğudur. Bir şimdiki zaman yoktur, dışarıya ve sonraya doğru gözlerimiz kapalı, hep aynı biçimde ürettiğimiz malzemelerle saptanmış bir program geliştirerek ilerliyoruz. Hiçbir geleceğe yönelmiyoruz, bizi bekleyen hiçbir şey yok, kendi kendini anımsamaktan başka hiçbir iş öngörmeyen bir hafızanın çarkları arasına sıkışmışız. Beni ve Priscilla'yı birbirimizi aramaya iten, ileriye yönelik bir arzu değil: Bizim aracılığımızla meydana gelen geçmişin son eylemi. Priscilla, veda, karşılaşma, kucaklaşma, bütün bunlar boşuna, birbirimize uzağız ya da sonunda yakınız, yani bize yanaşılması olanaksız.

Ayrılık, karşılaşma olanaksızlığı başından beri içimizde. Bir birleşmeden doğmadık, farklı bedenlerin yan yana gelmesinden doğduk. İki hücre birbirlerinin yakınından geçiyordu: Biri tembel ve her yeri lop etti, öbürünün bir başı ve yıldırım gibi hızlı bir kuyruğu vardı. Yumurta ve döldü bunlar: Biraz duraksadılar; sonra fırlayıp –hızları farklıydı– birbirlerinin üzerine atıldılar. Döl baş aşağı yumurtanın içine daldı; kuyruğu dışarıda kaldı; çekirdek dolu başı yumurtanın çekirdeğine bütün hızıyla daldı; iki çekirdek parçalandı: Kim bilir insan kendinden ne gibi bir birleşme ya da karışım ya da karşılıklı ilişki bekler; halbuki her iki çekirdekte yazılı olanlar, o aralıklı çizgiler, sıralanıp tıkız yeni çekirdekte yeniden yerlerini aldı; her iki çekirdeğin de sözcükleri yeni çekirdeğe sığdı, hepsi oldukları gibi ve birbirlerine mesafeli duruyor. Kısacası çekirdekler birbirinin içinde kaybolmadı, hiçbiri bir şey kaybetmedi, kendini ötekine adamadı; tek çekirdek haline gelen iki çekirdek şimdi birlikte paketlenmiş bulunuyor, ama aynı önceden oldukları gibi duruyorlar: İlk hissettikleri şey biraz hayal kırıklığı. Bu arada çift çekirdek, anne ve babanın bir araya gelen mesajlarını evlat hücrelerinin her birinde basarak, kopya üretmeye başladı bile, ama birleşmeyi değil de, iki hayat arkadaşını ayıran kapatılamaz uzaklığı, uğranılan başarısızlığı, en başarılı çiftlerin arasında kalan boşluğu ebedileştirerek yapıyor bunu.

Elbette ki, tartışma konusu olan her noktada hücrelerimiz yalnızca ebeveynlerden birinin talimatlarını izleyebilir ve böyle-

ce kendilerini ötekinin buyruğundan kurtulmuş hissedebilir; ama dış görünüşümüz için istediğimizin, her hücrede, anne ve babanın çelişkili buyruklarının çatışmaya devam ettiği yerde basılı olan gizli programla karşılaştırıldığında, az değeri olduğunu görürüz. Asıl önemli olan anne ve baba arasındaki bu kırılamayan, birinin ötekine boyun eğmek zorunda kaldığı, her noktada taşıdığı ve egemen tarafın zaferinden daha güçlü kinle dolu kavgadır. Böylece benim iç ve dış biçimimi belirleyen özellikler, anne ve babadan gelen buyrukların toplamı ya da ortalaması olmadığından, hücrelerin derinliklerinde inkâr edilen, gizli kalmış başka bir buyruğun dengelediği, bir başka buyruğun daha iyi olduğu kuşkusuyla sarsılan buyruklardır. Öyle ki, bazen gerçekten geçmişin egemen özelliklerinin toplamı, her zaman sıfırdan büyük bir sayı çıkan bir dizi işlemin sonucu olup olmadığım kuşkusuna kapılıyorum, yoksa gerçek varlığım daha çok çekinik özelliklerin birbirini izlemesinden mi kaynaklanıyor, eksi işaretli sayıların toplamı mı, türeme ağacında dışarıda bırakılmış, bastırılmış, yarıda kesilmiş bütün şeylerin toplamı mı? Olmayan şeyin ağırlığı, tıpkı olan ve olmaması mümkün olmayan şey kadar ezici bir biçimde üzerimde.

Boşluk, ayrılık ve bekleyiş, biz buyuz. Geçmiş, içimizde ilk biçimlerini yeniden bulsa da, döl-hücre kümelerinin biriktiğine ya da yumurta-hücrelerin olgunlaştığına tanık olsa da, hep böyle kalıyoruz, çekirdeklerde yazılı sözcükler, eski sözcüklerle aynı olmadığı gibi, bizim parçamız da değiller, bizim ötemizde bir mesajdır onlar ve artık bize ait değildirler. İçimizdeki gizli bir yerde geçmişin çift buyrukları ikiye ayrılır ve yeni hücreler çift değil, basit bir geçmişle karşı karşıya kalır, böylece rahatlayıp gerçekten yeni oldukları, neredeyse bir gelecek gibi görünen yeni bir geçmişe sahip oldukları hayaline kapılırlar.

Şimdi, olanları üstünkörü anlattım, ama çekirdeğin karanlığında, cinsel organların dibinde meydana gelen karmaşık bir süreçtir bu, ne olup bittiği pek de anlaşılmayan evreler birbirini izler, bu evrelerden geri dönüş de yoktur. Başlangıçta şimdiye kadar ayrı duran ana ve babanın mesajları, birer eş olduklarını anımsayıp ikişer ikişer birleşmeye başlar, birçok ince lif birbirinin içine girip karmakarışık olur; kendi dışımda çiftleşmek iste-

ği beni kendi içimde çiftleşmeye, meydana geldiğim merkezin uç köklerinin dibinde, içimde taşıdığım kadim çiftin, yani ilk çiftin anısını çiftleştirmeye yöneltiyor, hem hemen benden önce gelen çifti, ana ve babayı hem de yeryüzünde hayvansal ve bitkisel kökenli ilk çiftleşmeyi gerçekleştiren çifti kastediyorum ve böylece bilinmeyen, gizli bir hücrenin çekirdekte taşıdığı kırk altı ince tel eski anlaşmazlıklarını sürdürse de, ikişer ikişer düğümleniyor, nitekim hemen çözülmeye çalışıyor, ama düğümde yapışık kaldıkları bir nokta var, sonunda aniden birbirlerinden kopup ayrılmayı başardıklarında – çünkü ayrılık mekanizması lop eti de ele geçirerek bütün hücreye sahip olmuştur, her kromozom değişmiştir artık, daha önce kimisi birine, kimisi ötekine ait bölütlerden meydana gelmektedir, her kromozom değişmiş, bölütlerin art arda gelen karşılıklı ilişkileriyle etkilenmiş ötekinden uzaklaşır, iki hücre her biri yirmi üç kromozomla birbirinden ayrılmaktadır bile, birinin kromozomları öbürlerininkinden değişiktir, hücrede daha önce bulunanlardan da değişiktir ve bir sonraki ikiye bölünmede farklı ve her biri yirmi üç kromozoma sahip hücreler dörde çıkacak ve ana ve babaya ait olanlar, daha doğrusu ana ve babalara ait olanlar birbirine karışacak.

Böylece, sonunda karşılaştıklarını sananların bugününde, geçmişler karşılaşıyor, ama bu asla gerçekleşmeyecek, sonra gelenin geçmişi ve o asla bunu bugününde yaşayamaz. Düğünümüze yaklaştığımızı sanıyoruz ama bizim bekleyişimiz ve isteğimiz aracılığıyla gerçekleşen ana ve babaların düğünleri bunlar. Bize mutluluk gibi gelen bu şey, belki de, kendi öykümüzün başladığını sandığımız yerde biten başkalarına ait bir öykünün mutluluğu.

Priscilla, birbirimize yardım edip birbirimizi izleyebilmek için ne güzel bir koşu tutturmuşuz: Geçmiş kör bir umursamazlıkla bizden yararlanıyor, kalıntılarını ve kalıntılarımızı bir kere harekete geçirdiğinde bir daha onları nasıl kullanacağımızla ilgilenmiyor bile. Biz, geçmişlerin karşılaşması için bir hazırlık, bir kabuktan başka bir şey değiliz, geçmişler bizim aracılığımızla karşılaşır, ama başka bir öyküye, sonranın öyküsüne aittir: Karşılaşmalar her zaman bizden önce ve sonra ger-

çekleşir ve bunda bize kapalı yeninin unsurları etkilidir: rastlantı, risk, beklenmeyen.

Böyle yaşıyoruz biz, özgürlükle çevriliyiz, ama özgür değiliz, muhtemel olayların bileşimi olan bu sürekli dalga itip yönlendiriyor bizi, yer ve zaman da geçmişin ışın demetinin, geleceğin ışın demetiyle birleştiği noktalardan geçiyor. İlk eski deniz, bizi çevreleyen ve yeni bileşimlere zorlayan, aynı olanla farklı olanın mesajlarının arada sırada katettikleri dalgalı bir molekül çorbasıydı. Böylece kadim gelgit arada sırada benim ve Priscilla'nın içinde yükseliyor ve Ay'ın yolunu izliyor; böylece cinselliği olan cinsler, aşk yaşını ve mevsimlerini belirleyen, ama yaşa ve mevsimlere ek süreler ve ertelemeler tanıyan, bazen de inat, ısrar ve kötü alışkanlıklara bulaşan eski koşullanmaya uyuyorlar.

Uzun sözün kısası Priscilla'yla ben yalnızca geçmişin mesajlarının karşılaştıkları yerleriz, yalnızca mesajlar değil, mesajlarla birlikte onlara verilen yanıtlar da karşılaşıyor. Farklı maddeler ve moleküller mesajlara farklı –algılanamayacak ve ölçülemeyecek kadar farklı– yanıtlar verdiklerinden, mesajlar aynı kalamaz ya da aynı kalmak için değişmek zorundadırlar. O zaman mesajların aslında mesaj olmadıkları, aktarılacak bir geçmişin olmadığı, yalnızca geçmişin gidişatını düzelten, ona biçim veren, onu keşfeden birçok gelecek olduğu söylenebilir.

Anlatmak istediğim öykü, var olmayan iki yaratığın karşılaşması öyküsü, onlar ancak gerçekliği kesin olmayan bir geçmiş ve bir gelecek olduğunda tanımlanabilirler. Yine de var olan her şeyin öyküsünden, yani var olmayan her şeyin öyküsünden –var olmayan var olan her şeyin var olmasını sağlıyor– ayıramayacağımız bir öyküdür. Söyleyeceğimiz tek şey, bazı yer ve anlarda bizim kişisel varlığımız olan o boşluk fasılası, molekül birleşimlerini yenilemeye, içinden çıkılmaz hale getirmeye ya da yok etmeye devam eden dalga tarafından sıyrılır, bu da canlı hücrelerin yer ve zaman dağılımında, birisinin 'ben', birisinin de Priscilla olduğu gerçekliğini ve bizi doğrudan –hatta mutlulukla ve bütünüyle de diyebilirim– saran bir şeylerin meydana gelmekte olduğunu ya da olup bittiğini ya da olacağını göstermeye yeter. Priscilla, boynumu boynunun

üzerine doğru eğip sarı tüylerini hafifçe ısırmak beni neşelendirmeye yetiyor, burun deliklerini açıyor, dişlerini gösteriyorsun ve kamburunu göğsümün hizasına getirerek kuma diz çöküyorsun, böylece üzerine yaslanıp arka bacaklarımdan güç alarak seni arkadan itebilirim, ah ne tatlıydı vahadaki o günbatımları anımsıyor musun? Üzerimizdeki yükleri çözüyorlardı, kervan kayboluyordu ve biz develer birdenbire kendimizi ne de hafif hissediyorduk, sen koşmaya başlıyordun, ben de tırıs giderek hurma bahçesinde sana yetişmeye çalışıyordum.

III. Ölüm

Girdiğimiz risk yaşamak oldu: sonsuza dek yaşamak. Rastlantı sonucu bir kere yaşama başlamış olan herkes, ilk andan itibaren onu sürdürme tehdidi altındaydı. Yeryüzünü kaplayan kabuk sıvı: Birçok damla arasından bir tanesi yoğunlaşıp büyüyor ve yavaş yavaş çevresindeki maddeleri içine alıp eritiyor, kasılıp açılan bir damla-ada oluyor, pelte gibi, her atışta biraz daha fazla yer kaplıyor ve uzantılarını okyanuslar üzerine yayarak bir kıta-damla oluyor, kutupları oluşturuyor, yeşil sümüksü maddelerini ekvatorun üzerine yayıyor, zamanında durmazsa Dünya'yı içine alacak. Damla yaşayacak, yalnızca o, sonsuza dek, yer ve zamanda tek biçimli ve sürekli, merkezini Dünya'nın oluşturduğu helmemsi bir tabaka, hepimizin yaşamı için gerekli malzemeyi içeren bir bulamaç, çünkü hepimiz bu damlanın içine sıkışmış kalmışız, doğmamıza ve ölmemize izin vermeyecek, böylece yaşam hiç kimsenin değil, yalnızca onun olacak.

Neyse ki parçalanıyor. Her parça belli bir düzene göre sıralanmış bir molekül zinciri ve salt bir düzene sahip olduğu için, düzensiz maddenin ortasında yüzünce, yanında aynı biçimde sıralanan başka molekül zincirleri oluşuyor. Her zincir çevresinde bir düzen kuruyor, daha doğrusu kendini birçok kez yineliyor, kopyalar da, hep o aynı geometrik dizilişle kendilerini yineliyorlar. Hepsi aynı ve canlı kristallerden oluşan bir eriyik yeryüzünü kaplıyor, her dakika, farkına varmadan doğup ölüyor, parçalanmış bir yer ve zamanda kesintili ve ölümsüz bir yaşam sürüyor ve hep aynı kalıyor. Öbür biçimler sonsuza dek kabul edilmiyor; bizimki de.

Yinelenmek için gerekli maddeler eksilmeye başladığın-

daysa, her molekül zinciri çevresinde bir madde rezervi oluşturuyor ve içinde işine yarayan her şeyin bulunduğu bu bir çeşit paketi korumaya başlıyor. Bu hücre büyüyor; ama bir noktaya kadar; sonra ikiye bölünüyor; bu iki hücre de dörde, sekize, on altıya bölünüyor; çoğalan hücreler tek başlarına dalgalanacaklarına, sömürgeler ya da hayvan sürüleri ya da ahtapotlar gibi birbirlerine yapışıyorlar. Dünya bir sünger ormanıyla kaplanıyor: Her sünger hücrelerini, denizin akıntılarında çalkalanan ve örgüsünü genişleten bir ağda çoğaltıyor. Her hücre kendisi için yaşıyor ve hepsi beraber yaşamlarının bütününü yaşıyor. Kış soğuğunda süngerin dokuları yırtılıyor, ama en yeni hücreler orada kalıp yeniden bölünmeye başlıyor, aynı süngeri ilkbaharda yineliyorlar. Oyunun tamamlanmasına az kaldı: Belirli sayıda ölümsüz sünger dünyaya sahip olacak; gözenekler denizi içip bitirecek, su sıkışık tünellerinde akacak; boşuna yaratılmayı bekleyen bizler değil, onlar yaşayacak, sonsuza dek.

Ama denizin dibindeki korkunç kalabalıkta, ortaya çıkan yerlerin yumuşak kabuğunda biten kaygan mantar yuvalarında, her hücre birbirine yapışık büyümüyor: Ara sıra hücreden bir sürü kopuyor, dalgalanıyor, uçuyor, biraz ileriye konuyor, yeniden bölünmeye başlıyor, koptuğu o süngeri ya da ahtapotu ya da mantarı yineliyor. Zaman dönem dönem yineleniyor: Evreler hep aynı, birbirini takip ediyor. Mantar yuvası, rüzgârda, tohumlarını biraz yitiriyor, ölümcül emeç gibi biraz büyüyüp başka tohumlar geliştiriyor, ama açıldıkları an ölüyorlar. Canlı varlıkların içinde büyük bölünme başladı: Ölümü tanımayan mantarlar bir gün ölüp bir günde yeniden doğuyor, ama üremeyi buyuran kısım ile üremeyi gerçekleştiren kısım arasında doldurulması mümkün olmayan bir boşluk açıldı.

Artık mücadele, var olan ve ölümsüz olmak isteyenlerle, var olmayan ve az bir zaman da olsa var olmak isteyen bizler arasında. Var olanlar, rastlantısal bir yanlışın farklılığa yol açmasından korktuklarından, kontrol düzenlerini artırıyorlar: Üreme buyrukları iki ayrı, ama aynı mesajın karşılaşmasından doğuyorsa iletim yanlışları daha kolay yok ediliyor. Böylece evrelerin birbirini izlemesi zorlaşıyor: Denizin dibine çakılı ahtapotun kollarından saydam denizanaları kopuyor ve suyun

ortasında yüzmeye başlıyorlar; denizanaları arasında aşklar doğuyor, sürekliliğin geçici oyunu ve zenginliği olan aşk aracılığıyla ahtapotlar ölümsüzleşecekler. Ortaya çıkan topraklarda bitki canavarları yapraklarını yelpaze gibi açıyor, yosunlu halılar seriyorlar yere, üzerinde erdişi çiçeklerin açtığı dallar sarkıtıyorlar; böylece ölüme yalnızca küçük ve gizli bir parçalarını bırakmayı umuyorlar, ama kesişen mesajlar oyunu dünyaya yayıldı bile: Var olmayan bizlerin oluşturduğu kalabalık o gedikten coşkun girişini yapacak.

Denizde bir yumurta çalkantısı; bir dalga yumurtaları yukarı kaldırıp tohumla karıştırıyor. Döllenmiş bir yumurtadan çıkan su üstündeki her canlı, ondan önce orada yüzen bir değil iki canlıyı yineliyor; o ikisinden biri olamayacak bu, başkası, bir üçüncü canlı olacak; yani ilk ikisi ilk kez ölecek, üçüncü de ilk kez doğmuş olacak.

Hücre-programın görünmeyen yayılma alanında o ilk süreklilik akıp gitmeye devam ediyor, cinsin içinde meydana gelen ya da bozulan bütün bileşimler bu alanda oluyor; ama bir bileşimle öbürü arasındaki süre, ölümlü, cinselliğe sahip ve farklı yaratıklarla doluyor.

Ölümsüz yaşam tehlikesi sonsuza kadar atlatıldı, diyorlar. Kaynar bataklıkların çamurundan parçalanmamış yaşamın ilk pıhtısı yeniden ortaya çıkamaz diye değil, artık çevrede biz olduğumuz için --özellikle de mikroorganizma ve bakteri işlevi görenlerimiz olduğu için– üzerine atlar, bir çırpıda yok ederiz diye onu. Virüs zincirleri kristal düzenleriyle yinelenmeyi sürdürmediklerinden değil, bunun yalnızca bizlerin, biz en karmaşık hayvan ve bitkilerin bedenleri ve dokuları içinde gerçekleşmesi mümkün olduğundan; yani ölümsüzlerin dünyası artık ölmeye mahkûm olanların dünyasına katıldı ve onların ölüme bağışıklıkları, ölüm koşulumuzu güvence altına almamıza yarıyor. Denizin dibinde mercan ve denizlalelerinin arasından yüzerek geçmeyi, ilkel ormanın dalları altındaki eğreltiotları ve yosunlar arasında kendimize yol açarak yürümeyi hâlâ sürdürüyoruz, ama cinsel üreme artık bir şekilde en kadim cinslerin sürecine girdi, büyü bozuldu, ölümsüzler öldü, hiç kimse seksten vazgeçmek istemiyor gibi görünüyor, hesabına az bir şey

düşse bile, hiç durmadan kendisini yineleyen bir yaşama yeniden sahip olabilmek için, ondan yoksun kalmak istemiyor.

Kazananlar –şimdilik– biziz, süreksiz olanlar. Yenilen bataklık-orman hâlâ bizim çevremizde bulunuyor; kökü dışarıda sık bitki örtüsüne indirdiğimiz *bıçak* darbeleriyle kendimize şimdi bir yol açtık; sonunda başımızın üzerinde küçük bir gökyüzü parçası beliriyor; gözlerimizi güneşten koruyarak bakıyoruz: Üzerimizde bir başka dam daha var, sürekli salgıladığımız sözcüklerin kabuğu bu. O ilk maddenin sürekliliğinden kurtulur kurtulmaz, süreksizliğimiz, doğumlarımız ve ölümlerimiz arasındaki boşluğu dolduran bir bağ dokusunda birleştik, bir sürü gösterge, eklemli sesler, ideogramlar, biçimbirimler, sayılar, delikli şeritler, bantları mıknatıslama, dövmeler, sosyal ilişkileri, akrabalık ilişkilerini, kurumları, malları, reklam panolarını, napalm bombalarını, yani geniş anlamda dil yetisi ile ilgili her şeyi içine alan bir iletişim sistemi. Tehlike daha bitmedi. Yapraklarını yitiren ormanda tetikteyiz. Kubbe yer kabuğunun bir ikinci kopyası gibi başımızın üzerinde birleşiyor: Kırılması gereken doğru yeri bulamaz ve sürekli kendini yinelemesini engelleyemezsek düşman bir kabuk, bir tutukevi olacak bizim için.

Üzerimizi örten tavan, sarkan demir çarklarla kaplı; tıpkı bir arızayı onarmak için altına yattığım bir otomobil gibi duruyor, ama altından çıkamıyorum, çünkü sırtüstü orada yatarken otomobil büyüyüp bütün dünyayı kaplıyor. Kaybedecek zamanım yok, mekanizmayı anlamam gerek, bu kontrol edilemeyen süreci durdurabilmek için nereye el atmamız gerektiğini bulmalıyız, bir sonraki evrenin geçişini düzenleyen komut aygıtlarını harekete geçirmeliyiz: Kesişen dişi ve erkek mesajlar aracılığıyla kendi kendine üreyen, böylece yeni otomobillerin doğmasına, eskilerininse ölmesine yol açan otomobilleri durdurmalıyız.

Birdenbire her şey üzerime gelip beni sıkıştırıyor, öykümün bir son aradığı bu sayfa, bu sözcük ağı bile. Ama son bulmasın, üzerinde yazılı bir ben ve bir Priscilla birbirleriyle karşılaşıp başka sözcükler ve başka düşüncelerde çoğalıp bir dizi tepkiyi harekete geçirsinler, bu tepkilere göre insanlar tarafın-

dan yapılan ya da kullanılan şeyler, yani dil becerilerinin bölümleri, onlar da sözcüğe sahip olsunlar, makineler konuşsun, meydana geldikleri sözcükleri, onları harekete geçiren mesajları aralarında değiş tokuş etsinler. Hücresel asitlerden yazıya koşan yaşamsal bilgi devresi, başka robotların evlatları robotların delikli şeritlerine uzanır. Belki bizden daha iyi makine nesilleri yaşamaya ve bir zamanlar bizim olan yaşam ve sözcükleri konuşmaya devam edecekler; elektronik bilgilere çevrildiklerinde ben sözcüğü ve Priscilla sözcüğü yine karşılaşacaklar.

Üçüncü Bölüm
Sıfır Zaman

Sıfır Zaman

Bu durumda ilk kez bulunmuyorum gibi geliyor bana: Öne doğru uzattığım sol elimde henüz tuttuğum yay var, sağ elimiyse arkaya doğru uzatarak gergin duruyorum. O ok havada, yolunun üçte birini katetmiş, biraz ileride de A aslan var, o da havada ve o da yolunun üçte birini katetmiş, ağzını açıp pençelerini öne doğru uzatmış üzerime atlamak üzere. Bir saniye sonra, okun ve aslanın izlediği çizgilerin, hem okun hem de aslanın aynı saniyede $-t_x-$ geçtiği x noktasında birleşip birleşmeyeceğini göreceğim, yani aslanın, okun kara boğazını delip geçmesiyle fışkıracak kan yüzünden boğuk çıkacak bir kükremeyle devrilip devrilmeyeceğini ya da hiçbir yara almadan üzerime atlayıp bir yandan iki pençe darbesiyle omuzlarımın ve göğsümün kaslı dokusunu paramparça edip, diğer yandan ani ve basit bir çene hareketiyle ağzını kapatıp başımı ilk omur hizasında boynumdan koparıp koparmayacağını öğreneceğim.

Hem okların hem de aslangillerden hayvanların parabolik hareketini koşullandıran etkenler o kadar fazla ve karmaşıktır ki, şimdilik iki olasılıktan hangisinin daha gerçekleşebilir olduğuna karar veremeyeceğim. Onun için, gerçekten ne düşünülmesi gerektiği bilinmeyen o kararsızlık ve bekleme anlarından birini yaşıyorum. Ve aklıma gelen düşünce şu: Sanırım ilk kez değil bu.

Burada başka av deneyimlerimden söz etmek istemiyorum: Okçu, bir deneyim kazandığına inanır inanmaz kaybeder; kısa yaşamımızda karşılaştığımız her aslan, öbür aslanlardan

farklıdır; durup karşılaştırmaya kalkarsak, hareketlerimizi kural ve varsayımlara göre ayarlarsak yandığımızın resmidir. Şimdilik yollarının yaklaşık üçte birini kateden şu A aslandan ve şu O oktan söz etmek istiyorum.

Biricik ve ideal bir aslanın varlığına inanıp üzerimize atlayan bütün gerçek ve belirsiz aslanları onun gölgesi ya da aldatıcı görüntüsü sananlardan değilim. Zor yaşamımızda somut olmayan ve duyularımız tarafından algılanmayan hiçbir şeye yer yoktur.

Herkesin doğduğu günden itibaren, içinde, babadan oğula geçen, düşlerini sarsan bir aslan anısı taşıdığını ve bir aslan gördüğünde, 'Şuna bak, aslan!' dediğini düşünenlere de katılmıyorum. Neden ve nasıl bu düşünceye katılmadığımı açıklayabilirim, ama bunun uygun bir zaman olduğunu sanmıyorum.

'Aslan' derken yalnızca savanadaki bir çalının arkasından çıkan şu sarı lekeyi, kanlı et kokusu yayan şu boğuk hırıltıyı kastediyorum, şimdi üstümde gördüğüm beyaz karın tüyünü ve pençelerinin altındaki pembe rengi ve tırnaklarının sivri uçlarını, karmakarışık hislerle, salt bir ad vermiş olabilmek için 'aslan' diye adlandırıyorum, ama bunun 'aslan' sözcüğüyle ve insanın başka koşullarda edinebileceği aslan fikriyle hiçbir ilgisi yok.

Bu yaşadığım ânı ilk kez yaşamadığımı söylememin nedeni, görüntülerin bana sanki yavaş yavaş ikiye bölünüyormuş gibi gelmesi; sanki aynı anda bir aslan ve bir ok değil de, iki ya da daha fazla aslan ve iki ya da daha fazla ok görüyorum, bu görüntüler üst üste ama tam olarak değil, biraz kaymış, bu durum ancak algılanabiliyor, böylece aslanın kıvrımlı şeklinin ve okun çevresi çizilmiş gibi, daha doğrusu daha ince çizgiler ve daha silik renklerle çevrelerinde hale oluşmuş gibi duruyor. Ancak bu ikiye bölünme, yalnızca edindiğim kalınlık hissini açıklayabilmeme yarayan bir hayal de olabilir, onun için aslan, ok ve çalı, bu aslandan, bu oktan, bu çalıdan daha fazla bir şeydir, yani yayımın ipini gevşettiğim anda benim sonsuz tekrarımla orantılı aslanın, okun ve çalının sonsuz tekrarı onlar.

Tanımladığım biçimiyle bu izlenimin önceden görülmüş bir şeyin –ok ve aslan o pozisyonda ve okun, aslanın ve elimde yayım buraya dikilmiş benim pozisyonlarımız arasındaki karşı-

lıklı ilişki– anımsanması olarak düşünülmesini istemem; birçok şey arasından önceden bildiğim tek şeyin yer olduğunu söylemeyi yeğliyorum, alanda okun bulunduğu noktayı, ok olmasa boş kalacak o noktayı, şimdi aslanın bulunduğu boş alanı ve şimdi benim bulunduğum alanı biliyorum, sanki işgal ettiğimiz, daha doğrusu geçtiğimiz –yani dünyanın işgal ettiği, daha doğrusu geçtiği– boş alanda, hepsi aynı biçimde boş ve aynı biçimde dünyanın geçtiği noktalar arasında bazı noktaları tanır gibiyim. Şunu da belirtmem gerek ki, örneğin toprağın biçimine, nehir ya da ormanın uzaklığına bakarak bu yerleri tanıdığımı söylemiyorum: Bizi çevreleyen alan hep farklı bir alan, biliyorum. Yeryüzünün, hareket eden başka gök cisimleri arasında hareket eden bir gökcismi olduğunu biliyorum, hiçbir işareti, ne yeryüzündeki ne de gökyüzündeki, kesin bir başvuru noktası olarak göremeyeceğimi de biliyorum, yıldızların galaksi çemberinde döndüklerini ve galaksilerin uzaklıkla orantılı hızla birbirlerinden uzaklaştıklarını her zaman göz önüne alıyorum. Ama içimde uyanan kuşku şu: Daha önceden bildiğim bir alanı ziyaret eder gibiyim, daha önceden geçtiğimiz bir alana yeniden gelmiş gibiyim. Ve yalnızca ben değil bir ok ve bir aslan söz konusu olduğu için, bunun bir rastlantı olduğu düşünülemez: Burada izlediği bir çizgiyi yeniden izleyen bir zaman söz konusu. O zaman geçerken daha önceden bildiğimi düşündüğüm o boşluğu alan olarak değil de, zaman olarak tanımlayabilirim.

Şimdi kendi kendime şu soruyu soruyorum: Zaman akışında bir nokta daha önceki zamanların bir noktasıyla çakışabilir mi? Bu durumda, görüntülerde kalınlık hissi, zamanın aynı saniye üzerinde sürekli çakışmasıyla açıklanabilir. Bazı noktalarda bir zaman akışıyla öteki arasında kayma da olabilir: Hafifçe bölünmüş ya da bulanık görüntüler, zaman çizgisinin kullanımdan aşınmış olduğunun işareti olabilir ve zorunlu geçiş yerlerinin çevresinde ince bir oyun payı kalabilir. Ama bu yalnızca anlık bir göz yanılması olsa bile, yaşamakta olduğum ânın üzerine vurduğunu duyar gibi olduğum bir ses yüksekliği gibi bir vurgu var. Yine de, söylediklerimin, önceki ve sonraki anlar dizisinde bu ânın özel bir zaman kalınlığına sahip olduğunu düşün-

dürmesini istemem: Zaman açısından ötekiler kadar süren, içeriğine bakmaksızın, geçmişle gelecek arasındaki koşuda durdurulmuş bir an o; keşfettiğimi sandığım tek şey, sürekli kendini yineleyen bir dizinin yinelenmesindeki dakiklik.

Uzun sözün kısası, sorun, ok vınlayarak havada ilerlerken ve aslan sırtını kabartarak sıçrayışa geçerken, yılan zehri kaplı okun ucu fal taşı gibi açılmış gözlerinin arasındaki bakırrengi tüyleri delip geçecek mi henüz öngörülemezken –belki de hedefe ulaşamayıp hâlâ kemik yapıma bağlı korumasız iç organları koparmasına, kanlı ve tozlu yerde sürüklemesine izin verecek, gece olmadan da akbabalar ve çakallar son izi silecek– benim için bütün sorun, bu ânın ait olduğu dizinin açık ya da kapalı olduğunu bilmektir. Çünkü, bazen iddia edildiğini duyduğum gibi, bitmiş bir diziyse, yani evrenin belli bir ânında başladıysa, hâlâ bir yıldız ve nebülöz patlamasında devam ediyorsa, gittikçe seyrekleşen yıldız ve nebülözler tam yok olacakken yeniden yoğunlaşacaklarına göre, çıkarmam gereken sonuç, zamanın yeni baştan başlayacağı, dakikalar zincirinin ters yönde sarılacağı ve sonunda yeniden başa dönüleceğidir; bu sonsuz kez yinelenecek – o zaman bir başlangıç olduğu söylenemez: Evren iki uç an arasında atmaktan başka bir şey yapmıyor oldum olası; sürekli kendini yinelemek zorunda, tıpkı şimdi yaşadığım şu ânın sonsuz kez kendini yinelediği ve yinelemeye devam ettiği gibi.

Açık bir biçimde görmeye çalışalım: Evrenin bir evresinin herhangi bir alan-zaman ara noktasında bulunuyorum; yüzlerce, milyonlarca, milyarlarca saniyeden sonra, ok ve aslan, ben ve çalı şu anda bulunduğumuz durumda bulduk kendimizi, bu saniye, devam eden yüzlerce, milyonlarca, milyarlarca saniye dizisi tarafından, aslanın ve okun düzgün ya da hedef dışı uçuşunun bu bir saniye içinde getireceği sonuç ne olursa olsun, hemen yutulacak; sonra bir anda koşu yönünü değiştirecek, evren olayı tersine çevirecek ve tekrarlayacak, etkilerden etkenler ortaya çıkacak, beni bekleyen, ama bilmediğim bu etkilerden, sarı bir toz bulutu kaldırarak ve küçük parçacıklar sektirerek yere çakılan ya da korkunç yeni bir diş gibi hayvanın damağına saplanan oktan, şimdi yaşamakta olduğum âna geri dönülecektir;

ok sanki emilmiş gibi gergin yaya yerleşecek, aslan yeniden yaylanarak çalının arkasına arka ayakları üzerine düşecek, 'sonra', 'önce'nin geri dönüşüyle saniye saniye silinecek, beyinlerin kesimlerinde milyarlarca sinir hücresi bileşiminin çözülmesiyle unutulacak; öyle ki kimse zamanın tersinde yaşamayı bilmeyecek. Ben bile şimdi içinde hareket ettiğim zamanın hareket ettiği yönden emin değilim ve eğer beklediğim 'sonra' henüz gelmemişse bir anda gelecek, beraberinde ya kurtuluşumu ya da ölümümü getirecektir.

Kendi kendime şunu soruyorum. Bu noktaya ne olursa olsun geri dönmek gerektiğine göre, durmam, yer ve zamanda durmam yerinde olmaz mı? Yayın gevşeyen ipi daha önce gerili olduğu yönün tersine doğru dönüp bedenimin ağırlığından yeni kurtulan sağ ayağımın doksan derecelik bir dönüş yapması, benim yer ve zamanın karanlığından yeniden aslanın çıkmasını ve dört pençesi havada üstüme atlamasını, okun izlediği yönü izleyerek, şimdi bulunduğu noktaya yeniden varmasını bekleyerek öylece kımıldamadan durmam en iyisi değil mi? Er geç yeniden bu duruma geleceğimize göre devam etmek neye yarar ki? En iyisi on milyarlarca yıl dinlenmeye çekilip evrenin sonuna kadar uzamsal ve zamansal koşuşuna devam etmesine izin vermek, sonra da dönüşünü bekleyip içine yeniden atlamak, öyküme ve evrenin başlangıcına geri dönmek, sonra yeniden burada bulunmak için yeniden başlamak –ya da zaman kendi başına geri dönsün, ben de olduğum yerde kalarak yeniden bana yaklaşmasını bekleyeyim; o zaman öbür adımı atmaya karar vermenin, gidip bir saniye sonra başıma geleceklere bir göz atmanın uygun olup olmayacağı ya da kesin olarak burada kalmanın işime gelip gelmeyeceği belli olur. Bunun için merkezî parçalarımın uzam-zaman akışlarından, avcının ya da aslanın kısa süreli kanlı zaferinden kurtulmalarına gerek yok: Eminim ki, bir parçamız ne olursa olsun zaman ve alanın her kesişmesine takılı kalıyor, o zaman buradan ayrılmamak, burasıyla özdeşleşmek gerek, bırakalım gerisi sonuna kadar nasıl dönecekse öyle dönsün.

Sonuçta şöyle bir olanak çıkıyor karşıma: Evrenin gidip gelen evrelerinde sabit bir nokta bulmak. Fırsatı yakalamalı mı-

yım, yoksa boş mu vermeliyim? Durmasına duracağım, ama tek başına değil, çünkü bunun pek anlamı olmaz, durursam benim için bu ânın anlamını tanımlayan her şeyle birlikte dururum, ok, aslan, okçu sonsuza dek şimdi olduğumuz gibi durabiliriz. Nitekim aslan da olacaklardan açıkça haberdar olsa, o da şimdiki durumunda, çılgın sıçrayışının üçte birini tamamlamış durumda kalmaktan ve bir saniye sonra ya sert irkilmelerle can çekişecek ya da hâlâ sıcak bir insan kafatasını öfkeyle çiğneyecek olan o yansımasından ayrılmaktan yana olur. O zaman yalnızca kendi adıma değil, aslanın adına da konuşabilirim. Okun adına da, çünkü bir ok, bu hızlı anda olduğu oktan başka bir şey olmak istemez ve hangi hedefi vurursa vursun kendisini bekleyen kırılıp bir yana atılma yazgısını ertelemek ister.

Şu anda benim, aslanın ve okun şu 't_0' ânında bulunduğu durum, zamanın her ilerleyişinde ve geri dönüşünde iki kere ve her keresinde aynı biçimde gerçekleşecektir, geçmişte de evren genişleyip kasıldığında aynı biçimde yinelenmişti; bu evrelerin birbirlerini izlemelerinde geçmiş ve gelecekten söz etmenin bir anlamı olsa da, bu evrelerin içinde herhangi bir anlamı olmadığını biliyoruz – gelecek saniyelerde, t_1, t_2, t_3 vesaire, ne olacağı belli değil, daha önceki saniyelerde de t_{-1}, t_{-2}, t_{-3} vesaire, ne olduğu belirsiz görünüyordu.

İyi düşünülecek olursa iki seçenek var:

Ya evrenin atış evreleri sırasında izlediği uzam-zaman çizgileri bütün noktalarında kesişiyorlar;

Ya da yalnızca bazı olağandışı noktalarda kesişiyorlar, tıpkı yaşamakta olduğum saniye gibi, sonra da başka noktalara doğru ayrılıyorlar.

Eğer bu son seçenek doğruysa, bulunduğum uzam-zaman noktasından birçok olasılık hareket ediyor, zamanda ilerledikçe aynı noktadan çıkarak ayrı yönlere, bütünüyle farklı geleceklere doğru ayrılıyorlar. Böyleyse ok ve aslanla birlikte her havaya sıçrayışımızda yönlerimizin ayrı bir x keşişme noktası karşılık gelecek, her keresinde aslan değişik bir biçimde yaralanacak, değişik bir biçimde can çekişecek ya da karşı koymak için değişik ölçüde yeni güçler bulacak ya da hiç yaralanmayacak ve her keresinde değişik bir biçimde, bana kendimi savunma imkânı

vererek ya da vermeyerek üzerime atlayacak; aslanla mücadelede zaferlerim ve yenilgilerim sonsuz görünüyor ve ne kadar çok paramparça edilirsem, gelecek kez, yani milyarlarca yıl sonra aynı durumda bulunduğumda hedefi o kadar fazla vurma şansım var, şu andaki durumum hakkında hiçbir düşünce belirtemem, çünkü vahşi hayvanın bana pençesini geçirmesinden bir önceki evreyi yaşıyorsam eğer, bu mutlu bir dönemin son dakikası olur, ama eğer bekleyen zaferse ve kabile başarılı aslan avcısını karşılayacaksa, bu yaşadığım en büyük kaygı ânıdır, tanrılaşmayı hak edebilmek için geçmem gereken cehennemin en karanlık noktasıdır. O zaman, beni ne bekliyor olursa olsun bu durumdan kaçmam gerekir, çünkü hiçbir değeri olmayan bir zaman fasılası varsa işte budur ve kendisini izleyen anla tanımlanabilir ancak, yani aslında bu saniye yoktur, onun için de yalnızca o anda durma imkânı olmadığı gibi onu bir saniyede aşma imkânı da yoktur, sonuçta aslanın ve okun havalandıkları an ile aslanın ya da benim damarlarımdan çıkacak kanın fışkırdığı an arasındaki bir zaman atlayışıdır.

Bu saniyeden değişik yönlere doğru sonsuz sayıda olanaklı gelecek çizgileri çıktığına göre – bu çizgiler yine sonsuz sayıda olanakları olan bir geçmişten hareket edip eğik olarak geliyor; şimdi yukarıdan üzerime doğru atlamakta olan aslan ve havada kendine yol açan okla birlikte burada bulunan ben, her keresinde farklı bir bendir, çünkü geçmiş, yaş, ana, baba, kabile, dil, deneyim her keresinde değişiktir, aslanı her keresinde böyle görüyor olsam da aslında başka bir aslandır, kuyruğu sıçrarken kıvrılmıştır ve ucundaki püskülü sağ kalçasına değmek üzeredir, bu hareket hem bir kamçı darbesini hem de bir okşamayı düşündürebilir. Bakıyorum, yelesi o kadar açılmış ki, görebildiğim kadarıyla göğsünün ve sırtının büyük bir kısmını örtüyor ve neşeli bir kucaklamaya hazırlanırmış gibi duran, aslında tırnaklarını bütün gücüyle omzuma geçirmeye hazır arka ayaklarının yandan görülmesine izin veriyor, havada hep aynı çizgiyi izlese de oka gelince, hep aynı vınlamayla ilerlese de, her keresinde değişik bir malzemeyle yapılmış, ucu değişik aletlerle sivriltilmiş, değişik yılanlarla zehirlenmiştir. Bu belirsizlik ânında değişmeyen, sürekli tekrarlanan ben, ok, aslan arasın-

daki ilişkidir, belirsizlik ölüm riskini düşündürüyor, ama eli kulağında bu ölüm değişik bir geçmişe sahip bir 'Ben'in ölümüdür, dün sabah kuzinimle birlikte kök toplamayan bir 'Ben'in ölümüdür, yani iyi düşünülecek olursa bir başka 'Ben'in, bir yabancının, belki de dün sabah kuzinimle kök toplayan bir yabancının, yani bir düşmanın ölümüdür, her neyse burada benim yerimde başka kereler ben değil de başkası varsa, okun bir önceki ya da bir sonraki kez aslanı vurup vurmadığını bilmek beni hiç de o kadar fazla ilgilendirmiyor.

O zaman, bu durumda, alan ve zamanın dönmesi boyunca t_0'da durmam beni ilgilendirmez. Ama diğer varsayım hep var: Eski geometride olduğu gibi düz çizgilere, iki noktada çakışmak, diğer noktalarda çakışmak için yetiyordu, belki evrenin çizdiği alan zaman çizgileri de art arda gelen evrelerinde bütün noktalarda çakışıyordur, o zaman yalnızca t_0 değil, t_1 ve t_2 ve sonra gelen her şey öbür evrelerin t_1, t_2, t_3'üyle çakışacak, böylece bütün önce ve sonraki saniyeler birbiriyle çakışacak, ben bu andan önce ve sonra sonsuz kez yinelenen bir geçmişe ve geleceğe sahip duruma geleceğim. Akıllara şu soru gelebilir: Zaman, tek bir noktalar dizisinden meydana geliyorsa, bu noktaların ne doğasında ne de birbirlerini izlemelerinde değişikliğe izin vermiyorsa, yinelemeden söz etmenin bir anlamı var mıdır? Bu nedenle zaman bitmiştir ve hep aynıdır demek yeterlidir, onun için de bir şimdiki zaman katmanları yığını oluşturarak bütün yayılımıyla aynı anda verildiği düşünülebilir; yani burada kesinlikle dolu bir zaman söz konusu, bölünebileceği anlardan her biri, sürekli olarak orada bulunan bir katman oluşturuyor ve yine sürekli olarak var olan öbür katmanların arasında yer alıyor. Uzun sözün kısası, O_0 okunun ve biraz ileride de A_0 aslanının bulunduğu ve burada da Q_0 olarak benim bulunduğum t_0 saniyesi her zaman sabit ve aynı kalan bir alan zaman katmanıdır, yanında da O_1 oku ve A_1 aslanı ve Q_1 olarak benim bulunduğum t_1 yer almaktadır, duruşları hafifçe değişmiştir, hemen onun yanında da Q_2, A_2, Q_2'li t_2 vardır ve böylece sürüp gider. Sıraya dizilmiş bu saniyelerin birinde A_n aslanın mı, Q_n benim mi öleceğim görülüyor, o ânı izleyen dakikalarda da öbür gelişmeler görülüyor: Ya kabilenin aslanın

cesediyle geri dönen avcıyı şenliklerle karşılaması ya da avcının cenaze töreni ve katil aslanın geçişiyle savanaya yayılan korku görülüyor. Her saniye kesin, kapalı, öbürleriyle karışmıyor ve ben Q_0 burada kendi t_0'ımda kesinlikle rahatça kalabilir ve Q_1, Q_2, Q_3, Q_n'e benimkini izleyen saniyelerde neler olacağıyla ilgilenmeyebilirim, çünkü gerçekte A_1, A_2, A_3, A_n aslanlar şu anda zararsız, ama tehditkâr A_0'ın yerini asla alamazlar, A_0'ı, hâlâ öldürücü, ama O_1, O_2, O_3, O_n'in çizdikleri yolda hedeften yavaş yavaş uzaklaşarak boşa harcayabilecekleri bir güce sahip havadaki bir O_0 oku kontrol altında tutuyor, ama beni kabilenin en beceriksiz okçusuymuşum gibi gülünç duruma da düşürebilir ya da en iyisi t_{-n}'de yayıyla nişan alan o Q_{-n}'i beceriksiz göstererek gülünç duruma düşürebilir.

Bir film şeridindeki fotogramlarla kıyaslamak geliyor insanın içinden, biliyorum, ama şimdiye kadar bunu yapmamaya çalıştığıma göre, elbette kendimce nedenlerim vardı. Tıpkı bir fotogram gibi, her saniye kendi içinde kapalıdır ve öbürleriyle ilişkide değildir, ama içeriğini tanımlamak için Q_0, A_0, O_0 noktaları yetmez, bu öğelerle ancak küçük bir aslan avı sahnesi olduğunu, ürkütücülüğünün dışında fazla bir şey anlatmadığını söyleyebiliriz; aynı anda dikkate alınması gereken şey, t_0 saniyesinde evrende bulunan noktaların tümüdür, o zaman en iyisi kafamızdan fotogramı atalım, çünkü aklımızı karıştırmaktan başka bir şeye yaramıyor.

Şimdi hep bu t_0 saniyesinde kalmaya karar verdiğime göre –karar vermesem de aynı şey olacaktı, çünkü Q_0 olarak başka bir saniyede kalamam– rahatlıkla çevreme bakabilir ve saniyemi bütün yayılımıyla seyredebilirim. Bu saniye içinde sağımda suaygırlarıyla karaya çalan bir nehir, solumda zebralarla siyahbeyaz bir savana var, ufuktaki bazı noktalara dağılmış baobab ağaçlarında kırmızı-siyah gökkuzgunlar görülüyor, bu öğelerin her biri suaygırlarının $S(a)_0$, $S(b)_0$, $S(c)_0$ vesaire, zebraların $Z(a)_0$, $Z(b)_0$, $Z(c)_0$ vesaire, gökkuzgunların $G(a)_0$, $G(b)_0$, $G(c)_0$ vb işgal ettikleri yerlerde seçilebiliyor. Bu saniye içine ayrıca kulübeli köyler ve ithalat ihracat depoları, tomurcuklanma süreçlerinin değişik anlarında yeraltına binlerce tohum gizleyen bitkiler, rüzgârın getirdiği her kum taneciğinin $K(a)_0$ $K(b)_0$...

$K(n^n)$ diye sıralandığı uçsuz bucaksız çöller, gece pencerelerinin açık ve kapalı ışıklarıyla kentler, gündüz kırmızı, sarı ve yeşil trafik ışıklarıyla, üretim gücü eğrileriyle, fiyat endeksleriyle, borsa değerleriyle, her virüsün tek tek sıralandığı yaygın bulaşıcı hastalıklarla, art arda kurşunların yağdığı $K(a)_0$, $K(b)_0$... $K(z)_0$, $(Kzz)_0$, $K(zzz)_0$... havada durmuş bekliyorlar, yaprakların arasına gizlenmiş $D(a)_0$, $D(b)_0$, $D(c)_0$ düşmanları vurabilecekler mi acaba? Yerel savaşlarla kentler, hemen altlarında havada asılı duran yeni attıkları bombalarla uçaklar, atılmak üzere bekleyen bombalarla uçaklar giriyor; UD_0 Uluslararası Durumda, kim bilir hangi UD_x ânında açık ve gerçek savaşa dönüşecek üstü kapalı savaşlar, galaksimizin biçimini kökten değiştirebilecek 'Supernova' yıldızlar patlaması giriyor.

Her saniye bir evrendir, yaşadığım saniye, içinde yaşadığım saniyedir, *the second I live is the second I live i**, ânımı-evrenimi geniş anlamda yaşamak istiyorsam söylemek istediklerimi aynı anda her dilde düşünmeye alışmam gerek. Aynı zamana rastlayan bütün öğelerin birleşmesiyle, gerçekçi bir t_0 an-evren bilgisine ulaşabilir ve benim de dahil olduğum uzamsal yayılımını öğrenebilirim; t_0 içinde ben, kesinlikle Q_0, Q_{-1}, Q_{-2}, Q_{-3}... geçmişimle değil, bütün gökkuzgunlarından G_0, kurşunlardan K_0, virüslerden V_0 meydana gelen bir sistemle belirlendiğime göre, onlarsız benim Q_0 olduğum saptanamaz. Hatta, Q_1, Q_2, Q_3'e... ne olacağı artık beni kaygılandırmadığına göre, beni bu noktaya kadar getiren öznel bakış açısına gerek yok, yani artık hem kendimle hem de aslanla ya da kum taneciğiyle ya da hayat pahalılığı endeksiyle ya da düşmanla ya da düşmanın düşmanıyla özdeşleşebilirim.

Bunu yapmak için bu noktaların koordinatlarını doğru bir biçimde saptamak ve bazı katsayıları hesaplamak yeterlidir. Benim için geçerli olduğu kadar aslan, ok, bombalar, düşman ve düşmanın düşmanı için de geçerli olan bütün ara verme ve belirsizlik öğelerini belirtebilir ve t_0'ı evrensel bir durma ve belirsizlik ânı olarak tanımlayabilirim. Bu bana t_0 hakkında hâlâ önemli bir şey göstermiyor, çünkü ne olursa olsun korkunç bir

* Yaşadığım saniye, içinde yaşadığım saniyedir. (Çev. N.)

an söz konusu olduğu kabul edilecek olursa –bana öyle geliyor ki artık öyle olduğu iyice görüldü–, hem korkunçluğun gittikçe arttığı bir an dizisinde korkunç bir an olarak hem de korkunçluğun gittikçe azaldığı bir an dizisinde, yani aldatıcı bir dizide korkunç bir an olarak yer alabilir. Başka bir deyişle t_0'ın bu kesinleşmiş ama göreli korkunçluğu bütünüyle farklı değerler alabilir; t_1 t_2 t_3, t_0'ın özünü köklü bir biçimde değiştirebilir ya da şöyle de diyebiliriz: Q_1, A_1, $D(a)_1$, $D(\ )_1$'in birçok t_1'leri, t_0'ın temel özelliklerini belirleme gücüne sahiptir.

Bu noktada iş zorlaşıyor gibi geliyor bana: t_0'a kapanıp bu saniyenin dışında neler olduğuyla hiç ilgilenmek istemez bir tutumdayım, t_0'ı nesnel ve genel biçimiyle yaşamak için tamamen kişisel bir bakış açısından vazgeçiyorum, ama bu nesnel biçim t_0'ın içinde değil, yalnızca bir başka an-evrenden, örneğin t_1 ya da t_2'den incelenerek kavranabilir, aynı andaki bütün bakış açılarından değil, yalnızca bir bakış açısından, ya düşmanın ya da düşmanın düşmanının ya da aslanın bakış açısından ya da kendi bakış açımdan incelenmelidir.

Özetlersek, t_0'da durmam için t_0'ın nesnel bir biçimini saptamam gerekir; t_0'ın nesnel bir biçimini saptamak için t_1'e geçmem gerekir; t_1'e geçmek için herhangi bir öznel perspektif benimsemem gerek, onun için en iyisi kendiminkini benimseyeyim. Yeniden özetlersek, zamanda durmak için zamanla birlikte hareket etmem gerekiyor, nesnel olabilmek için öznelliğimi korumalıyım.

Sonuçta nasıl davranmam gerekiyor görelim: Ben Q_0 olarak t_0'da kalmayı sürdürüyorum, bu arada mümkün olduğunca hızlı t_1'e gidip gelebilirim, bu da yetmezse t_2'ye ve t_3'e kadar uzanabilir, Q_1, Q_2, Q_3 ile özdeşleşebilirim, Q serisinin A_1, A_2, A_3'ün kıvrık tırnaklarıyla vaktinden önce parçalanmamış olması ve sürmesini umarak tabii ki; Q_0 olarak t_0'daki durumumu ancak böyle görebilirim, beni tek ilgilendiren şeyin bu olması gerek.

Ama işin tehlikeli yanı, t_1'in, t_1 an-evrenin içeriğinin t_0'ın içeriğinden duygu ve beklenmedik olaylar –iyi de bitebilir kötü de, onu bilemiyorum– açısından çok daha ilginç, çok daha zengin olduğunu görüp, t_1'e t_0 hakkında daha iyi bilgi edinmek için geçtiğimi unutabilir ve t_0'a sırt çevirerek kendimi bütünüy-

le t_1'e adamak isteyebilirim. Ve t_1'e duyduğum bu merak yüzünden, bana ait olmayan bir an-evreni, bana yasak olan bir görüp öğrenme isteğiyle, t_0'daki kesin ve güvenli varlığımı t_1'in bana sunabileceği yeniliklerle değiştirebilirim, sonra gerçekten kazançlı bir iş yapıp yapmayacağımı anlamak ve t_0 hakkında daha gerçekçi bir fikir edinebilmek için t_2'ye kadar da gidebilirim; t_2'ye geçtikten sonra da...

Şimdi işler böyle olunca, hareket ettiğim varsayımları bir kenara bıraksam da durumumda hiçbir değişiklik olmayacağını fark ediyorum: Yani zamanın tekrar tanımadığını ve birbirlerinden farklı saniyelerden oluşan dönüşü olmayan bir diziden meydana geldiğini, her saniyenin yalnızca bir kez sürdüğünü, onu süresince yaşamanın onu ebediyen yaşamak anlamına geldiğini varsaysak da durumumda hiçbir değişiklik olmayacak. t_0'ın yalnızca kendisini izleyen t_1, t_2, t_3 ile birlikte var olduğunu düşünelim. Oku atarak yaptığım hareket, aslanın sıçrayarak yaptığı hareket, her ikimizin de daha sonraki saniyeler boyunca yapacağımız hareketler; bitmek bilmez bir saniye boyunca benim, aslanın ve hatta okun taş kesilmesine neden olan korkunun yaşam ve ölüm içeriği; hepsinin bir arada var olduğunu düşünelim. t_0 saniyesinin yıldırım gibi gelip bir sonraki saniyeyi başlatacağını, aslanın ve okun yönünü kuşkuya yer vermeyecek biçimde belirleyeceğini düşünelim. Yine de, bu varsayımla bile, durumumuzda bir değişiklik olmazdı.

Takip

Beni takip eden otomobil benimkinden daha hızlı; içinde yalnızca bir adam var, eli silahlı, birkaç santimetre ötemden attığı kurşunlardan da anlaşılacağı gibi keskin nişancı. Kaçarken kent merkezine doğru gitmeye başladım; bu yerinde bir karar oldu; takipçim hemen arkamda, ama aramızda epeyce otomobil var; bir trafik ışığında, uzun bir kuyrukta duruyoruz.

Trafik ışığı öyle ayarlanmış ki, bizim yönümüzde kırmızı ışık yüz seksen saniye, yeşil ışıksa yüz yirmi saniye sürüyor, elbette dikey yolun trafiğinin daha yoğun ve yavaş olduğu varsayımıyla yapılmış. Yanlış varsayım: Onlar için yeşil yandığında enine geçtiklerini gördüğüm otomobilleri saydığım için, aynı süre içinde bizim kuyruktan kopup trafik ışığını aşmayı başaran otomobillere oranla iki misli sayıda olduklarını söyleyebilirim. Bu, orada trafiğin aktığı anlamına gelmiyor: Gerçekte onlar da insanı çileden çıkaran bir yavaşlıkla ilerliyor, bu ancak, yeşil de yansa, kırmızı da yansa hemen hemen durmuş durumda olan bizlerin hızıyla karşılaştırıldığında hız sayılabilir. Onların bu yavaşlığı yüzünden de biz yerimizde sayıyoruz, çünkü yeşil ışık onlar için sönüp bizim için yandığında yol ağzı hâlâ onların ortada kalmış otomobilleriyle dolu oluyor ve böylece yüz yirmi saniyemizin en az otuz saniyesi, bir tekerlek boyu gidemeden boşa geçiyor. Bir adım ilerleyememizin nedeni bu enine akış, ama şunu da söylemek gerekir ki, sonra onlara yeşil yandığında onlar da bunu kırk, bazen de altmış saniyelik bir kayıpla ödemek zorunda kalıyor, çünkü bizim sıralardan

gelen ve çok yavaş ilerleyen her otomobil dalgası beraberinde tıkış tıkış bir araç kuyruğunu sürüklüyor; onların kaybı asla bizim için kazanç anlamına gelmiyor, çünkü bu taraftaki her son gecikme (ve öbür taraftaki ilk gecikme) öbür tarafta daha büyük bir son gecikmeye (ve bu taraftaki ilk gecikmeye) karşılık veriyor ve bu durum artarak sürüyor; öyle ki iki taraf da gittikçe daha fazla bir zaman yeşilde geçemiyor ve bu geçilemezlik onlardan çok bizim akışımıza zararlı oluyor.

Bu düşüncelerimde 'biz' ve 'onlar' diye söz ederken, 'biz' sözcüğünün hem beni hem de öldürmek için beni takip eden adamı içerdiğini fark ediyorum, sanki düşmanlık çizgisi ben ve onun arasından geçmiyor da, bizim kuyrukta bekleyenlerle yan taraftaki kuyrukta bekleyenler arasından geçiyor. Burada hareketsiz duran ve ayağı debriyajda sabırsızlıkla bekleyen sürücüler için düşünceler ve duygular trafik akışındaki durumların gerektirdiği akıştan başka bir akış izleyemez; o zaman gözü kaçmaktan başka bir şey görmeyen benle daha önceki fırsatı –kent merkezi dışındaki bir yolda bana şans eseri isabet etmeyen iki kurşun sıktı, kurşunlardan biri sol kelebek camını kırdı, diğeri yukarı, tavana saplandı– bir daha yakalamak isteyen onun arasında bir niyet birliği oluştuğunu düşünmek yerinde olur.

'Biz' sözcüğündeki üstü kapalı birliğin yalnızca görünüşte bir birlik olduğunu söylemek gerekir, çünkü aslında benim düşmanlığım hem önümüzden geçen otomobillere hem de bizim kuyrukta bulunan otomobillere yayılıyor; ama elbette ki, bizim kuyrukta önümde duran ve ilerlememe engel olan otomobillere duyduğum düşmanlık arkamda duran otomobillere oranla daha fazla, onlar da beni geçmeye kalkıştıkları an düşmanım olacak, ama çok az oyun yapma imkânı verecek biçimde öbür otomobillerin arasına sıkışıp kalmış olduklarından bu yoğun trafikte bunu başarmaları çok zor.

Sonuçta şu anda can düşmanım olan kişi birçok katı cisim arasında kaybolmuş durumda, duyduğum düşmanlık ve korku bu cisimlerin üzerine dağılıp sürtünmek zorunda; aynı biçimde onun öldürme isteği de, her ne kadar doğrudan yalnızca bana karşı olsa da, yayılıp ortada bulunan büyük sayıdaki eşyalar

arasında yön değiştirmek zorunda. Her şeye rağmen benimle aynı zamanda yaptığı hesaplarda o da muhakkak bizim kuyruğa 'Biz', önümüzden geçen kuyruğa 'Onlar' diyordur, hesaplarımız da, zıt sonuçları amaçlasalar bile, ortak çok öğeye ve bölüme sahipler.

Ben, bizim kuyruğun başlangıçta hızlı, sonra çok yavaş bir biçimde hareket etmesini istiyorum, yani önümdeki otomobillerin birdenbire hızlı gitmelerini ve onların arkasından kavşağı yeşil ışıkta geçen son otomobil olmayı istiyorum; sonra da arkamda bulunan otomobillerin ben ortadan kaybolup kendimi ikinci bir kavşağa atıncaya kadar durmasını istiyorum. Büyük bir ihtimalle takipçimin hesaplarıysa, benimle aynı zamanda trafik ışığından geçip geçmeyeceğini öngörmeye, bizi ayıran otomobillerin değişik yönlere dağılması ya da ne olursa olsun azalmasından sonra arkamdan gelmeyi sürdürüp sürdüremeyeceğine, hemen otomobilimin arkasına geçip geçemeyeceğine ya da yanıma gelip gelemeyeceğine, örneğin başka bir trafik ışığında, yeşil ışık yanıp kaçmasına izin vermeden bir saniye önce silahındaki kurşunları üzerime boşaltmak için (ben silahsızım) iyi bir pozisyon yakalayıp yakalayamayacağına yönelik.

Sizin anlayacağınız, kuyrukta birbirini izleyen durma anlarının ve hareket anlarının düzensizliğine bel bağladım; o ise kuyruktaki her otomobilin hareket anları ve durma anları arasında ortalama olarak ortaya çıkan dakiklikten güç alıyor. Kısacası, kuyruk her biri kendi yaşamına sahip bir dizi alanlara bölünebilir mi, yoksa tek ve bölünmez bir kütle olarak mı düşünülmelidir, sorun bunu anlamaktır; ikinci durumda beklenebilecek tek değişiklik trafik yoğunluğunun gece saatlerinde azalması, trafik seyrelecek ve en son yalnızca bize ait iki otomobil yine aynı yöne doğru gitmeyi sürdürüp aradaki mesafeyi yok etmeye çalışacak... Hesaplarımızın ortak noktası, hiç kuşkusuz ki otomobillerimizin bireysel hareketini belirleyen öğelerin –her iki motorun gücü ve sürücülerin becerisi– artık neredeyse hiç önemli olmaması; her şeye kuyruğun genel hareketi ya da daha doğrusu kentte karşılaşan değişik kuyrukların ortak hareketi karar veriyor. Uzun sözün kısası, ben ve beni öldürmekle görevli adam kendi başına hareket eden bir alanda sanki kımıl-

dayamaz durumdayız, parçalara ayrılan ve sonra birleşen bu sahte alana çakılıp kalmışız, yazgımız bu parçaların bileşimine bağlı.

Bu durumdan kurtulmak için en basit yöntem otomobilden çıkmak olabilir. Birimiz ya da ikimiz birden araçlarımızdan çıkıp yürümeye kalksak yeni bir alan yeniden var olabilir ve bu alanda hareket etmememiz de mümkün olabilir; ama park etmenin yasak olduğu bir yol üzerindeyiz; otomobilimizi trafiğin ortasında terk etmememiz gerekir. (Hem onunkisi hem de benimkisi çalıntı otomobil, işimize yaramadıkları an gelişigüzel bir yere bırakılacaklar; atışı bana isabet etmesin diye otomobiller arasından emekleyerek geçebilirim, ama böyle bir kaçış dikkat çeker ve polis hemen peşime düşer. Ben şimdi polisin yardımını isteyemediğim gibi dikkatini de kesinlikle çekmemeliyim; o otomobilinden çıksa bile ben asla benimkinden çıkmamalıyım.)

Burada durmak zorunda kalır kalmaz, öncelikle onun direksiyona çakılıp kalmış yüzlerce insan arasından geçerek ve araç kuyruğunu sakince denetleyip tek başına ve özgürce yürüyerek buraya doğru geldiğini görmekten korktum, otomobilimin yanına gelince şarjörde kalan kurşunları üzerime boşaltıp koşarak kaçacaktı. Korkularım yersiz değildi: Dikiz aynasından takipçimin otomobilinin hafif aralık kapısından uzanan siluetini, normalin dışında bir süre duran trafikte ne olduğunu anlamak istercesine sac damlar arasından boynunu uzattığını görmekte gecikmedim; hatta biraz sonra da zayıf bedeninin otomobilden çıktığını ve arabalar arasında birkaç adım yan yan yürüdüğünü gördüm. Ama o sırada kuyruk bir durup bir başlayan hareketlerden biriyle dalgalandı; boş kalan otomobilinin arkasındaki kuyruktan kızgın ve ısrarlı bir klakson sesi geldi, şoför ve yolcular bağırıp çağırarak, tehditkâr işaretler yaparak kendilerini dışarı atmak üzereydiler. Eğer aceleyle yerine dönüp vitesi geçirerek arkasındaki kuyruğun kısa da olsa katettiği yeni mesafeden yararlanmasına izin vermeseydi, elbette peşinden koşup onu güç kullanarak yeniden direksiyon başına oturtmayı bilirlerdi. O halde şu açıdan rahat olabilirim: Bir dakika için bile otomobilden ayrılamayız, takipçim bana yürüye-

rek ulaşmaya kalkışmayacaktır, çünkü bana ateş edecek zamanı bulsa da öbür sürücülerin hışmından kurtulamaz, onu linç bile edebilirler, onu öldürmek amacıyla değil de yolun ortasında duran iki otomobilin –onun ve ölünün otomobili– yaratacağı tıkanıklık yüzünden yapabilirler bunu.

Ne kadar fazla ayrıntı öngörürsem o kadar kurtulma şansım olduğunu düşündüğüm için bütün bu varsayımlarda bulunuyorum. Ayrıca elimden başka ne gelir ki? Bir santim bile ilerleyemiyoruz. Şimdiye kadar kuyruğu çizgisel bir süreklilik olarak ya da otomobillerin düzensiz bir biçimde akıp gittiği sıvı bir akıntı olarak düşündüm. Otomobillerin kuyrukta üç şerit oluşturduklarını, durma ve hareket zamanlarının bu üç şeritte aynı olmadığını söyleme zamanı geldi, bazen sağ, bazen sol, bazen de hem benim hem de olası katilimin bulunduğu orta şerit ilerliyor. Böyle önemli bir noktanın şimdiye kadar benim tarafımdan göz önüne alınmamasının nedeni bu üç şeridin yavaş yavaş, düzenli bir biçimde oluşması ve benim bunu fark etmekte gecikmem değil yalnızca, gerçekte durum ne iyiye ne de kötüye giderek değişti. Takipçim birden, örneğin sağ şeride geçip ilerleyerek benim otomobilimin yanına gelebilse ve ateş edip yoluna devam edebilse, bu durumda elbette şeritler arasındaki hız farkı çok önemli bir yer tutar. Ama bu da dikkate alınmaması gereken bir olasılık: Diyelim ki orta şeritten, yan şeritlerden birine gizlice girmeyi başardı (otomobiller neredeyse tampon tampona ilerliyor ama yandaki şeritte bir otomobilin burnuyla diğerinin kuyruğu arasında küçük bir mesafenin açıldığı ânı yakalamayı bilmek, kendi burnunu onlarca klaksonun protestolarına aldırmadan oraya sokmak için yeterli), onu dikiz aynasından gözümü ayırmadan izlediğim için manevrasını daha bitirmeden görürüm ve aramızdaki uzaklık göz önüne alınacak olursa aynı biçimde bir manevrayla önlemimi almak için zamanım olur. Onun girdiği sağ ya da sol şeride ben de geçebilirim, böylece aynı hızla onun önünde gitmeye devam edebilirim; ya da diğer yandaki şeride geçebilirim, o sol şeride geçerse, ben sağ şeride geçebilirim ve o zaman da aramızda yalnızca gidiş yönünde bir mesafe değil, hemen aşılmaz bir engele dönüşecek enlemsel bir ayrılık da olur.

Yine de bitişik iki şeritte yan yana geldiğimizi varsayalım: Ateş etmek öyle herhangi bir anda yapılacak bir şey değildir, yandaki otomobilin direksiyonunda bir ölüyle, kuyrukta kımıldayamadan polisi beklemek zorunda da kalabilir. Takipçim hızlı ve güvenli bir hareket fırsatı yakalayamadan daha kim bilir ne kadar zaman beni izlemek zorunda kalacak; bu arada, şeritler arasındaki hız oranı düzensiz bir biçimde değiştiğinden otomobillerimiz aynı hizada uzun süre kalamayacaktır; ben yine aradaki farkı koruyabilirim ve o zaman da durum kötüye gitmeyip eskisi gibi olacaktır; takipçimin karşılaşacağı en büyük risk benim şeridimdeki kuyruk ilerlemezken, onun bulunduğu şeritteki otomobillerle birlikte ilerlemek zorunda kalması olur.

Önümde bulunan bir takipçiyle, ben artık izlenen biri olmam. Yeni durumumu kesinleştirmek için, aramıza belli bir sayıda otomobil alarak, onun bulunduğu şeride geçebilirim. O, yönünü değiştiremeden akışı izlemek zorunda kalacaktır, bense onun peşinden giderek kesin olarak kendimi güvenceye alabilirim. Trafik ışığında gideceği yönü görüp ters yöne gidebilirim ve böylece sonsuza dek birbirimizden ayrılmış oluruz.

Her şeye rağmen, bütün bu varsayımsal manevralarda trafik ışığına gelindiğinde sağ şeritte bulunan kişinin sağa dönmek, sol şeritte bulunan kişinin sola dönmek zorunda olduğu göz önünde bulundurulmalıdır (kavşaktaki tıkanıklık pişmanlığa izin vermez), orta şeritte bulunan kişiyse işine geleni son dakikada seçme olanağına sahiptir. Hem benim hem de onun orta şeritten ayrılmamaya çalışmamızın gerçek nedeni bu: Ben seçme özgürlüğümü son dakikaya kadar korumak istiyorum, o da benim döndüğümü gördüğü yere doğru dönmek için hazır bekliyor.

Birdenbire kendimi bir heyecan fırtınasına kaptırıyorum: Gerçekten en açıkgöz ve becerikli biziz, ben ve takipçim orta şeride girmişiz. Özgürlüğün hâlâ var olduğunu bilmek, içine girilemeyen katı cisimlerin oluşturduğu bir engelle çevrili olduğunu ve bu engel tarafından korunduğunu bilmek, debriyaj pedalından sol ayağını kaldırıp bir an için sağ ayakla gaz pedalına basmaktan, hemen sonra sağ ayağını gaz pedalından kaldırıp sol ayakla yeniden debriyaja basmaktan başka bir endişeye

sahip olmamak güzel, ayrıca bu hareketlere biz karar vermedik, trafiğin genel akışı öyle gerektiriyor.

Bir memnuniyet ve iyimserlik ânı yaşamaktayım. Sonuçta bizim hareketimiz öbür herhangi bir hareketle aynı, yani önümüzdeki boşluğu doldurmaktan ve geride bırakmaktan ibaret, böylece önümde boş bir yer açılır açılmaz dolduruyorum, yoksa bir başkası aceleyle gelip dolduracak, boşlukla karşılaşınca yapılması mümkün olan tek şey onu doldurmak, ortaya çıkar çıkmaz ben onu dolduruyorum ve arkamda yeniden oluşmasına izin veriyorum, ama hemen onu yeniden dolduracak bir başkası daha beliriyor. Sonuçta bu boşluk asla gözükmüyor, belki de yok bile, yalnızca nesnelerin yayılması ve mesafelerin ölçüsü, ben ve takipçim arasındaki mesafe, kuyrukta ben ve onun arasında bulunan otomobillerin sayısından ibaret ve bu sayı değişmediğinden, kovalamacamız söz gelişi bir kovalamaca, tıpkı aynı trende iki ayrı vagonda oturan iki yolcunun birbirini kovalaması gibi.

Ancak aradaki otomobillerin sayısı artar ya da azalırsa, o zaman kovalamacamız, hızımız ya da hareket özgürlüğümüzden bağımsız olarak gerçek bir kovalamaca olur, dikkatimi yeniden toplamak zorundayım: İki olasılığın birden gerçekleşmesi ihtimali var. Şimdi bulunduğum noktayla trafik ışıklarının düzenlediği kavşak arasında ikincil bir yol olduğunu fark ediyorum, sanki dar bir sokak bu, hafif ama sürekli bir otomobil akışı var. Bu akıp giden otomobillerden bazılarının benle onun arasına girmesi aramızdaki mesafenin artması için yeterli olacaktır, yani sanki ben ani bir kaçışla ileri fırlamışım gibi olacaktır. Ama solumuzda, yolun ortasında, şimdi park yeri olarak ayrılmış dar bir alan başlıyor; yer olduğu ya da açıldığı takdirde aramızdaki bazı otomobillerin park etmeye karar vermesi, takipçimin birdenbire aramızdaki mesafenin azaldığını görmesini sağlayacaktır.

Bir çözüm bulmak için acele etmeliyim, önümde açık tek alan kuramsal olduğuna göre, durumun kuramsal yanlarını araştırmaktan başka çarem yok. Gerçeği, iyi ya da kötü, değiştiremem: O adam bana ulaşıp beni öldürmekle görevlendirildi, bana ise kaçmaktan başka bir şey yapamayacağım söylendi;

boşluğun bir ya da bütün boyutları ortadan kalksa, dolayısıyla hareket imkânsız olsa da bu bilgiler geçerli kalır; ben takip edileni, o takipçi olmayı sürdüreceğiz.

Aynı zamanda iki tür ilişkiyi aklımda tutmalıyım: Bir yanda, aynı anda kent merkezine gitmekte olan, toplam yüzeyleri yolun toplam yüzeyine eşit, belki de onu aşan bütün parçaları içine alan sistem; öbür yanda, silahlı bir takipçi ve silahsız bir takip edilen arasında ortaya çıkan sistem. Şimdi bu iki tip ilişki birbirine benzemeye başlıyor, yani ikincisi, ona biçimini veren ve görünmez kılan bir tencerenin içinde gibi birincisinin içinde; nitekim dışarıdan bakan biri hepsi aynı olan otomobil nehrinin ortasında, bu dayanılmaz durgunluğun içine gizlenmiş öfkeli bir koşuda kimlerin ölümcül bir avla meşgul olduğunu anlayamaz.

Sakince her öğeyi incelemeye çalışalım: Aslında bir takip olayı, yerde hareket eden iki cismin hızlarının karşılaştırılmasından meydana gelir, ama gördüğümüz gibi onu işgal eden cisimlerden bağımsız bir yer olmadığından, takip yalnızca bu cisimlerin durumlarındaki bir dizi değişikliklerden meydana gelecektir. Öyleyse çevredeki alanı belirleyen cisimlerdir ve bu iddia hem benim hem de takipçimin deneyimlerine –ikimiz de hiçbir şey belirleyemiyoruz, ne kaçacak alanı ne de takip edilecek alanı– ters düşüyor gibi geliyorsa, bunun nedeni cisimlerin tek tek değil de birlikte sahip oldukları bir mülkiyet söz konusu olduğu içindir, her şey birlikte yapılıyor, her şey; karşılıklı ilişkiler, girişimler ve kararsızlıklar, ilerlemeler, selektör yapmalar ve ısrarla klakson çalmalar, tırnak kemirmeler, sürekli öfkeyle vites değiştirmeler: Boşa al, bire tak, ikiye tak, boşa al; boşa al, bire tak, ikiye tak, boşa al.

Şimdi, yer kavramını bir yana bıraktığımız için (takipçimin de bu bekleme sırasında aynı sonuçları çıkardığını düşünüyorum) hareket kavramı da artık bir cismin bir dizi noktalardan geçişinde süreklilik gerektirmediği, yalnızca şu ya da bu noktaları işgal eden cisimlerin süreksiz ve düzensiz karşılıklı ilişkisini gerektirdiği için, kuyruğun yavaş ilerlemesini daha az sabırsızlanarak kabul etmeyi başaracağım belki, çünkü önemli olan benim ve kuyruktaki bütün öbür otomobillerin çevresinde bi-

çim değiştirip ortaya çıkan göreceli alan. Her otomobil hem farklı bir ilişkiler sisteminin hem de aynı ilişkiler sisteminin ortasında bulunmaktadır, yani otomobiller değiştirilebilir, her otomobil içindeki sürücüsüyle birlikte diyorum; her sürücü kolaylıkla başka bir sürücüyle yer değiştirebilir, ben yanımdakilerle, takipçim de kendi yanındakilerle.

Bu konum değişimlerinde yer açısından ayrıcalıklı yönler ortaya çıkabilir: Örneğin bizim sıranın hareket yönü; aslında bir ilerleme kaydetmesek de, ters yönde gitme olanağımız yok. Üstelik ikimizin takip yönü ayrıcalıklı bir yön, yani yalnızca ikimiz arasında yer değişimi ya da kovalamacamıza ters düşen yer değişimleri gerçekleşemez. Bu da, her şeyin bir öyle bir böyle gözüktüğü bu dünyada, takipçi-takip edilen arasındaki ilişkinin, güvenebileceğimiz tek gerçek olmayı sürdürdüğünü gösteriyor.

Konu şu: Bir otomobil –gidiş ve kovalamaca yönü bir kez saptandığında– öbür otomobillerle eşdeğerdeyse, herhangi bir otomobilin özellikleri başka otomobillerde de vardır. O zaman bu sıradaki bütün otomobillerin takip edildiği kabul edilebilir, yani bu otomobillerin her biri, tıpkı benim bu sırayı izleyen otomobillerin herhangi birinde sıkıca elde tutulan bir silahın tehdidinden kaçtığım gibi kaçıyor olabilir. Bu arada, sıradaki her arabanın bir başka arabayı cinayet amacıyla izlemekte olduğunu ve ansızın kent merkezinin bir savaş meydanına dönüşebileceğini ya da bir katliama sahne olabileceğini düşünebilirim. Böyle bir şey gerçek olsun olmasın, çevremdeki otomobillerin tutumu şimdiki tutumlarından farklı olmaz, onun için varsayımımda ısrar edebilir ve gelişigüzel iki arabanın değişik anlarda durumlarını inceleyebilir, birini takip edilen öbürünü takip eden olarak düşünebilirim. Ayrıca bu, bekleme sırasında oyalanmaya yarayacak bir oyundur: Sıradaki her yer değişikliğini varsayımsal bir takip olayı olarak yorumlamak yeterlidir. Örneğin şimdi, aradaki otomobillerden biri sola geçmek için sinyal veriyor, çünkü parkta boş bir yer buldu, ben yalnızca takipçimle aramdaki mesafenin azaldığına endişeleneceğime, rahatlıkla başka bir takibe ait bir manevranın, çevremdeki sayısız takip edilen ya da takip edenler arasından birinin bir hareketi-

nin söz konusu olduğunu düşünebilirim ve böylece şimdiye kadar yalnız kendi korkuma gömülmüş öznel olarak yaşadığım durum, hepimizin ait olduğu genel sisteme yayılıp dışıma yansır.

Aradan bir otomobil ilk kez çıkmıyor; bir yandaki park yeri, diğer yandaki birazcık daha hızlı ilerleyen sağ şerit arkamdaki otomobillere çok çekici geliyor. Ben düşüncelerimi izlemeye devam ederken, çevremi saran göreceli alanda çeşitli değişiklikler oldu: Bir ara takipçim de sağ şeride geçti ve kuyruktaki bir ilerlemeden yararlanıp orta şeritteki birkaç otomobili solladı; onun için ben de sağ şeride geçtim; o orta şeride geri döndü, ben de orta şeride döndüm, ama bir otomobil geride kaldım, o ise üç otomobil öne geçti. Bütün bunlar daha önce olsaydı bana çok sıkıntı verirdi, ama artık bütün bunlar özelliklerini saptamaya çalıştığım genel kovalamaca sisteminin dikkate değer yanları olarak beni ilgilendiriyor.

İyi düşünecek olursam, bütün otomobiller takip işine karıştıysa, takip özelliğinin değiş tokuş edilebilir olması gerekir; yani takip eden kim olursa olsun takip edilen, takip edilen kim olursa olsun takip eden olabilir. Böylece otomobiller arasında bir ilişkiler bağdaşıklığı ve simetrisi gerçekleşir; belirlenmesi güç olan tek öğe, her takip zincirindeki o takip edilen-takipçi mesafesidir. Nitekim bu mesafe yirmi ya da kırk araçlık olabilir ya da hiç olmayabilir, şu anda –dikiz aynasından gördüğüme göre– bana öyle oldu: Şu an takipçim hemen arkama geçti.

Kendimi yenilmiş olarak görebilir ve yaşayacak ancak birkaç dakikam olduğunu kabul edebilirim, ama belki varsayımımı geliştirerek kurtarıcı bir çözüm bulabilirim. Örneğin beni takip eden otomobilin arkasında bir takipçi otomobiller zinciri bulunduğunu varsayalım: Takipçim ateş etmeden tam bir saniye önce, takipçimin takipçisi onu yakalayıp öldürebilir, böylece benim de hayatımı kurtarır. Ama bu gerçekleşmeden iki saniye önce takipçimin takipçisi, kendi takipçisi tarafından yakalanıp öldürülürse, benim takipçim kurtulur ve önünde beni öldürmek için engel kalmaz. Kusursuz bir takip düzeni basit bir işlevler zincirine dayanmalıdır: Her takipçi, kendi önündeki takipçinin kurbanına ateş etmesini engellemekle görevlidir, bu

görevi yerine getirmek için de yalnızca tek çaresi vardır, o da ateş etmektir. Sorun, zincirin hangi halkada kopacağını bilmektedir, çünkü bir takipçinin başka bir takipçiyi vurabildiği noktadan hareket edersek, sonra gelen takipçinin, çoktan olup bitmiş o cinayete engel olması gerekmez, bu nedenle ateş etmekten vazgeçecektir ve ondan sonra gelen takipçinin de ateş etmesi için bir nedeni olmayacaktır, çünkü ortada engel olunması gereken cinayet kalmamıştır, böylece zincir boyunca ne takip edilen ne de takip eden olacaktır.

Ama arkamda bir takip zincirinin olduğunu kabul edersek, benim aracılığımla kuyruğun önümde kalan bölümünde de bu zincirin devam ettiğini söyleyebilirim. Şimdi yeşil yandı, ben muhtemelen bu seferki geçiş sırasında kavşağa ulaşacağım ve yazgım orada belli olacak; belirleyici unsurun arkamda değil, ama önümdekilerle ilişkimde olduğunu fark ediyorum. Yani önemli olan tek seçenek şu ikisinden biri: Takip edilen olma durumum eşit olmayan koşullarda (nitekim takipçim silahlı, ben silahsızım) kalıcı mı, yoksa ben de bir takipçi miyim? Sorun iyi incelendiğinde ortaya çıkan varsayımlardan biri şu: Diyelim ki, bana bir insanı öldürme görevi verildi ve hiçbir nedenle başka hiç kimseye karşı silah kullanmamam söylendi. Bu durumda ben yalnızca kurbanıma karşı silahlı, öbür bütün insanlara karşı silahsız olurum.

Bu varsayımın gerçeğe karşılık verip vermediğini bilmek için, elimi uzatmam yeterli: Otomobilimin torpido gözünde bir silah varsa, bu demektir ki ben de bir takipçiyim. Bunun doğru olup olmadığını anlamak için yeterli zamanım var: Yeşil ışıktan yararlanamadım, çünkü önümdeki otomobil enlemesine akış tarafından durduruldu ve şimdi yeniden kırmızı yandı. Dikey akış yeniden başladı; önümdeki otomobil, trafik ışığını aştığından kötü bir durumda bulunuyor; sürücüsü geri gelmek için arkasını dönüyor ve beni görüyor, dehşete düşmüş bir hali var. O, yakalamak için bütün kentte peşinde dolaştığım ve bu çok yavaş ilerleyen kuyrukta sabırla izlediğim düşman. Susturuculu tabancayı tutan sağ elimi vitese koyuyorum. Dikiz aynasından bana doğru nişan almakta olan takipçimi görüyorum.

Yeşil yanıyor, gürültüyle motoru çalıştırıp vitesi takıyorum, direksiyonu sola kırıyorum ve aynı anda sağ pencereyi açıp ateş ediyorum. Takip ettiğim adam direksiyona doğru eğiliyor. Beni takip eden adam artık gereksiz olan silahını indiriyor. Enine kesen yola girdim bile. Kesinlikle hiçbir şey değişmedi: Kuyruk düzensiz kısa aralıklarla hareket ediyor, hareket halindeki otomobillerin genel sisteminin tutsağı olmayı sürdürüyorum, kimlerin takipçi, kimlerin takip edilen olduğu belli değil.

Gece Sürücüsü

Kentten çıkar çıkmaz havanın kararmış olduğunu fark ediyorum. Farları yakıyorum. Üç şeritli bir otoyolda A'dan B'ye gidiyorum, ortadaki şerit, iki yönde giden otomobillerin birbirlerini sollamaları için kullanılıyor. Gece, araba kullanmak için, gözler de içindeki bir aygıtı devre dışı bırakıp bir başkasını açmalıdır, çünkü akşam manzarasının solan gölge ve renkleri arasında, karşıdan gelen ya da önde giden, uzaktaki otomobillerin küçük lekelerini ayırt etmek için çabalamak zorunda değildir artık, ama daha dikkatli ve rahat, farklı bir okuma gerektiren bir çeşit kara tahtayı denetlemek durumundadır, karanlık, tablonun dikkati dağıtabilecek bütün ayrıntılarını siler ve yalnızca gerekli unsurları, asfaltın üzerindeki beyaz çizgileri, farların sarı ışığını ve küçük kırmızı noktaları ortaya çıkarır. Bu, kendiliğinden ortaya çıkan bir süreçtir; bu akşam bunları düşünmemin nedeni, oyalanmamı sağlayan dış olanakların artık azalmış olması ve iç olanakların üstünlük kazanması, düşüncelerim yok edemediğim bir seçenek ve kuşkular alanında kendi kendilerine koşuyorlar, kısacası kendimi araba kullanmaya vermek için özel bir çaba göstermem gerekiyor.

Y ile telefonda kavga ettikten sonra aniden otomobilime bindim. Ben A'da oturuyorum, Y, B'de oturuyor. Bu akşam ona gitmeyi düşünmüyordum. Ama günlük telefon görüşmemizde birbirimize çok kötü şeyler söyledik; sonunda, kızıp, Y'ye ilişkimizi bitirmek istediğimi söyledim; Y bunun onu ilgilendirmediğini, hemen Z'ye, rakibime telefon edeceğini söyledi. Bu nok-

tada birimiz –o mu ben mi, anımsamıyorum– telefonu kapattı. Daha bir dakika geçmemişti ki, kavgamızın nedeninin, getireceği sonuçlara oranla, önemsiz olduğunu anladım. Y'ye yeniden telefon etmek yanlış olacaktı; sorunu çözmek için tek çare B'ye gidip Y ile yüz yüze konuşmaktı. İşte onun için günün her saatinde ve bütün mevsimlerde yüzlerce kez katettiğim bu otoyoldayım ama bana şimdiye kadar hiç böyle uzun gelmemişti.

Daha açık söylemem gerekirse, yer ve zaman kavramını yitirmiş gibiyim: Farlardan yansıyan koni biçimindeki ışıklar yerlerin dış çizgilerini belirsizliğe gömüyor; işaret levhalarındaki ve kontrol tablosundaki kilometre rakamları benim için hiçbir şey ifade etmiyor ve Y'nin şu anda ne yaptığı, neler düşündüğü gibi sorularıma ivedilikle aradığım yanıtları vermiyor. Gerçekten Z'yi aramaya niyetli miydi, yoksa öfkeyle, öylesine, bir tehdit olarak mı söylemişti? Peki, ya ciddi olarak söylemişse, telefon görüşmemizden hemen sonra mı aramıştır onu acaba, yoksa karar vermek için kızgınlığının geçmesini bekleyip biraz düşünmek mi istemiştir? Z benim gibi A'da oturuyor; Y'yi yıllardır karşılıksız seviyor; eğer Y telefon edip onu çağırdıysa, B'ye doğru çoktan yola çıkmıştır bile; o zaman, o da bu otoyolda gidiyor olmalı; beni sollayan ve benim solladığım her otomobil onun olabilir. Bunu kesin olarak bilmek güç: Benim gittiğim yöne doğru giden otomobiller, önüme geçtiklerinde iki kırmızı ışık, dikiz aynasından bakıp da arkamda beni izlediklerini gördüğümde iki sarı göz oluyor. Sollama ânında ancak ne tip bir otomobil olduğunu ve içinde kaç kişi olduğunu seçebilirim, ama içinde yalnız sürücü bulunan araçlar çoğunlukta ve bildiğim kadarıyla da model olarak Z'nin otomobili öyle kolaylıkla fark edilebilecek bir otomobil değil.

Bütün bunlar yetmezmiş gibi yağmur da yağmaya başladı. Görüş alanı, sileceklerin temizlediği yarım daireye dönüştü, geri kalan her şey çizikli ya da donuk karanlıktan ibaret, dışarıdan bana ulaşan haberler, yalnızca bir yağmur kasırgasında biçimleri bozulmuş sarı ve kırmızı ışıltılar. Z'ye yapabileceğim tek şey, onu geçmeye çalışmak ve onun beni geçmesine izin vermemek, hangi arabada olursa olsun, ama olup olmadığını ve hangisinde olduğunu asla bilemeyeceğim. A yönüne giden

bütün araçları aynı derecede düşman olarak görüyorum: Benimkinden daha hızlı giden ve yol istemek için dikiz aynama harıl harıl sinyal veren her otomobil içimde şiddetli bir kıskançlık doğmasına neden oluyor; ve bir rakibin arka lambalarıyla aramdaki mesafenin azaldığını her görüşümde, Y'ye ondan önce ulaşabilmek için, bir zafer coşkusuyla kendimi orta şeride atıyorum.

Birkaç dakikalık üstünlük yeter bana: Y, ona ne kadar çabuk ulaştığımı görerek kavganın nedenlerini hemen unutacak ve her şey eskisi gibi olacak; Z geldiğinde yalnızca ikimizin arasındaki bir tür oyun için çağrıldığını anlayacak; kendini davetsiz bir misafir gibi hissedecek. Hatta, belki de Y şu anda çoktan söylediklerine pişman olmuş ve bana telefon etmiştir, belki o da bana gelmenin en iyisi olacağını düşünüp direksiyonun başına geçmiştir, o zaman bu otoyolda ters yönde gidiyor olmalı.

Şimdi benimle aynı yöne gitmekte olan otomobillere dikkat etmeyi bırakıp karşı yönden gelen otomobillere bakmaya başladım, yalnızca görüş alanımın karanlığını dağıtıncaya kadar büyüyüp sonra birdenbire yitip arkamda kalan ve beraberinde bir tür denizaltı ışıltısı sürükleyen farların çift ışığını görüyorum. Y'nin otomobili çok yaygın bir model; benimki de öyle. Bu ışıklı görüntülerin her biri bana gelmekte olan Y olabilir, her birine karşı, sanki sır olarak kalmaya mahkûm bir mahremiyet için, kanımda kımıldayan bir şey hissediyorum, yalnızca bana yönelik sevgi mesajı, otoyolun telleri üzerinde giden öbür bütün mesajlara karışıyor, yine de bundan daha başka bir mesaj istemem ondan.

Y'ye doğru hızla giderken en çok yolun sonunda Y ile karşılaşmak istemediğimi fark ediyorum: Y'nin bana gelmesini istiyorum, gereksinim duyduğum yanıt bu, yani onun ona gitmekte olduğumu bilmesini istiyorum, ama aynı zamanda onun bana gelmekte olduğunu da bilmek istiyorum. Beni avutan tek düşünce, aynı zamanda bana en fazla acı veren bir düşünce: Y'nin şu anda A yönüne doğru gitmekte olduğu düşüncesi, o da B'ye doğru gitmekte olan bir aracın farlarını her görüşünde kendi kendine ona doğru gidenin ben olup olmadığımı soracak, benim olmamı isteyecek ve bundan asla emin olamayacak. Şimdi

zıt yönlere doğru gitmekte olan iki otomobil bir saniye için yan yana geldi, ani bir rüzgâr, yağmur damlalarını aydınlattı ve motorların gürültüsü ansızın esen rüzgârın sesine karıştı: Belki de bizdik yan yana gelen, daha doğrusu, bir anlamı var mı bilmem ama benim ben olduğum kesin de, öbürü belki oydu, yani olmasını istediğim o, bana onun olduğunu belirten bir işaretti, aslında bu işaret onu benim için tanınmaz kılıyor. Söylemek istediklerimizi anlatabilmek için ikimizin –benim ve onun– yapabileceği tek şey, otoyolda yolumuza devam etmek, ama gittiğimiz sürece bunları ne konuşabiliriz ne de duyabiliriz.

Hiç kuşkusuz, bir an önce ona ulaşmak için direksiyon başına geçtim; ama ilerledikçe, varış ânının yolculuğumun gerçek amacı olmadığını daha fazla anlıyorum. Bir kavuşma sahnesine özgü bir sürü önemsiz ayrıntıyı içerecek karşılaşmamız, karşıma çıkacak duygu, anlam ve anıların soluk ağı (odadaki filodendron, opalin lamba, küpeler) ve benim söyleyeceklerim –bunlardan bazıları kesinlikle yanlış ya da anlaşılmaz olacaktır,– onun söyleyecekleri –muhakkak biraz yersiz şeyler olacak ya da ne olursa olsun benim beklediğim şeyler olmayacaktır–, her hareketin ve sözcüğün beraberinde getirdiği öngörülemeyen sonuçlar, birbirimize söylemek istediklerimize, daha doğrusu birbirimizden duymak istediklerimize öyle bir gürültü karıştırabilir ki, telefonda zaten güç olan konuşma, daha da bozulup bir yığın kumun altında kalmış gibi duyulmaz hale gelebilir. İşte bu nedenle konuşmaya devam etmek yerine, söylenmesi gereken şeyleri saatte yüz kırk kilometre hızla giderken fırlatılan bir ışık konisine dönüştürme, kendimi de otoyolda hareket eden bir ışık konisine dönüştürme gereksinimi duydum, çünkü onun böyle bir sinyali alacağı ve ikincil titreşimlerin belirsiz düzensizliğinde kaybolmadan anlayacağı kesindir, nitekim ben de onun bana söylemek istediklerini duymak ve anlamak için, söyleyeceklerinin otoyolda saatte yüz on-yüz yirmi kilometre (göz kararıyla söylüyorum) hızla ilerlediğini gördüğüm bu ışık konisinden başka bir şey olmamasını (hatta onun bu ışık konisi olmasını istiyorum) diliyorum. Önemli olan, gereksiz her şeyi bir kenara bırakıp vazgeçilmez olanı iletmek, kişiliklerimizin, durumlarımızın ve yüz ifadelerimizin karmaşık-

lığını üzerimizden atıp farların taşıdıkları ve sakladıkları gölge kutusunda bırakarak, kendi kendimizi gerekli ve önemli iletişime, belli bir yönde hareket eden ışıklı sinyale dönüştürmektir. Benim sevdiğim Y, gerçekte hareket halindeki o pırıltılı ışık demeti, gerisi gizli kalabilir; onun sevebileceği ben, onun duygusal yaşamı olan o coşku alanına girme gücündeki ben ise, onun aşkı uğruna denediğim biraz riskli olan şu sollamada yanıp sönen park lambasıyım.

Yine de Z ile (Z'yi kesinlikle unutmadım) doğru ilişkiyi, benim için yalnızca beni takip eden ve yanıp sönen park lambası, uzun ışık olduğunda ya da benim takip ettiğim park lambaları olduğunda kurabilirim: Çünkü onun kişiliğini göz önüne almaya başlarsam –acınacak ama yadsınamayacak biçimde sevimsiz, ama kabul etmeliyim ki maruz görülebilecek haliyle– sıkıcı mutsuz aşk öyküsüyle, hep biraz kuşkulu davranış biçimiyle... neyse ne diyordum, işin nereye varacağı bilinmez. Ama her şey böyle devam ettiği sürece çok iyi: Z beni geçmeye çalışıyor ya da benim onu geçmeme izin veriyor (ama o mu bilmiyorum), Y pişman olmuş ve bana yeniden âşık halde bana doğru gaza basıyor (ama o mu bilmiyorum), ben kıskançlık ve korkuyla ona gidiyorum (ama bunu ne ona, ne de başkasına söyleyebilirim).

Tabii, otoyolda tek başına olsam, ne bu yöne ne de o yöne doğru giden otomobilleri görsem, o zaman her şey daha açık olur; ne Z'nin yerimi almak için hareket ettiğinden ne de Y'nin benimle barışmak için hareket ettiğinden kuşku duyarım, bunlar bilançoma kazanç ya da zarar olarak yazabileceğim veriler, ne de olsa kuşkuya yer bırakmıyorlar. Şu andaki belirsizlik durumumu olumsuz bir kesinlik durumuyla değiştirme olanağı verilse, kesinlikle bu değiş tokuşu geri çeviririm. Her kuşkuyu silmek için en ideal koşul, dünyanın bu yanında, yalnızca üç otomobilin bulunması olurdu: benimki, Y'ninki ve Z'ninki: O zaman benim gittiğim yöne doğru Z'ninkinden başka hiçbir otomobil gidemezdi ve ters yöne doğru giden tek otomobil elbette ki Y'ninki olurdu. Oysa, gecenin ve yağmurun, kime ait oldukları bilinmeyen ışıltılara dönüştürdüğü yüzlerce otomobil arasında, yalnızca hareketsiz duran ve uygun bir yerde bulu-

nan bir gözlemci bir otomobili öbüründen ayırt edebilir, ayrıca, belki içinde kimin olduğunu da seçebilir. Duyduğum çelişki şu: Bir mesaj almak istersem kendim mesaj olmaktan vazgeçmeliyim, ama Y'den almak istediğim mesajın –yani Y'nin kendisi mesaj oldu– yalnızca ben de mesaj olduğum zaman değeri var, öbür yandan ben olan mesajında yalnızca Y herhangi bir mesaj alıcı gibi onu almakla yetinmeyip benim ondan beklediğim o mesaj olması durumunda anlamı var.

Artık B'ye varmak, Y'nin evine gitmek, kavganın nedenlerini kafasında evirip çevirirken baş ağrısına tutulduğunu görmek bana hiçbir zevk vermez; bir de Z çıkagelirse pantomim o zaman kopar, bu da çekilmez; Z'nin gelmekten kaçındığını ya da Y'nin ona telefon etme tehdidini gerçekleştirmediğini öğrenirsem, aptal durumuna düştüğümü düşünürüm. Öte yandan, A'da kalsaydım ve Y gelip benden özür dileseydi, zor durumda kalırdım: Y'ye iyi gözle bakmaz, onun yapışkan ve zayıf bir kadın olduğunu düşünürdüm, aramızda bir şeyler değişirdi. Artık bizim kendi mesajlarımıza dönüştüğümüz bu durumdan başka bir durumu kabul edemez oldum. Ya Z? Z de bizim yazgımızdan kaçıp kurtulmamalı, o da kendi mesajına dönüşmeli; Z'yi kıskanıp Y'ye koşarsam ve Y pişman olup Z'den kaçmak için bana gelirse, bu arada Z evden çıkmayı aklına bile getirmediyse vay halimize...

Yarı yolda bir benzin istasyonu var. Duruyorum, kafeye koşup bir avuç jeton satın alıyorum, B'nin kodunu ve Y'nin numarasını çeviriyorum. Hiç kimse yanıt vermiyor. Sevinçle jetonları geri alıyorum: Y'nin sabredemeyip otomobiline atladığı ve A'ya doğru yola çıktığı açık. Yeniden otoyola döndüm, ama şimdi ters yöne doğru gidiyorum, ben de A'ya gidiyorum. Solladığım ya da beni sollayan bütün otomobiller Y olabilir. Yan şeritte ters yönde giden bütün otomobiller hayal kırıklığına uğrayan Z olabilir. Ama belki Y de bir benzin istasyonunda durup A'daki evime telefon etmiştir, beni evde bulamayınca da B'ye gelmekte olduğumu anlamıştır ve yön değiştirmiştir. Şimdi birbirimizden uzaklaşarak zıt yönlere gitmekteyiz ve solladığım ya da beni sollayan otomobil Z'ninki olabilir, o da yolun yarısında Y'ye telefon etmeyi denemiştir...

Her şey hâlâ belirsiz, ama artık bir iç huzuruna kavuştuğumu hissediyorum: Telefon numaralarımızı kontrol edebildiğimiz ve hiçbir yanıt alamadığımız sürece, üçümüz de bu beyaz çizgiler boyunca bir ileri bir geri gitmeye devam edeceğiz, koşumuzun tek yönlülüğünü tehdit eden duygu ve anlamlarla dolu çıkış ya da varış yerleri olmayacak, sonunda kişiliklerimizin, seslerimizin ve ruhsal durumlarımızın rahatsız edici yükünden kurtulacağız ve ışıklı işaretlere dönüşeceğiz, kendimizin ya da başkalarının varlığının söylediklerimize bulaştırdığı vızıltı olmaksızın söyledikleriyle özdeşleşmek isteyen için tek uygun yol budur.

Elbette ödenecek bedel yüksek ama bunu kabul etmeliyiz: Bu yoldan geçen birçok işaret arasından birbirimizi seçemeyeceğiz, her birimiz gizli kalmış ve çözülemeyen anlamıyla kalacak, çünkü buranın dışında bizi görebilecek ve anlayacak kimse yok.

Monte Cristo Kontu

1

Hücremden, uzun yıllardır hapis olduğum bu If Şatosu'nun neye benzediği hakkında az şey söyleyebilirim. Demir parmaklıklı pencere, duvarın içinden geçen bir tünelin sonunda: Buradan hiçbir şey görmek mümkün değil; gökyüzünün aşağı yukarı yoğun ışıltısından yaklaşık olarak saatleri ve mevsimleri biliyorum; ama aşağıda bir deniz mi, yoksa surlar mı, yoksa kalenin iç avlularından biri mi var bilemiyorum. Tünel huni biçiminde daralıyor; pencerenin yanına gitmek için oraya, dibe kadar yerde sürünerek ilerlemem gerekiyor, bu da benim gibi kurtçuğa dönüşmüş bir insan için bile imkânsız. Çıkış yeri belki göründüğünden daha uzakta: Uzaklıkların hesabı huni biçimli perspektif ve ışık karşıtlığı yüzünden zor.

Duvarlar o kadar kalın ki, içinde başka hücreler, merdivenler, muhafızlar ve baruthaneler olabilir; ya da kalenin her yeri yalnızca duvar olabilir, kalın ve sert bir duvar, ortasında da canlı canlı gömülmüş bir adam. İçeriye tıkılmış birinin kurduğu hayaller biri öbürünü gereksiz kılmadan birbirini izliyor: Hücre, mazgal, gardiyanın çorba ve ekmekle günde iki kez geçtiği koridorlar, süngerimsi bir katılığa sahip bir kayadaki ince gözeneklerden başka bir şey olmayabilir.

Özellikle fırtınalı gecelerde denizin vurduğu duyuluyor: Bazen dalgalar sanki burada, kulağımı dayadığım duvarda kırılıyor; bazen aşağıda, temeldeki kayalara vuruyor gibi geliyor,

o zaman hücremin en yüksek kulenin tepesinde olduğunu düşünüyorum, gürleme hapishaneye yayılıyor, o da bir midyenin içindeymiş gibi tutsak kalıyor.

Kulağımı uzatıyorum: Sesler çevremde değişen tel tel biçimler, alanlar olduğunu söylüyor. Gardiyanların ayak seslerinden koridor ağını, dönemeçleri, açıklıkları çözmeye çalışıyorum, düz hatların her hücrenin eşiğinde tencerelerin sürtünmesiyle ve sürgülerin gıcırtısıyla kesildiğini hissediyorum: Yalnızca zaman içinde birbirini izleyen şeyleri belirleyebiliyorum, ama yerleri saptayamıyorum. Gece sesler daha net geliyor, ama yer ve mesafeleri belirlemek için yetersiz: Bir yerlerde bir fare kemiriyor, bir hasta inliyor, bir yük gemisi sireni Marsilya Koyu'na girdiğini bildiriyor ve Abate Faria'nın küreği bu taşlar arasında yol kazmaya devam ediyor.

Abate Faria'nın firarı kaç kere denediğini bilmiyorum: Her keresinde taşları sökerek, çimento bağlantıları kazıyarak, kayayı ilkel sivri aletlerle delerek aylarca çalışıyor; ama tam son kazma darbesiyle önüne kayalar çıkacak sanırken, bir de bakıyor ki yola çıktığı hücreden daha iç tarafta kalan bir hücreye varmış. Yeraltı yollarında küçük bir yanlış, hafif bir eğimin göz önüne alınmaması insanın rotasını şaşırmasına ve kalenin derinliklerinde kaybolmasına yeter. O her boşa çıkan girişimin sonunda hücresinin duvarlarını süslediği resim ve formülleri düzeltmeye başlar; şans aletleri deposunu yeniden düzenler ve yeniden kazmaya başlar.

2

Firar etmeyi ben de çok düşündüm ve düşünmeye devam ediyorum; hatta kalenin topografisi, dış burca ulaşabileceğim ve oradan denize atlayabileceğim en kısa ve güvenilir yol üzerine çok tahminlerde bulundum, ama artık tahminlerimle, deneyimlerime dayanan veriler arasında ayrım yapamıyorum. Bazen varsayımlarla kalenin öyle inandırıcı ve küçük bir hayalini gözlerimin önüne getirebiliyorum ki, düşüncelerimle rahat

rahat içinde gezinebiliyorum; gördüğüm ve duyduğum şeylerden elde ettiğim veriler karışık, yetersiz ve her zaman çelişkili.

Tutsaklığımın ilk zamanlarında, çaresiz ve isyankâr davranışlarım henüz bu hücrede çürümeme neden olmamışken, hapishane yaşamının gerektirdiği işler yüzünden If Şatosu'nun merdivenlerinden ve burçlarından çok inip çıktım, avlularından ve gizli kapılarından çok geçtim; ama artık belleğimde koruduğum, varsayımlarımda bozup tekrar dizdiğim görüntülerden hiçbirini yan yana getiremiyorum, hiçbiri kalenin şeklini çıkarmama ve hangi noktada bulunduğumu anlamama yardımcı olmuyor. O zamanlar kafamda o kadar çok düşünce vardı ki –ben Edmond Dantès, yoksul ama dürüst denizci, nasıl da adaletin katılığına çatıp aniden özgürlüğümü yitirmiştim–, yerlerin düzenine dikkat edecek durumda değildim.

Marsilya Körfezi'ni ve adacıklarını daha çocukken tanıdım; kısa denizci yaşamımın bütün gemi yolculuklarında gidiş ve dönüşler hep bu fona sahipti; ama gemiciler kara If Kalesi'ni her görüşlerinde bakışlarını korkuyla ânında kaçırırlar. Böylece, bir jandarma kayığıyla zincire vurulmuş olarak buraya getirildiğimde, ufukta bu sarp kaya ve surlar belirdiğinde, yazgımı anlayıp başımı öne eğdim. Kayığın hangi iskeleye yanaştığını, hangi merdivenlerden çıkardıklarını, hangi kapının arkamdan kapandığını görmedim ya da anımsamıyorum.

Şimdi, yıllar sonra, hapsime neden olan iğrençlikler ve uğursuzluklar zinciri üzerine kafa patlatmayı bıraktım ve bir şeyi anladım: Tutsaklık durumundan kurtulmanın tek yolu hapishanenin nasıl yapılmış olduğunu anlamaktır.

Faria'ya öykünme gereksinimi duymuyorum, çünkü birilerinin bir çıkış yolu aradığını bilmek bu yolun olduğu ya da en azından onu aramanın boşa olmayacağı konusunda ikna olmama yetiyor. Böylece, sürekli bir yerleri kazan Faria'nın gürültüsü, düşüncelerimi hep bir nokta üzerinde toplayabilmem için gerekli bir etken oldu. Faria yalnızca kaçmayı deneyen biri değil benim için, onun aynı zamanda projemin bir parçası olduğunu hissediyorum; onun açacağı bir kurtuluş yolu umduğum-

dan değil –o kadar çok yanıldı ki artık önsezisine güvenim kalmadı–, bulunduğum yerle ilgili elimde bulunan bilgiler onun üst üste yanlışlarından kaynaklanıyor.

3

Surlar ve tonoz döşemeleri, Abate'nin kazmasıyla bütün yönlerde delinmiş durumda, ama güzergâhı bir yumak gibi kendi üzerine sarılıyor, her keresinde benim hücremden değişik bir çizgi izleyerek geçiyor. Uzun zamandır istikamet hissi kaybolmuş durumda: Faria artık ana yönleri, hatta başucunu ve ayakucunu bile tanıyamıyor. Bazen tavanın kazıldığını duyuyorum; sıva kırıntıları yağıyor, bir gedik açılıyor, içinden Faria'nın ters dönmüş kafası çıkıyor. Ona göre değil bana göre ters dönmüş, sürünerek tünelinden dışarı çıkıyor, hiçbir yeri bozulmadan başı öne eğik yürüyor: Ne beyaz saçları, ne küften yeşil olmuş sakalı, ne de çok zayıf ve güçsüz belini örten yırtık çuval kumaş bozuluyor. Bir sinek gibi tavan ve duvarlarda dolaşıp duruyor, kazmayı bir noktaya vuruyor, bir delik açılıyor, ortadan kayboluyor.

Bazen tam bir duvarın arkasında yitmişken, karşıki duvardan yeniden ortaya çıkıveriyor: Daha bir yerden topuğunu yeni çekmişken karşıdan sakalı çıkıyor. Onu son gördüğüm günün üzerinden sanki yıllar geçmiş gibi, daha yorgun, zayıf, yaşlanmış olarak yeniden görünüyor.

Bazen de tünele ancak dalmışken sanki büyük bir hapşırmaya hazırlanan biri gibi soluğunu içine çektiğini duyuyorum: Kalenin dolambaçlı yolları soğuk ve nemli, ama hapşırık sesi bir türlü gelmiyor. Bekliyorum: Bir hafta, bir ay, bir yıl bekliyorum, Faria bir daha gelmiyor; öldüğüne inanıyorum. Aniden karşımdaki duvar deprem oluyormuş gibi titriyor, yıkılan yerden Faria hapşırarak beliriyor.

Aramızda hep az söz geçiyor ya da başladığımızı anımsamadığımız konuşmalara devam ediyoruz. Faria'nın izlediği yanlış güzergâhlarda, geçtiği birçok hücre arasından birini di-

ğerinden ayırmakta güçlük çektiğini anladım. Her hücrede bir ot şilte, bir testi, bir oturak, ayakta durup dar bir ışık deliğinden gökyüzüne bakan bir adam vardır. Faria birden yeraltından beliriverince, tutsak ona döner: Yüzü aynı, sesi aynı, düşünceleri aynıdır. Adı aynıdır: Edmond Dantès. Kalenin öncelikli noktaları yoktur: Yer ve zaman içinde hep aynı biçim bileşimi kendini tekrar eder.

4

Her kaçış varsayımında Faria'yı başkahraman olarak hayal ediyorum. Onunla özdeşleşmek istediğim için değil: Faria, kafamda firarı gerçekçi bir ışıkta canlandırabilmem için önemli bir kişi, firarı bizzat yaşasam bunu yapamam: Şahsen düşlesem demek istiyorum. Artık bir köstebek gibi toprağı kazdığını duyduğum kişi, gerçek If Kalesi'nin surlarında gedikler açan gerçek Faria mı, yoksa varsayımsal bir kaleyle uğraşan bir Faria varsayımı mı bilmiyorum. Her ne ise sonuç aynı: Kazanan kale. Faria ile kale arasındaki maçlarda, yansızlığımı zorlayıp sanki ona karşı kaleyi tutar gibiyim... hayır, şimdi abarttım: Maç yalnızca benim kafamda değil, benden bağımsız bir biçimde, iki gerçek rakip arasında gerçekleşiyor; maçı, tedirginlik yaratmayan bir gösteri gibi, ilgisizlikle izlemek için çok büyük çaba harcıyorum.

Kaleyi ve Abate'yi tamamen eş uzaklıkta bir görüş açısından inceleyebilsem, yalnızca Faria'nın her defasında yaptığı yanlışları değil, düşmeye devam ettiği yöntem hatasını da belirleyebileceğim, bu hatayı doğru düzenleme sayesinde önleyebileceğim.

Faria şu biçimde ilerliyor: Bir güçlükle karşılaşıyor, bir çözüm arıyor, çözümü deniyor, yeni bir güçlükle karşılaşıyor, yeni bir çözüm planlıyor, vb. Ona göre, mümkün olan her yanlış ve tedbirsizlik ortadan kaldırıldığında firarın gerçekleşmemesi olanaksız: Önemli olan kusursuz bir firar planlayıp uygulamak.

Ben karşıt varsayımdan hareket ediyorum: Kaçması olanaksız kusursuz bir kale var; yalnızca kalenin planlamasında ya da yapımında bir yanlış yapılmışsa ya da bir ihmal varsa, firar mümkündür. Faria kaleyi zayıf noktalarını araştırarak parçalara ayırmaya devam ederken, ben çok zor aşılabilir engeller düşünerek onu yeniden kuruyorum.

Faria'nın ve benim kale hakkındaki düşüncelerimiz gün geçtikçe daha da farklılaşıyor. Faria basit bir biçimden hareket ederek onu tamamen içinden çıkılmaz hale getirdi, çünkü yol boyunca karşısına çıkan beklenmedik şeyleri hep onda çözmeye çalışıyor; ben bu öğelerin düzensizliğinden hareket ederek, her ayrı engelde bir engeller sisteminin izini görüyorum, her parçayı düzenli bir biçimde geliştiriyorum, bu biçimleri bir katı cismin –çok yüzlü ya da aşırı büyük çok yüzlü bir cismin– yüzleri gibi birleştiriyorum ve böylece kalenin biçimini küçülttükçe basitleştiriyorum, sonra da onu sayı oranında ya da bir cebir formülünde tanımlıyorum.

Ama böyle bir kaleyi düşünmek için, Abate'nin gübreli toprak yığınlarına, çelik cıvatalarına, lağım borularına, nöbetçi kulübelerine, kalın ana duvarların girintilerine karşı mücadelesini sürdürmesine, boşluğa düşmesine ihtiyacım var; çünkü düşüncelerdeki kaleyi sağlamlaştırmak için tek çare, gerçek kaleyi sürekli olarak denemektir.

5

Demek ki, her hücre yalnızca yüksek dik bir duvarın kalınlığıyla dışarıdan ayrılıyor, ama Faria kazdıkça hep arada bir başka hücre, bu hücrelerle dışarısı arasında da bir başka hücre olduğunu görüyor. Bundan çıkardığım görüntü şu: Bizim çevremizde gelişen bir kale var ve içinde geçirdiğimiz süre uzadıkça bizi dışarıdan o kadar uzaklaştırıyor. Abate kazdıkça kazıyor, ama duvarların kalınlığı artıyor, gözetleme kuleleri ve destekler çoğalıyor. Belki kalenin yayılmasından daha hızlı ilerlemeyi başarırsa, bir an gelecek, farkına varmadan kendini dışarıda bulacak. Hızlar arasındaki ilişkiyi değiştir-

mek gerekir, öyle ki kale, kasılarak Abate'yi bir top atışıyla dışarı atabilsin.

Ama kale zaman hızıyla büyürse, kaçmak için daha da hızlı olmak, zamanı aşmak gerekir. Dışarıya çıktığım an buraya girdiğim an olur: Sonunda denize döner bakarım; bir de ne göreyim? Jandarmalarla dolu bir kayık If'e yanaşmak üzere; ortasında da zincire vurulmuş Edmond Dantès var.

İşte yeniden kendimi firarın başkahramanı olarak hayal etmeye başladım ve hemen yalnızca geleceğimi değil geçmişimi de, anılarımı da tehlikeye attım. Suçsuz bir tutsak ve hapishanesi arasındaki ilişkide açık olmayan her şey düşünce ve kararlarıma gölge düşürüyor. Hapishane *benim* dışımla çevriliyse, o dış, ona her ulaşmada içime dönebilir: Dış geçmişten başka bir şey değildir, kaçmayı denemek boşunadır.

Hapishaneyi, ya bir dışı olmayan bir iç olarak düşünmeliyim –yani oradan çıkmaktan vazgeçmeliyim– ya da *benim* hapishanem olarak değil de, ne içte ne de dışta benimle hiçbir ilişkisi olmayan bir yer olarak düşünmeliyim, yani içten dışa giden bir yol araştırmalıyım, ama bu 'İç' ve 'Dış' benim duygularımda kazandıkları değerden farklı olabilir; 'Dış' yerine 'İç', 'İç' yerine 'Dış' diyebilirim.

6

Dışarıda geçmiş varsa, belki gelecek If Adası'nın en iç noktasında yoğunlaşmıştır, yani çıkış yolu içe doğru giden bir yoldur. Abate Faria'nın duvarları kapladığı şekillerde kenarları kesik, ok ve işaretlerle dolu iki harita birbirini izliyor: Biri If'in, öbürü bir hazinenin saklı olduğu Toscana takımadalarından birinin haritası olmalı: Monte Cristo Adası.

İşte bu hazineyi aramak için Abate Faria, firar etmek istiyor. Amacına ulaşabilmesi için, If Adası'nın haritasına kendisini içeriden dışarıya götürecek, Monte Cristo Adası'nın haritasına da dışarıdan en iç noktaya, yani hazinenin bulunduğu ma-

ğaraya götürecek bir çizgi çizmesi gerek. Çıkılmayan bir adayla girilmeyen bir ada arasında bir ilişki olmalı: Onun için Faria'nın hiyerogliflerinde iki harita birbirleriyle özdeşleşecek kadar çakışıyor.

Faria'nın şimdi açık denize atlamak için mi, yoksa altın dolu mağaraya girmek için mi kazdığını anlamak benim için güç. Her iki durumda da, iyi düşünülecek olursa, aynı varış noktasını amaçlıyor: mümkün olan şeylerin çok bol olduğu yer. Bazen bu bolluğu ışıldayan bir yeraltı mağarasında düşünüyorum, bazen yayılan bir patlama olarak görüyorum. Monte Cristo hazinesi ve If'ten kaçış aynı sürecin iki evresi, belki biri diğerinin ardından geliyor, belki de bir nabız atışındaki gibi düzenli olarak birbirini izliyor.

If-Monte Cristo'nun merkezini bulma arayışı, erişilmez çemberine doğru yürümekten daha güvenilir sonuçlar getirmiyor. Hangi noktada olursam olayım hiper çember her yöne doğru çevremde genişliyor. Merkezi, bulunduğum her yerde; daha derine gitmek kendime inmek demek. Kaz, kaz, aynı yolu yeniden geçmekten başka bir şey yapmıyorsun.

7

Faria, hazineyi ele geçirdiğinde, İmparator'u Elbe'den kurtarmak, ordusunun yeniden başına geçmek için ona yardım etmek istiyor... If-Monte Cristo Adası'nda kaçış-arayış planı, Napolyon'un sürgünde olduğu adada arayış-kaçış planını da içermezse eksik kalır. Faria kazıyor, bir kere daha Edmond Dantès'in hücresine giriyor, her zamanki gibi ışık deliğinden gökyüzüne bakan tutsağı arkadan görüyor; tutsak, kazmanın sesini duyunca dönüyor: Napolyon Bonapart bu. Faria ve Dantès-Napolyon birlikte kalede bir tünel kazıyorlar. If-Monte Cristo-Elbe haritası öyle çizilmiş ki, belli bir derece kaydırınca Sant'Elena'nın haritası elde ediliyor: Kaçış, dönüşü olmayan bir sürgüne dönüşüyor.

Hem Faria, hem de Edmond Dantès'in hapsedilmeleriyle ilgili karmaşık nedenler, değişik açılardan, Napolyon olayının

rastlantılarıyla bağlantılıdır. If-Monte Cristo'nun o varsayımsal geometrik biçimi bazı noktalarıyla Elbe-Sant'Elena adlı başka bir biçimle çakışıyor. Geçmiş ve geleceğin bazı noktalarında Napolyon'un öyküsü biz zavallı kürek mahkûmlarının öyküsüne karışıyor, bazı noktalar da var ki, ben ve Faria, İmparatorluğun muhtemel bir intikam alma hareketine etki edebiliriz ya da edebilirdik.

Bu kesişmeler, tahminde bulunmayı daha da güçleştiriyor; öyle noktalar var ki, birimizin izlediği yol ikiye ayrılıyor, dallanıyor, yelpaze gibi açılıyor, her dal başka çizgilerden gelen dallarla karşılaşabiliyor. Köşeli bir yoldan Faria kazarak geçiyor, birkaç saniye farkla Fransa'yı yeniden fetheden İmparatorluk ordusunun arabaları ve toplarıyla karşılaşmıyor.

Karanlıkta ilerliyoruz; yalnızca izlediğimiz yolların kendi içlerine doğru kıvrılmaları başkalarının güzergâhlarında bir şeylerin değiştiği konusunda bizi uyarıyor. Wellington ordusunun izlediği yolun Napolyon'un güzergâhıyla karşılaşacağı noktanın adı Waterloo olsun; iki yol karşılaşırsa, o noktanın ötesindeki hatlar dikkate alınmaz; Faria'nın tünelini kazdığı haritada köşenin Waterloo'ya yansıması onu geri dönmek zorunda bırakıyor.

8

Varsayımsal birçok hat arasındaki kesişmeler, bir roman yazarının masasındaki bir el yazmasının sayfaları gibi sıralanan bir dizi planı oluşturuyor. Yayıncısına en kısa zamanda *Monte Cristo Kontu* adlı, on iki ciltlik bir romanı teslim etmek zorunda olan yazara Alexandre Dumas adını verelim. Çalışması şu şekilde gerçekleşir: İki yardımcı (Auguste Maquet ve P. A. Fiorentino) her noktadan kollara ayrılan değişik seçenekleri teker teker geliştirir ve Dumas'ya çok büyük bir romanın, mümkün olan bütün değişik biçimleriyle konusunu verir; Dumas seçer, eler, keser, yapıştırır, ortasından böler; bir çözüm geçerli nedenlerle öncelik kazanıyorsa, ama romanına katmak istediği bir olayı içermiyorsa, birbirine aykırı parçaları bir araya getirmeye çalı-

şır, geçici bağlarla birleştirir, uyuşmayan gelecek parçaları arasında görünüşte bir devamlılık sağlamaya çabalar. Son sonuç basımevine teslim edilecek *Monte Cristo Kontu* adlı romandır.

Faria ile benim hapishane duvarlarına çizdiğimiz diyagramlar, Dumas'nın seçilen değişikliklerin düzenini saptamak için dosyalara çizdiklerine benziyor. Bir tomar kâğıt baskıya alınabilir: İçinde gençliğimin Marsilyası var; sıkışık yazılmış satırları izlerken limanın iskelelerinde ilerleyebilirim, sabah güneşinde Rue de la Canebière'e çıkabilirim, tepede kurulmuş Katalonyalıların köyüne ulaşabilirim, Mercedes'i görebilirim... Bir tomar kâğıt da son düzeltmeleri bekliyor: Dumas hâlâ If Şatosu'nda tutsaklık bölümlerini belirliyor; Faria ve ben onun içinde, karmakarışık düzeltmeler arasında, üstümüz başımız mürekkep olmuş debeleniyoruz... Masanın kenarlarında iki yardımcının yöntemli bir biçimde derlediği öykünün devam önerileri birikiyor. Bu önerilerden birinde, Dantès hapishaneden kaçıyor, Faria'nın hazinesini buluyor, ifadesiz solgun yüzlü *Monte Cristo Kontu* oluyor, dinmez arzusunu ve sonsuz zenginliğini intikama adıyor; ve kurnaz Villefort, açgözlü Danglars, kaba Caderousse alçaklıklarının cezasını ödüyorlar; tıpkı yıllarca bu surlar arasında öfkeyle kurduğum hayallerde, intikam hırsıyla yandığım zamanlarda öngördüğüm gibi.

Bunun yanında, masada başka gelecek taslakları da var. Faria duvarda bir delik açıyor, Alexandre Dumas'nın çalışma odasına giriyor, geçmiş, günümüz, gelecek serisine tarafsız ve tutkusuz bir bakış fırlatıyor – ben onun gibi davranamam, kendimi şefkatle yeni kaptanlığa getirilen genç Dantès'te, acıyan kürek mahkûmu Dantès'te, büyüklük coşkusuyla Paris'in en asil ortamlarına görkemli girişini yapan *Monte Cristo Kontu*'nda görürdüm; şaşkınlıkla onların yerine geçer, ama onlara alışamazdım. Bir oradan bir buradan kâğıt alıyor, kıllı uzun kollarını bir maymun gibi oynatıyor, firar bölümünü arıyor, o sayfa olmayınca romanın kalenin dışında sürecek olan her çeşit devamı da imkânsız oluyor. Aynı merkezli If-Monte Cristo-Dumas'nın kalesinde; biz tutsaklar, hazine ve değişik biçimleriyle ve bu biçimlerin milyarlarca ama sonlu sayıda birleşimiyle büyük roman *Monte Cristo Kontu* var. Birçok sayfa arasından bir

tanesini Faria çok seviyor ve aramaktan yılmıyor; beni elenen sayfalar yığınını göz önüne alınmayan çözümleri görmek ilgilendiriyor, çoktan bir küme, bir duvar oluşturdular bile...

Öyküyü uzatmaya yarayan ekler, mümkün olsun ya da olmasın, tek tek sıralanarak, Dumas'nın Monte Cristo'sunun zikzak çizgisi elde ediliyor; öykünün devamını engelleyen durumları birleştirerek olumsuz işaretli bir romanın, eksi işaretli bir Monte Cristo'nun sarmal eğrisi çiziliyor. Bir sarmal kendi üzerinde, içe ya da dışa doğru dönebilir: Kendi içinde döne döne sıkışırsa, öykü gelişimi imkânsız bir biçimde kapanır; genişleyen dolambaçlarda gerçekleşirse, her dönmede Monte Cristo'nun bir bölümünü artı işaretle içine alır ve sonunda Dumas'nın baskıya vereceği romanla çakışır ya da belki uğurlu fırsatların zenginliği konusunda onu aşar. İki kitap arasındaki kesin farklılık –aynı olsalar da birini gerçek, ötekini sahte olarak tanımlamayı sağlıyor– yöntemde olacaktır. Bir kitap –ya da bir firar– planlamak için ilk bilinmesi gereken şey, neyin eleneceğidir.

9

Böylece kaleyle hesaplaşmayı sürdürüyoruz, Faria duvarların zayıf noktalarını araştırmaya ve yeni sağlam noktalarıyla mücadele etmeye, ben de kale-varsayım planıma eklenecek yeni duvar güzergâhları tahmin etmek amacıyla, onun boşa çıkan girişimleri üzerine düşünmeye devam ediyorum.

İçinden düşünceyle kaçması mümkün olmayan bir kale inşa edebilirsem, bu düşünülen kale gerçeğiyle aynı olacak –bu durumda buradan asla kaçamayacağımız kesindir; ama hiç olmazsa başka bir yerde olamayacağı için burada olduğunu bilen birinin iç huzuruna kavuşmuş olacağız– ya da kaçışın burada olduğundan daha zor olduğu bir kale olacak, o zaman da burada bir kaçış olanağı olduğuna ilişkin bir işaret olacak: Bu olanağı ele geçirmek içinse, düşünülen kalenin gerçek kaleyle çakışmadığı noktayı bulmak yetecek.

DİĞER KOZMOKOMİK ÖYKÜLER

Çeviren: Eren Yücesan Cendey

Mantarı Andıran Ay

Sir George Darwin'e göre Ay, Güneş'in yarattığı gelgit hareketinden etkilenerek Dünya'dan kopmuştur. Güneş, granit gibi hafif bir kayanın yüzeyine sıvıymışçasına etki ederek onun bir bölümünü kaldırmış ve gezegenimizden kopartmıştır. O zaman Dünya'yı bütünüyle kaplayan sular, Ay'ın kaçışıyla oluşan büyük çukur (yani Pasifik Okyanusu) tarafından yutulmuş; geride kalan ve ortaya çıkan granit kırılmış ve kıvrılarak anakaraları oluşturmuştur. Hayatın Yeryüzü'nde her halükârda gerçekleşecek olan evrimi, Ay olmasaydı başka türlü yaşanacaktı.

Evet, evet, şimdi siz söyleyince hatırladım! – *diye haykırdı yaşlı Qfwfq-*. Nasıl unuturum? Ay, denizin altından bir mantar gibi yükselmeye başladı: Ben sandalla tam o noktadan geçiyordum ve ansızın alttan bir şeyin beni ittiğini hissettim. "Ne oluyor? Ortalık kuruyuverdi!" diye bağırdım ama kendimi sandalımla beyaz bir kabartının tepesinde buluvermiştim çoktan; oltam havada, misinam sudan azade kalıvermiştim.

Şimdi anlatmak çok kolay ama sizi o zaman görmek isterdim, o olayları tahmin etmek hiç de kolay değildi! Elbette o zaman da geleceğin getireceği tehlikelere karşı tetikte olanlar vardı ve şimdi onların bazı şeyleri anlamış olduklarını söyleyebilirim ama Ay konusunda bu kesinlikle yaşanmadı; hayır bu herkes için bir sürpriz oldu ama kara parçalarının su yüzüne çıkacağı tahmin ediliyordu. Gelgit Hareketleri Gözlemevi'nden

Müfettiş Oo bu konu üzerine pek çok konferans verdi, ama kimse ona kulak asmadı. Bu bir bakıma onun şansı oldu, çünkü sonra büyük bir hesap hatası yaptı ve bunu bizzat kendisi ödemek zorunda kaldı.

O dönemde yerkürenin yüzeyi bütünüyle suyla kaplıydı, üste çıkan bir kara parçası yoktu. Dünyadaki her şey dümdüzdü; kabartı namına bir şeye rastlanmıyordu; deniz alçak ve tatlı bir suydu ve bizler küçük sandallarımıza binip dilbalığı avına çıkıyorduk.

Müfettiş Oó, Gözlemevi'nin hesaplarına dayanarak Dünya'nın büyük değişikliklere gebe olduğu sonucunu çıkarmıştı. Onun ileri sürdüğü kurama göre yerküremiz kısa bir zaman sonra biri kıtasal, bir okyanussal iki farklı yapıya sahip olacaktı. Kıtasal yapının üstünde dağlar, akarsular oluşacak, gösterişli bir bitki örtüsü bitecekti. Bizim gibi kıtalarda bulunanlar için sonsuz sayıda zenginlik olanağı ortaya çıkacak, okyanuslar kendi özel faunası dışında kalanlar için yaşanmaz bir yer haline gelecek, bizim kırılgan teknelerimiz ise korkunç fırtınalarla altüst olacaktı.

Ama bu kıyamet kokan senaryoları kim ciddiye alırdı ki? Bütün hayatımız kayda değer bir yanı olmayan suyun üstünde geçiyordu; başka türlüsünü hayal etmemiz bile olanaksızdı. Herkes teknesinin tepesindeydi; ben sabırla balıkçılık işimi sürdürüyordum; korsan Bm Bn sazlıkların arkasına gizlenip ördek çobanlarına pusu kuruyor, Flw adındaki kız çocuğu sandalının içinde zarifçe salınıyordu. Bu ayna misali dümdüz uzanımdan bir dalganın yükseleceğini, ama bunun su değil katı bir granit dalgası olacağını ve bizi beraberinde sürükleyeceğini kim söyleyebilirdi ki?

Neyse, biz her şeyi sırayla anlatalım. Kendini havada bulanların ilki ben oldum; sandalım bir anda kendini kupkuru bir ortamda buldu. Denizde ilerleyen arkadaşlarımın haykırışlarını duyuyordum: Hepsi birbirine sesleniyor, beni gösteriyor, benimle alay ediyordu; sözleri sanki bana başka bir dünyadan ulaşır gibiydi: Hey, Qfwfq'ya bakın, hah hah!

Tepesinde kaldığım kambur, olduğu yerde durmuyordu: Bir bilye gibi yuvarlanıyordu denizin içinde; hayır, hayır ken-

dimi iyi ifade edemedim: Bu bir yeraltı dalgasıydı; ilerledikçe kaya halıyı kaldırıyor ve sonra ilk noktasına düşecek şekilde bırakıyordu. İşin güzeli, bu katı dalganın tepesinde duran ve onun tarafından itilen ben, dalga yer değiştirdiği anda suya gömülmek yerine tepede dengede duruyordum ve onun ilerlemesiyle ilerliyordum; çevremde sürekli yeni balıkların kuruyakaldıklarını, yavaş yavaş ortaya çıkan beyazımsı ve sert yüzeyde çırpındıklarını görüyordum.

Ne mi düşündüm? Elbette Müfettiş Oo'nun kuramları gelmedi aklıma (ondan söz edildiğini belli belirsiz işitmiştim) ama şimdi yepyeni avlanma olanakları çıkmıştı: Elimi şöyle bir uzatmamla tekneyi dilbalıklarıyla doldurabiliyordum. Öteki teknelerden bana ulaşan hayret ve alay nidaları küfürlere ve tehditlere dönüştü. Balıkçılar bana hırsız, korsan gözüyle bakıyorlardı: Hepimizin sadece belirlediğimiz alanlarda balık avlamamız konusunda bir anlaşmaya varmıştık; başkasının alanına sızmak suç anlamına geliyordu. Ama şimdi kendiliğinden hareket eden bu kuru bölgeyi kim durdurabilirdi ki? Onların tekneleri bomboş dururken, benimkinin kendiliğinden balıkla dolması benim suçum değildi.

Görünen manzara şuydu: Genişleyerek su yüzeyini aşan granit kabarcık, fıkır fıkır oynayan dilbalıklarının oluşturduğu bir bulutla çevrilmişti; ben havada uçan balıkları yakalayıveriyordum, 'küçük kale'me baskına hazırlanan kıskanç arkadaşlarım peşime düşmek için çabalıyorlardı; akın akın üzerime gelmeye çalışanlarla aramdaki boşluk kimsenin aşamayacağı şekilde genişliyordu; günbatımı onların üzerine inmeye başlamıştı ve gecenin hepsini yavaş yavaş yutan karanlığına karşın benim bulunduğum noktada Güneş daimi bir öğle saati aydınlığı yaşatıyordu.

Taştan dalgaya oturan sadece balıklar değildi, onların çevresinde yüzen her şey karaya vuruyordu: Okçuları taşıyan tekneler oluşturduğu bir filo; yiyecek taşıyan altı düz tekneler; kralı, prensesleri ve maiyetlerini taşıyan sultan kayıkları da bunlara dahildi. İlerledikçe ufukta kazıklar üzerinde suda yükselen kentler görünüyordu; sonra bunlar bir anda kırık tahta parçacıklarına, samanlara ve tavuk gıdaklamalarına dönüşü-

yordu. Bunlar şimdiden olayın doğasıyla ilgili ipuçları veriyordu: Dünyayı kaplayan kırılgan nesnelerden oluşan yüzey hiçe sayılabilir, yerini gelip geçerken her canlıyı yutan hareketli bir çöle bırakabilirdi. Bu bile bizleri uyarmaya yetmeliydi; bizleri ve özellikle de Müfettiş'i! Ama yeniden söylüyorum, ben gelecek hakkında varsayımlarda bulunmuyordum. Bütün işim gücüm kendimi dengede tutmaya çalışmaktı, bu da derinliklerin sarsmakta olduğu daha geniş ve genel dengeyi kurmaya çalışmama yardım ediyordu.

Taş dalgasının paramparça ettiği her engel, pılı pırtının, araç gerecin, hükümdar taçlarının yağmur gibi üzerime yağmasına yol açıyordu. Benim yerimde namussuz bir kişi olsaydı (daha sonra örneği görüleceği üzere) her şeye el koymaya kalkışırdı. Oysa ben –siz beni tanırsınız– böyle bir şey yapmadım. Hatta tam tersi bir tutumla böylesine kolaylıkla topladığım dilbalıklarını yoksul balıkçılara atmaya başladım. Bunu övünmek için söylemiyorum: Yaşanmakta olanlara karşı çıkmak için elimden gelen tek şey hataları düzeltmek, kurbanlara bir el uzatmaktı. İlerlemekte olan dağın zirvesinden avaz avaz bağırıyordum: "Canını kurtaran kaçsın! Kaçın! Açılın!" Dalgalar geçtikten sonra da ayakta kalmayı başarabilsinler diye kollarımın uzanabildiği sallantılı kazıkları ayakta tutmaya çalışıyordum. Aşağıda çırpınan o terk edilmiş kazazedelere çarpışmalar ve yıkılmalarda elimin altına düşenleri dağıtıyordum. Bütün umudum; doruk noktasında benim bulunmamdan ötürü yeni bir dengenin oluşmasıydı. Taştan dalganın, bu uğursuzca ortaya çıkışının şerrini, canla başla gayret gösterdiğim iyiliklerimle beraber alıp götürmesi beni pek mutlu ederdi; aynı doğal olgunun iki zıt çehresi benim ve başkalarının iradesini silip süpürmeliydi.

Oysa hiçbir şeyi beceremiyordum: İnsanlar çığlıklarımın anlamını kavrayamıyorlar, kaçışmıyorlardı; kazıklar onlara dokunduğum an parçalanıyordu, dökülen nesneler suyu dalgalandırıyor, kargaşa artıyordu.

Elimden gelen tek yararlı iş; bir ördek sürüsünü korsan Bm Bn'nin avı olmaktan kurtarmak oldu. Olup bitenden habersiz bir çoban huzurlu sandalıyla sazlıklar arasından ilerliyordu ve onu yarıp geçecek mızrağın farkında değildi. Taştan dalganın

tepesinde, tam zamanında oraya vararak haydutun harekete geçmesini engelleyebildim. "Kış kış kışşş!" diye bağırmamla ördekler havalanarak canlarını kurtardılar. Ama tam üzerinde bulunduğum için korsan Bm Bn bana tutunuverdi: O andan sonra taş dalganın üstünde iki kişi oluverdik; kötülük ve o âna dek koruyabileceğimi umduğum iyilik arasındaki denge tamamen yok oldu.

Bm Bn'nin orada bulunmasının tek nedeni yeni korsanlıklar, avlar, kötülükler için fırsat yaratmaktı. Granit dalga habersiz ve umursamaz dünyayı yutmaya devam ediyordu; ne var ki şimdi üzerinde bu yok etmeyi kendi yararına çeviren bir zihin hüküm sürüyordu. Artık ortalığı altüst eden sadece yer sarsıntısı değil, aynı zamanda korsandı da. Birbirine pek benzeyen bu iki gücü durdurmak için ne yapabilirdim? Kaya ve haydut arasında kaldığımda kesinlikle kayanın tarafını tutuyor, gizemli bir biçimde onun müttefikim olduğunu düşünüyordum; ama cılız gücümü onunkine ekleyerek Bm Bn'nin şiddet ve yağma uygulamasını engelleyebilir miydim, bilmiyordum.

Henüz hiçbir değişiklik olmamıştı ki, Flw de dalganın üzerinde beliriverdi. Onun kaçırılışını tek bir parmağımı bile kımıldatamadan seyretmekle yetinmek zorunda kalmıştım, çünkü Bm Bn beni bir salam gibi sımsıkı bağlamıştı. Flw adındaki kız çocuğu minik kayığıyla nilüferler ve nergisler arasında geziniyordu: Bm Bn kemendini havaya fırlattı ve onu yakaladı; Flw nazik ve yumuşak başlı bir kız olduğundan bu canavarın tutsağı olmayı uysallıkla karşıladı.

Oysa ben bu duruma hiç katlanamıyordum ve bunu da dile getirdim: "Ben burada size ışık tutmak için bulunmuyorum Bm Bn. Beni çözün, çekip gideyim."

Bm Bn başını şöyle bir çevirdi. "Sen daha orada mısın?" dedi. "Senin olup olmaman benim için zerre kadar fark etmez. Haydi atla denize de boğul," diyerek iplerimi çözdü.

"Gidiyorum ama benden söz edildiğini daha çok işiteceksin," dedim ve Flw'ye dönerek "Bekle beni, gelip seni kurtaracağız," diye fısıldadım.

Suya dalmaya hazırlanıyordum ki ufukta uzun değneklerin tepesinde denizin içinde yürüyen birini fark ettim. Bizim

dalganın ilerlemesi onu korkutmadığı gibi bize doğru ilerlemeye başladı. Değnekleri paramparça olup uçtu, o ise granitin üstüne düştü.

"Doğru hesaplamışım," dedi. "İzin verirseniz, size kendimi tanıtayım: Ben, Gelgit Hareketleri Gözlemevi'nden Müfettiş Oo."

"Tam zamanında katıldınız bize Müfettiş; şimdi ne yapmam gerektiği konusunda bana bir fikir verebilirsiniz," dedim. "Burada koşulların aldığı hal yüzünden ben de tam gitmek üzereydim."

"Bu çok büyük bir hata olurdu," diye karşı çıkan Müfettiş "bunun nedenini size açıklayacağım," dedi.

Artık olaylarla da kanıtlanan kuramını anlatmaya başladı: Beklenen kıtaların oluşumu, şu anda üzerinde bulunduğumuz şişkinlikle başlamış bulunuyordu; önümüzde sonsuz olanaklar çağı açılıyordu. Ağzım açık dinliyordum bu söylenenleri: Olayın görünümü değişiyordu; bir yıkım ve felaket çekirdeği yerine şimdikinden binlerce kere daha gösterişli olacak bir dünya hayatının tomurcuğu üzerinde duruyordum.

Müfettiş gururlu bir edayla "Bu nedenle sizinle olmak istedim," diye bitirdi sözlerini.

Bm Bn, "Ben seni bırakırsam tabii," diyerek sırıttı.

Oo, "Arkadaş olacağımızdan eminim," açıklamasını yaptı. "Büyük tufanlarla karşı karşıya kalmak üzereyiz ve çalışmalarımla tahminlerim bizi onlarla başa çıkmak konusunda yeterli kılacaktır; hatta bu olayları kendi lehimize çevirebileceğiz."

"Umarım sadece bizim lehimize olmaz!" diye haykırdım. "Eğer bu söylediklerinizi doğruysa Müfettiş Bey, eğer bu büyük talih gelip bizi bulduysa, benzerlerimizi nasıl dışlayabiliriz? Karşımıza çıkan herkesi uyarmalı, onları buraya tırmanmaya ikna etmeliyiz."

Bm Bn, "Seni gidi ispinoz! Geldiğin çamura geri dönmek istemiyorsan kes sesini!" diyerek beni canevimden vurdu. "Burada ben ve benim izin verdiklerimin dışında kimse olamaz. Doğru demiyor muyum, Müfettiş Bey?"

Bu haydutun zorbalığına karşı bir dost bulabileceğim umuduyla Oo'ya döndüm: "Müfettiş Bey, siz herhalde çalışmaları-

nızı bencillik amacıyla yapmadınız! Bm Bn'nin olayları kendi çıkarları doğrultusunda kullanmasına izin vermeyeceksiniz değil mi?"

Müfettiş, omuzlarını silkti. "Aslına bakarsanız, sizin aranızdaki gerginliğe karışmak istemem: Ben gelmeden önce neler olup bittiği hakkında bir fikrim yok. Ben bir teknik adamım. Yanlış anlamadıysam, burada söz hakkı beyefendinindir." Bunu söylerken başıyla Bm Bn'yi gösterdi, "Ve ben hesaplarımın sonuçlarını bu nedenle ona açıklamak isterim..."

Bu sözler üzerine yaşadığım ve bana beklenmedik bir ihanet gibi görünen hayal kırıklığı aslında tam olarak Müfettiş'e ve onun tahminlerine yönelik değildi. Yükselen kıtaların üzerinde yaşanacak hayatı, ortaya çıkacak kayaların üzerine kurulacak kentleri, develerin ve atların ve arabaların ve kedilerin ve karavanların geçtiği yolları, altın ve gümüş madenlerini, sandal ağacı ormanlarını ve filleri ve piramitleri ve kuleleri ve saatleri ve paratonerleri ve tramvayları ve vinçleri, asansörleri, gökdelenleri, ulusal bayram günlerimizin eğlencelerini ve bayraklarını, tiyatro ve sinemaların cephelerinde her renkten ışıkla yazacak ilanları ve bunların gala gecelerinde birer inci gerdanlık gibi parlayışlarını anlattı. Hepimiz onu dinliyorduk; Flw'nin yüzünde büyülenmişçesine bir gülümseyiş vardı; Bm Bn'nin burun delikleri sahip olma hırsıyla genişlemişti; bendeyse bu masalsı kehanetler hiç umut uyandırmıyordu çünkü düşmanımın krallığının bir yinelenişinden başka bir şey gibi görünmüyordu; bu da bütün mucizelerin üzerine parlak, yapay ve adi bir cila sürmeye yetiyordu.

Ötekiler kendi tasarılarıyla meşgulken düşüncelerimi Flw'ye aktardım. "Bizim dilbalığı avladığımız yoksul balıkçılık günlerimiz daha iyiydi. Bm Bn'nin yarattığı tedirginlikle ödeyeceğimiz parıltı umurumda değil." Sonra da ona haydutla Müfettiş'i gelecek günler kıtasında terk ederek birlikte kaçmayı önerdim. "Bakalım, kendi başlarına kaldıklarında ne yapabilecekler..."

Onu ikna edebildim mi? Söylediğim gibi, Flw uysal, bir kelebek kanadı kadar yumuşak bir varlıktı. Müfettiş'in gelecekle ilgili öngörüleri onu büyülüyordu, ama Bm Bn'nin kabalıkları

canından bezdiriyordu. Hayduta duyduğu hıncını körüklemekte zorlanmadım; benimle gelmeyi kabul etti.

Granit kabartı belli ki Dünya'nın en derin noktaları tarafından dışarıya itiliyordu; bütün gücüyle Güneş'e doğru uzanır gibiydi. Hatta Güneş'in çekimine en çok maruz kalan bölgeler sürekli genişliyordu, öyle ki bunun altında kalan kısım bir tür boğum ya da sap gibi daralıyor ve gölgeden bir külahın altında kalıyordu. Öğle güneşine sığınarak bu kaçış yolundan yararlanmalıydık. Flw'ye "Zamanı geldi!" dedim ve onu elinden tutmamla saptan aşağı kaymamız bir oldu. "Ya şimdi ya asla!"

Abartılı gibi görünen bu yüreklendirici sözü söylerken, gerçeği ne kadar yansıttığını düşünmemiştim. Dışarıdan bakınca azmanca genişlediğini gördüğümüz gezegenimizden yüzerek uzaklaşmıştık ki, topraklar ve sular büyük bir sarsıntıyla titremeye başladı. Şimdi Güneş tarafından kendine doğru çekilmekte olan granit kütle o âna dek kök salmış olduğu bazalt temelden kopmaktaydı. Ve olağanüstü büyüklükte bir kaya –üst kısmı aşınmış ve delinmiş, alt kısmı hâlâ yeryüzünün derinliklerine ait sümüksü maddelerle, akışkan mineral tabakalarıyla, lavla, solucan kolonilerinin oluşturduğu saçaklarla kaplıydı– adeta bir yaprak hafifliğiyle gökyüzüne yükseldi. Kürenin suları çağlayanlar gibi açılan boşluğa akarken, daha ötede adaların, yarımadaların, yaylaların belirmesine yol açıyordu.

Ortaya çıkan bu yükseltilere tutunarak Flw'yi ve kendimi kurtarmayı başardım ama gözümü, uçup giden ve şimdi uzaklaşırken gökyüzünde dönmeye başlayan Yeryüzü parçasından ayıramıyordum. Müfettiş'e söylenmekte olan Bm Bn'nin küfürleri tam o sırada kulağıma çalındı: "Ne saçma tahminler bunlar, salak..." Bu arada döngüsel hareket içinde kürenin çıkıntıları ve kabartıları yok oluyor, tekdüze ve sıvanmış bir topa benzemeye başlıyordu. Güneş uzakta yoluna devam ediyordu ve o andan sonra Ay adını alacak olan küre geceye bürünmüş, çölü andıran solgun bir parıltı yansıtmaya başlamıştı.

"O ikisi hak ettiklerini buldular!" diye haykırdım ve Flw'nin bu müthiş değişimi gereğince kavrayamadığını düşündüğüm için şu açıklamayı yaptım: "Müfettiş'in öngörmüş olduğu anakara o değildi; tam tersine, duyularım beni yanıltmıyor-

sa, şu anda ayaklarımızın altında oluşmakta olandan söz ediyordu."

Ortaya çıkmış olan bölgeler, dağlar ve ırmaklar ve vadiler ve mevsimler ve alizelerle hareket kazanıyordu. Geleceğin habercisi olan ilk dev kertenkeleler sekoya ormanlarından çıkmaya başlamıştı. Bütün bu olup bitenler Flw'ye pek doğal görünüyordu: Dalından bir ananas kopardı, bir ağaç gövdesine vurarak kabuğunu parçaladı, sulu meyvesini dişledi ve kahkahalarla gülmeye başladı.

Sonrası sizin de bildiğiniz gibi günümüze dek sürdü gitti. Hiç kuşku yok ki Flw hayatından hoşnuttur. Neon ışıklarının aydınlattığı gecelerin içinden geçer, yumuşacık çinçilla kürküne bürünür ve fotoğrafçıların flaşlarına gülümser. Ama ben, bunun gerçekten benim dünyam olup olmadığını sorarım kendime.

Kimi zaman bakışlarımı Ay'a kaldırır, terazinin öteki kefesinde hüküm sürmekte olan ve bizim kefenin görkemini dengeleyen o çölü, soğuğu, boşluğu düşünürüm. Tam zamanında bu tarafa atlayabilmiş olmam tamamen rastlantıdır. Yeryüzü'nde sahip olduklarım, olmayan ve olan her şey için Ay'a borçlu olduğumu çok iyi bilirim.

Ay'ın Kızları

Onu bir kalkan gibi koruyacak olan hava kabuğundan yoksun olduğundan, Ay başlangıçtan beri sürekli göktaşı yağmuruna ve güneş ışınlarının aşındırıcı etkisine maruz kalmıştır. Cornell Üniversitesi'nden Tom Gold'a göre, Ay yüzeyinin kayaları göktaşı parçacıklarının uzun süreli darbeleri yüzünden toza dönüşecektir. Chicago Üniversitesi'nden Gerard Kuiper'e göre Ay yüzeyinden sızan gazlar, uydumuza bir ponza taşı gibi pürtüklü ve hafif bir yapı kazandıracaktır.

Ay yaşlıdır, *diye kabullendi Qfvfq*, delik deşik ve eskidir. Göklerde üryan yuvarlanırken yıpranır ve kemirilmiş bir kemik gibi soyulur. Bunun ilk oluşu değildir bu; ben bundan çok daha eski ve perişan Ay'lar hatırlıyorum; ben pek çok Ay'ın doğuşunu, göklerde koşuşunu ve kiminin düşen yıldızların yol açtığı dolu yağmurlarıyla dövülerek, kiminin bütün yanardağları aynı anda patlayarak, kiminin topaz renkli bir terin hemen buharlaşan damlalarıyla, sonra da yeşilimsi bulutlarla örtülerek sonunda kuru ve süngerimsi bir kabuğa dönüşerek ölüşünü gördüm.

Bir Ay öldüğünde Yeryüzü'nde olanı tanımlamak elbette kolay değildir, en son hatırladığım olaya dayanarak bunu yapmayı deneyeceğim. Daha o zaman bile, Yeryüzü uzun bir evrimden sonra şimdi bulunduğumuz noktaya gelmiş ya da otomobillerin, ayakkabıların altlarından daha çabuk eskidiği o aşamaya girmişti denebilirdi; handiyse insani varlıklar üretiyorlar, alıyorlar, satıyorlardı; kentler anakaraları ışıklı bir dokuyla kap-

lıyordu. Bu kentler aşağı yukarı günümüzdekilerin bulunduğu yerlerde gelişiyordu, ama anakaraların biçimleri o zamanlar farklıydı. Hepinizin aşina olduğu New York'a bir şekilde benzeyen bir New York vardı, ama o çok daha yeniydi, üstelik yeni ürünlerle, yeni diş fırçalarıyla tepeleme doluydu; öyle bir New York'tu ki, yepyeni bir diş fırçasının naylon fırçaları gibi parlak gökdelenleri sıklıkla kendi Manhattan'ına dizilmişti.

Her bir nesnenin, en ufak bir bozulma ya da eskime belirtisi göstermesi halinde hemen çöpe atıldığı ve yerine kusursuz bir yenisinin konduğu bu dünyada ahengi bozan tek bir gölge vardı: Ay. Güve yemiş çıplaklığı ve bozluğuyla dünyamıza giderek yabancılaşarak, artık tutarsız bir varoluşun artığı olarak göklerde gezinip duruyordu.

Dolunay, yarımay, son dördün gibi kadim ifadeler kullanılmaya devam ediliyordu ama bunlar sözün gelişiydi: Delik deşik görünen ve her an başımıza bir moloz yığını olarak inivere cekmiş gibi duran Ay'a nasıl olur da dolunay denebilirdi? Hele hele küçülme döneminden hiç söz etmeyelim! Kemirilmiş bir peynirin kabuğuna dönüyor, beklenenden daha önce görünmez oluyordu. Hilal olduğunda acaba bir kez daha eskisi gibi olacak mı diye meraklanıyorduk (Yoksa böylece yok olacağını mı düşünüyorduk?) ve tekrar ortaya çıktığında giderek dişlerini döken bir tarağa benzediğinden, ürpererek gözlerimizi kaçırıyorduk.

Bu, insanı mahveden bir görüntüydü. Gece gündüz açık olan büyük mağazalara, elleri kolları paketlerle dolu girip çıkan kalabalığa karışmış olarak ilerler, gökdelenlere tırmanırken, dakika dakika pazara yeni sunulmuş ürünleri ilan eden ışıklı yazıları gözlerimizle izlerken o göz kamaştırıcı ışıkların ortasından ansızın onun o solgun, yavaş ve hastalıklı haliyle karşımıza çıktığını görüyorduk; her yeni şeyin, henüz satın aldığımız her ürünün bozulabileceği, solabileceği, yıpranabileceği düşüncesini zihnimizden kovamıyorduk; bu nedenle dört bir yana koşup alışveriş yapma, işe saldırma hevesimizin sönmesi sanayinin ve ticaretin iyi gidişi üzerinde etki ediyordu.

Böylece bu üretim karşıtı uyduya ne yapılabilir sorusu gündeme geldi: Artık hiçbir işe yaramıyordu, kendisinden hiç-

bir yarar sağlamadığımız bir hurdaydı o. Ağırlığını yitirdikçe yörüngesinde Yeryüzü'ne doğru bir eğim meydana gelmişti: Her şey bir yana, bu tehlike yaratıyordu. Üstelik yaklaştıkça yol alışı yavaşlıyordu; artık dördünlerin hesabı tutulamaz olmuştu; takvim, ayların ritmi bir gelenekten öteye geçmiyordu; Ay sanki delirmek üzereymiş gibi ilerliyordu.

Ay'ın alçaldığı gecelerde yaradılışı pek dengeli olmayan kişiler tuhaflıklar yapmaya başlıyorlardı. Kollarını Ay'a uzatmış olarak, bir gökdelenin tepesinde yürüyen uyurgezerler hiç eksik olmuyorlardı; Times Meydanı'nda uluyan kurt-adamlar, dokların depolarında yangın çıkaran piromanlar ortaya çıkıyorlardı. Bunlar artık alışılmış olgulardı ve o meraklı kalabalığının toplanmasına bile neden olmuyorlardı. Ama Central Park'ın banklarından birinde çırılçıplak oturan bir genç kızı gördüğümde durmadan edemedim.

Aslında ona rastlamadan önce tanımlayamadığım bir şey olacağını sezmiştim. Üstü açık bir otomobilin direksiyonunda Central Park'tan geçerken, hani floresan lambaların bütünüyle yanmadan önce yaydıkları göz kamaştırıcı parlaklığı andıran bir ışık seliyle yıkandığımı hissettim. Çevremdeki görüntü Ay kraterine gömülmüş bir bahçeyi andırıyordu. Ay'ın bir dilimini yansıtan havuzun yakınında çıplak kız oturuyordu. Fren yaptım. Bir an için bana tanıdık geldi. Arabadan fırlayarak ona doğru koştum; ama şaşkınlık içinde duruverdim. Onun kim olduğunu bilmiyordum, sadece zaman yitirmeden onun için bir şey yapmam gerektiğini hissediyordum.

Giysileri, biri burada biri şurada olan çorapları ve ayakkabıları, küpeleri ve kolyeleri ve bilezikleri, içleri olduğu gibi çevreye saçılmış para çantası, alışveriş çantası geniş bir çember halinde bankın etrafındaki otların üzerine yayılmıştı; ayrıca pek çok torba ve paket vardı; sanki kentin bütün dükkânlarında cömert bir alışveriş yapmış olan genç kız adının çağrıldığını duymuş, bir anda elinde ne varsa yere bırakmış, onu Yeryüzü'ne bağlı kılan her nesne ya da işaretten arınması gerektiğini anlamıştı ve şimdi Ay küresine kabul edilmeyi bekler gibiydi.

"Neler oluyor?" diye geveledim. "Size yardımcı olabilir miyim?"

"Help?" diyen kız, gözlerini daha da yukarı dikmişti. "Nobody can help. Hiç kimse yardım edemez." Belli ki kendi için değil, Ay için konuşuyordu.

Tam üzerimizdeydi, dışa dönük, bizi neredeyse ezecek gibi, mahvolmuş bir çatıya, delinmiş bir rendeye benziyordu. Tam o anda hayvanat bahçesinin hayvanları kükremeye başladı.

Mekanik bir tavırla, "Sonu mu?" diye sorarken aslında ne demek istediğimi ben de bilmiyordum.

Kız beni yanıtladı: "Başlıyor," ya da benzeri bir şey söylemişti (dudaklarını neredeyse aralamadan konuşuyordu).

"Ne demek istiyorsunuz? Son mu başlıyor yoksa başka bir şey mi?"

Ayağa kalktı ve çayırda ilerlemeye başladı. Omuzlarına dökülen, uzun, bakırrengi saçları vardı. Öyle savunmasızdı ki, onu bir biçimde korumak için bir şey yapma gereksinimi duyuyordum; kendimi ona kalkan etmek istiyordum; sanki onu bir düşüşten korumaya hazır olmak ya da onu yaralayabilecek bir şeyi uzaklaştırabilmek için kollarımı uzatıyordum. Ama ellerim ona dokunmaya cesaret edemiyor, teninden hep birkaç santim uzakta duruyordu. Ve çiçek tarhları arasında böylece peşinden giderken kızın hareketlerinin benimkileri andırdığını fark ettim; o da kırılgan bir şeyi, düşüp paramparça olabilecek bir şeyi korumaya çalışıyordu, bu nedenle onun rahatça yerleşebileceği bir noktaya doğru yönlendirmeliydim; onun dokunamayacağı, ama hareketleriyle yoldaşlık edebileceği bu yer Ay idi.

Ay yok olmuştu sanki; yörüngesinden çıkmış, nereye gideceğini bilemez olmuştu, kuru bir yaprak gibi sürüklenmeye bırakmıştı kendini. Bir an için diklemesine Yeryüzü'ne düşecek gibi oluyor, bir an sarmal bir yol izliyor, bir anda kendini akıntıya kaptırıyordu. İrtifa kaybettiği kesindi: Bir an için Plaza Oteli'ne çarpacak gibi oldu ama iki gökdelen arasındaki boşluktan geçerek Hudson tarafında gözden kayboldu. Az sonra tam ters yönde, bir bulutun arkasından görünerek Harlem ve East River'ı kireç gibi ışığıyla aydınlattı; sanki aniden çıkan bir rüzgâr onu Bronx tarafına yuvarlamaya başlamış gibiydi.

"İşte şurada!" diye bağırdım. "İşte duruyor şimdi!"

"Duramaz!" diye haykıran genç kız hem üryan, hem yalınayak çimlerin üstünde koşmaya başladı.

"Nereye gidiyorsun? Böyle uzaklaşamazsın! Dur! Sana söylüyorum! Adın ne?"

Bağırarak Daiana ya da Deanna gibi bir ad söyledi; bunu o anda uydurmuş da olabilirdi. Sonra gözden kayboldu. Onu izleyebilmek için yeniden arabama bindim ve Central Park yollarında keşfe koyuldum.

Farların ışığı çalıları, tepecikleri, dikilitaşları aydınlatıyordu, ama Diana Kız görünürlerde yoktu. Artık çok uzaklaşmıştım Geride kalmış olmalıydı; bu kez ters yönde ilerlemeye karar verdim. Arkamdan bir ses şöyle dedi: "Hayır, orada, git ileri!"

Arkamda, otomobilin açılmış üst kanadı üzerinde oturan çıplak kız bana Ay'ı işaret ediyordu.

Ona, aşağı inmesini, bütün kenti bu durumdaki bir kızla geçemeyeceğimi söylemek istiyor, ama dikkatini de dağıtmak istemiyordum; çünkü gözlerini bulvarın sonunda bir görünüp bir kaybolan ışıklı lekeye dikmiş, onu kaybetmemek için yoğunlaşmıştı. Hem sonra –işin en tuhafı buydu– gelip geçenlerin hiçbiri üzeri açık bir arabanın tepesine çırılçıplak oturmuş olan bu kızı fark etmez gibiydi.

Manhattan'ı anakaraya bağlayan köprülerden birinden geçtik. Şimdi çok şeritli bir caddede öteki arabaların arasında ilerliyorduk; gözlerimi ileriye dikmiştim çünkü görüntümüzün çevredeki otomobillerin içindekilerde doğuracağı gülüşlerden ve alaylardan çekiniyordum. Ama yanımızdan geçen bir otomobilin yarattığı şaşkınlık yüzünden neredeyse yoldan çıkıyordum: Bu arabanın tepesinde de saçları rüzgârda uçuşan çıplak bir kız oturuyordu. Bir an için benim yolcumun hızla başka bir arabaya atlamış olabileceğini sandım, ama gözlerimi arkaya çevirdiğimde Diana'nın dizlerinin burnumun hizasında durduğunu görüverdim. Üstelik bakışlarımı ağartan bir tek o olmadı; dört bir yandaki otomobillerin radyatörlerine, kapılarına, çamurluklarına en tuhaf pozisyonlarda tutunmuş olan sayısız kız vardı; sadece kanatlarının altınrengi ya da saçlarının koyu tonları pembe beyaz ya da esmer tenlerinin çıplaklığıyla kontrast yaratıyordu. Her otomobilin üstünde bu gizemli yolculardan

bir tane bulunuyordu, hepsi öne doğru uzanmış ve sürücüyü Ay'ı kovalamaya teşvik ediyordu.

Bunlar tehlike içinde bulunan Ay tarafından çağrılmışlardı: bu kesindi. Kaç taneydiler? Her kavşakta ve sapakta üzeri Ay kızlarıyla dolu yeni otomobiller katılıyordu kalabalığa, kentin bütün mahallelerinden Ay'ın üzerinde durabileceği yere doğru akıyordu hepsi. Kentin bitiminde kendimizi bir otomobil mezarlığında bulduk.

Yol vadilerin, dağ zincirlerinin, tepelerin, dorukların süslediği dağlık bir bölgede sona eriyordu, ama ortama bu engebeli yapıyı kazandıran Yeryüzü'nün yükseltileri değil çöpe atılmış nesnelerin üst üste birikmesiydi: Tüketici kent hızlı bir şekilde kullanıp attığı her şeyi bu uzak topraklara yolluyor, sonra da hemen yeni şeylerle oyalanma hazzına kapılıyordu.

Uzun yıllar boyunca, uçsuz bucaksız bir otomobil mezarlığının etrafına atılan kırılıp dökülmüş buzdolapları, sararmış *Life* dergileri, yanmış ampullerden bir yığın yükselmeye başlamıştı. İşte Ay, şimdi bu perişan ve paslı topraklar üzerine eğiliyor, üst üste yığılmış hurdalar sanki denizin kabarması gibi hep birlikte yükseliyordu. Yıpranmış Ay ve bir hurda yığını ile örtülmüş arazi parçası birbirlerine benziyordu; eski demir dağları, bir amfitiyatro gibi kendi çevresinde dönen bir zincir oluşturmuştu; bu form kesinlikle bir yanardağ kraterini ya da Ay denizini andırıyordu. Ay üzerine sarkarken, gezegen ile uydusu birbirlerine aynalık ediyor gibiydi.

Otomobillerimizin motorları hep birden durmuştu: Arabaları kendi mezarları kadar korkutan başka bir şey olamazdı. Diana indi, bütün öteki Dianalar onu taklit etti. Ama o atılgan halleri yok olmuştu. Sanki bu keskin ve kırık demir yığınları arasında ansızın çıplak olduklarının bilincine varmış gibi kararsız adımlarla yürüyorlardı; pek çoğu sanki üşümüş gibi kollarını çıplak göğüslerinin üzerinde kavuşturuyordu. Dört bir yana saçılarak ölü eşya dağlarına tırmanıyorlardı. En tepe noktasına vararak amfitiyatroya inip tam ortada bir çember oluşturdular. O anda hepsi birden kollarını havaya kaldırdı.

Bu hareket, üzerinde bir etki yaratmışçasına Ay şöyle bir irkildi; sanki bir an için güçlenmiş ve yerinden doğrulmuştu.

Çember halinde duran kızlar kollarını havaya kaldırmış, yüzlerini ve göğüslerini Ay'a çevirmişlerdi. Ay onlardan bunu mu istemişti? Gökyüzünde durabilmek için ihtiyacı olan bu kızlar mıydı? Bunu kendime soracak zamanım olmadı. Tam o anda sahneye vinç girdi.

Gökyüzünü bu estetik olmayan süprüntüden temizlemek için yetkililer vincin tasarlanmasını ve inşa edilmesini buyurmuşlardı. Önünde yengeç kıskacını andıran bir pens uzanan dev bir buldozerdi bu; tam bir yengeç gibi bodur ve geniş gövdesiyle paletleri üzerinde ilerleyerek geldi; operasyon için ayarlanmış noktaya vardığında bütün yüzeyi ile toprağa tutunabilmek için daha da yassılaştı. Bucurgat hızla döndü, kolunu gökyüzüne kaldırdı; kolu bu kadar uzun bir vincin imal edilebileceği akla hayale sığmazdı. Sonra dişli ağzını açtı; şimdi bir yengeç kıskacından çok köpekbalığı ağzına benziyordu. Ay tam oracıktaydı; sanki kaçmak istercesine şöyle bir yalpaladı ama vinçte adeta bir mıknatıs vardı: Ay emilmiş gibi vincin kepçesine düşüverdi. Kuru bir 'krak' sesiyle çene kemikleri kapanıverdi. Bir an için beze gibi un ufak olduğunu sandık ama şimdi Ay'ın bir kısmı içeride, bir kısmı dişlerin arasından dışarı sarkmış duruyordu. Şimdi uzunca bir şekil almış, dişlerin arasına sıkıştırılmış bir puroyu andırıyordu. Külrengi bir yağmur yağmaya başladı.

Vinç şimdi Ay'ı yörüngesinden kopartıp aşağıya çekmek için zorlanıyordu. Bucurgat ters yönde dönmeye başlamıştı. Bu sefer çok çaba sarf ediyordu. Diana ve arkadaşları kolları havada kımıldamadan duruyorlardı; sanki çemberlerinin yarattığı güçle karşı koyarak düşmanın saldırganlığını yenmeyi umar gibiydiler. Ay'dan dökülen küller yüzlerine ve göğüslerine yağmaya başladığında dağıldıklarını gördük. Diana keskin bir inleme çığlığı koyuverdi.

Tutsak Ay o anda son parıltısını da yitirdi. Kara ve biçimsiz bir kayaya dönüştü. Vincin dişli ağzı tarafından yakalanmamış olsa Yeryüzü'ne düşüverecekti. Görevliler, vincin yavaş yavaş yükünü indirdiği yerin çevresine çelik bir ağ germişler, bunu derin çivilerle toprağa tutturmuşlardı.

Yere bırakıldığında Ay çopur ve kumlu bir kayadan başka bir şey değildi; öylesine donuk duruyordu ki, bir zamanlar

gökyüzünü o ışıltılı yansımasıyla aydınlattığını düşünmek inanılmaz geliyordu. Vinç kepçesinin dişlerini açtı, paletleri üstünde geriledi, ansızın hafiflemesinden ötürü neredeyse devrilecekti. Görevliler ağı hazırlamışlardı. Ay'ı zemin ile ağ arasına sıkıştırarak sarıp sarmaladılar. Ay bu zoraki gömleğin içinde kıvrandı. Depremi andıran bir sarsıntı, çöp yığınlarındaki boş teneke dağlarını devirdi. Sonra ortalık yatıştı. Artık boş olan gökyüzü, projektörlerin fırlattığı ışık seliyle yıkanıyordu. Ama karanlığın şimdiden beti benzi atmıştı.

Şafak, otomobil mezarlığını aydınlattığında fazladan bir hurda daha vardı: Ay batığı çöpe atılmış öteki nesnelerden ayırt edilemiyordu; aynı renkteydi, aynı umutsuz havayı yansıtıyordu, yeniyken nasıl olduğunu hayal edemeyeceğiniz bir hali vardı. Çevrede, dünyevi atıklar kraterinde bir mırıltı yankılandı. Bu, seherin ışıklarıyla yavaş yavaş uyanan hayatın canlanan sesiydi. Kamyonların cansız gövdeleri, altüst olmuş tekerlekler, buruşmuş levhalar arasında sakallı tipler yürümeye başlamıştı.

Kentten atılmış eşyaların ortasında, onlar da oraya atılmış, kenara itilmiş bir insan kalabalığı yaşıyordu; belki de kendilerini buraya atanlar onlardı ya da kentin sokaklarında koşturup kaderinde hemen eskimek olan yeni şeyler alıp satmaktan usanmışlardı. Onlar sadece atılmış şeylerin dünyanın gerçek zenginliği olduğunu düşünen insanlardı. Bu sıska, bakımsız sakal ve saçların çevrelediği yüzlere sahip tipler amfitiyatroda Ay'ın çevresinde dikilmişler ya da oturmuşlardı. Bu hırpani ya da tuhaf giyimli kalabalığın ortasında çıplak Diana ile bir önceki gecenin kızları duruyordu. Kızlar öne çıktılar, toprağa çivilenmiş çelik ağın tellerini çözmeye başladılar. Ay, bağlarından kurtulan büyük bir balon gibi kızların ve berduşların başları üzerinde yükseliverdi ve öylece asılı kaldı; Diana ve kız arkadaşları Ay'ın sarılı olduğu ağın iplerini bir çekip bir bırakarak onu oynatıyorlardı ve hepsi birden ellerinde iplerle koşmaya başladıklarında Ay onları izledi.

Ay'ın hareket etmesiyle birlikte hurda vadisi bir dalga gibi yükseliverdi: Akordiyon gibi kıvrılmış eski karoserler yürümeye başladı ve gıcırdayarak bir kortej oluşturdu; dibi çıkmış teneke kutulardan oluşan bir kalabalık gök gürültüsü sesleri çı-

kararak yuvarlanıyordu, onlar mı başkalarını çekiyordu, başkaları mı onları, bu belli olmuyordu. Çöpe atılmaktan kurtarılan Ay'ı izleyerek bir kenara atılmaya razı olmuş bütün insanlar ve bütün nesneler yeniden yürümeye başlıyorlar ve kentin en gösterişli mahallelerine doğru akın akın ilerliyorlardı.

Kent, o sabah Tüketicinin Şükran Günü'nü kutluyordu. Her yıl kasım ayının bir günü düzenlenen bu kutlama, mağazaların müşterilerine, onların her arzularını tatmin etmekten yorulmayan Üretim'e özel minnetlerini sunmalarına yarıyordu. Kentin en büyük mağazası her yıl bir geçit töreni düzenliyordu: Parlak renklere boyanmış ve kukla formundaki balon, bandonun peşinden yürüyen, işlemeli giysiler içindeki kızların ellerindeki kurdelelerle çekiliyordu. İşte o sabah da kortej Beşinci Cadde'den aşağı yürüyordu: En önde yürüyen 'ponpon kız' elindeki asayı evirip çeviriyor, büyük davullar gümbürdüyor, 'Mutlu Müşteri'yi temsil eden ve balonlardan oluşmuş dev, gökdelenlerin arasından süzülüyordu; balonun ipleri kepli, sırmalı, püsküllü apoletli giysilere bürünmüş ve gösterişli motosikletlere binmiş kızların elindeydi.

Aynı anda bir başka kortej de Manhattan boyunca ilerliyordu. Çıplak kızların çektiği kabukları dökülmüş, küflenmiş Ay gökdelenlerin arasında süzülürken, paramparça olmuş otomobillerden, kamyon iskeletlerinden oluşan bir sürü giderek artan kalabalığın arasında ilerliyordu. Sabahın erken saatlerinden beri Ay'ı izleyen dağınık güruha her renkten binlerce kişi, her yaştan çocuğunu yanına alan aileler katılmıştı; bu kalabalık özellikle şimdi kortejin Harlem çevresindeki siyahların ve Portorikoluların yaşadığı mahallelerde iyice artmıştı.

Ay korteji zikzak yaparak Uptown'a döndü, Broadway'e girdi, hızla ve sessiz bir biçimde aşağı inerek Beşinci Cadde boyunca balonlardan oluşan devi çekerek ilerleyen öteki kortejle birleşiverdi.

Madison Meydanı'nda bir kortej ötekine karıştı ve sonuç olarak tek bir grup oluştu. 'Mutlu Müşteri' balonu belki de Ay'ın yüzeyindeki sivri bir köşeyle çarpıştığı için patladı ve kauçuk bir paçavraya dönüşüverdi. Şimdi motosikletlerin üzerinde rengârenk şeritleriyle Ay'ı çeken Dianalar; motosikletli

kızlar keplerini ve üniformalarını çıkarıp attıkları için kızların sayısı iki katına çıkmıştı. Benzer bir dönüşüm ilerlemekte olan motosikletlerde ve otomobillerde de ortaya çıkmıştı: Artık hangisinin yeni, hangisinin eski olduğu anlaşılmıyordu. Eğri büğrü tekerlekler, paslı çamurluklar ayna gibi parlak kromajlarla, gösterişli renklerle birbirine karışmıştı.

Kortejin arkasında kalan vitrinler örümcek ağı ve küfle örtülüyordu, gökdelenlerin asansörleri gıcırdamaya ve inlemeye başlamıştı, reklam panoları sararıyordu, buzdolaplarının yumurta gözleri kuluçka makinesi gibi civciv doluyordu, televizyonlar atmosferde yaşanan müthiş fırtınaları gösteriyordu. Kent bir anda kendi kendini tüketmişti: Artık o da Ay'ı son yolculuğunda izleyen çöpe atılacak bir kent olmuştu.

Boş benzin varilleriyle gümbürdeyen bandonun sesiyle kortej Brooklyn'e girdi. Diana ponpon kız asasını kaldırdı. Kız arkadaşları kurdeleleri havada döndürdüler. Ay son bir atakta bulundu, köprünün kıvrık demir parmaklıklarını aştı, kendini denize attı ve bir tuğla gibi düştü suya; denizin üstünü kabarcıklarla doldurarak derinliklere gömüldü.

Kızlar bu arada kurdeleleri ellerinden bırakmadıkları için Ay onları köprünün korkuluklarının dışına uçurtacak şekilde havalandırdı. Onlar da havada şekiller çizerek suyu boyladılar ve dalgaların arasında gözden kayboldular.

Bizler, Brooklyn Köprüsü'nde, rıhtımlarda şaşkınlık içinde kalakalmıştık; bir yanımız onların peşinden suya atlamak istiyordu, öbür yanımız kızların daha önce olduğu gibi yeniden ortaya çıkacaklarına inanıyordu.

Fazla beklemek zorunda kalmadık. Deniz halkalar halinde genişleyen dalgalarla titreşmeye başladı. Bu halkanın merkezinden bir ada belirdi, bir dağ, bir yarımküre, suyun üzerine konmuş bir küre gibi büyüdü: Sanki su tarafından itiliyordu; daha doğrusu bu gökyüzüne yükselen yeni bir Ay idi. Her ne kadar Ay diyorsam da, bunun az önce suya gömülen Ay ile hiç ilgisi yoktu: Bu yeni Ay farklı olmanın farklılığını yansıtıyordu. Yeşil ve ışıltılı yosunlarla kaplanmış olarak sudan çıkıyordu; ona bir yeşim parlaklığı kazandırmış çayırların arasında yer alan çeşmelerden fıskıyeler fışkırıyordu; gür bir bitki örtüsü

Ay'ın üzerini örtmüştü ama bunlar bitkiden çok göz kırpan ve ışık oyunları yapan tavuskuşu tüylerine benziyordu.

İki arada bir derede görebildiğimiz manzara bu oldu çünkü görüntüyü yansıtan disk hızla göğe doğru uzaklaşmaktaydı, en küçük ayrıntılar genel bir tazelik ve bereket izlenimi bırakarak kayboluyordu. Ortalık kararıyordu. Renklerin karşıtlığı göz alıcı bir alacakaranlık içinde solgunlaşıyordu; çayırlar ve Ay ormanları ışık yansıtan diskin düzgün yüzeyinde belli belirsiz görünen kabartılar halini almıştı. Gene de dallardan sarkan ve rüzgârın salladığı hamakları görmeye zamanımız olmuştu; oraya kadar taşıdığımız kızlar hamaklara uzanmıştı; nihayet huzura kavuşmuş olan Diana'yı tanıdım; elindeki tüy yelpaze ile kendini serinletiyor ve belki de bana bir veda selamı yolluyordu.

"İşte oradalar! İşte orada!" diye bağırdım, hepimiz bağırdık ve kızları yeniden bulmuş olmanın verdiği mutluluk, onları yitirmiş olmanın üzüntüsünü bastırıyordu çünkü Ay karanlık göklere yükselirken güneşten aldığı ışığı gölleri ve çayırlarıyla yansıtıyordu.

Birdenbire bir büyük bir telaşa kapıldık. Yeryüzünü saran, kentleri ve yolları gömen, daha önce var olan her şeyin izini silen ormanlar ve savanlar üzerinde dörtnala ilerlemeye başladık. Hayatın şimdi başladığını, arzu ettiğimiz şeye gene de kavuşamayacağımızı anlamanın verdiği şiddetli kaygı biz genç mamutları sardığında hortumlarımızı, uzun ve ince dişlerimizi göğe doğru kaldırarak kükrüyor, sağrımızı saran uzun kılları sallıyorduk.

Göktaşları

Yeni kuramlara göre, başlangıçta Dünya son derece küçük, soğuk bir cisimdi, sonra göktaşlarını ve göktaşı tozlarını kendine katarak büyüdü.

İlk başlarda onu temiz tutabileceğimizi sanıyorduk" *–diye anlatmaya başladı yaşlı Qfwfq,–* çünkü küçücüktü; her gün süpürülüp tozu alınabiliyordu. Elbette bir miktar döküntü oluyordu. Dünya'nın sanki dönüşü sırasında uzayda boş gezen çöpü ve tozu toplamaktan başka amacı yok gibiydi. Oysa şimdi farklı; atmosfer var, siz gökyüzüne bakıyorsunuz ve şöyle diyorsunuz: oh ne temiz, ne arı; ama bir de gezegenimizin yörüngesini izleyerek o göktaşı bulutlarından birinin içine girdiği ve bir daha çıkamadığı zamanlarda tepemizde uçuşanları bir görseydiniz. Naftalini andıran bu beyaz toz kimi zaman incecik zerrecikler halinde, kimi zaman da daha büyük billurlar gibi her yere konuyordu; sanki gökyüzünde devasa bir cam avize kırılmış sanırdınız; bunların arasında daha büyük çakıl taşları, başka gezegen sistemlerinden yayılan parçacıklar, armut kabukları, musluklar, İyon sütun başlıkları, *Herald Tribune* ve *Paese Sera* gazetelerinin eski sayıları da oluyordu. Evrenlerin oluşup yok oldukları bilinen bir şeydir, ama ortalıkta dolaşan maddeler hep aynıdır. Dünya küçük ve hızlı olduğundan (çünkü şimdikinden çok daha güçlü bir şekilde dönüyordu) pek çok şeyi savuşturmayı beceriyordu; uzayın derinliklerinden bir nesnenin

kuş gibi uçarak –sonra mesela bir çorap olduğu çıkıyordu ortaya– ya da bir gemi gibi yalpalayarak –bir keresinde böyle bir kuyruklu piyano gelmişti– yaklaştığını görüyorduk; nesne yarım metre uzağımıza kadar geliyor ve sonra bize değmeden yörüngesinde yoluna devam ediyordu. Arkamızda kalan boş karanlıklarda, belki de sonsuza dek kaybolup gidiyordu. Ama çoğu kez bu göktaşı dalgası kalın bir toz tabakası ve boş kavanoz tangırtısı yaratarak üzerimize çöküveriyordu; işte bu, ilk karım Xha'nın çileden çıktığı an oluyordu.

Xha her şeyi temiz ve düzenli tutmak istiyordu; bunu başarıyordu da. Elbette bunun için çok çaba göstermesi gerekiyordu ama gezegen henüz gündelik olarak kontrol altında tutulabilecek boyutlardaydı; üzerinde sadece ikimizin yaşaması –bu bize yardım edecek kimse olmaması gibi bir zorluk yaratıyordu– bizim için bir avantajdı çünkü bizim gibi sakin ve titiz insanlar dağınıklık yaratmazlar, bir şey aldıklarında onu daima yerine koyarlar. Göktaşı tozlarını temizledikten, her tarafı iyice süpürdükten, sürekli kirlenen çamaşırı yıkayıp astıktan sonra yapacak bir iş kalmıyordu.

Xha başlangıçta çöplerimizi paketliyordu, ben de onları mümkün olduğunca yükseğe fırlatarak boşluğa atıyordum: Dünyanın henüz pek az çekim gücü olduğundan ve ben hem güçlü kollara sahip hem de atmada yetenekli sayıldığımdan oldukça ağır ve iri nesnelerden de kurtulabiliyor, onları geldikleri uzaya döndürebiliyorduk. Ne var ki zerre halindeki tozlar için bu işlem mümkün değildi. Kesekâğıtlarına doldurduğumuz tozları geri gelmeyecekleri uzaklığa atamıyorduk; hemen her zaman havaya dağılıyorlar ve kendimizi tepeden tırnağa kadar toz içinde buluyorduk.

Elinden geldiği sürece Xha tozu yeryüzünün bazı çatlaklarına doldurmayı yeğliyordu; sonra bu çatlaklar doldu, daha doğrusu genişleyen kraterlere dönüştü. İşin kötüsü bu büyük birikim Dünya'yı içeriden şişiriyor ve bu hacim genişlemesi de çatlaklara yol açıyordu. Tozu düzgün bir katman olarak gezegenin zeminine yaymak da bir çözümdü; böylece düz ve sürekli bir kabuğa dönüşüyor, ortada bırakılmış ya da ihmal edilmiş bir pislik gibi görünmüyordu.

Xha'nın, Dünyamızın cilalı ahengini rahatsız edecek her bir zerreyi yok etme konusunda gösterdiği beceri ve inadı şimdi göktaşı kırıntılarını bu uyumlu düzenin temeli haline getirmeye dönüşmüştü; zerreleri düzgün katmanlar halinde biriktiriyor, parlatılabilir bir yüzey altına saklıyordu. Ne var ki her gün yeni tozlar yeryüzü zeminine konuyordu; bunların kimi tül inceliğinde, kimi tümsek hatta tepecik oluşturacak kalınlıktaydı; o zaman hemen işe koyulup yeni bir katman oluşturuyorduk.

Gezegenimizin cüssesi büyüyor, ama –onun yönetimi altında– benim ve karımın gösterdiğimiz özen sayesinde düzensizlik, çıkıntı ya da atık barındırmayan formunu koruyordu; ne bir gölge ne de leke naftalin beyazı duruluğunu bozuyordu. Dış katmanlar toz zerreciklerine karışarak tepemize yağan ve artık evrenin akımlarına iade edemediğimiz eşyaları gizlemeye de yarıyordu; Dünyamızın kütlesinin büyümesiyle çevresinde oluşan yerçekimi gücü öylesine artmıştı ki artık benim kollarımın gücüyle dışarıya bir şey fırlatmak olanaksızlaşmıştı. Döküntülerin daha büyük olması durumunda onları güzelce şekillendirilmiş piramit biçimindeki toz yığınlarının altına gömüyorduk; bu piramitler fazla yüksek değildi, simetrik sıralar halinde dizilmişlerdi, biçimsiz ve keyfe keder dağınıklıkları görüş alanımızdan silinmişti.

İlk karımın titizliğinden söz ederken, onun bu tez canlılığının bir sinirlilik, telaş, hatta panik durumu olarak algılanmasını istemem. Hayır, Xha bu göktaşı yağmurlarının, henüz gelişme halinde olan evrenin geçici ve rastlantısal olguları olduğundan emindi. Gezegenimizin, öteki göksel cisimlerin ve onların içlerinde ve dışlarında bulunan her şeyin doğrular ve eğriler geometrisini, düz ve düzenli bir yüzey üzerinde izlemeleri gerektiğinden hiç kuşkusu yoktu; ona göre bu çizimin içine girmeyen her şey önemsiz bir posaydı ve onu hemen süpürüp atmak ya da gömmek, bunları en aza indirgemek hatta varlığını ortadan yok etmek anlamına geliyordu. Bu, elbette benim onun düşüncelerini yorumlama biçimimdi: Xha, pratik, genel açıklamalar içinde kaybolmayan, sadece doğru bildiğini üstelik büyük bir hevesle yapan bir kadındı.

Xha ve ben, her akşam yatmadan önce, bunca özenli ve tertipli bir biçimde koruduğumuz manzaramız içinde geziniyorduk. Pürüzsüz, kaygan, sadece düzenli aralıklarla yükselen piramit biçimindeki yükseltilerle kesilen bir düzlük uzanıyordu önümüzde. Üzerimizdeki gökyüzünde gezegenler ve yıldızlar doğru hız ve uzaklıklarıyla dönüyor, bizim zeminimiz üzerine yeknesak bir ışıltı yayan ışık huzmeleri yolluyorlardı. Karım, yüzümüzün çevresinde dolaşan havanın giderek daha tozlu bir hal alması nedeniyle, çubuklardan yapılmış bir yelpazeyi sallıyor; ben ise olası göktaşı yağmurlarından sakınabilmek için bir şemsiye taşıyordum. Hafif bir nişasta ezmesi Xha'nın buruşuk giysilerini şekle sokuyor, beyaz bir kurdele saçlarını gergin biçimde topluyordu.

Bunlar, kendimize ayırdığımız huzurlu keyif dakikalarıydı ama pek uzun sürmüyordu. Sabah erkenden kalkıyorduk ve o birkaç saatlik uykumuz sırasında Dünya'nın yeniden çerçöple dolduğunu görüyorduk. Xha elime süpürgeyi veriyor ve "Çabuk ol Qfwfq, kaybedecek zamanımız yok!" diyordu; seher ovanın dar ve çıplak ufkunu aydınlatırken, ben de günlük turuma başlıyordum. Yürüdükçe şurada burada kırıntı, döküntü yığını görüyordum; ışık yavaş yavaş yükselmeye başladıkça gezegenin parlak zeminini örten mat toz yığınını fark ediyordum. Süpürge darbeleriyle tozları bir çöp kovasına ya da yanımda taşıdığım torbaya dolduruyordum, ama önce geceyle birlikte inen yabancı nesnelerin ne olduğunu inceliyordum: bir öküz kafası, bir kaktüs, bir araba tekerleği, bir altın varak, bir film projektörü. Bunları şöyle bir tartıyor, elimde evirip çeviriyor, kaktüs batan parmağımı emiyor, böyle tutarsız nesneler arasında keşfetmem gereken gizemli bir bağ olduğunu düşünüyordum. Bu tür hayallere ancak yalnız kaldığımda dalabiliyordum. Xha ile birlikte giriştiğimiz yok etme, silme, atma işlemleri öylesine dehşetli yaşanıyordu ki, durup da ne süpürmekte olduğumuza bakmaya zamanımız yoktu. Oysa şimdi gündelik teftişlerimde merak her şeyin önünden gidiyor ve her sabah neşeyle, ıslık çalarak yola çıkıyordum.

Xha ile görevleri paylaşmıştık; düzenini korumamız gereken yarımküreler farklıydı. Kendi sorumlu olduğum yarımkü-

rede topladığım döküntüleri, hele de ağırlarsa, hemen götürüp atmıyordum; daha sonra gelip bir arabayla toplamak üzere bir köşeye yığıyordum. Bu nedenle kimi zaman yığıntılar, minik tepecikler oluşuyordu: halılar, kumullar, *Kuran* baskıları, petrol kuyuları birbiriyle ilgisi olmayan bir karmaşa yaratıyordu. Xha'ya kalsa benim yöntemimi asla onaylamazdı ama gerçeği söylemek gerekirse ben ufukta bu bileşik gölgelerden oluşan kuleleri seyretmekten belli bir haz duyuyordum. Böyle bir yığını yok etmeyi bir günden ertesi güne erteleyebiliyordum (Dünya yavaş yavaş büyüdüğü için Xha hepsini bir günde dolaşamaz olmuştu) ve işin en şaşırtıcı yanı sabah uyandığımda bu tepeciklere ne çok yeni döküntünün eklendiğini görmekti.

Bir gün dağılmış sandıklardan ve paslanmış bidonlardan oluşan bir yığını ve bunların yanı başında duran, parçalanmış bir hurda otomobili havaya kaldırmakta olan vinci seyrediyordum ki bakışlarımı aşağıya indirdiğimde teneke parçaları ve suntadan yapılmış bir kulübenin eşiğine oturmuş, bütün dikkatini soyduğu patateslere vermiş bir kız gördüm. Bana öyle geldi ki, giysisi selofan şeritleri, tarazlanmış fular parçaları gibi paçavralardan oluşmuştu: Uzun saçlarının arası saman ve talaş doluydu. Patatesleri bir çuvaldan alıyor, bir çakıyla kabuklarını soyuyor, sonra da bu kabuklardan oluşan şeritleri bir yumak yapıp gri bir küme halinde kenara yığıyordu.

Ondan özür dileme gereğini hissettim: "Kusura bakmayın, ortalık pek karışıktı, şimdi hemen toparlar, güzel bir temizlik yaparım..."

Kız soyduğu bir patatesi leğenin içine attı ve şöyle dedi: "Yok canım!"

"Belki siz de bana yardım edebilirsiniz..." dedim, daha doğrusu bunu her zamanki gibi mantık yürütmeyi sürdüren yanım söyledi. (Tam da bir önceki akşam Xha ile birbirimize şöyle demiştik: "Keşke bize yardım edebilecek birini bulabilsek, ne şahane olurdu!")

Kız, gerinerek ve esneyerek "Tam tersine," dedi "sen gel de benim patates soymama yardım et!"

"Üzerimize yağan bu döküntülerden nasıl kurtulacağımızı bilemiyoruz..." gibi bir açıklama yaptım. "Şuraya bir bakın," de-

dim ve o anda gözüme ilişen, üzeri açık bir fıçıyı kaldırıp gösterdim. "Kim bilir ne vardır içinde..."

Kız uzanıp kokladı ve "Hamsi. *Fish and chips* yeriz," dedi.

Benim de onun yanına oturup patatesleri ince ince doğramamı istedi. O çöplüğün ortasında içi zeytinyağı dolu kararmış bir teneke kutu buldu. Ambalaj malzemeleriyle toprağın üzerinde ateş yaktı ve paslı bir tavanın içinde balık ve patates dilimlerini kızartmaya koyuldu.

Xha'nın ayna gibi parlayan mutfak gereçlerini aklıma getirerek "Bunda olmaz, çok pis..." dedim.

"Boş ver ya..." diyen kız, kızgın balık ve patatesleri eski bir gazete kâğıdına sararak servis etti.

O gün Dünyamıza yeni bir kişinin yağmış olduğunu Xha'ya söylememekle kötü bir şey yapıp yapmadığımı sonraları çok düşündüm. Ama bunu açıklayabilmek için pek çok döküntüyü oraya yığıp bırakmış olduğumu da itiraf etmem gerekecekti. Önce iyi bir temizlik yapayım, diye aklımdan geçirdiysem de her şeyin daha da zor bir hal alacağının bilincindeydim.

Her gün, artık bütün yarımküreye yayılan yeni eşyalar döküntüsünün ortasında bulunan Wha adındaki kızı ziyarete gidiyordum. Wha'nın bu kargaşa içinde nasıl yaşayabildiğine akıl sır erdiremiyordum, her şeyi bir ötekinin üstüne yığıyordu; sarmaşıkları baobabların, Roma kiliselerini yeraltı kiliselerinin, yük asansörlerini kömür yataklarının üstüne koyuyor, eline geçen öte beriyi bunların da üzerine bırakıyordu; şempanzeler sarmaşıklara asılıyor, üstü açık turist otobüsleri Roma kiliselerinin alanlarına park ediyor, maden ocaklarında grizu patlamaları oluyordu. Her seferinde öfkeleniyordum; bu kızın akıl yürütme sistemi benimkine hiç uymuyordu.

Gene de, onun o umursamaz hareketleriyle ortalıkta dolaşmasının hoşuma gittiğini kabul etmek zorundayım; sanki her davranışı rastlantısaldı, ama işin şaşırtıcı yanı sonunda amacına ulaşıyordu. Wha eline ne geçerse –söz gelimi fasulye ve domuz derisi– kaynaması için aynı tencereye atıyordu; kimin aklına gelirdi ki bu? Ama ortaya şahane bir çorba çıkıyordu; Mısır anıtlarının parçalarını –bir kadın başı, iki kelaynak

kanadı, bir aslan gövdesi– kirli bulaşıklar gibi üst üste yığıyordu ve ortaya güzeller güzeli bir sfenks çıkıyordu. Anlayacağınız –bu duruma bir kez alıştıktan sonra– bu kızın yanında kendimi rahat hissedeceğimi düşündüğümü şaşkınlıkla fark ettim.

Affetmeyi bir türlü başaramadığım yanı, onun dalgınlığı, dağınıklığı, elindekini nereye koyacağını bilemeyişiydi. Meksika yanardağı Paricutin'i sürülmüş bir tarlanın saban izlerinin arasına, Roma tiyatrosu Luni'yi bir üzüm bağının baranlarının arasına bırakıyordu. Sonra onları tam zamanında bulabilmesi benim huzursuzluğumu yenmeme yardımcı olmuyordu çünkü bu dağınıklığa, sanki yeterince yokmuş gibi yeni dökuntüler ekleniyordu.

Elbette benim hayatım burada geçmiyordu; Xha'nın yanında öteki yarımküreyi temiz ve düzenli tutmakla uğraşıyordum. Dünya'yı pırıl pırıl tutma konusunda hiç kuşku yok ki ben de Xha gibi düşünüyordum; Wha ile saatler geçirebilmemin nedeni her şeyin olması gerektiği gibi olduğu, her şeyin anlaşılması gerektiği gibi anlaşıldığı yere, yani Xha'nın yanına döneceğimi bilmemdi. Xha'nın yanındayken süregelen dışsal etkenlikler sayesinde içsel bir huzura kavuşuyordum; Wha ile ise dışsal bir sükûnet yaşıyor, o anda canım ne çekerse onu yapıyordum ama bu huzurumu içten içe kemiren bir şey vardı: Bu durumun böyle sürüp gitmeyeceğinden emindim.

Yanılıyordum. Tam tersine, göktaşı yağmurlarının taşıdığı birbirinden bağımsız parçalar, belli bir düzen izlemeden birbirlerine ulanıyor ve yetersiz de olsa bir mozaik oluşturuyordu. Comacchio yılanbalıkları, Monviso üzerindeki bir pınar, bir dizi dük sarayı, hektarlarca pirinç tarlası, tarım maaşlarının sendikal gelenekleri, sanayi üretiminin artış endeksi gibi dağınık ve özgün parçalar karşılıklı ilişkilerin örgülenmesiyle birbirlerine kaynaşmış olarak yağarken Dünya'nın üzerine ansızın bir de nehir düşüverdi ve bu Po Nehri'ydi.

Böylece gezegenimize yağan her yeni nesne, sanki hep oradaymış gibi yerini buluveriyor, öteki nesnelerle karşılıklı bir iletişim içerisine giriyor, birinin mantıkdışı varoluşu, varoluş gerekçesini bir diğerinin mantıksızlığında buluyordu; öyle ki

sonunda bu genel dağınıklık, şeylerin doğal düzeni olarak algılanmaya başlıyordu. Bu çerçeve içerisinde bazı olaylara şöyle bir değiniyorum, çünkü bunlar benim özel yaşantımı ilgilendiriyor: Xha'dan boşanmamdan ve Wha ile ikinci bir evlilik gerçekleştirmemden söz ettiğimi herhalde anlamışsınızdır.

Dikkatli bir nazarla bakıldığında, Wha ile hayatın da kendine göre bir ahengi vardı.

Nesneler belirmekte, birleşmekte, yerleşmekte aynen onun tarzını izliyor gibiydi; onun bir yöntem izlemeyen maddi konulardaki umursamazlığı, davranışlarındaki kararsızlık en sonunda öyle anlık ve net bir seçime dönüşüyordu ki, artık buna ekleyecek bir şey kalmadığını düşünüyordunuz. Erekteos heykeli, kozmik kazazedelerin çarpması sonucunda kırıla döküle göklerde uçuyor, parçalarını yitiriyor, bir an için Likabetto'nun tepesinde beliriyor, yeniden düşmeye başlıyor ve sonradan Partenon'un yerleşeceği geniş alana şöyle bir değiyor ve yavaşça daha öteye konuyordu.

Kimi zaman kopmuş parçaları yapıştırmak, üst üste binmiş malzemeye biçim vermek için küçük bir müdahalede bulunmamız gerekiyordu; Wha bu durumlarda sanki sadece oyalanmak istercesine ellerinin ne kadar mahir olduğunu gösteriyordu. Adeta oyun oynarcasına, tortul kayaların senklinal ve antklinal katmanlarını buruşturuveriyor, kristallerin yüzlerinin yönlerini değiştiriyor ve böylece felspat, kuvars, mika, ardıç gibi yüzeyler ortaya çıkarıyor, katmanlar arasına tarih sırasıyla ve büyüklüklerine göre dizdiği deniz fosilleri yerleştiriyordu.

Böylece Dünya yavaş yavaş sizin de tanıdığınız şekli alıyordu. Göktaşı kırıntısı yağmurları hâlâ sürüyor, tabloya yeni ayrıntılar ekliyor, onu bir pencere, bir perde, bir telefon kablosu ile çerçeve içine alıyor, boşlukları birbirlerine güzelce uyan parçalarla, sözgelimi trafik ışıkları, dikilitaşlar, tütün ve içki bayileri, absidler, alüvyonlar, bir dişçi muayenehanesi, *Domenica del Corriere* dergisinin aslanı ısıran avcı resimli kapağıyla dolduruyordu; gereksiz ayrıntılar söz konusu olduğunda kelebek kanatlarının pigmentasyonu ve Kaşmir'de bir savaş gibi tutarsız şeyler ekleniyordu. Bundan sonra gelecek bazı şeylerin noksan olduğu izlenimine kapılıyordum, bunlar iki şiir dizesi ara-

sındaki boşluğu doldurmak için Nevius'un satırları ya da kromozomların deoksiribonükleikasit dönüşümlerini düzenleyen bir formül olabilirdi ve işte tablo o zaman tamamlanacaktı; ben dolu ve kesin bir dünyada hem Xha'ya, hem de Wha'ya aynı anda sahip olabilecektim.

Her ikisini de yitirdiğimden beri –Xha zerrecik yağmuruna yenik düşerek o düzenli dünyasıyla birlikte yok oldu; Wha ise belki de bulunmuş nesneler deposunun tıka basa dolu koridorları arasında bir köşeye saklanmıştır ve uzun zamandır ortalıkta görünmemektedir– onların geri gelmelerini bekliyorum; en azından bir düşünce içerisinde belirip zihnimden geçmelerini, gözlerim açık ya da kapalıyken bakışlarımın önünde görünüvermelerini bekliyorum, ama ikisinin aynı anda ortaya çıkmasını istiyorum; anlamak için onlar bir tek dakika için bir arada karşımda olmalılar.

Taştan Gökyüzü

Sismik dalgaların yerküre içinde yayılma hızları derinliklerine; kabuğu, mantoyu ve çekirdeği oluşturan maddelerin süreksizliğine bağlıdır.

Siz dışarıda, kabuğun üstünde yaşıyorsunuz, *–Qfwfq'nun sesi kraterin dibinden geliyordu–* hani neredeyse dışarıda diyelim çünkü üzerinizde havadan yapılmış öteki kabuk var, ama iki kürenin birbirinden ayrıldığı arada dolaşan ve size Dünya'nın sahip olduğu eşmerkezli iki küresinden bakan benim için gene de dışarıda sayılırsınız. Üstelik Dünya'nın içinin bir bütünlük sergilemediği konusuna ilgi göstermezsiniz: yerkürenin içi süreksizdir, demir ve nikelden yapılmış çekirdeğe kadar, değişik yoğunluklarda kabukların üst üste konmasından oluşur; bu çekirdek de birbiri içine geçmiş bir çekirdekler sistemidir ve her biri elementin akışkanlığının az veya çok oluşuna bağlı olarak ötekinden bağımsız olarak döner durur.

Siz kendinize kim bilir hangi hakla Dünyalı dersiniz: aslında Dünyadışı varlıklar olarak adlandırılmalıydınız, çünkü Dünya'nın dışında bulunuyorsunuz. Dünyalı deyince ben ve –o ıssız sayılacak dış dünya hayaliyle kandırıp benim elimden aldığınız– Rdix gibi Dünya'nın içinde yaşayanlar anlaşılır.

Ben ezelden beri yerin içinde yaşadım; önceleri Rdix ile beraberdik, sonra bu iç dünyaların birinde tek başıma kaldım. Taştan yapılmış ve sizinkinden çok daha aydınlık olan bir gökyüzü başımızın üzerinde dönüp dururdu ve şimdi krom ya da

magnezyum kütlelerinin olduğu noktalarda gene sizinki gibi bulutlar gezinirdi. Kanatlı gölgeler uçarak yükselir: İçsel göklerin de kendi kuşları vardır; hafif kayaların sıkışmasından oluşan kuşlar sarmallar çizerek yükselir ve ansızın gözden kaybolurlar. Hava ise hiç beklenmedik anlarda değişiverir: Kurşuni yağmurlar damla damla dökülmeye ya da çinko kristalleri dolu halinde yağmaya başlayınca süngersi kayanın gediklerine sızmaktan başka kaçış yolu yoktur. Karanlık, arada sırada zikzaklar çizen bir alevle aydınlanır: Bu bir şimşek değildir, bir kanal boyunca yılan gibi süzülen kor halinde metaldir.

Bizi taşıyan küreye yer, o küreyi çevreleyen küreye de gök diyorduk: Aynen sizin yaptığınız gibi, ama bizde bu ayrımlar her zaman geçiciydi, kural dışıydı çünkü elementlerin sertliği sürekli olarak değişiyordu ve öyle bir an geliyordu ki, göğümüzün sert ve katı olduğunu fark ediyorduk; gökyüzü bizi ezen bir değirmen taşına benziyordu. Yer ise yapışkan bir zamk gibiydi, çağıl çağıl çağlayan, arada sırada patlayan ve hiç durmadan çoğalan kabarcıklarla doluydu. Yerin gerçek merkezine, her çekirdeğe çekirdeklik eden çekirdeğe yaklaşmak için daha ağır elementlerin yağmasından yararlanmaya çalışıyordum ve bu iniş sırasında ona yol göstermek amacıyla Rdix'in elinden tutuyordum. Ama çekirdeğe yönelen her sızış başka maddelerin ortaya çıkmasına yarıyordu ve böylece yüzeye doğru yükselmeye zorluyordu: Kimi zaman bu derine inmeye çalışmamız sırasında üst katmanlara doğru fışkırırken bizi saran dalgalar, kendi içlerinde kıvrılarak lüleler oluşturuyordu. Böylece biz de yeryüzü eksenini tersine katediyorduk; mineral katmanlarda bizi içine çeken kanallar açılıyor, kaya altımızda katılaşıveriyordu. Öyle ki, sonunda kendimizi bir başka zeminin üstünde, bir başka taştan göğün altında buluyor, başlangıç noktamıza göre daha yukarıda ya da aşağıda olduğumuzu anlayamaz oluyorduk.

Rdix, üzerimizde yeni bir göğün metalinin akışkanlaşmaya başladığını fark eder etmez uçma hevesine kapılıyordu. Yükseğe doğru dalıyor, ilk göğün kubbesini yüzerek aşıyor, sonra ikincisinin ve üçüncüsünün içinden geçiyor, daha üstteki kubbelerden sarkan sarkıtlara tutunuyordu. Ben hem oyununa ka-

tılmak, hem de ters yönde yürümemiz gerektiğini hatırlatmak için onun peşinden gidiyordum. Elbette Rdix de ulaşmamız gereken noktanın Dünya'nın merkezi olduğu konusunda benimle aynı düşüncedeydi. Ancak merkeze vardığımızda, bütün gezegen bizim diyebilirdik. Dünya hayatının ataları bizdik ve bu nedenle Dünya'yı çekirdekten başlayarak yaşanılır kılmalıydık; koşullarımızı yavaş yavaş bütün küreye yaymalıydık. *Dünya hayatının* peşindeydik; yani Dünya'ya *ait* ve Dünya'nın *içinde*; yüzeyden yükselen şeyler sayılmazdı; siz bunu Dünya hayatı sanıyordunuz oysa o sadece elmanın buruşuk kabuğunda lekelerini yayan bir küften başka bir şey değildi.

Sizin kısmî, yüzeysel ve anlamsız kalmaya mahkûm hayatınız yanlış bir seçimdi. Rdix de bunu çok iyi biliyordu: Gene de o büyülü yaradılışı her türlü asılı durma halini her şeyden üstün tutuyordu; sıçrama, uçma, yanardağ bacalarına tırmanma fırsatı buldu mu, onu en alışılmadık pozisyonlarda, en allak bullak hallerde görmek mümkün oluyordu.

Sınırlar, Dünya'nın bir katmanından ötekine geçişler onun inceden inceye başını döndürüyordu. Dünya'nın, soğan kabuğu misali üst üste binen çatılardan oluştuğunu biliyorduk; her bir çatı bizi bir üst çatıya yolluyordu ve bunların hepsi birlikte Dünya'nın Dünya olmasının son bulduğu nokta olan ve içerinin bu yanda kaldığı, öte yanda sadece dışarının bulunduğu en dış çatıyı müjdeliyordu. Sizler için Dünya'nın bu sınırı Dünya'nın kendisi ile özdeştir; kürenin bir hacim değil, onu saran yüzey olduğunu sanırsınız; hep o dümdüz boyutta yaşadınız ve başka bir yerin ve başka türlüsünün olabileceği varsayımında bulunmazsınız; bu sınır o zamanlar bizlerin var olduğunu bildiği bir şeydi ama onu görebileceğimizi hayal edemezdik, bunun için Dünya'nın dışına çıkmak gerekirdi ki bu bize daha da korku verici, daha da anlamsız bir olasılık olarak görünürdü. Dünya'nın püskürmelerle, zift fışkırmalarıyla, patlamalarla ta içlerinden kustuğu gaz, sıvı karışımları, uçucu elementler, değersiz maddeler ve her türlü atık işte buraya yayılıyordu. Burası dünyanın negatifiydi, düşüncelerimizle bile gözümüzde canlandıramadığımız bir şeydi ve soyut düşüncesi bile iğrenerek titrememize yol açıyordu; hayır, buna kaygı hatta daha iyisi

sersemleme adını verebiliriz. Bu bence bir baş dönmesiydi (evet, tepkilerimiz, özellikle de Rdix'inkiler, inanılabileceğinden çok daha karmaşıktı), ama ona bir tür büyülenme, sanki boşluğun, çift cepheliliğin, sonuncunun çekimi sızıyordu.

Rdix'in bu başıboş dürtülerinin peşine düşerek sönmüş bir yanardağın boğazına girdik. Adeta bir kum saatinin ince boğazından geçiyorduk ki, yanardağ ağzının pıhtılı, boz boşluğu üzerimizde açılıverdi; bu biçim ve madde olarak bizim derinliklerimizdekinden farklı bir manzara arz etmiyordu, ama bizi asıl şaşırtan orada Dünya'nın durmasıydı; başka bir çehreyle kendi üzerine ağırlık etmiyordu ve işte oradan sonra boşluk başlıyordu ya da o âna dek aştığımızdan daha ince, saydam ve titreşen bir madde, mavi havaydı bu.

Söz konusu titreşim olunca, biz granit ve bazalttan ağır ağır yayılan titreşimleri algılamaya alışmıştık; bunlar erimiş metallerin ya da billursu duvarların kütlelerini uyuşuk uyuşuk kateden şaklamalar, uğultular, donuk gümbürtüler gibi seslerdi. Şimdi ise havanın titreşimleri, minicik ve sivri ses kıvılcımları gibi uzayın dört bir yanından bizim katlanamayacağımız bir hızla üzerimize yağıyordu: Gıdıklamayı andıran bu hücum bizde karmaşık bir huzursuzluk yaratmıştı. Bizi –ya da en azından beni sardı bu duygu: bu noktadan itibaren Rdix'in ruh hallerini benimkilerden ayırmam gerekiyor– depremlerin yankısının yumuşakça üzerimizden geçtiği ve uzaklarda yittiği o derinlerin kara sessizliğine çekilme arzusu sardı. Ama Rdix her zamanki gibi nadir rastlanan ve denenmemiş şeylere merak duyduğundan iyi ya kötü bu eşsiz şeyi sahiplenme heyecanına kapılmıştı.

İşte tuzak o anda ortaya çıktı: Kraterin ağzının ötesinde hava sürekli olarak titreşiyordu, daha doğrusu pek çok süreksiz titreşimi barındıran bir süreklilikti onunki. Birdenbire yükselen, sonra alçalan, yeniden hacim kazanan bir sesti; bu modülasyon içinde sanki boşlukların ve dolulukların birbirini izlediği zamana yayılmış görünmez bir resim gizli gibiydi. Bunun üzerine başka titreşimler biniyordu ve bunlar hem tiz hem de birbirlerinden kopuktu ama kâh tatlı, kâh acı olan bir hale içerisinde, kimi zaman zıtlaşarak ya da daha derindeki sesin akışına eşlik ederek, bir çember veya alan veya ses egemenliği yaratıyordu.

Benim tepkim hemen bu çemberden çıkmak ve sessizliğin hüküm sürdüğü yoğunluğuma dönmek oldu: Kraterin ağzından içeriye kayıverdim. Ne var ki Rdix aynı anda sesin geldiği yönde yamaçlara doğru tırmanmaya başlamıştı ve ben onu tutana kadar kraterin ağzını aşıvermişti. Ya bir kol ya benim kola benzettiğim yılanımsı bir şey onu kaptı ve dışarı çekti; ancak bir çığlık işitebildim; bu onun çığlığıydı ve az önceki sese, üstelik uyum içinde karışıyordu; yanardağın dış yamaçlarından inerlerken, onun ve yabancı şarkıcının sesleri bir çalgının tellerine eşlik ederek birbirine harmanlanmış ve yanardağın dış yamaçlarından aşağı doğru yankılanmaya başlamıştı.

Bu görüntü benim gördüğüme ya da hayal ettiğime uyuyor mu bilmem: Ben çoktan kendi karanlığıma gömülmeye başlamıştım; silisyum kubbeler, alüminyum çatılar, yapışkan kükürt atmosferlerden oluşan dahili gökler birer birer üzerime kapanıyordu: Yeraltının elvan sessizliği tutuk gürlemeleri, alçak sesli gök gürültüleriyle çevremde yankılanıyordu: Havanın bulantı verici varlığından, ses dalgalarının işkencesinden uzaklaşmanın yarattığı huzura Rdix'i yitirmiş olmanın verdiği umutsuzluk karıştı. İşte şimdi yapayalnızdım: Yeryüzü tarafından ele geçirilme cefasından kurtaramamıştım onu; boşluğun dünyasında varolma yanılgısını yaratan havaya gerilmiş tellerin daimi titreşimine esir düşmüştü. Rdix ile son çembere ulaşarak Dünya'yı yaşanır kılma hayalim suya düşmüştü. Rdix şimdi tutsaktı, dışarının üzeri açık topraklarında sürgündeydi.

Ardından bir bekleyiş dönemi geldi. Gözlerim kürenin hacmini dolduran ve birbirini ezen sıkışık manzaralara takılıp kalmıştı: ipliksi mağaralar, parçalanmış ve yaprak yaprak ayrılmış tepeleriyle dağ zincirleri, sünger gibi sıkılmış okyanuslar. Kendi balık istifi, yoğun, tıkız dünyamızı yeniden gördükçe Rdix'in artık burada oturmuyor olmasına daha çok içleniyordum.

Rdix'i kurtarmak tek düşüncem halini aldı: Dışarının kapılarını zorlamak, içeriyle dışarıyı istila etmek, Rdix'i Dünya maddesiyle yeniden buluşturmak, üzerinde yeni bir kubbe, yeni bir mineral gökyüzü kurmak, onu o titreşen hava cehenneminden, o sesten, o şarkıdan kurtarmak istiyordum. Lavın vol-

kanik mağaralarda toplanışını, yer kabuğunun düşey yolları üzerinde birikişini gözlüyordum: Yol oydu.

Yanardağın patlama günü geldi çattı; tepesi uçurulmuş Vezüv'ün üzerindeki havada kapkara bir kule yükseliyordu, lav körfezin bağlarında şaha kalkıyor, Ercolano kapılarını zorluyor, katırcıyı ve hayvanı duvara sıkıştırıyordu, cimriyi parasından, köleyi ağaçtan koparıyordu, tasması boynunu sıkan köpek zincirinden kurtuluyor ve buğday ambarına kaçmaya çalışıyordu. Ben orada, tam ortadaydım. Lavla birlikte ilerliyordum, kor halindeki çığ diller, ırmaklar, yılanlar gibi akıyordu ve ben en önde koşarak Rdix'i arıyordum. Onun hâlâ meçhul şarkıcının tutsağı olduğunu biliyordum –beni uyaran bir şey vardı–: O çalgının sesini, o sesin tınısını duyduğum yerde aradığım kızı bulacaktım.

Mermer tapınaklar, işlenmiş bostanlar üzerinde akan lav seliyle birlikte koşuyordum. Şarkıyı ve arp sesini duydum: İki ses karşılıklı şarkı söylüyordu. Rdix'in sesini tanıdım –ama ne çok değişmişti!– o meçhul sesle karşılıklı cıvıldıyordu. Kemerli kubbenin üzerinde Grek harfleriyle: Orpheus yazıyordu. Kapıya geldim, eşiği geçtim. Bir an için onu arpın yanında gördüm. Kapalı ve oyuk bir mekândı –söylenene göre– müzik sesinin bir deniz kabuğu içinde olduğu gibi toplanması için özellikle böyle inşa edilmişti. Ağır bir perde –bana önce deri gibi geldi, ama içi dolu bir yorgana benziyordu– pencereyi örtüyor ve ezgilerinin dış dünyaya yansımasını engelliyordu. Ben içeriye girer girmez Rdix perdeyi hızla çekti, pencereyi ardına dek açtı; dışarıda ışıkları göz kamaştıran körfez, kent ve sokakları uzanıyordu. Öğle güneşi odayı, ışığı ve sesleri işgal etti: Dört bir yandan gitar tıngırtıları ve yüz hoparlörün dalgalanan sesi geliyordu ve bunlar uğultulu motor patlamalarına ve klakson seslerine karışıyordu. Gürültünün zırhı oradan yayılıp kürenin kabuğunu örtüyordu: Uzayı görünmeden ve duyulmadan aşan dalgaları yakalayıp sese çeviren o çatılara dizilmiş antenlerle, o olmazsa canlı mı ölü mü olduğunuzu bilemediğiniz akustik zamkla her ânınızı doldurmak için kulaklarınıza dayadığınız transistörlü radyolarla, sesleri depolayıp sonra döküveren *juke-box*larla, ardı arkası kesilmeyen katliamınızın yaralılarını toplayan ambu-

lansların sirenleriyle dolu bir kuşak sizin Dünya üstü hayatınızı belirliyordu. Lav, bu ses duvarının önünde durdu. Gürültülü titreşimlerin oluşturduğu telin dikenleriyle delik deşik olan ben, bir an için Rdix'i gördüğüm noktaya son bir hamle yaptım, ama Rdix gözden kaybolmuştu, onu kaçıran kişi de yoktu: Sayesinde yaşayabildikleri şarkı, gürültünün yarattığı çığın altında ezilmişti, artık ne kızı ne de sesini ayırt edebiliyordum.

Çekildim, lav selinde gerisingeri giderek yanardağın eteklerini tırmandım, yeniden sessizliğimi yaşamaya, kendimi gömmeye döndüm.

Şimdi, dışarıda yaşayan sizler, tesadüfen çevrenizi saran yoğun gürültü arasında Rdix'in şarkısını, onu tutsak eden ve bütün şarkıları kapsayan şarkı-olmayanın bazen tutsağı olan şarkısını duyacak olursanız, Rdix'in, içinde hâlâ sessizliğin uzak yankıları hissedilen sesini tanıyabilirseniz, siz dünya üstü varlıklar, siz geçici olarak galip gelenler, söyleyin bana, bana ondan haber verin, verin ki Rdix'i Dünya hayatının merkezine döndürebilmek için tasarılarıma yeniden başlayabileyim, merkezden dışarı dışarı uzananı Dünya hayatı kılabilmek için onunla Dünya hayatının derinliklerine inebileyim, çünkü artık ayan beyan belli oldu ki, sizin yenginiz yenilgidir.

Güneş Var Olduğu Sürece

Yıldızlar büyüklüklerine, ışıltılarına ve renklerine bağlı olarak değişik evrimleşme süreci gösterir ve bu Hertzsprung-Russel diyagramı aracılığıyla ölçülebilir. Ömürleri son derece kısa olabilir (büyük ve mavi yıldızların yalnızca birkaç milyon yıl) veya pek yavaş yol alırlar (sarılar on milyarlarca yıl) ya da pek geç yaşlanırlar (en kırmızı ve küçük olanlar). Sahip oldukları bütün hidrojeni yaktıklarında kaçınılmaz sonla yüzleşirler; artık genleşmek ve soğumak zorundadırlar ("devasa kırmızılar"a dönüşürler) ve ondan sonra bir dizi termonükleer tepkime ile ölüme sürüklenirler. İşte dört ya da beş milyar yıldan beri ışıldayan ve orta güçte bir sarı yıldız olan Güneş'in önünde bir o kadar daha ömür vardır.

Dedemin gelip buraya yerleşmesindeki amaç huzura kavuşmaktı; *–diye anlattı Qfwfq–* o dönemde son kez patlayan "Supernova" onu, ninemi, çocuklarını, torunlarını, torun çocuklarını bir kez daha uzaya fırlatmıştı. O zaman Güneş yuvarlacık, sarımsı haliyle Gökada'nın bir kolunda yavaş yavaş yoğunlaşıyordu ve ortalıkta gezen bütün öteki yıldızların yanında dedem üzerinde iyi bir izlenim bırakmıştı. Karısına "Bu kez de bir sarıyı deneyelim," demişti. "Doğru anladıysam, sarı olanlar değişmeden en uzun süre kalanlar oluyor. Hem belki bakarsın şunun çevresinde bir de gezegenler sistemi oluşur."

Bütün ailesiyle birlikte bir gezegene yerleşmek, hatta atmosferi, hayvancıkları, bitkileri olan bir gezegen bulabilmek

Albay Eggg'in en eski emeklilik hayallerinden biriydi, çünkü bu kor halindeki maddeler arasında gidip gelmekten yorgun düşmüştü. Aslında sıcaktan yakınmazdı dedem ve uzun hizmet yılları boyunca ani ısı değişimlerine alışmıştı, ama belli bir yaşa gelince herkes ılıman bir iklimde yaşamayı ister.

Büyükannemse hemen itiraz etti: "Peki neden şu öteki değil? Hem o daha büyük ve bana daha çok güven veriyor!" diyerek bir "mavi dev"i işaret etti.

"Sen deli misin? Onun ne olduğunu bilmiyor musun? Mavileri tanımıyor musun? Sen göz açıp kapayana kadar yanıp biterler ve daha birkaç milyar binyıl geçmeden bohçanı toplamak zorunda kalırsın!"

Ama Ggge Nine nasıldır bilirsiniz, sadece dış görünüş olarak değil, yargılarında da gençliğini korumuştur; asla sahip olduklarıyla mutlu olmayı bilmez, ister daha iyi, ister daha kötü olsun, sürekli bir değişiklik yaşamak peşindedir, farklı olan her şey cazip gelir ona. Üstelik bir göksel cisimden ötekine telaş ve öfke içerisinde taşınmanın bütün yükü her zaman, hele de çocuklar küçükken onun omuzlarına düşüyordu. Eggg Dede torunlarıyla dertleşerek, "Sanki bir seferden ötekine, çektiklerini unutmuş gibi," diyordu "rahat durmak batıyor ona. Burada, Güneş Sistemi içinde yakınacak ne var ki diyorum. Enine boyuna bütün Gökadaları dolaştım: Ben de kendime göre deneyim kazandım, ama gel de bunu karıma anlat!"

Albay'ın takıntısı da buydu: Meslek hayatında pek çok doyum yaşamıştı, ama şimdi çok büyük bir arzusu vardı: Karısının nihayet ona şunu demesini istiyordu: "Evet Eggg, gerçekten çok isabetli bir karar vermişsin; ben bu Güneş'e üç kuruş vermezdim ama sen onun beklenmedik şakalar yapmayan, güvenilir ve sabit yıldızlardan biri olduğunu hemen anladın. Üstelik oluştuğu anda doğru pozisyonda bir yer kapmayı da becerdin... Dünya bütün sınırlarına ve kusurlarına karşın hâlâ iyi yerleşim bölgelerine sahip, çocukların oynayacak yerleri var, okulları pek uzak değil..." İşte yaşlı Albay'ın karısının ağzından duymak istedikleri bunlardı; karısı bir kez de hoşnut etseydi ya onu! Ama nerede? Üstelik bambaşka türlü işleyen yeni bir yıldız sisteminden, örneğin "R R Lyrae"lerin ışıltı salınımlarından söz edildiği-

ni duyduğu anda huzuru kaçıveriyordu: Belki de orada daha hoş bir hayat vardı, daha çok dolaşmak mümkündü, oysa biz burada bu köşeye, asla hiçbir şeyin yaşanmadığı bu ölü noktaya sıkışmış kalmışız, diye düşünüyordu.

Eggg bizleri tanık yerine koyarak: "Orada ne olduğunu sanıyorsun ki?" diye soruyordu. "Sanki her yerde aynı öykünün yaşandığını bilmiyormuşuz gibi: Hidrojen helyuma dönüşüyor, sonra berilyum ve lityumun sıradan oyunları ortaya çıkıyor, kor halindeki katmanlar birbirleri üzerine yığılıyor, sonra beyazlaşa beyazlaşa balonlar gibi şişiyorlar ve gene yıkılıyorlar... Hiç olmazsa ortada durup da manzarayı seyretse ya! Her seferinde tek kaygısı taşınmakta olan paketleri ve kutuları gözden kaybetmemek, ağlayan çocukları, gözleri yanan kızı, takma dişleri eriyen damadı kollamak oluyor. Bundan en çok sıkıntı çeken, hepimiz biliyoruz ki daima Ggge oluyor; konuşuyor, konuşuyor ama onu bir de iş başında görmek gerekiyor..."

Yaşlı Eggg için de (bunları bize pek çok kez anlatmıştı) ilk zamanlar sürprizlerle doluydu: Gaz bulutlarının yoğunlaşması, atomların çarpışması, maddenin tutuşana dek şişen pıhtıları, çapları, ısıları, yoğunlukları bakımından ötekinden farklıymış gibi görünen, her renkten kor halindeki maddeyle kalabalıklaşan gökyüzü, genişleyip büzülme şekilleri, kimsenin var olduklarını tahmin bile etmediği bütün o izotoplar ve o iç çekmeler, o patlamalar, o manyetik alanlar: Birbirini kovalayan beklenmedik işler. Ya şimdi... Her şeyi kavrayabilmesi için tek bir bakış atması yetiyor: Ne tip bir yıldız, kalibresi ne, ağırlığı ne, ne yakıyor, mıknatıslık mı yapıyor, maddeleri itiyor mu, ittiği madde hangi uzaklıkta kalıyor ve bir başka yıldızla arasında kaç ışık yılı olabilir?

Ona göre boşluğun uzantısı bir demiryolu düğümündeki peronlar demeti gibidir: Raylar arası aralık, makas, yön değişimi söz konusudur başka bir şey değil; ya bu yola girilecektir ya ötekine ama tam ortadan gidilmeyecek, çakılların üzerinden atlanmayacaktır. Zamanın akışında da aynı şey geçerlidir: Her hareket onun ezbere bildiği bir saat çizelgesine uygun yerleştirilecektir; o bütün durakları, rötarları, karşılaşmaları, dönem sonlarını, mevsimsel değişiklikleri bilir. Emekli olduktan sonra-

ki hayatına ilişkin en büyük hayali buydu: Her gün istasyona gidip gelen trenleri seyreden emekliler gibi o da evrenin içersinde bulunduğu düzenli ve kurallı trafiği izlemek istiyordu. Artık bavulları ve çocukları yüklenip her biri kendi kafasına göre dönen cisimlerin umursamaz geliş gidişleri arasında oradan oraya zıplamak zorunda olmadığı için sevinebilirdi.

Sözün özü, burası her bakımdan ideal bir yerdi. Burada bulundukları dört milyar yıldan beri adamakıllı yerleştiler, ahbaplar edindiler: İnsanlar gelip gidiyorlar, bunu anlamak gerekir çünkü buranın âdeti böyle, ama değişikliği pek seven Bayan Ggge için bu bir avantaj olmalı. Şimdi aynı katta oturan bir de komşuları var; Cavicchia'lar gerçekten hoş insanlar: karşılıklı yardımlar ediliyor, nezaket alışverişlerinde bulunuluyor.

"Macellan bulutlarında böyle uygar insanlar bulabilecek miydin, pek merak ediyorum!" diyor Eggg karısına. (Çünkü başka meskenler konusunda pişmanlıklar çeken Ggge'nin aklında Gökada ötesi takımyıldızlar bile vardı.)

Ama insan belli bir yaşa geldikten sonra kafasını değiştirmek pek zor oluyor: Bunca senelik evlilik bile değiştiremedikten sonra Albay'ın bunu bu saatten sonra başarması çok zor. Örneğin: Ggge komşularının Teramo'ya gitmek üzere yola çıkacaklarını öğreniyor. Cavicchia ailesi Abruzzo bölgesindendir ve her yıl akrabalarını ziyaret için oraya giderler. "Bak işte, herkes bir yerlere gidiyor, biz hep burada kalıyoruz. Ben milyarlarca yıldır annemi görmeye gitmedim!" diyor Ggge.

"İyi ama bunun aynı şey olmadığını anlayamıyor musun?" diye karşı koyuyor yaşlı Eggg.

Büyük ninemin Andromeda Gökadası'nda yaşadığını söylemeden geçemeyeceğim. Evet, bir zamanlar kızı ve damadı ile yolculuklara çıkardı, ama tam bu gökada kümesi oluşmaya başladığında gözden kayboldular; kızı bir tarafta kaldı, annesi öteki tarafta. (Ggge, hâlâ Albay'ı bununla suçlamaya devam eder: "Daha dikkatli olmalıydın!" der durur. Kocası da: "Ya evet, o dakika başka hiç işim yoktu!" demekle yetinir; aslında harika bir kadın olan kayınvalidesinin seyahat arkadaşı olarak, özellikle de kargaşa anlarında işleri karıştırmaktan başka bir şeye yaramayan bir tip olduğunu söylemeye çekinir.)

Andromeda Gökadası, şurada tam başımızın üzerindedir, ama aramızda her zaman birkaç milyar ışık yılı vardır. Ggge, ışık yılı deyince bir bitin atlama hızını düşünür: Uzayın, zaman gibi insanı yapışkana bulayan bir zamka benzediğini anlamaz.

Geçen gün, Eggg belki de karısını neşelendirmek için şöyle dedi: "Bak Ggge, sonsuza kadar burada kalacak değiliz. Geleli ne kadar oldu? Dört milyar yıl mı? İyi işte: Diyelim ki, buradaki dönemimizin yarı zamanını doldurduk. Bak, bir beş milyar yıl daha geçecek ve Güneş öyle bir şişecek ki Merkür'ü, Venüs'ü, Dünya'yı yutuverecek ve hızla, birbiri ardına kıyametler yaşanacak. Kim bilir kendimizi nereye atacağız! Bu nedenle, elimizde kalan şu kısa huzur döneminin tadını çıkarmaya bak."

"Ah, evet," diyor karısı pek ilgili bir tavırla "o anda hazırlıksız yakalanmamaya bakmalıyız. Bozulmayan ve fazla yer kaplamayan şeyleri bir araya koymaya başlayayım da, Güneş patladığı anda kapıp kaçalım."

Albay'ın onu yanıtlamasına fırsat bırakmadan kaç valiz olduğuna, eskiyip eskimediklerine, kilitlerinin sağlam olup olmadığına bakmak için tavan arasına koşuveriyor. (Bu konuda çok temkinli olduğunu düşünür: Uzaya fırlatılma ânında, valizlerin içindekilerin yıldızlararası gaza dağılmış olmasından kötü bir şey yoktur.)

"Ne acelen var?" diye seslenir dedem. "Daha önümüzde milyarlarca yıl var, söyledim sana!"

"İyi ama yapacak çok iş var Eggg, her şeyi son dakikaya bırakmak istemiyorum. Sözgelişi, ayva reçelimin hazır olması gerekli; bakarsın kız kardeşim Ddde'ye rastlayıveririz; biliyorsun o bu reçele bayılır ve kim bilir ne kadar uzun zamandan beri ağzına sürmemiştir."

"Kız kardeşin Ddde mi? İyi ama o Sirius'ta yaşamıyor mu?"

Ggge Ninemin ailesi kaç kişidir bilmem ama hemen hemen bütün takımyıldızlara dağılmış durumdadırlar; ninem de her kıyamette birilerine rastlamayı umut eder. İşin hoşu, hiç de yanılmaz: Albay, uzayda yaşanan her felakette kendini kayınbiraderler, kazanılmış yeni kuzenler arasında buluverir.

Anlayacağınız ninemi artık kimse tutamaz olmuştur: Kendini hazırlıklara kaptırmış olduğundan başka hiçbir şey düşü-

nemez, en gerekli işleri bile yarım bırakmıştır, çünkü "kısa bir süre sonra Güneş sona erecektir. Kocasının içi içini kemirmektedir: Dizi dizi patlamaların mola verdiği şu dönemde emekliliğinin tadını çıkarmayı ne çok hayal etmiştir! Göksel cisimler potalarında alev alev yanarken, o güvenli bir yere yerleşip bir nehir gibi kesintisiz akan yüzyılları seyretmeye niyet etmiştir, ama şimdi bu tatilin daha ortasına gelmemişken Bayan Ggge havada bir gerginlik yaratmayı başarmıştır; valizler yatakların üstüne yayılıp açılmış, çekmeceler altüst edilmiş, gömlekler birbiri üzerine yığılmıştır. Sınırsız bir tatil gibi tadını çıkarabileceği milyarlarca, milyonlarca gün ve saat ve hafta şu andan itibaren her an harekete hazır, tek ayak üstünde yaşanmak zorunda olacaktır; aynen hizmette olduğu ve her an bir tayin beklediği günlerdeki gibi, çevresinde bulunan her şeyin geçici olduğunu bir an için bile aklından çıkarmayacaktır. Geçici olsa da sürekli yinelenen bu protonlar, elektronlar, nötronlar mozaiği, ısınana ya da soğuyana dek karıştırılması gereken bir çorba gibidir; sözün özü, güneş sisteminin en ılıman gezegeninde sürdürülmekte olan bu keyifli tatil mahvolmuştur.

"Ne dersin Eggg, bence birkaç parça tabak çanak almalıyız yanımıza, yeter ki yolda kırılmasınlar..."

"Yok canım; neler düşünüyorsun sen Ggge, tabak çanak ne çok yer kaplar bir düşünsene, daha almak isteyeceğin bir sürü şey olabilir..." Şimdi dedem de değişik sorunlar karşısında kafa yormak, uzun sabırsızlık dönemini paylaşmak, bitmek bilmeyen bir arifeyi yaşamak zorundadır...

Bize defalarca açık açık söylediği için ben bu yaşlı emeklinin en yürekten hevesinin ne olduğunu çok iyi biliyorum: Bir kerecik de oyunun dışında kalmak istiyordu; yıldızların sönüp yeniden oluşmalarına, yüzbinlerce kez yeniden canlanmalarına, Bayan Ggge ve bütün baldızlarının ortalıkta koşarak birbirleriyle kucaklaşmalarına, şapka kutularını, şemsiyelerini kaybetmelerine, yeniden bulmalarına, dönüp almalarına tanık olmak istemiyordu; bunlar onun umurunda bile olmamalıydı; o limon gibi sıkılmış, çiğnenmiş, tükürülmüş ve artık hiçbir şeye yaramayan maddenin dibinde kalmalıydı. Onun sözünü ettiği cisimler "Beyaz Cüceler" idi.

Yaşlı Eggg konuşmuş olmak için konuşan biri değildir, aklında son derece netleşmiş bir tasarı vardır. Biliyorsunuz değil mi; Beyaz Cüceler adıyla bilinen ve müthiş patlamalardan geriye kalan, birbiri içinde sıkışmış ezilmiş metal çekirdeklerinin beyaz ısısının kızgınlığı sonucu ölmüş tıkız yıldızlar yavaş yavaş unutulmuş yörüngeler üzerinde dönmeyi sürdürürler, yavaş yavaş soğurlar ve donuk element tabutlarına dönüşürler. "Bırakın Ggge gitsin," diye kıs kıs gülüyor Eggg, "bırakın gitsin ve firarda olan elektron fıskıyelerini de beraberinde götürsün. Ben, Güneş ve onun çevresinde dönen her şey yaşlı bir cüce yıldıza dönüşene kadar burada bekleyeceğim; kendime en sert atomlar arasında bir çukur kazacağım, elvan elvan alevlere katlanacağım, yeter ki nihayet bir çıkmaz sokağa dalayım, ölü perona gireyim; yeter ki bir daha yollara düşmeyeyim..."

"Beyaz Cüce" üzerinde olmayı hayal eden, gözleriyle yukarıya bakıyor, mavi, sarı, kırmızı ateşlerinin yangınları bir tutuşup bir sönen gökadaları, onların yoğunlaşmalarını, bulutlara ve zerreciklere dağılmalarını seyrediyor, sıradan karı-koca çekişmelerine fırsat kalmayacak günlerde var olan, oracıkta bekleyen, var olanın olduğu günleri bekliyor, işte o kadar.

Ben gene de inanıyorum ki, o ıssız ve unutulmuş yıldız üzerinde otururken bile zihninden gene Ggge ile kavga etmeyi sürdürecek. Bundan vazgeçmesi kolay olmayacak. Onun boşlukta oturmuş, ışık yıllarını katederken karısıyla kavga etmeyi sürdürdüğünü görür gibi oluyorum. Yıldızların doğuşu, gökadaların ilerleyişi, gezegenlerin soğuması konusunu yorumlayan "ben sana demiştim" ve "ne harika bir buluş"; onların kavgalarının patlayışını ve göksel kıyametlerin kopuşunun her adımını ve aşamasını yorumlayan "şimdi memnun olmuşundur" ve "bir tek bu sözü bilirsin" ve "hep haklı olduğunu düşünürsün" ve " çünkü sen beni hiçbir zaman dinlemiyorsun" gibi cümleler olmadan evrenin tarihi büyükbabama ne tat verecek ne bir anı bırakacaktır; ardı arkası hiç kesilmeyen karı koca çekişmesi günün birinde sona ererse, ne hazin bir boşluk yaratacaktır!

Güneş Fırtınası

Güneş'in akkor halindeki gazsı maddesinin içinde sürekli düzensizlikler meydana gelir ve bunlar yüzeyde görünür kılınan kargaşalarla kendilerini belli ederken ortaya şunlar çıkar: kabarcıklar gibi patlayan yumrular, hafiflemiş ışıltı lekeleri, beklenmedik parlamalar ve bunlardan uzaya saçılan beklenmedik atıklar. Güneş tarafından yayılmış elektrik yüklü gaz bulutu Van Allen kuşaklarını aşarak Dünya'ya yayıldığı zaman manyetik fırtınalar ve kuzey ışıkları diye de tanınan aurora borealis ortaya çıkar.

Güneş, kimi insanlara bir güven, denge ve koruma duygusu verir –*dedi Qfwfq*– ama ben bu kişilerden değilim.

Şöyle derler: "İşte, Güneş ezelden beri var olmuştur, o bizi besler, ısıtır, bulutların ve rüzgârın üzerindedir, aydınlıktır, hep aynıdır, Dünya tufanlara ve fırtınalara gebe onun çevresinde dönerken, Güneş daima sakin, kaygısız durur yerinde. İnanmayın bunlara. Güneş adını verdiğimiz cisim sürekli gaz patlamaları yaşar, beş milyar yıldan beri süren bir patlamadan başka bir şey değildir; çevresine şunu bunu fırlatmaktan vazgeçmez, ne biçimi ne yasası olan bir ateş tayfundur, bir tehdit, sürekli ve sonu gelmeyen bir azgınlıktır. Ve biz onun içinde bulunuruz: bizim burada, Güneş'in ise orada bulunduğu doğru değildir; her şey, arada bir mola vermek bilmeyen, eş merkezli akımların oluşturduğu bir kasırgadır; kimi yerde daha seyrek, kimi yerde daha sık bile olsa hepsinin

dokusu aynıdır, önce büzüşen sonra alev alan aynı buluttan çıkmışlardır.

Tabii, Güneş'in buraya kadar fırlattığı maddenin miktarı -zerre kırıntıları, parçalanmış atomlar- bir kutuptan ötekine doğru uzanan mıknatıs gücünün yarattığı hat boyunca dizilerek Dünya'yı sarıp sarmalayan bir tür görünmez kabuk oluşturmuştur; bizler bizimkinin ayrı bir dünya olduğuna inanırmış gibi yapabiliriz; buradaki neden ve sonuçların bazı kurallar gereği ortaya çıktığını söyleyebilir ve bu kuralları bildiğimiz için çevremizde düzensiz bir anaforla dönen elementlerin çağıltısından korunarak onlara hükmedebiliriz.

Sözgelişi ben uzun yol kaptanlığı ehliyeti aldım, "Halley" adlı buharlı geminin kumandasını üstlendim: Seyir defterine enlemleri, boylamları, rüzgârları, meteorolojik aygıtların verilerini, telsiz mesajlarını kaydediyorum; dünya hayatını geçici kurallar içinde ayakta tutan güvenliğinizi paylaşmayı öğrendim. Bundan daha başka ne isteyebilirim ki? Rota güvenlidir, deniz sakindir, yarın tanıdık Gal kıyılarına yaklaşacağız, iki gün sonra Mersey'in ziftli deltasına gireceğiz, Liverpool Limanı'nda demir atacağız, yolculuğumuz sona erecek. Hayatım en küçük ayrıntısına kadar sabit bir takvime göre düzenlenmiş durumda: Bir sonraki seferime kadar Lancashire'de bulunan huzurlu kır evimde dinlenmek için gün sayıyorum.

İkinci kaptan, köprü üstünün kapısında beliriyor, *"Lovely sun, Sir,"* diyor ve gülümsüyor. Ben de onu onaylıyorum, Güneş içinde bulunduğumuz mevsime ve enleme göre gerçekten de olağanüstü biçimde ışıldamakta; bakışlarımı biraz daha keskinleştirirsem (Güneş'e körleşmeden doğrudan bakabilme yeteneğine sahibimdir), tacı, kromosferi, lekelerin dağılımını net biçimde ayırt edebiliyorum ve ansızın... sizlere iletmemin yersiz kaçacağı bazı şeyleri fark ediyorum: Şu anda ateşli derinlikleri altüst etmekte olan kıyametler, alev alarak yıkılan anakaralar, şişerek taşan ve gözle görünmeyen ama Dünya'ya yansıyan, neredeyse ışık hızında ışın akıntılarına dönüşen akkor okyanuslar görüyorum. Dümenci Adams'ın sesi hoparlörün içinden boğuk bir şekilde yankılanıyor: "Pusulanın ibresi efendim, pusulanın ibresine dikkat! Neler oluyor? Rulet gibi dönmeye başladı!"

"Sarhoş mu oldu?" diye haykırıyor Evans, ama ben her şeyin yolunda olduğunu biliyorum, *her şey şimdi yoluna girmeye başladı*, telsizci Simmons az sonra çıkagelir. İşte gözleri yuvalarından fırlamış olarak girdi içeriye: Az daha eşikte Evans'a çarpacaktı.

"Tamamen koptu efendim! Boks maçının yarı finalini dinliyordum, koptu gitti. Hiçbir istasyonla radyo bağlantısı kuramıyorum!"

"Ne yapmam gerekiyor kaptan?" diye haykırıyor Adams borunun içinden. "Pusula çıldırdı!"

Evans sapsarı kesildi.

Üstünlüğümü hissettirmenin zamanı geldi. "Sakin olun beyler, bir manyetik fırtınaya yakalandık. Yapacak bir şey yok. Ruhunuzu inancınıza göre teskin edin ve sükûnetinizi koruyun."

Pruva güvertesine çıkıyorum. Kımıltısız uzanan denize tam tepe noktasındaki Güneş'in ışınlarının yansımasıyla ışıl ışıl. Her şeyin böylesine dingin olduğu bir ortamda "Halley" kör bir demir yığınına dönüştü ve insanoğlunun bütün sanatı ve bilgisi onu idare etmekte yetersiz kaldı. Şu anda gemimiz Güneş'te, güneş patlamalarının içinde yol almakta olduğundan ne pusulalar, ne radarlar işe yarıyor. Kaderimiz ezelden beri Güneş'e bağlıydı ama biz her zaman bunu unutmayı başarıyorduk, onun egemenliğinin dışında olduğumuzu sanıyorduk.

İşte tam o anda onu görüyorum. Gözlerimi seren direğine kaldırıyorum: İşte onun tepesinde duruyor. Flamaya tutunmuş, havada millerce uzunlukta bir bayrak gibi süzülüyor, saçları ve aynen saçları gibi zerre hafifliğinde olan bedeni uçuşuyor, ince bilekli, kalın kemikli kolları, hilal biçiminde böbrekleri, şilebin kasarasını örten bir bulutu andıran göğsü, giysisinin uçuşan eteklerinin püsküllleri, önde bacadan çıkan duman, arkada gökyüzü ile karışıyordu. Bütün bunları havanın gözle görünmeyen elektriklenmesi içinde görüyordum; daha doğrusu havada süzülen bir poleni andıran yüzünü, anıtsal Medusa başını, gözlerini ve lüle lüle saçlarını ayırt edebiliyordum: Rah bana ulaşmayı başarmıştı.

"Oradasın Rah, buldun beni," dedim.

"Neden saklandın buraya?"

"Başka bir türlü varoluş biçimi var mıdır, görmek istedim."

"Var mıymış?"

"Burada cetvelle çizilmiş rotalar üzerinden gemilere kumanda ediyorum, pusula ile yönümü buluyorum; aygıtlarım radyo dalgalarını yakalıyor, gerçekleşen her şeyin bir nedeni var."

"Peki, sen inanıyor musun bunlara?"

Radyo kabininden, elektrik boşalmalarının cızırtıları arasında herhangi bir istasyona bağlanmaya çalışan Simmons'un küfürleri geliyordu.

"Hayır, ama sanki öyleymiş gibi yapmaktan hoşlanıyorum, oyunu son ana kadar sürdüreceğim," diyorum Rah'a.

"Pekâlâ, bunun olanaksız olduğu ne zaman çıkacak ortaya?"

"Kendimi akıntıya bıraktım, sürükleniyorum. Ama kontrolü her an elime geçirmeye hazırım."

"Kendi kendinize mi konuşuyorsunuz efendim?" Bu her şeye burnunu sokan Evans idi.

Ciddi bir tavır almaya çalıştım. "Bay Evans, gidip Adams'a yardımcı olun. Manyetik ibrenin salınımları bazı nedenlerle sürmeye devam edecek. Takribi bir rota belirlenebilir ve bu gece yolumuzu yıldızlara bakarak bulabiliriz."

Gecenin inmesiyle *aurora borealis* hüzmeleri kaplan sırtındaki çizgiler gibi, üzerimizdeki gök kubbede kavisler çizdi. Alev alev yayılan saçları, gösterişli etekleriyle Rah geminin flamalarına asılmış kabarıyordu. Yönümüzü bulmamız olanaksız olmuştu.

Adams komiklik yapmak istercesine "Kutbu boyladık!" dedi; manyetik fırtınaların her enlemde *aurora borealis* yaratabileceğini o da biliyordu.

Ben gecenin içinde, o gösterişli saç biçimi, mücevherleri, göz alıcı giysisiyle Rah'ı seyrediyordum. "Galaya gider gibi süslenmişin," dedim.

"Seni yeniden bulmayı kutlamalıyım," diye yanıtladı beni.

Benim içinse kutlanacak hiçbir şey yoktu; eski bir huzursuzluğun içine yuvarlanmıştım; sabırla dokuduğum tasarım suya düşmüştü. "Her zamankinden güzelsin," diyerek kabullendim durumu.

"Neden kaçtın? Şu deliğe gizlendin, tuzağa düşmeyi kabul ettin, her şeyin sınırlı olduğu bir dünyanın boyutlarına mahkûm ettin kendini."

"Kendi isteğimle bulunuyorum burada," yanıtını verdim, ama beni anlamayacağını biliyordum. Ona göre hayatımız ışınların gelip geçtiği serbest mekânlarda, bizi dur durak bilmeden ordan oraya sürükleyen güneş patlamalarının yarattığı rüzgârların arasında, boyutlardan ve formlardan yoksun bir yerde yaşanıyordu.

Rah "Seçimlerin, kararların, belirlemelerin sana bağlı olduğu oyununu oynuyorsun gene," dedi. "Bu da senin kusurun işte."

"Ya sen, nasıl oldu da buraya kadar gelebildin?" diye sordum. İyonosfer aşılamayan bir engel değil miydi? Rah'ın, kanatlarını bir odanın duvarlarına vuran kelebekler gibi bu katmana takıldığını pek çok kez işitmiştim. "Nasıl girdiğini hâlâ söylemedin bana."

Omuzlarını silkti. "Bir ışın yeli, tavanda bir gedik; işte seni almaya geldim."

"Beni almaya mı? Ama şimdi sen de tuzağa düştün. Nasıl çıkacaksın dışarıya?"

"Burada kalacağım. Seninle kalacağım," dedi.

"Bir felaket oldu efendim!" Simmons, köprüde bana doğru koşuyordu. "Geminin bütün elektrik tesisatı çöktü."

Evans bir ambar ağzının arkasına gizlenmişti, telsizciyi kolundan yakaladı; ona –bunu el hareketlerinden anlıyordum– durumu bana bildirmenin bir yararı olmayacağını söylüyordu; manyetik fırtına yüzünden benim de sapıttığımı, serenlere bakıp konuştuğumu anlatıyordu.

Prestijimi yeniden sağlamlaştırmaya karar verdim: "Okyanus üzerinde güçlü elektrik akımları yol alıyor," açıklamasını yaptım; "tellerdeki gerilim arttı, sigortaların atması normal bir durumdur." Ama artık rütbeme saygı duymadıklarını belli eden gözlerle bakıyorlardı bana.

Ertesi gün bizim gemimiz ve yakın çevresi dışında bütün okyanus manyetik fırtınanın etkilerinden temizlenmişti. "Halley", bir parmağıyla radara, paratonere, ya da bacanın kenarına

tutunan ve havada salınan Rah'ın peşinden sürüklenmeyi sürdürüyordu. Pusula, leğenin içinde çırpınan bir balığı andırıyor, telsiz nohut tenceresi gibi kaynıyordu. İmdadımıza koşan gemiler bizi bulamıyordu; bize yaklaştıkları anda bütün aygıtları bozuluyordu.

Gece, ışıklı şeritler "Halley" üzerinde süzülüyordu; bu sanki bayrağımızmış gibi, yalnızca bize ait bir *aurora borealis* idi. Bu ışıklar sayesinde yardıma gelen gemiler yerimizi saptayabildiler. Gizemli bir manyetik hastalığa benzeyen şeyin kendilerine bulaşmasını önlemek için yanımıza fazla yaklaşmadan bizi Liverpool açıklarına doğru yönlendirdiler.

Şöhretimiz bütün limanlara yayılmaya başladı: "Halley"in kaptanı nereye giderse gitsin elektrik düzensizlikleri ve kuzey ışıklarını peşinden sürüklüyordu. Bu da yetmezmiş gibi yardımcılarım sağda solda benim görünmez güçlerle iletişim kurduğumu anlatıyorlardı. Doğal olarak "Halley"in kumandasını yitirdim ve başka bir gemide iş bulmam mümkün olmadı. Neyse ki, denizde geçirdiğim uzun yıllar boyunca biriktirdiğim paralarla Lancashire kırlarında –daha önce de söylediğim gibi, iki yolculuk arasında dinlendiğim– eski bir ev almıştım ve burada pek meraklı olduğum ölçüm deneyleri yapıyor, doğal olgular konusunda tahmin çalışmaları yürütüyordum. Evi, benim icat ettiğim kesin ölçüm aletleriyle doldurmuştum; bunlar arasında monokromatik bir helyograf* vardı ve karaya ayak bastığım her seferinde bunların başına oturmak için can atardım.

Sonunda karım Rah ile birlikte Lancashire'a yerleştim. Birkaç mil yakınımızda yaşayan bütün ev sahiplerinin televizyonları bozulmaya başladı. Artık hiç kimse yayınları izleyemiyordu: ekran, içine bitler tarafından ısırılmış bir zebra girmiş gibi siyah-beyaz şeritlerden başka bir şey göstermiyordu.

Bizim hakkımızda söylentiler yayıldığının farkındaydım, ama hiçbiri umurumda değildi: Galiba yaptığım deneylere takmış durumdaydılar; onlar benim aygıtlarımın işlediği za-

* Güneş ışınlarının süresini veya günün ne kadar kısmının güneşli geçtiğini kaydeden aletlere Helyograf denir. Helyograf aleti, güneşten gelen direkt güneş ışınlarını bir diyagram üzerine kaydeder.

mana ait bilgilerde kalmışlardı; henüz karımı görmedikleri için kimse ondan kuşkulanmıyordu, ne var ki kendi evimde de artık hiçbir mekanizma işlemiyordu, hatta artık elektriğimiz bile yoktu.

Geceleri pencerelerimizden yalnızca mum ışığı yayılıyordu, bu da evimize uğursuz bir hava veriyordu: O günlerde geceleri uyanan kişiler bizim bölgemizde hiç de alışılmadık bir durum olan kuzey ışıklarını görüyorlardı; kuşkuların bizim üzerimizde yoğunlaşmasından daha doğal bir durum olamazdı. Sonra göçmen kuşların yönlerini şaşırdıkları ortaya çıktı: Kışın ortasında leylekler çıkageliyor, albatroslar killi toprağa iniyorlardı.

Bir gün cemaatimizin rahibi saygıdeğer Collins beni ziyaret etti.

"Sizinle konuşmak istiyorum kaptan bey," dedi ve öksürdü "... kilisemiz çevresindeki topraklarda bazı tuhaf olaylar meydana geliyor... değil mi? Ve bazı söylentiler de var."

Eşikte duruyordu. Onu içeriye aldım. Evimizde bulunan her şeyin paramparça olması nedeniyle yüzünde beliren şaşkınlığı gizleyemedi: cam kırıkları, dinamo parçaları, denizcilik haritalarından geriye kalan yırtıklar; her şey darmadağınık duruyordu.

"İyi ama bu geçen Paskalya'da ziyaret ettiğim eve hiç benzemiyor..." diye mırıldandı.

Ben de bir an için geçen sene ona gösterdiğim düzenli, işlevsel, donanımlı laboratuvarımı özlediğimi hissettim. (Rahip Collins bu çevrede oturanlarla, özellikle de kiliseye adım atmayanla nazik ilişkiler kurma konusuna çok özen gösteriyordu.

Kendimi toparladım. "Evet, ortamda biraz değişiklik yaptık..."

Rahip hemen ziyaretinin amacını açıklamaya girişti. Çevre halkı, benim *evlenerek* (bu sözcüğü özellikle vurguladı) buraya yerleşmemden sonra ortaya çıkan bütün acayip durumları, "Benim ya da kimsenin tanışma şansına erişemediği," diye araya soktu "Bayan Qfwfq'nun" (deyince yüreğim hoplayıverdi) varlığına bağlıyordu. Ben hiçbir yanıt vermiyordum. "Buraların halkı nasıldır bilirsiniz," diye sözlerini sürdürüyordu Rahip

Collins, "hâlâ çokça cahillik ve batıl inanç söz konusu... Elbette söyledikleri her şeye hak veremeyiz..." Rahibin, cemaatinin hakkımda sarf ettiği düşmanca sözleri konusunda özür dilemeye mi yoksa söylentilerin ne kadarının doğru olduğunu ağzımdan almaya mı geldiği pek belli değildi. "İler tutar olmayan sözler dolaşıyor ortalıkta. İnanır mısınız bilmem ama şunu anlattıklarını bile duydum: Sözde karınız geceleri çatıların üzerinde uçuyor, televizyon antenlerine tutunup sallanıyormuş. 'Nasıl olur?' diye sordum onlara. 'Nasıl biri ki bu Bayan Qfwfq? Yani bir çılgın mı, bir cin mi ne?' 'Hayır,' diye yanıtladılar beni, 'havada bulut gibi yatıp duran bir dişi dev.'"

Ben, "Hayır, sizi temin ederim böyle bir şey yok," gibisinden bir girizgâh yaptım, ama nasıl bir yalan uyduracağım konusunda hiçbir fikrim yoktu. "Rah fiziksel koşulları nedeniyle yatıyor... Anlıyor musunuz? Bu nedenle de pek ortaya çıkmıyoruz... O evde kalıyor... İsterseniz, sizi onunla tanıştırabilirim..."

Elbette Rahip Collins'in beklediği de buydu. Onu, bu mülk tarımsal bir işletmeye ait olduğu zamanda biçerdöverin durduğu ve samanın kurutulmasına yarayan ambara, şimdiki depomuza götürmek durumunda kaldım. Burada pencere yoktu, ışık çatlaklardan içeri sızıyordu, havada uçuşan tozlar gözle görünüyordu. Ve bu toz zerreciklerinin arasında Rah açıkça görülebiliyordu. Bir yana devrilmiş halde kıvrılıp yattığı yerde bütün depoyu kaplıyordu; bir eliyle dizini tutuyor, ötekiyle sanki Ankara kedisiymişçesine bir Rutheford bobinini okşuyordu. Tavan onun için biraz alçak olduğundan başı öne eğikti; esnemesini gizlemek için elini her havaya kaldırışında bobinin bakır tellerinden sıçrayan kıvılcımlarla aralanıyordu gözleri.

"Zavallıcık, böyle kapalı kaldığı için canı biraz sıkılıyor, bu duruma pek alışık değildir," diye anlamlı bir açıklama yaptığımı sanıyordum, ama aslında dile getirmeye çalıştığım gerçekler başkaydı; bu görüntü karşısında yüreğimi asıl dolduran duygu gururdu. Karşımda beni anlayabilecek düzeyde biri olsaydı söylemek istediğim aslında şuydu: "Bakın nasıl da değişti: Buraya geldiğinde bir öfke timsaliydi, benim bir fırtınayla birlikte yaşamayı başaracağımı, onu yanımda tutacağımı, onu terbiye edebileceğimi kim söylerdi ki?"

Bu düşüncelere daldığımdan neredeyse rahibi unutmuştum. Arkamı döndüm. Yok olmuştu. Kaçmıştı! İşte, dışarıda koşuyordu, şemsiyesini havaya dikmiş, çalıların üstünden atlıyordu!

Şimdi daha beterini bekliyorum. Komşuların takımlar oluşturarak bir araya geldiklerini, silahlandıklarını ve tepeyi çevirdiklerini biliyorum. Köpeklerin havlamalarını, çığlıkları duyuyor, bir çalının arasından çevreyi gözetleyen muhbirin yaprakları oynatışını hissediyordum. Eve saldırmak üzereler, belki de yangın çıkarmaya niyetleniyorlar: Çevrede yanan meşaleler giderek artıyordu. Bizi diri diri yakalamak mı istiyorlardı, yoksa linç etmek, ateşe atmak mı? Belki de karımı bir cadı gibi yakmayı düşünüyorlardı: Yoksa onun hiçbir zaman ele geçmeyeceğini anlamışlar mıydı?

Güneşe bakıyorum: Fırtına dönemine girmiş gibi görünüyor; lekeler küçülüyor, olağanüstü parlaklıkta kabarcıklar genişliyor. Şimdi deponun kapısını açıyorum ve ışığın içeriyi kaplamasını istiyorum. Daha güçlü bir patlamanın uzaya bir elektrik püskürtüsü fırlatmasını bekliyorum, şimdi Güneş kollarını buraya kadar uzatacak, bizi ayıran tülü yırtacak, kızını geri almaya gelecek, onu uzayın uçsuz bucaksız ovalarında hoplaya zıplaya koşması için özgür bırakacak.

Pek yakında çevrede bulunan bütün televizyonlar çalışmaya başlayacak, deterjan ve güzel kız görüntüleri ekranları işgal edecek, peşimize düşen ekipler dağılacak, herkes kendi gündelik, mantıklı hay huyuna dönecek. Ben de laboratuvarımı yeniden kurabilecek, bu zorunlu kesintiden önce kendim için seçmiş olduğum hayat tarzına dönebilecektim.

Ama siz gene de Rah gibi bir yük taşıdığım için kendime belirlediğim yoldan saptığımı, bir an için teslim olduğumu, benden daha güçlü olduğu için ondan kaçamayacağımı düşündüğümü sanmayın: ben, onun yerine koymak için Rah'ın uygulamaya koyduğu plandan çok daha zorlusunu geliştirmiştim; Rah tarafından işlerliğe konacak bu plan, Rah'a rağmen, hatta tam tersine Rah uğruna, daha doğrusu onun aşkına ikimiz arasında yaşanan aşkı sona erdirme amacını taşıyordu: aygıtların un ufak, titreşimlerin toz duman olduğu bu ortamda, aldatıcı

iyonize şemsiyemizin ötesinde bizi işgal eden, sarsan, savuran, koşullayan gezegenler arası fırtınayı denetlememize ve tanıyabilmemize olanak sağlayacak başka hesaplar, başka ölçütler geliştirmekti. İşte istediğim buydu. Şimdi o bir şimşek gibi ateş küreye doğru yükseliyor ve ben de yeniden kendimin efendisi oluyorum; mekanizmalarımın kırıntılarını toparlamaya başlıyorum ve işte şimdi yeniden ele geçirdiğim gücün ne denli sefil bir şey olduğunu görüyorum.

Takipte olan kişiler henüz bir şeyin farkına varmadılar. İşte ellerinde yabaları, tüfekleri, değnekleri yaklaşıyorlar.

"Memnun oldunuz mu?" diye bağırıyorum. "O yok artık! Haydi, dönün pusulalarınızın, televizyon programlarınızın başına! Her şey yolunda! Rah çekip gitti. Ama sizler neler yitirdiğinizi bilmiyorsunuz. Benim programımdan, sizler için yapmış olduğum programdan hiç haberiniz yok; Rah'ın varlığının bizler için ne anlama gelebileceğini, benim ve şimdi beni linç etmeye gelen sizler için o dayanılması olanaksız ve yıkıcı Rah'ın anlamını hiç bilemeyeceksiniz."

Durdular. Söylediklerimi anlamıyorlar, bana inanmıyorlar, korkmaları mı yoksa rahatlamaları mı gerektiğini kavrayamıyorlar. Kaldı ki, ben de söylediklerimi anlayamıyorum, kendime inanmıyorum, huzura kavuştum mu bilmiyorum; ben de korkuyorum.

İstiridye Kabukları ve Zaman

Prekambriyan dönemde Dünya üzerinde var olan hayata ilişkin göstergeler son derece azken, 520 milyon yıl öncesinden itibaren ortalık ansızın pek hızlı bir kalabalıklaşma gösterir. Kambriyan ve Ordovisyan dönemlerde canlı organizmaların salgılamaya başladıkları kalkerli kabuklar jeolojik katmanlar içinde fosiller olarak korunacaklardır.

İçine gömülmüş olduğunuz, hatta onun içinde ve onun sayesinde doğmuş olduğunuzu sandığınız boyuta sizi kim soktu, o minik gediği size kim açtı sanıyorsunuz? Bunu beceren bendim, *–bir istiridye kabuğunun altından çıkan Qfwfq'nun sesi işitildi–* dakika dakika yaşamaya mahkûm sefil yumuşakça, sonsuz şimdinin daimi tutsağı ben. Boşu boşuna anlarmış gibi yapmayın, çünkü neden söz ettiğimi kavramanıza olanak yok. Zamandan söz ediyorum. Benim algıladığımın dışında zaman yoktu.

Çünkü, iyi kulak verin bana, ben zamanın nasıl bir şey olabileceği hakkında en ufak bir fikre sahip değildim ve hatta zaman gibi bir şeyin olabileceği hakkında bir fikir yürütmem de olanaksızdı. Gündüzler ve geceler, şimdi şu dalgaların yaptığı gibi dövüyordu beni; aralarında hiçbir fark yoktu, eşittiler ya da çok rastlantısal ayrımlar vardı, bir anlam ya da ölçü yüklenmesi söz konusu olmayan iniş-çıkışlardı yaşanan. Ama benim kabuğumu oluşturmaktaki niyetim bir şekilde zamana bağlanmaktı, kendi şimdiki zamanımı bütün şimdiki zamanların aşındırıcı çözeltisinden ayırmaktı, onu dışarıda tutmak, ayrı kıl-

maktı. Şimdiki zaman, aralarında bir ardıllık saptayamadığım bir biçimde pek çok değişik çehreyle üzerime üzerime geliyordu: dalgalar geceler öğleden sonraları cezirler kışlar son dördünler medler kızgın sıcaklar; bunların arasında yitip gitmekten korkuyordum, birbiri üzerine binerek üzerime dökülen bu şimdiki zaman parçacıkları sayısı kadar kendime ait parçacıklara bölünmekten korkuyordum ve o zaman bildiğime göre, başkalarıyla eşzamanlı olan kendimin her bir parçasının içinde bulunduğu bütün bu parçacıklar eşzamanlı olabilirdi.

Ölçülmesi olanaksız süreklilik içerisinde işaretler saptamakla başlamalıydım işe: Bir dizi aralık, yani sayı belirlemeliydim. Kendi üzerine sarmallayarak salgıladığım kalkerli madde, hiç aralık vermeden sürüp giden bir şeydi, ama her sarmal sırasında bir dönüşün kenarı öteki dönüş çizgisinden ayrılıyordu, böyle olunca bir şey saymak isteyen varsa bu dönüşleri sayabilirdi. Sözün özü, benim imal etmek istediğim sadece bana ait olan bir zamandı, kesinlikle bana göre ayarlanmış olacaktı bu: Gösterdiği zaman konusunda hiç kimseye hesap vermek zorunda olmayacaktı. Uzun mu uzun, daimi sürüp giden bir zaman-kabuk imal etmek, hiç ara vermeden sarmalıma devam etmek isterdim.

Bütün gücümü buna akıtıyordum ve elbette yalnız da değildim: Aynı anda daha pek çok varlık kendi sonsuz kabuklarını oluşturmaya uğraşıyordu. Bunu ha ben başarmıştım ha bir başkası, bunun hiç önemi yoktu: İçimizden herhangi birimiz sonsuz sarmalı oluşturabildiğinde zaman var olacaktı, onun adına zaman denecekti. Ama işte şimdi söylenmesi en zor sözü söyleyeceğim (burada sizinle konuşan ben olduğum için, anlaşmaya varma konusunda da en zor şey bu): ayakta duramayan, çözülen, bir kıyının kumsalı gibi sürüklenen zaman, tuz kristali gibi yontulan, mercan yığını gibi dallara ayrılan, sünger gibi delinen (size hangi delikten, hangi gedikten geçerek buralara kadar indiğimi söylemeyeceğim) zaman. Sonu olmayan sarmal bir türlü oluşturulamıyordu: Kabuk gelişiyor, gelişiyor, bir noktada duruyordu; işte o kadar, orada bitiyordu. Bir başka yerde bir başkası başlıyordu, her dakika binlerce kabuk örülmeye başlanıyor, sarmal dönüşün her aşamasında binler-

cesi gelişmeyi sürdürüyordu ve hepsi önünde sonunda bir anda duruveriyordu, dalgalar boş bir kabuğu sürükleyip götürüyordu.

Bizimki gayet boşa giden bir zahmetti: Zaman dayanıklı olmayı reddediyordu, kırıntılanan bir maddeydi, kaderinde paramparça olmak vardı, bizimki, önemsiz bir kabuk sarmalı uzunluğunda olan zaman yanılsamalarıydı, birbirinden kopuk ve farklı zaman kıymıklarıydı, biri şurada biri buradaydı, birbirleri arasında ne bağıntı kurulabilir, ne karşılaştırma yapılabilirdi.

İnatçı ganimetlerimizin üzerine zaman-kum rüzgârının düzensiz aralıklarla havalandırdığı kum yağıyordu ve yere düşen boş kabuklar, henüz ortaya çıkan yaylaların göbeğindeki dizi dizi katmanların arasına gömülüyordu; sonra denizler anakaraları istila ettiğinde bunlar sular altında kalıyor ve onlar da yeni bir boş kabuk yağmuruyla örtülüyordu. Dünyayı oluşturan madde böylece bizim yenilgimizle yoğrulmuş oluyordu.

Nereden bilebilirdik ki bütün o kabuklardan oluşan mezarlık aslında gerçek kabuğun ta kendisiymiş, bütün gücümüzle oluşturmaya uğraştığımız ve bir türlü başaramadığımızı sandığımız o kabuk. Şimdi aşikâr oldu ki zamanın imali, bizim onu oluşturma çabalarımızın uğradığı yenilginin ta kendisiyle gerçekleşiyormuş; tek fark şu ki, bizler kendimiz için değil, sizler için çalışıyormuşuz. Ayakta kalma niyetini ilk olarak taşıyan biz yumuşakçalar, kendi krallığımızı, zamanı geçiciliğin en maymun iştahlı ırkına armağan etmişiz: Biz uğraşmış olmasaydık, zaman insanlığın aklına bile gelmezdi. Yer kabuğunun çatlaması yüz, üç yüz, beş yüz milyon yıl önce terk ettiğimiz kabuklarımızı yeniden gözler önüne serdi ki, zamanın düşey boyutu sizler önüne açılsın ve sizi gezegenlerin, o paramparça varoluşunuzun akışını içine sıraladığınız tekerleğinin sürgit dönüşünden kurtarsın.

Söylemeden edemeyeceğim, siz de övgüyü kısmen hak ediyorsunuz, yeryüzü defterinin satırları arasında yazılı olanı okumayı başaran sizler oldunuz (yazılı şeyler diyerek size ait o meşhur metaforu kullanıyorum, oradan kaçmaya olanak yok, sizin –bizim değil– toprağınızda bizim de olduğumuzun bir ka-

nıtı bunlar), milyonlarca yıllık sessizlik boşlukları arasına saçılmış, kem küm etmekten öteye gitmeyen alfabemizin harflerini sizler sökebildiniz, bunlardan yola çıkarak *size ait olan* uzun bir söylevi gözler önüne serdiniz. Ama gene de söyleyin, bizler, ne olduğunu bilmeden bunları ortalığa yazmasaydık ya da bizler, ne olduğunu bilmeden yazmak istemeseydik (mademki var, sizin metaforlarınızı kullanmayı sürdürüyorum), işaretlemeseydik, işaret olmasaydık, kendimizin bir raporu, bir sunumu olmasaydık bizi nasıl okurdunuz; biz kendimiz gibi olduk ve başkaları adına başka türlü olmayı kabul ettik.

Gene de birileri buna başlamalıydı: Sadece yapmış olmak için yapmak, onu yapmak, yaptığı şeyi yapmak için değil, terk edilmiş, gömülmüş şeylerin başkalarına ait işaretler olduğunu mümkün kılmak için yapmalıydı; bunlar, kilin içindeki balık kılçığının izi, kömürleşmiş ve petrolleşmiş ormanlar, Kretase döneminin çamurunda Teksas dinozorunun ayak izi, Paleolitik dönemin un ufak olmuş çömlekleri, dişleri arasında on iki bin yıl önce yanmış düğünçiçeği kalmış ve Bereskova tundrasında bulunmuş mamut iskeleti, Willendorf Venüsü, Ur harabeleri, Essenî parşömen ruloları, Torcello'da bulunan Longobard kargısının ucu, Tapınak Şövalyelerinin tapınağı, İnka hazineleri, Smolniy Enstitüsü ve Kış Sarayı, otomobil mezarları idi.

Bizim yarıda kalmış sarmallarımızdan yola çıkarak, siz adına tarih dediğiniz daimi bir sarmal oluşturdunuz. Bunun sevinilecek bir yanı var mı bilmem, bana ait olmayan bu şey konusunda bir yargıda bulunamam; bu benim için sadece iz-zamandır, bizim başarısızlığa uğramış girişimimizin mührüdür, zamanın tersyüz edilmişidir, kalıntılar ve kabuklar ve nekropolisler ve kadastrolar tarafından oluşmuş katmanlaşmadır, kaybolurken kurtulandır, durmasına rağmen size ulaşandır. Sizin tarihiniz, bizimkinin tersidir; hareket ederek bir yere varamayanın, dayanabilmek adına kaybolup gidenin, yani çanağa şekil veren elin, İskenderiye'de yanan rafların, kâtibin sözünün, kabuk salgılayan yumuşakçanın tarihinin zıddıdır.

Dünyanın Belleği

İşte sizi bunun için çağırttım, Müller. İstifam kabul olduğuna göre, benim yerime siz geçeceksiniz: Yönetici olarak atanmanız pek yakındır. Öyle afallayıp kalmış numarası yapmayın: Söylenti çoktan beri dolaşıyor aramızda ve eminim sizin kulağınıza kadar gelmiştir. Kaldı ki, organizasyonumuzun genç takımları arasında, siz Müller, en hazırlıklı olan, işimizin bütün sırlarını –öyle söylenebilir– bilen kişisiniz. Şunu da söylememe izin verin: Sizinle konuşmak benim kişisel kararım değildi; bu görev bana üstlerimiz tarafından verildi. Sizin haberdar olmadığınız sadece birkaç sorun var ve şimdi bunları öğrenme zamanınız geldi Müller. Bütün geri kalanlar gibi siz de, organizasyonumuzun yıllardan beri, şimdiye dek tasarlanmış en büyük belge merkezini hazırlamakta olduğunu biliyorsunuz; her insan, hayvan ve şey hakkında bilinen bütün bilgilerin toplandığı ve düzenlendiği bir arşiv olacak bu ve gelecekte ortaya çıkacak genel envanter sadece şimdiye değil geçmişe ait bilgileri de fişleyecek, ilk günden beri var olanları derleyecek, yani çağdaş olan her şeyin daha doğrusu her şeyin anbean kaydedilmiş halinin genel bir tarihini oluşturacak. Gerçekten de, bunun üzerinde yoğunlaşmaktayız ve iyi bir noktaya varmış olduğumuzu söyleyebilirim: Şu anda delikli şeritlere geçmiş olanlar sadece dünyanın en önemli kütüphanelerinin, arşivlerinin, müzelerinin içeriği, bütün ülkelerin gazetelerinin yıllıkları değil, aynı zamanda insan insan, yer yer toplanmış bir de belge mevcut. Ve bütün bu malzeme hangi noktada duracağını bilmediğimiz

bir öze indirgeme, yoğunlaştırma, küçültme süreci geçiriyor; mümkün ve var olan bütün görüntüler çok minik mikrofilm bobinler, kaydedilmiş ve kaydedilmesi mümkün bütün sesler mikroskopik boyuttaki manyetik tel makaraları içinde arşivleniyor. Bizim oluşturma niyetinde olduğumuz şey, insan türünün merkezî belleğidir; bunu mümkün olan en küçük mekânda depolamaya uğraşıyoruz ve bunun için de beyinlerimizin özel belleğini örnek alıyoruz.

Tabii, işe kabul yarışmasını "Bütün British Museum Tek Bir Kestanenin İçinde" adlı projenizle geçerek aramıza katılan size bütün bunları yinelemem son derece yersiz. Siz göreceli olarak aramızda yeni sayılırsınız ama laboratuvarlarımızın işleyişi hakkında buranın kuruluşundan beri yönetici olan benim kadar bilgi sahibisiniz. Sizi temin ederim, takatim yetseydi bu makamı asla terk etmezdim. Ama karımın esrarengiz kaybıyla içine düştüğüm bunalımdan sonra kendimi toparlayamadım. Üstlerimizin –benim de arzumu yerine getirerek– benim yerime bir başkasını atama kararını doğru buluyorum. Şimdiye dek suskunlukla korunmuş olan şirket sırlarını size aktarmak da bana düşüyor.

Sizin bilmediğiniz, bizim çalışmamızın gerçek amacıdır. Dünyanın sonu için hazırlanıyoruz, Müller. Yeryüzünde hayatın sona ermesi olasılığını göz önüne alarak çalışıyoruz. Her şeyin boşuna yaşanmış olmasını önlemek, bildiklerimizin kim olduklarını ve ne bildiklerini bilmediğimiz başkalarına aktarmak için uğraşıyoruz.

Size bir puro ikram edebilir miyim? Dünyanın çok uzun bir süre için yaşanabilecek bir yer olamayacağı –en azından insan türü için– bizi çok fazla korkutacak değil. Güneşin yarı ömrünü tamamladığını zaten biliyorduk: En iyi olasılıkla dört ya da beş milyar yıl sonra her şey bitecekti. Yani şunun şurasında sorunun öyle ya da böyle çözümleneceği belliydi, ama vadeler kısalmaya başladı, artık yitirecek zamanımız yok, işte hepsi bu.

Türümüzün yok oluşu elbette hüzünlü bir manzara, ama oturup da bunun için gözyaşı dökmek bireysel bir ölüm için yakınmak gibi son derece gereksiz bir avuntudur. (Her zaman aklıma düşüveren sevgili Angelamın kaybıdır, bu şekilde duy-

gulanmamı bağışlayın.) Bilinmeyen milyonlarca gezegende kesinlikle bize benzer yaratıklar yaşıyordur; bizi hatırlayanların ve devamımızı getireceklerin bizim değil de onların torunları olacak olması pek önemli sayılmaz. Önemli olan onlara belleğimizi iletmemizdir; işte Müller bu bellek, sizin pek yakında yönetici olarak atanacağınız organizasyon tarafından hazırlanan genel bellektir.

Telaşlanmayın, çalışmanızın sınırları şu anda olduğundan farklı olmayacaktır. Belleğimizi başka gezegenlere iletme sistemi, organizasyonun başka bir dalı tarafından düzenlendi; bizim kendi işimiz ayrı; optik ya da akustik araçların hangisinin daha uygun olacağına karar vermek bize düşmüyor. Belki de mesajları iletmek değil, onları yer kabuğunun altında, güvenli bir yerde saklamak söz konusu olacak: Galaksi dışı arkeologlar, gün gelir, uzayda başıboş dolaşan gezegenimizi ele geçirip araştırabilirler. Seçilecek olan şifre ya da şifreler de bizim işimiz değil, sadece bunu inceleyen ayrı bir şube var; onlar, ötekiler hangi dil sistemini kullanırlarsa kullansınlar, bilgi stokumuzu anlaşılır kılmakla yükümlüler. Şimdi bunu öğrendiğinize göre, sizi temin ederim ki, yükleneceğiniz sorumluluk dışında değişen bir şey olmayacak. İşte sizinle sohbet etmek istediğim konu bu.

Tükenme ânında insan türüne ne olacak? Artık yenilenemeyeceği ve artamayacağı için kendi ve dünya hakkındaki belli bir bilgi birikimi, sınırlı bir bilgi yok olacak. Evren, bir süre için bilgi toplama ve işleme konusunda özel bir fırsat yakaladı; iletilecek bilgi olmadığında da bilgi yaratmak, yoktan var etmek gibi bir hizmet yüklendi: Dünya üzerindeki hayat, özellikle de insan türü, onun belleği, iletmek ve hatırlamak amaçlı buluşlarından oluşuyordu. Organizasyonumuz bu bilgi birikiminin, başkalarınca kullanılıp kullanılmamasından bağımsız olarak kaybolmamasını garanti ediyor. Hiçbir şeyin dışarıda kalmaması yöneticimizin titizliğine bağlı olacak, çünkü dışarıda kalan hiç var olmamış sayılacak. Aynı zamanda bilgiyi artıracağı yerde gereksiz bir karmaşa ve patırtı yaratması olası olan, daha can alıcı şeyleri gölgede bırakabilecek ya da berbat edebilecek başka durumlar hiç olmamış gibi davranmak da sizin kuruntuları-

nızdan biri olacak. Önemli olan bilgilerin bütününden oluşan genel modeldir; bu bütünden bizim vermediğimiz hatta belki sahip olmadığımız başka bilgiler elde edilebilir. Sözün kısası bazı bilgileri vermeyerek, onları vererek verebileceğinizden fazlasını verirsiniz. İşimizin sonucu her şeyin, hatta var olmayan şeylerin bile bir bilgi olarak var sayılacağı bir model çıkaracak ortaya. Ancak o zaman, olmuş olan, gerçekten önemi olan ya da gerçekten yaşanmış olan hakkında bilgi sahibi olunabilecek, çünkü bizim belgelememizin sonucu olan, olmuş ve olacak ile bir bütün oluşturacak ve geri kalan bir hiç sayılacak.

Elbette işimizin şöyle bir yanı var –bu durum sizin de başınıza gelmiştir Müller– öyle olur ki, kayıt altına alamadığımız ne varsa, onun en önemli şey olduğunu düşünmeye başlarız; sadece iz bırakmadan gelip geçen gerçekten var olmuş gibi gelir bize; sanki arşivimize girmiş olan ne varsa işin ölü kısmıdır, talaştır, süprüntüdür. Öyle bir an gelir ki, bir esneme, uçan bir sinek, bir kaşıntı bize müthiş bir hazineymiş gibi görünür, çünkü kesinlikle kullanılamaz bir haldedirler; bir an yaşanıp hemen unutulurlar ve dünya belleğinin tekdüze depolanışında yer alamazlar. Evrenin, kayıt altına alınamayan anlardan ibaret kopuk ağlardan oluştuğunu ve bizim organizasyonumuzun negatif baskıdan, boş çerçeveden ve anlamsızlıktan başka bir şeyi denetlemediğini kim yadsıyabilir ki?

Ama bizim mesleki deformasyonumuz şudur: Bir şey üzerinde yoğunlaştığımızda, onu hemen arşivimize dahil etmek isteriz, bu benim başıma çok sık gelmiş bir durumdur; itiraf ederim esnemeleri, sivilceleri, işe yaramaz düşünceler derneklerini, ıslıkları sınıflandırmışımdır ve bunları en nitelikli bilgiler paketine dahil etmişimdir. Çünkü sizin pek yakında atanacağınız yöneticilik mevkiinin, dünyanın belleğine kişisel bir iz bırakabilmek gibi bir ayrıcalığı vardır. Beni dinleyin Müller, bir zorbalıktan ya da görevi suiistimalden söz etmiyorum; bu işimizin kaçınılmaz bir bileşkesidir. Soğuk bir nesnellik taşıyan, itiraz kabul etmez bilgiler yığını gerçekten uzak bir imge yansıtma, her durumun en özgün halini yapaylaştırma tehlikesi taşır. Başka bir gezegenden bize saf olgu verileri taşıyan, belirgin bir açıklığa sahip bir mesaj geldiğini varsayalım: Onu hiç dik-

kate almayız, hatta fark etmeyiz bile; yalnızca dile getirilemeyen, kuşkulu bir şeyler içeren, kısmen çözümlenmesi olanaksız olan mesaj bilinç kapımızın eşiğini zorlayabilir, kabul edilmeyi ve yorumlanmayı talep edebilir. Bunu göz önünde bulundurmalıyız: Yöneticinin görevi; ofislerimiz tarafından toplanan ve sınıflandırılan veriler bütününe hafif bir öznellik izi katmak, gerçek sayılabilmesi için ihtiyaç duyduğu o risk alabilir ve tartışılabilir özelliği yüklemektir. İşte teslimatı yapmadan önce sizi bu konuda uyarmak istedim: Şu âna dek toplanmış olan malzemenin şurasında burasında benim elimin –son derece hassas– müdahalesi sezilir; yargılar, imalar hatta palavralar şuraya buraya serpiştirilmiştir.

Yalan, gerçeği sadece görünürde dışlar; siz de çok iyi bilirsiniz ki, palavralar pek çok durumda –sözgelimi psikanalist için hastanınkiler böyledir– gerçek kadar hatta belki daha fazla anlam taşır; işte bizim mesajımızı yorumlamak durumunda kalacaklar için de aynen böyle olacaktır. Müller, şu anda size bunları söylerken, artık üstlerimizin aktarmamı istedikleri şeylerden söz etmiyorum; iki meslektaş, iki erkek olarak sizinle kişisel deneyimlerimden konuşmak istiyorum. Dinleyin beni: İletmemiz gereken gerçek bilgi yalandır. Bu nedenle kendimi yalanın ölçülü bir kullanımından sakınmak istemedim; böyle bir durumda yalan, mesajı karmaşık kılacağı yerde basitleştirir. Özellikle kendim hakkındaki haberlerde gerçek olmayan ayrıntıları zenginleştirmek konusunda kendimi yetkili kıldım (bunun kimseye rahatsızlık vermiş olacağını sanmıyorum). Angela ile hayatımdan örnek vereyim: Bunu, olmasını hayal ettiğim biçimde anlattım; bu büyük bir aşk öyküsüydü, Angela ve ben bu öyküde ebedi iki âşık olarak sergileniyorduk, her türlü talihsizliğin ortasında mutlu olan, tutkulu ve sadık bir çifttik. Gerçek tam olarak böyle değildi Müller: Angela benimle çıkarları için evlendi ve çok kısa bir süre sonra pişman oldu; hayatımız bayağılıklar ve kaçamaklarla örüldü. İyi ama günbegün yaşananların ne önemi vardı ki? Angela'nın imgesi dünyanın belleğinde belirgin ve kusursuzdur, hiçbir şey onu yıpratamaz; ben de sonsuza dek dünyanın en kıskanılacak erkeği olarak kalacağım.

Başlangıçta, gündelik yaşantımızın bana sunduğu verileri süsleyip püslemekten başka bir işim yoktu. Fakat bir noktada, Angela'yı günbegün izleyerek (sonra onu gözetleyerek ve hatta gizlice peşinden giderek) elde ettiğim bu veriler giderek daha çelişkili, kaypak bir hal aldı ve son derece rezil kuşkuların uyanmasına neden oldu. Ne yapmalıydım Müller? Angela'nın o duru ve geçirgen, sevilen ve sevmeye değer imgesini altüst etmeli, akla hayale sığmaz kılıp arşivimizdeki o parlak mesajları karartmalı mıydım? Bu verileri her gün hiç tereddüt etmeden eliyordum. Ama her zaman Angela'nın o bilinen imgesi çevresinde birkaç ipucu, birkaç ima kalacağından; o pek geçici hayatında yaptıklarına ve olduğu kişiye ilişkin bir iz bırakacağından korkuyordum. Günlerimi laboratuvarda ayıklayarak, silerek, görmezden gelerek geçiriyordum. Kıskanıyordum Müller: O gelip geçici Angela'yı değil –o benim için artık yitirilmiş bir partiydi– evrenin ömrü boyunca ayakta kalacak o Bilgi-Angela'yı kıskanıyordum.

Bilgi-Angela'ya hiçbir lekenin değmemesi için ilk koşul, yaşayan Angela'nın imgesine yeni veriler eklememesiydi. İşte o zaman Angela ortadan kayboldu ve araştırmaların hiçbiri sonuç vermedi. Müller, şimdi size o cesetten parça parça nasıl kurtulduğumu anlatmam yersiz olur. Sükûnetinizi bozmayın, işimizin amaçları doğrultusunda bu ayrıntıların hiçbir önemi yoktur, çünkü dünyanın belleğinde ben önce mutlu koca, sonra da hepinizin tanıdığı avunamayan dul olarak yer ettim. Ne var ki huzuru bulamadım: Bilgi-Angela daima bilgiler sisteminin parçası olmayı sürdürüyor, bu bilgilerden bazıları –yayındaki hatalar ya da şifre çözücünün fesatlığı yüzünden– kimi zaman çift anlamlı varsayımlar, iftiralar, çıkarsamalarla kendilerini yoruma açabiliyordu. Angela'nın aşk ilişkisi kurmuş olma olasılığı olan insanları arşivimizden silmeye karar verdim. Bu beni çok üzdü, çünkü meslektaşlarımızdan bazıları sanki bu dünyada hiç yaşamamışlar gibi arkalarında hiçbir iz bırakamayacaklardı.

Bunları, size suç ortaklığı etmenizi istediğim için anlatıyorum sanmayın, Müller. Hayır, işin aslı bu değil. Karımın olası sevgililerine ilişkin bilgilerin arşiv dışında kalması için her türlü

önlemi almak zorunda olduğum konusunda sizi bilgilendirmeliyim. Bunun benim adıma doğuracağı sonuçlar yüzünden kaygılanmıyorum, hesabını tuttuğum sonsuzluğa oranla önümde kalan yılların sözü bile edilmez; benim gerçekten ne olduğuma ilişkin bilgiyi bir kerede hazırladım ve delikli şeritlere teslim ettim.

Eğer dünyanın belleğinde düzeltecek hiçbir şey yoksa yapılması gereken tek şey, dünyanın belleği ile uyuşmayan gerçekte düzeltme yapmaktır. Karımın sevgilisinin varlığını delikli şeritlerde iptal etmiş olduğum gibi, şimdi sizi yaşayan insanlar dünyasından siliyorum. İşte bu nedenle Müller, şimdi tabancamı çıkarıyorum, size doğrultuyorum, tetiğe basıyorum ve sizi öldürüyorum.

Yeni Kozmokomik Öyküler

Hiçlik ve Az

Stanford Linear Accelerator Center'da görevli fizikçi Alan Guth'ın hesaplarına göre Evren olağanüstü kısalıkta bir zaman dilimi içerisinde; bir saniyenin milyarda birinin milyarda birinin milyarda biri süresinde yoktan var oldu. (Washington Post *gazetesinin 3 Haziran 1984 tarihli haberi)*

Size hatırlıyorum diyorsam *–diye başladı Qfwfq–* siz buna karşı çıkacak ve hiçlik içinde hiçbir şey, hiçbir şeyi hatırlayamaz ve hiçbir şey tarafından hatırlanamaz diyeceksiniz ve gene bu nedenle size az sonra anlatacaklarımın tek bir sözcüğüne bile inanmayacaksınız. Kabul ediyorum, bunlar çürütmesi pek güç olan savlar. Size bütün söyleyebileceğim şudur: Bir şeyin var olduğu anda başka şey olmadığı için, o bir şey evrendi ve daha önce hiç var olmadığı için, onun var olmadığı bir öncelik ve var olduğu bir sonralık söz konusu oldu; o andan itibaren, diyorum, zaman var olmaya başladı ve zamanla anı, anıyla onu anımsayan birileri, ya da ben ya da daha sonra ben olduğumu anladığım bir şey çıktı ortaya. Haydi gelin anlaşalım: Hiçlik zamanında nasıl olduğumu anımsamıyorum, çünkü o zaman, zaman yoktu ve ben de yoktum; ama şimdi farkına varıyordum ki, var olduğumu bilmesem de, var olabileceğim bir yere sahiptim ve bu evrendi; oysa daha önce, istesem de kendimi nereye yerleştireceğimi bilemezdim ve bu çok önemli bir farktı; işte zaten önce ile sonra arasında hatırladığım fark da buydu. Sözün

özü, benim mantığım da yürüyüp gidiyor ve üstelik sizinki gibi basitlik yanılgısına düşmüyor.

Haydi, bırakın da anlatayım. O zaman var olana tam olarak vardı denemez: Zerrecikler, daha doğrusu zerrecikleri oluşturan parçacıklar sanal bir varlığa sahiptiler: Bu, varsan varsın, yoksan varmış gibi davranmaya başlayabilirsin ve ne olacağını bekleyebilirsin tarzı bir var oluş biçimiydi. Bize pek müthiş bir şeymiş gibi görünüyordu ve kesinlikle de öyleydi, çünkü ancak sanal olarak var olmaya başladığında, bir olasılıklar alanında süzüldüğünde, hâlâ hepsi varsayımsal olan enerji yüklerini ödünç alıp geri verdiğinde, şu ya da bu sefer gerçekten var olabilirdin; yani kendi çevrende, minicik de olsa bir zaman-mekân halesi döndürebilirdin: Sayısı hızla artan adınebilmediğim bir şeylere aynen böyle oldu –haydi bunlara nötrino diyelim, bu hoş bir sözcük, ama o zamanlar nötrinolar kimsenin aklından geçmezdi–; işte bunlar sonsuz sıcaklıktaki kızgın bir çorbanın içinde üst üste binmişlerdi, sonsuz yoğunlukta bir zamkla yapıştırılmış gibiydiler, zamanla ilgisi bile olamayacak kadar sonsuz kısalıkta bir zaman dilimi içinde şişiyorlardı –zaten zaman daha neye benzediğini gösterecek zaman bulamamıştı– ve şişerek mekânın daha ne olduğunu bilemediği yerde mekânı oluşturuyorlardı. Böylece, evren hiçliğin parlaklığı içerisindeki mini minnacık sivilceden, bir yıldırım hızıyla proton, sonra atom, sonra topluiğne başı, sonra çivi başı, sonra kaşık, sonra şapka, sonra şemsiye boyutlarına ulaşıyordu...

Yok yok, pek hızlı anlatıyorum; ya da belki pek yavaş, kim bilir: Çünkü evrenin şişmesi sonsuz bir hıza sahipti; ama kökeni hiçliğin içinde öylesine derinlerdeydi ki, dışarıya çıkabilmek, zaman ve mekânın eşiğine ulaşabilmek için, zaman ve mekân ölçütleriyle ölçülemeyecek şiddette bir kopmaya gereksinme duyuyordu. Evren tarihinin ilk saniyesinde olup biten her şeyi anlatabilmek için vereceğim rapor öyle uzun olur ki, evrenin geçmiş ve gelecekteki milyonlarca asırlık ömrünün gelecekteki dilimi bana yetmez; oysa ondan sonra yaşanan tarihi beş dakikada aktarabilirim.

Ne öncesi, ne karşılaştırma ölçütü olan bu evrene ait olmak doğal olarak kısa sürede gurur, böbürlenme, hayranlık duygu-

larının yeşermesine neden oluyordu. Akla hayale sığmayacak mesafelerin şimşek hızıyla açılıvermesi, dört bir yanda müthiş bir hızla yayılan minik zerrelerin –hadronlar, baryonlar, mezonlar, birkaç quark–, zamanın ivecen hızı, işte bütün bunlar bize bir yenilmezlik, üstünlük, övünç duygusu aşılıyordu ve aynı zamanda sanki bütün bunları bize borçluymuşlar gibi bir de yeterlilik hissediyorduk. Tek karşılaştırmayı önceki hiçlik durumuyla yapabiliyorduk: Ve o bir adilik, soysuzluk haliymiş, acıma ve alayı hak ediyormuş gibi düşüncesini bile zihnimizden kovuyorduk. Bizim her düşüncemiz parçaları küçümseyerek bütünü kucaklıyordu; bütün bizim elementimizdi ve zamanı geleceğin, nicelik ve doluluk olarak geçmişi de aştığı bütün zamanı içeriyordu. Yazgımız en fazla olan, daima en çok olandı ve bir kaçamak olarak dahi daha az olanı düşünmeyi bilmiyorduk; o andan itibaren çoktan daha çok olana ilerleyecektik, asla durmaksızın, yavaşlamaksızın toplamlardan çarpımlara, üslere, faktöryellere uzanacaktık.

Başlangıcı pek yakında olan kökenimizin gölgesini silme takıntısını andıran bu yüceltmenin derinlerinde bir güvensizlik duygusunun yatması, sonradan öğrendiklerimin ışığında şimdi mi su yüzüne çıktı yoksa o zaman da gizliden gizliye beni kemiriyor muydu, bunu bilmiyorum. Çünkü her ne kadar bütünün bizim doğal çevremiz olduğu kesin bilgisine sahip olsak da, hepimizin hiçlikten doğduğumuz doğruydu; şunun şurasında mutlak hiçlikten ortaya çıkışımız yepyeniydi, bizi bir önceki o her maddeden, uzamdan ve süreçten yoksun koşuldan ayıran mekân-zaman ipliği incecikti. Beni saran bu geçicilik duyguları hızlı ama keskindi; sanki bütün bu oluşmaya çalışan o gerçek, kırılganlığını, kopmuş olduğumuz hızla dönebileceğimiz boş fonu saklamayı başaramıyormuş gibiydi. Evrenin bir biçim almakta gösterdiği kararsızlıktan doğan sıkıntımın nedeni sanki onun baş döndürücü ve bana iyilik ve kötülük konusunda sınırlarını tanıtma amacını taşıyan; aynı zamanda var oluş içerisinde bir durağanlık edinen genişlemesinin durmasını dört gözle beklememdi; bir de bastıramadığım bir korku yaşıyordum; bu da, olası ilk durma halinde geriye gidiş evresinin başlayacağı, var olmayışa doğru yuvarlanacağımızdan kaynaklanıyordu.

Tepkimi, öteki uca sıçrayarak gösterdim: köşe bucak "Bütünlük! Bütünlük!" diye gösteri yapıyordum, "Gelecek!" diye bayrak kaldırıyordum, "Yaşanacak günler!", "Enginlik benim!" diye haykırarak bütün güçlerin belirsizce birbirine karıştığı kargaşada boy gösteriyordum, "Güç kaynakları öne çıksın!" diye çıkış yapıyordum, "Eylem harekete geçsin! Olasılıklar denensin!" Bana öyle geliyordu ki, zerrecik dalgaları (yoksa bunlar sadece radyasyon muydu?) olası bütün form ve güçlere sahipti ve ben, çevremde etkin var oluşlarla dolu bir evren yarattıkça, onların suçlu bir durağanlık, feragat dolu bir hevessizlik etkisi altına girdiklerini seziyordum.

Bu varlıklar arasında –haydi böyle adlandıralım– dişi olanlar da vardı; söylemek istediğim, onların benimkilere göre tamlayıcı olan bazı itici yüklerle donanmış olmalarıydı; içlerinden özellikle bir tanesi dikkatimi çekiyordu: Kendini beğenmiş ve çekingen bu varlık çevresinde uzun ve gevşek hatlı bir güç alanı yansıtıyordu. Onun tarafından fark edilebilmek için, evrenin savurganlığı adına hoşnutluk gösterilerimi artırıyordum, sanki bunlara ezelden beri sahip olmuş bir kişiymiş gibi kozmik kaynaklara el koymakta müthiş bir laubalilikle böbürleniyordum; her zaman daha iyisine sahip olacak biri gibi zaman ve mekân içinde ileriye atılıyordum. Nugkta'nın (onu daha sonra öğreneceğim adıyla anıyorum) var olmanın ve bir şeylerin parçası olmanın anlamını bildiği için ötekilerden farklı olduğuna inandığımdan, bu düşünceye alışmakta geciken tereddütlü kitleden kendimi ayrı tutmak adına bütün araçları kullanıyordum. Ne var ki bunun sonucunda herkes tarafından can sıkıcı ve sevimsiz biri olarak algılandım; o da bana yaklaşmadı.

Her şeyde yanılıyordum. Nugkta'nın benim bu abartılı hareketlerimden hiç hoşlanmadığını fark etmekte gecikmedim, hatta bana ilgi göstermemek için özel bir çaba harcıyor, sadece arada sırada öfkeyle oflayıp pofluyordu. Kendi canının istediği gibi davranmaya, bana karşı kayıtsız kalmaya devam ediyordu; sanki dirseklerini iki yana çıkararak göğsüne çektiği bacaklarını kollarıyla sarmış, çenesini dizlerine dayamıştı (beni anlıyorsunuz değil mi, ben onun dizleri, dirsekleri, çenesi olsaydı, nasıl oturacağından söz ediyorum; ya da daha doğrusu kendi

içine kıvrılan evrenin kendisiydi; orada olanların da başka türlü durmaları mümkün değildi; o bu duruşu en doğal biçimiyle sergileyen kişiydi.) Ayaklarına serdiğim evrenin hazinelerini "Hepsi bu mu?" tepkisiyle kabul ediyordu. Başlangıçta bu umursamazlığını yapmacıklık olarak yorumluyordum, sonra Nugkta'nın bana bir ders vermek istediğini, beni daha kontrollü davranmaya davet ettiğini anladım. Kapıldığım heyecan yüzünden onun gözünde saf, acemi, kolay bir tip olarak görünüyor olmalıydım.

Zihniyetimi, davranışlarımı, tarzımı değiştirmekten başka çarem yoktu. Evrenle olan ilişkim pratik, dürüst olmalıydı; her şeyin ne kadar engin olursa olsun, aklını kaçırmadan kendi nesnel değeri içinde evrimleşeceğini bilen biri gibi davranmalıydım. Böylece kendimi ona daha inandırıcı, vaatkâr, güven telkin eden bir ışık altında sunmayı umut ediyordum. Bunu başarabildim mi? Hayır, neredeyse asla. Ne kadar tutarlı, gerçekçi, belirleyebilir olmaya çabalasam, onun gözünde daha şımarık ve şarlatan göründüğümü fark ediyordum.

En sonunda gerçekleri net bir şekilde görmeye başladım: Onun gözünde hayranlık nesnesi olan tek bir değer, tek bir kusursuzluk örneği vardı ve bu da hiçlikti. Onun saygısızlığı bana değil, evrene yönelikti. Var olan her şey içinde özgün bir kusur barındırıyordu: Var olmak, ona var olmamanın amiyane ve sıradan bir yozlaşması gibi görünüyordu.

Bu buluşun beni allak bullak ettiğini söylemem bile yetersiz kalır: Bütün ikna çabalarım, bütünlük takıntım, engin beklentilerim bir hakaretti. Onun gibi hiçlik hasretiyle yanıp tutuşan biriyle benim aramda ne denli büyük bir uyuşmazlık vardı. Kendine göre haklı tarafları yok değildi (ona öylesine düşkündüm ki, onu anlayabilmek için müthiş çaba gösteriyordum): Hiçlik kendi içinde bir mutlaklığa, kesinliğe sahipti, varlık koşullarının iyelik iddiasını dingildek, sınırlı, yuvarlama gösterme gibi bir yaklaşıma sahipti; eğer var olmayanla karşılaştırılırsa, var olanın içinden gözlerimize yansıyan en düşük nitelikler, iffetsizlikler, lekeler oluyordu; sözün kısası sadece hiçlikle insan kendini güvende hissedebiliyordu. Bunu da söyledikten sonra nasıl bir sonuç çıkarmalıydım? Her şeye sırtımı dönmeli ve

kendimi hiçliğin içine mi atmalıydım? Sanki mümkündü bu! Var olmamaktan var olmaya geçiş sürecinde bir kez harekete geçtin mi artık durma olanağı yoktu: Hiçlik, telafi edilemez biçimde sona ermiş bir geçmişe aitti.

Var olmanın avantajları arasında, ulaşılmış doluluğun doruk noktasında durup yitirilmiş hiçlik için pişmanlık arası vermek, boşluğun olumsuz doluluğunu hüzünle seyretmek de vardı. Bu anlamda, Nugkta'nın heveslerini uygulamaya koymaya hazırdım; hatta hiç kimse bu yürek parçalayıcı duyguyu benim gibi inançla dile getiremezdi. Göz açıp kapayana dek aklımdan bunu geçirdim ve ona doğru koşarak: "Ah keşke hiçliğin sınırsız tarlalarında kaybolabilseydik!" dedim (Yani bu tür bir şeyi dile getirmeye eşdeğer bir harekette bulundum). O mu? İğrenmeyle terk etti beni. Ne kadar kaba davrandığımı ve hiçlik hakkında ölçülü sözler söylemem (ya da hiç söylememem) gerektiğini fark etmem biraz zaman aldı.

O andan başlayarak yaşadığım bir dizi kriz yüzünden bir türlü huzura kavuşamadım. Nasıl olup doluluğun bütüncüllüğünü boşluğun mükemmelliğine yeğleme hatasında bulunmuştum? Elbette var olmayıştan var oluşa geçiş müthiş bir yenilikti, heyecan verici bir olaydı, kesinlikle etkileyici bir buluştu. Ama gene de her şeyin daha iyiye gittiğini söylemek mümkün değildi. Net, hatasız, lekesiz bir durumdan yalapşap bir yapıya, tıkanıklığa, dört bir yanından dökülen ve bahislerle ayakta duran bir oluşuma geçmiştik. Evrenin sözde harikalarında beni bu kadar heyecanlandıracak ne vardı? Eldeki malzemenin kıtlığı yüzünden ortaya pek çok durumda tekdüze, kendini yineleyen çözümler çıkmıştı ve öteki bazı durumlarda ise dağınık, uyumsuz girişimler saçılmış ortalığa ve bunların pek azının devamı gelecekti. Belki de yanlış bir başlangıç yapılmıştı: Bizleri kendinin bir evren olduğu konusunda ikna etmeye çalışan şey yakında bir maske gibi düşecekti ve olası tek özgün bütünlük olan hiçlik mutlak galibiyetiyle geri gelecekti.

Sadece boşluk sarmallarının, yoklukların, sessizliklerin, boşlukların, eksik bağlantıların, zaman dokusundaki söküklerin bende bir anlam ve değer duygusu yarattıkları bir döneme girdim. Gediklerden var olmayışın yüce evrenini gözetliyordum,

orada bilincimin geçici bir körlük yaşaması sırasında ihanet ettiğim ve Nugkta'nın bana yeniden buldurduğu biricik gerçek vatanımı görüyordum. Evet, yeniden bulmak: çünkü esin perimle birlikte evrenin yoğunluğunun içinden geçen ince boşluk dehlizlerine sızacaktım; onunla birlikte her boyutun, her sürenin, her maddenin, her biçimin geçersizliğine ulaşacaktık.

Bu aşamada Nugkta ile aramdaki uyum nihayet gölgesiz olacaktı. Artık bizi ne ayırabilirdi ki? Gene de arada sırada beklenmedik anlaşmazlıklar çıkıyordu: Sanki ben var olana karşı ondan daha katı düşünür olmuştum; o zerrecik girdabının bir arada kalabilmek için gösterdiği çabaya neredeyse suç ortaklığı diyebileceğim bir hoşgörü gösterdiğini seziyordum. (İyice oluşmuş elektromanyetik alanlar, çekirdekler, atomlar vardı artık.)

Şunu söylemeden geçemeyeceğim: Evren, doluluğun, bütünlüğün doruk noktası gibi algılandığında, bilinirlikten ve tumturaklı sözlerden başka bir şeye esin olamazdı; ama ona eften püften oluşmuş, hiçliğin kenarındaki kırıntılar gözüyle bakarsak özendirici bir sevimlilik ya da en azından sonradan becerebilecekleri konusunda iyi niyetli bir merak yaratıyordu. Hayretler içerisinde Nugkta'nın bu ineze, zar zor elde edilmiş, muhtaç evreni desteklemeye, el vermeye hazır olduğunu görüyordum. Oysa ben son derece katıydım: "Hiçlik gelsin! Şan ve şeref hiçliğindir!" diye ayak direrken, Nugkta'nın bu zayıflığının bizi hedefimizden ayıracağından korkuyordum. Peki Nugkta ne yanıt veriyordu buna? Benim evrenin şanı için aşırı istek duyduğum dönemde yaptığı gibi alışılmış alaycılığıyla oflayıp pufluyordu.

Her zamanki gibi geç olmakla birlikte bu sefer de haklı olduğunu anladım. Hiçlikle, ancak hiçin kendi boşluğunun özü olarak ürettiği bu sınırlılık içinde ilişki kurabilirdik; hiçlik hakkında sahip olduğumuz tek görüntü gariban evrenimize aitti. Bulabileceğimiz bütün hiçlik oradaydı; var olanla görecelik içinde, çünkü hiçlik de görece bir hiçlikten başka bir şey olmamıştı, gizliden gizliye bir şeyler olmanın hevesini ve izini taşıyan bir hiçlikti, eğer doğruysa kendi hiçliğinin yaşadığı bir kriz sırasında evreni yaratmıştı.

Zamanın milyarlarca dakika ve yılı öğütmüş olduğu, evrenin o ilk anlardaki haline göre tanınmaz bir biçim aldığı, uzayın ansızın şeffaflaştığı, galaksilerin geceleri ışıl ışıl sarmallarına sarındıkları ve güneş sistemlerinin zirvelerinde milyonlarca dünyanın kendi Himalayalarını ve okyanuslarını kozmik mevsimlerin değişimine göre olgunlaştırdıkları ve anakaraların üzerinde çılgınca eğlenen ya da ıstırap çeken ya da titiz bir inatla yorulan kalabalıkların olduğu ve mermer ve somaki ve beton başkentlerinde imparatorlukların doğup battığı ve pazarların kesilmiş boğalar, donmuş bezelyeler, tül ve brokar ve naylon kumaşlarla dolup taştığı, transistörlerin ve bilgisayarların ve her türlü ıvır zıvırın vınladığı ve her galaksiden herkesin her şeyi gözlemlemek ve ölçmekten başka bir şey yapmadığı, sonsuz küçükten sonsuz büyüğe ulaşıldığı günümüzde, sadece Nugkta ve benim bildiğimiz bir sır var: Uzayın ve zamanın barındırdığı her şey hiçliğin yarattığı pek azdan başka bir şey değildir; var olan bu azlık aslında hiç olmayabilirdi de ya da daha önemsiz, cılız, zayıf olabilirdi. Bu konudan iyi ya da kötü söz etmemeyi yeğliyorsak, bunun nedeni olarak bir tek şunu söyleyebiliriz: Hiçliğin evladı zavallı ve narin evren, var olduğumuz ve yaptığımız her şey sana benziyor.

İçe Patlama

*"Kuasar, Seyfert Gökadaları, B.L. Lacertae ya da daha genel söyleniş*iyle *aktif gökada çekirdekleri, saniyede 10.000 km hızla müthiş bir enerji birikimi yaymaları nedeniyle son yıllarda astronomların ilgisini çekmeye başladı. Galaksilerin merkezî hareketinin devasa kütleli bir kara delik olduğuna inanmak için geçerli nedenler vardır."(*Astronomia*; Sayı 36, "Aktif galaksi çekirdekleri, big bang ânında patlamamış olabilir; bunların içinde kara deliklerinkinin kesinlikle tam tersi bir süreç gerçekleşmiş, patlayıcı genişleme ve çok büyük miktarda enerji serbest kalmıştır (beyaz delikler). Bunlar, zaman ve mekânın iki noktası arasındaki bağlantının dışa dönük noktasında duran ve giriş ucunda yer alan bir kara delik tarafından yutulmuş maddeyi dışarı fırlatan uçları olarak açıklanır (Einstein-Rosen köprüleri). Bu kurama göre, yüz milyon ışık yılı uzaklıktaki bir Seyfert Gökadası'nın şu anda, evrenin bir başka bölümünün on milyar yıl önce emdiği gazları dışarı püskürtüyor olması mümkündür. Ve hatta, on milyar ışık yılı uzaklıktaki bir kuasarın şu anda gördüğümüz üzere gelecekten, bize göre yalnızca bugün oluşmuş bir kara delikten geçerek ona ulaşan maddeyle doğmuş olması da mümkündür. (Paolo Maffei,* Gökyüzünün Canavarları*; s. 210-215)*

İçe ya da dışa patlamak *–dedi Qfvfq–* işte bütün mesele bu: Enerjini hiç frenlemeden uzaya yaymak mı yoksa onu un ufak ederek içsel bir yoğunlaşmaya dönüştürmek, sonra da yutarak saklamak mı daha soylu bir niyettir. Sıvışmak, yok olmak; baş-

ka hiçbir şey değil; her ışıltıyı, her ışını, her iç döküşü kendi içinde tutmak ve tutarsızca devinen çatışmaları ruhun derinliklerinde boğarak onları huzura kavuşturmak; gizlenmek, kendini silmek: Belki de başka bir yerde, farklı bir biçimde yeniden uyanmak.

Farklı... Nasıl farklı? Sorun şu: Dışa ya da içe patlama nihayetinde bizi temsil edebilir mi? Bu gökadanın girdabına kapılıp başka zamanlar ve başka göklerde yeniden ortaya çıkmak mı? Burada soğuk sessizliğe gömülmek ve orada kendini başka bir lisanın alevli haykırışlarıyla dile getirmek mi? Burada iyi ve kötüyü, gölgedeki bir sünger gibi emip orada gözleri kör edici bir şimşek gibi fışkırmak, yayılmak, harcanmak, kaybolmak mı? O halde döngünün yinelenmesinin ne yararı vardı? Hiçbir şey bilmiyorum, bilmek istemiyorum, bu konuda kafa yormaya niyetim yok: Şimdi, burada seçimim yapılmıştır: Merkezcil düşüş sanki beni sonsuza dek kuşkulardan ve yanılgılardan koruyacak, gelip geçici değişimlerin zamanından, önce ve sonranın kaygan yokuşundan kurtaracak, durağan, sağlam, cilalı bir zamana ulaştıracakmış ve nihayetinde kesin, yoğun ve homojen bir zamana ulaştıracakmış gibi içime patlarım. Öylesi hoşunuza gidiyorsa, siz dışa doğru patlayın, sonsuz oklar halinde ışınımlar yayın, kendinizi harcayın, har vurup harman savurun, fırlatıp atın: Ben içime patlıyorum, kendi uçurumlarımın içine yığılıyorum, sonsuza dek o gömülmüş olan merkezime dönüyorum.

Sizler, hayati güç deyince dışa patlamayı hayal etmekten başka bir şey düşünmeyeli kaç zaman geçti? Gerekçeleriniz var, bunu kabul ediyorum, örnek aldığınız model, çılgın bir patlama sonucu doğan ve ilk kıymıkları hâlâ kor halinde ve sonsuz bir hızla uzayın sınırlarında uçan evrendir; simgeniz coşkuyla yanan ve aşırı enerji yüklü yıldızlarının küstah gençliğiyle böbürlenen süpernovalardır; en sevdiğiniz mecaz, olgun ve yoluna girmiş bir gezegenin bile her an patlayıp taşmaya hazır olduğunu gösteren yanardağdır. Evet, göklerin en uzak köşelerinde yanan ocakların, sizin genel ibadetiniz olan alevleri onayladığı; neredeyse ışık kadar hızlı gaz ve zerrelerin, sarmal gökadaların merkezindeki bir girdaptan fırladığı, eliptik gökadaların kenarından taştığı, Big Bang'ın hâlâ sürdüğünü ilan et-

tikleri şu anda bile büyük Pan ölmedi. Hayır, sizin gerekçelerinize karşı sağır değilim; ben de size katılabilirim. Haydi! Patla! Parçala! Yeni dünya hâlâ başlamakta, her daim yenilenen başlangıçlarını aynen Napolyon döneminde olduğu üzere, top atışı gümbürtüleriyle yineliyor. Zaten, patlamanın sadece mallara ve insanlara zarar veren bir etkinlik değil, bir doğum, yaratılış işareti olarak görülmesinin kökeninde topçuların devrimci gücünün yüceltildiği o dönem yatmıyor mu? Tutkuların, ben'in, şiirin sürekli bir patlama olarak görülmesi o günlerde başlamadı mı? Ama eğer böyleyse, zıt gerekçeler de işe yarar; mantarın o kül tabakasına dönüşen şehirlerin üzerinde yükseldiği o ağustos gününden sonra, patlamanın sadece mutlak bir yadsıma sembolü olduğu dönem başladı. Yeryüzü olaylarını işaretleyen takvimden yola çıkarak evrenin kaderini sorguladığımız günden beri bunun farkındaydık ve termodinamik kâhinleri bizi şöyle yanıtlıyorlardı: Var olan her form ateş sıcaklığıyla yok olacaktır; zerrelerin geri gelişi olmadan hiçbir varlık kargaşadan kurtulamayacaktır; zaman daimi ve dönüşsüz bir yıkımdır.

Yalnızca bazı yaşlı yıldızlar zamandan çıkmayı bilir; yok olmaya doğru hızla ilerleyen trenden atlamak için açık olan pencere işte onlardır. Sönmeye yüz tuttuklarında, "beyaz cüceler"in ya da "kırmızı cüceler"in boyutlarına büzüldüklerinde, "pulsar"ların son ışıltılı hıçkırıklarıyla zar zor soluklandıklarında, "nötron yıldızı" aşamasına sıkıştıklarında ve sonunda ışıklarını gök kubbede savurganca harcamaktan vazgeçtiklerinde, kendi kendilerinin karanlık silintileri haline geldiklerinde, işte her şeyin, hatta parlak ışınımların bir daha çıkmamak üzere içe göçtükleri o önlenemez yıkını için olgunlaşmış sayılırlar.

İçe patlayan yıldızlara şan olsun! İçlerinde yepyeni bir özgürlük doğar: Uzaydan ve zamandan muaf, nihayet yalnızca kendileri için var olurlar, artık bütün geri kalana bağımlı olmadıkları için belki de bir tek onlar gerçekten var olduklarından emindirler. "Kara delikler" kıskançlıkla söylenmiş, itibar sarsıcı bir takma addır: Onlar delik denen şeyin tam tersidir; kara delikten daha dolu ve ağır ve yoğun ve sıkışık bir şey yoktur, içlerindeki ağırlığı müthiş bir inatla, adeta yumruklarını sıkarak, dişlerini kenetleyerek, kamburlarını çıkararak taşırlar. Sadece

bu koşulla, haykırışlarla dolu dışa dönüklüğün, köpürmelerin, kızgınlıkların dolup taşan genleşmesinde, kendi çevresinde dönüşlerin yayıntısının içinde çözülüp gitmekten kurtulurlar. Üstü örtülü olanın, dile getirilemeyenin öz güçlerini yitirmedikleri, anlamların içeriklerinin çözülüp gitmediği, çekincenin, mesafe alımının her hareketin etkisini artırdığı zaman ve mekâna giriş yapmaları ancak böyle mümkün olur.

Evrenin uzak sınırlarında handiyse yıldız nesnelerin varsayımsal düşüncesiz davranışları üzerinde ince ince kafa yorarak dikkatinizi dağıtmayın: Bakmanız gereken yer burası, bütün hesapların ve aygıtların gözle görülmeyen devasa büyük kütleli bir cismin varlığını işaret ettikleri gökadamızın merkezidir. Gazların ve ışınımların oluşturduğu ve belki son çarpışmalardan kalmış olan örümcek ağları, orada, tam ortada artık eski bir krater gibi sönük olan bir deliğin bulunduğunu kanıtlar. Bizi çevreleyen her şey, gezegen sistemlerinin ve takımyıldızlar, Samanyolu'nun dalları, gökadamızdaki her şey, kendi içine göçmüş bu içe patlamanın ekseni üzerinde durur. Benim kutbum, benim aynam, benim gizli yurdum odur. Çekirdeği dışa patlamış gibi duran o en uzak gökadaları kıskanmasına gerek yoktur: Orada da önemli olan görünmeyendir. İnanın bana, artık oradan da dışarı bir şey çıkmıyor: Işık saçan ve imkânsız bir hızla girdap yapan şey sadece merkezcil havanda un ufak olacak olan besindir, bir başka özümseme tarzıyla benim olacak olandır.

Elbette, kimi zaman son gökadalardan bir ses duyar gibi olurum. "Ben Qfwfq'yum, sen içe patlarken, ben dışa patlayan senim: Ben kendimi harcarım, ifade ederim, yayarım, iletişim kurarım, bütün yeteneklerimi sergilerim, ben gerçekten varım; sen yoksun, sen içe kapanık, ketum, benmerkezci, değişim göstermeyen, kendinle bir olmuş olansın...

İşte o zaman, yerçekimsel yıkım sınırının ötesinde zamanın akmayı sürdürdüğü kaygısına kapılırım: Bu tarafta kalan zamanla ilişkisi olmayan, farklı ama gene de dönüşü olmayan bir koşu tutturmuş olan zaman. Bu durumda seçmiş olduğum içe patlama, sadece küçük bir ara, kendisinden kaçamayacağım kaderde kısa bir geciktirme olurdu.

Zihnimden bir düş ya da bir anıya benzeyen bir şey geçiyor: Qfwfq zamanın yıkımından kurtuluyor, mahkûmiyetinden sıyrılmak için bir kaçak buluyor, bir gedikten fırlıyor, kendini güvenceye aldığından emin oluyor, sığınağının aralığından kurtulmuş olduğu olaylar silsilesini seyrediyor, bunlara katlanmak zorunda kalanlara uzaktan merhamet ediyor, işte o sırada birini tanır gibi oluyor, evet, o Qfwfq'dur, Qfwfq'nun gözleri önünde önceki ya da sonraki felaketi yaşamakta olan Qfwfq'dur; tam kaybolma ânında Qfwfq'nun kurtulduğunu gören ama ona yardım etmeyen Qfwfq'yu görüyor. "Kurtar canını Qfwfq!" diye haykırıyor Qfwfq, ama bu içe patlayarak dışa patlayan Qfwfq'yu kurtarmak isteyen Qfwfq mu, yoksa tam tersi mi? Hiçbir Qfwfq, dışa patlayan Qfwfq'ları kurtarmıyor ve onlar da hiçbir Qfwfq'nun içe patlamasını engelleyemiyorlar. Zamanın her aşaması şu yönde ya da ters yönde yıkıma doğru ilerliyor ve onların kesişmeleri makaslarla düzenlenmiş bir demiryolları ağı değil bir kördüğüm, bir arapsaçı oluşturuyor...

Söylentilere kulak asmamam, görünüşlere ya da karabasanlara önem vermememem gerektiğini biliyorum. Köstebek yuvamı, deliğimi kazmayı sürdürüyorum.

Dönüştürülmüş Bir Kozmokomik Öykü

Öteki Eurydike

Ey dışarıda yaşayanlar, sizler kazandınız ve tarihi hoşunuza gittiği gibi yeniden yarattınız; biz içeride bulunanlara gönlünüzün çektiğince karanlıkların ve ölümün gücü rolünü yakıştırdınız ve bize layık bulduğunuz Ölüler Ülkesi adına hazin sıfatlar yüklediniz. Elbette, eğer herkes, öykünün sizin anlattığınız yorumunu değil de, Eurydike, Orpheus ve ben Pluton'un arasında yaşanan gerçeği unutursa, artık hiç kimse Eurydike'nin bizden biri olduğunu, Orpheus onu kandırıcı nağmeleriyle kaçırana kadar hiç yer üstünde oturmadığını hatırlamazsa, işte o zaman bizim Yeryüzü'nü yaşayan bir küre haline getirme amacını taşıyan kadim düşümüz kesinlikle kaybolup gidecektir.

Zaten şimdiden, neredeyse hiç kimse artık Dünya'yı yaşamanın ne anlama geldiğini anımsamıyor: Bu hava, su ve toprak sınırında bulunan hayat süprüntüsünden hoşlanan sizlerin anladığı anlamda bir yaşamak değildir. Ben istiyordum ki hayat Dünya'nın merkezinden gelişmeye başlasın, onu oluşturan aynı merkezli kürelere yayılsın, erimiş ve yoğun metaller arasında dolaşsın. İşte Pluton'un hayali buydu. Dünya, ancak böyle devasa bir canlı organizma haline gelebilirdi, hayat ancak o zaman boşluğun üzerinde, kendinin altında cansız bir taş topun donuk ağırlığı ile şimdi indirgenmiş olduğu o eğreti sürgün koşullarından sıyrılabilirdi. Siz artık hayatın dışarıda olup bitenden çok daha farklı bir şey olabileceğini hayal bile edemiyorsunuz: Neredeyse dışarıda diyelim, çünkü sizin ve yer kabuğu-

nun üzerinde havanın oluşturduğu o öteki incecik kabuk bulunuyor. Ama bu, birbirini izleyen kürelerin aralarındaki katmanlarda ezelden beri yaşayan, hâlâ buradan yükselip rüyalarınıza giren biz derinlikler yaratıklarının mekânı ile kıyas kabul etmez. Dünya, içeride tekdüze değildir: Değişimler gösterir, farklı yoğunlukta ve üst üste konmuş kabuklardan yapılmıştır, en içerideki çekirdek nikel ve demirden oluşmuştur; zaten o da iç içe geçmiş bir çekirdekler sistemidir ve her biri elementin az ya da çok akışkan olmasına bağlı olarak birbirinden ayrı olarak döner.

Kendinize Dünyalı diyorsunuz ama bu hakkı nereden ele geçirdiniz bilmem: Çünkü sizin adınız aslında Dünya-dışı varlıklar olmalıydı: Ben ve kandırarak o ıssız dışarıya götürdüğünüz güne kadar yanımda olan Eurydike gibi dünyanın içinde yaşayanlara Dünyalı denir.

Pluton'un ülkesi budur; çünkü ben ezelden beri burada, içeride, önce Eurydike ile birlikte, sonra tek başıma bu iç dünyalardan birinde yaşadım. Başımızın üzerinde taştan ama sizinkinden daha aydınlık bir gökyüzü dönerdi ve sizinki gibi bulutları geçerek onu aşınca havada asılı krom ve magnezyumun yoğunlaştığı yere gelirdik. Kanatlı gölgeler bir anda yükselirlerdi: İçsel göklerin kendi kuşları vardır; hafif kayaların tortularından oluşan kuşlar gözden kaybolana dek sarmallar çizerek yükselirler. Hava ansızın değişiverir: Kurşuni yağmurlar şakır şakır yağmaya ya da çinko kristalleri dolular halinde düşmeye başladığında süngersi kayanın delikleri arasına sığınmaktan başka çare yoktur. Karanlık bir anda alev alev yanan bir zikzakla kesilir: Bu şimşek değildir, bir damardan yolunu bularak ilerleyen kor halindeki metaldir.

Toprak diye kabul ettiğimiz, üzerine konduğumuz iç küreydi; gökyüzü de bu küreyi çevreleyen öteki küre: Aynen sizin yaptığınız gibi, ama bize göre bu ayrımlar her zaman geçiciydi, eğretiydi çünkü elementlerin yapısı sürekli değişiyordu ve öyle bir an geliyordu ki göğümüzün bizi ezen bir değirmen taşı gibi katı ve düz olduğunu, toprağın ise yapış yapış bir zamka benzediğini, gazlı kabarcıklarla kaynadığını, sürekli çağıldadığını fark ediyorduk. Ben, Dünya'nın gerçek merkezine,

her çekirdeğin çekirdekliğine çekirdeklik yapana yaklaşabilmek için daha ağır elementlerin dökülmesinden yararlanmaya bakıyordum; işte o zaman Eurydike'nin elinden tutuyor ve onunla birlikte bayır aşağı iniyordum. Ama içeriye doğru kendine yol açan her sızıntı, başka materyalleri yerinden oynatıyor ve onu yüzeye doğru tırmanmaya zorluyordu: Derinleşmeye çalıştığımız kimi zamanlar üst katmanlara doğru uzanan dalga tarafından sarılıyor, onun lülesi içinde kıvrılıp kalıyorduk. Bunun üzerine Yeryüzü eksenini ters yönde katediyorduk; mineral katmanlarında bizi içine çeken yollar açılıyor ve kaya altımızda katılaşmaya başlıyordu. Bir başka zemin bizi taşıyana, bir başka taştan gökyüzü üzerimizi örtene dek, bir önceki komumuza göre daha aşağıda mı yoksa daha yukarıda mı olduğumuzu bilemeden öylece duruyorduk.

Eurydike, üzerimizde yeni bir göğün metalinin akışkanlaşmaya başladığını görür görmez uçma hevesine kapılıyordu. Yukarı doğru dalıyor, ilk göğün kubbesini yüzerek aşıyor, sonra ikinci ve üçüncü gökleri geçiyor, en yüksek kubbelerden sarkan sarkıtlara tutunuyordu. Ben, hem onun oyununa katılmak hem de ters yönde ilerlememiz gerektiğini anımsatmak için onun peşini bırakmıyordum. Elbette Eurydike de, hedeflememiz gereken noktanın Dünya'nın merkezi olması gerektiği konusunda benimle hemfikirdi. Ancak merkeze ulaştığımızda, bütün gezegene bizim diyebilirdik. Dünya hayatının ilk ataları bizlerdik ve bu nedenle Dünya'yı çekirdeğinden başlayarak canlı kılmak zorundaydık; sonra koşullarımızı yavaş yavaş bütün küreye yayabilirdik. Bizim amacımız bir Dünya hayatıydı, yani Dünya'ya *ait* ve Dünya'nın *içinde* yaşayacaktık; Dünya'nın yüzeyinden çıkanlara heves etmiyorduk. Siz yaşadığınıza Dünya hayatı diyebileceğinizi sanıyordunuz; oysa o sadece elmanın buruşuk kabuğunda lekelerini yayan küften başka bir şey değildi.

Bazalt göklerin altında şimdiden kuracağımız Plutonik kentleri görür gibi oluyorduk; bunlar granit surlarla çevrili, küresel ve özekdeş, Merkür okyanuslarında yüzebilen, içinden kızgın lav ırmakları akan kentler olacaktı. Gelişmesinin bütün küreye yayılmasını istediğimiz canlı bir makine-kentti; bu yer

makinesi ölçüsüz enerjisini daimi olarak kendini oluşturmakta, bütün madde ve formları düzenlemek ve değiştirmekte, sizin dışarıda alın teri dökerek yüzyıllar içersinde oluşturduğunuz işi bir sismik sarsıntı hızıyla gerçekleştirmekte işe yarayacaktı. Ve bu canlı kent-makine-bedende bizim gibi varlıklar yaşayacaktı, biz, uzun kollu devler dünyaların merkezcil dönüşlerinde daima yeni konumlar alan ve böylece yeni çiftleşmelere olanak tanıyan dişi devlerle kucaklaşacaktık.

Bu, harmanlamalardan ve titreşimlerden doğması gereken farklılığın ve bütünlüğün ülkesiydi: Bu, sessizliğin ve müziğin ülkesiydi. Sürekli titreşimler değişik yavaşlıkla yayılacak, maddelerin derinliği ve süreksizliğine bağlı olarak bizim büyük sessizliğimizi bozacak, onu dünyanın dinmek bilmeyen müziğine dönüştürecek, elementlerin derin sesleri bunun içinde uyum bulacaktı.

Bunu anlatmamın nedeni, sizin yolunuzun, hayatınızın ne kadar yanlış olduğunu göstermeye çalışmaktır; sizin için iş ve keyif tezattır, müzik ve gürültü iki farklı kavramdır; bunu, o zamandan başlayarak her şeyin bir netlik kazanması ve Orpheus'un şarkısının bu bölünmüş ve parçalı ülkenin bir işaretinden başka bir şey olmadığının anlaşılması için söylüyorum. Eurydike neden tuzağa düştü? Eurydike bütünüyle bizim dünyamızın bir parçasıydı ama o büyülü yaradılışı onu her türlü asılı olma haline tutkun kılıyordu: havalanabilme, sıçrayabilme, volkanik bacalara tırmanabilme fırsatını buldu mu kıvrılıyor, bükülüyor, taklalar atıyordu.

Sınır yerleri, bir Dünya katmanından ötekine geçiş onda hoş bir baş dönmesi yaratıyordu. Dünya'nın devasa bir soğanın kabukları gibi üst üste konmuş çatılardan oluştuğunu söylemiştim; her çatı bir üst çatıya ve hepsi birlikte en dış çatıya yani Dünya'nın Dünya olmasının sona erdiği yere, içerideki her şeyin burada, dışarıdaki her şeyin orada olduğu yere bağlıdır. Sizin için Dünya'nın bu sınırı Dünya'nın kendisiyle eşanlamlıdır: Siz kürenin hacim değil onu saran yüzey olduğunu sanırsınız; hep o dümdüz boyutta yaşamışsınızdır ve başka bir yerin, başka türlüsünün olabileceğini bilemezsiniz; bizim için bu sınır var olduğunu bildiğimiz ama görebileceğimizi sanmadığımız

bir şeydi; bu ancak Dünya'dan çıkmakla mümkün olabilirdi ki, bu bizim için son derece anlamsız, korku verici bir seçenek olarak görünüyordu. Dünya'nın ta içinden söküp attığı gazın, sıvı karışımların, uçucu elementlerin, değersiz maddelerin, her türlü atığın ziftli fışkırmalar ve hırıltılarla döküldüğü yer burasıydı. Burası Dünya'nın negatifiydi, hayal bile edemediğimiz, en soyut düşüncesinin bile bizde bir iğrenme duygusu yarattığı yerdi. İğrenme duygusundan çok buna kaygı hatta daha iyisi sersemleme, bir tür baş dönmesi (işte, bizim tepkilerimiz, özellikle de Eurydike'ninkiler sanılandan çok daha karmaşık türdendi) diyebilirdik; orada bir tür büyülenme, sanki boşluğun, çift cepheliliğin, sonuncunun çekimi sızıyordu içimize.

Eurydike'nin bu başıboş dürtülerinin peşine düşerek sönmüş bir yanardağın boğazına girdik. Adeta bir kum saatinin ince boğazından geçiyorduk ki, yanardağ ağzının pıhtılı boz boşluğu üzerimizde açılıverdi; bu biçim ve madde olarak bizim derinliklerimizdekinden farklı bir manzara arz etmiyordu, ama bizi asıl şaşırtan orada Dünya'nın durmasıydı; başka bir çehreyle kendi üzerine ağırlık etmiyordu ve işte oradan sonra boşluk başlıyordu ya da o âna dek aştığımızdan daha ince, saydam ve titreşen bir madde, mavi havaydı bu.

Eurydike'nin kaybolmasına işte bu titreşimler neden oldu; granit ve bazalttan yayılandan çok daha farklıydı, erimiş metal kütlelerinden ya da kristal duvarlardan boğuk seslerle yansıyan şıngırtılardan, gümbürtülerden bambaşkaydı. Minicik ve sivri ses kıvılcımları gibi uzayın dört bir yanından bizim katlanamayacağımız bir hızla üzerimize yağıyordu: Gıdıklamayı andıran bu hücum bizde karmaşık bir huzursuzluk yaratmıştı. Bizi –ya da en azından beni sardı bu duygu: bu noktadan itibaren Eurydike'nin ruh hallerini benimkilerden ayırmam gerekiyor– depremlerin yankısının yumuşakça üzerimizden geçtiği ve uzaklarda yittiği o derinlerin kara sessizliğine çekilme arzusu sardı. Ama Eurydike her zamanki gibi nadir rastlanan ve denenmemiş şeylere merak duyduğundan iyi ya da kötü bu eşsiz şeyi sahiplenme heyecanına kapılmıştı.

İşte tuzak o anda ortaya çıktı: Kraterin ağzının ötesinde hava sürekli olarak titreşiyordu, daha doğrusu pek çok süreksiz

titreşimi barındıran bir süreklilikti onunki. Birdenbire yükselen, sonra alçalan, yeniden hacim kazanan bir sesti; bu modülasyon içinde sanki boşlukların ve dolulukların birbirini izlediği zamana yayılmış görünmez bir resim gizli gibiydi. Bunun üzerine başka titreşimler biniyordu ve bunlar hem tiz hem de birbirlerinden kopuktu ama kâh tatlı, kâh acı olan bir hale içerisinde, kimi zaman zıtlaşarak ya da daha derindeki sesin akışına eşlik ederek, bir çember veya alan veya ses egemenliği yaratıyordu.

Benim tepkim hemen bu çemberden çıkmak ve sessizliğin hüküm sürdüğü yoğunluğuma dönmek oldu: Kraterin ağzından içeriye kayıverdim. Ne var ki Eurydike aynı anda sesin geldiği yönde yamaçlara doğru tırmanmaya başlamıştı ve ben onu tutana kadar kraterin ağzını aşıvermişti. Ya bir kol ya benim kola benzettiğim yılanımsı bir şey onu kaptı ve dışarı çekti; ancak bir çığlık işitebildim; bu onun çığlığıydı ve az önceki sese, üstelik uyum içinde karışıyordu; yanardağın dış yamaçlarından inerlerken, onun ve yabancı şarkıcının sesleri bir çalgının tellerine eşlik ederek birbirine harmanlanmış ve yanardağın dış yamaçlarından aşağı doğru yankılanmaya başlamıştı.

Bu görüntü benim gördüğüme ya da hayal ettiğime uyuyor mu bilmem: Ben çoktan kendi karanlığıma gömülmeye başlamıştım; silisyum kubbeler, alüminyum çatılar, yapışkan kükürt atmosferlerden oluşan dahili gökler birer birer üzerime kapanıyordu: Yeraltının elvan sessizliği tutuk gürlemeleri, alçak sesli gök gürültüleriyle çevremde yankılanıyordu: Havanın bulantı verici varlığından, ses dalgalarının işkencesinden uzaklaşmanın yarattığı huzura Eurydike'yi yitirmiş olmanın verdiği umutsuzluk karıştı. İşte şimdi yapayalnızdım: Yeryüzü tarafından ele geçirilme cefasından kurtaramamıştım onu; boşluğun dünyasının kendini boşluktan koruduğu o havada gerilmiş tellerin daimi titreşimine esir düşmüştü. Eurydike ile son çembere ulaşarak Dünya'yı yaşanır kılma hayalim suya düşmüştü. Eurydike şimdi tutsaktı, dışarının üzeri açık topraklarında sürgündeydi.

Ardından bir bekleyiş dönemi geldi. Gözlerim kürenin hacmini dolduran ve birbirini ezen sıkışık manzaralara takılıp kalmıştı: ipliksi mağaralar, parçalanmış ve yaprak yaprak ayrıl-

mış tepeleriyle dağ zincirleri, sünger gibi sıkılmış okyanuslar: Kendi balık istifi, yoğun, tıkız dünyamızı yeniden gördükçe Eurydike'nin artık burada oturmuyor olmasına daha çok içleniyordum.

Onu kurtarmak tek düşüncem halini aldı: Dışarının kapılarını zorlamak, içeriyle dışarıyı istila etmek, Eurydike'yi Dünya maddesiyle yeniden buluşturmak, üzerinde yeni bir kubbe, yeni bir mineral gökyüzü kurmak, onu o titreşen hava cehenneminden, o sesten, o şarkıdan kurtarmak istiyordum. Lavın volkanik mağaralarda toplanışını, yer kabuğunun düşey yollarında birikişini gözlüyordum: Yol buydu.

Yanardağın patlama günü geldi çattı; tepesi uçurulmuş Vezüv'ün üzerindeki havada kapkara bir kule yükseliyor, lav körfezin bağlarında şaha kalkıyor, Ercolano kapılarını zorluyor, katırcıyı ve hayvanı duvara sıkıştırıyor, cimriyi parasından, köleyi ağaçtan koparıyor, tasması boynunu sıkan köpek zincirinden kurtuluyor ve buğday ambarına kaçmaya çalışıyordu. Ben orada, tam ortadaydım: Lavla birlikte ilerliyordum, kor halindeki çığ diller, ırmaklar, yılanlar gibi akıyordu ve ben en önde koşarak Eurydike'yi arıyordum. Onun hâlâ meçhul şarkıcının tutsağı olduğunu biliyordum –beni uyaran bir şey vardı–: O çalgının sesini, o sesin tınısını duyduğum yerde aradığım kızı bulacaktım.

Mermer tapınaklar, işlenmiş bostanlar üzerinde akan lav seliyle birlikte koşuyordum. Şarkıyı ve arp sesini duydum: İki ses karşılıklı şarkı söylüyordu: Eurydike'nin sesini tanıdım –ama ne çok değişmişti!– o meçhul sesle karşılıklı cıvıldıyordu. Kemerli kubbenin üzerinde Grek harfleriyle: Orpheus yazıyordu. Kapıya geldim, eşiği geçtim. Bir an için onu arpın yanında gördüm. Kapalı ve oyuk bir mekândı, –söylenene göre– müzik sesinin bir deniz kabuğu içinde olduğu gibi toplanması için özellikle böyle inşa edilmişti. Ağır bir perde –bana önce deri gibi geldi, ama içi dolu bir yorgana benziyordu– pencereyi örtüyor ve ezgilerinin dış dünyaya yansımasını engelliyordu. Ben içeriye girer girmez Eurydike perdeyi hızla çekti, pencereyi ardına dek açtı; dışarıda ışıkları göz kamaştıran körfez, kent ve sokakları uzanıyordu. Öğle güneşi odayı, ışığı ve sesleri işgal

etti: Dört bir yandan gitar tıngırtıları ve yüz hoparlörün dalgalanan sesi geliyor, bunlar uğultulu motor patlamalarına ve klakson seslerine karışıyordu. Gürültünün zırhı oradan yayılıp kürenin kabuğunu örtüyordu: Uzayı görünmeden ve duyulmadan aşan dalgaları yakalayıp sese çeviren o çatılara dizilmiş antenlerle, o olmazsa canlı mı ölü mü olduğunuzu bilemediğiniz akustik zamkla her ânınızı doldurmak için kulaklarınıza dayadığınız transistörlü radyolarla, sesleri depolayıp sonra döküveren *juke-box*larla, ardı arkası kesilmeyen katliamınızın yaralılarını toplayan ambulansların sirenleriyle dolu bir kuşak sizin yüzey hayatınızı belirliyordu.

Lav, bu ses duvarının önünde durdu. Gürültülü titreşimlerin oluşturduğu telin dikenleriyle delik deşik olan ben, bir an için Eurydike'yi gördüğüm noktaya son bir hamle yaptım, ama o gözden kaybolmuştu, onu kaçıran kişi de yoktu: Sayesinde yaşayabildikleri şarkı, gürültünün yarattığı çığın altında ezilmişti, artık ne kızı ne de sesini ayırt edebiliyordum.

Çekildim, lav selinde gerisingeri giderek yanardağın eteklerini tırmandım, yeniden sessizliğimi yaşamaya, kendimi gömmeye döndüm.

Şimdi, dışarıda yaşayan sizler, tesadüfen çevrenizi saran yoğun gürültü arasında Eurydike'nin şarkısını, onu tutsak eden ve bütün şarkıları berbat eden şarkı-olmayanın bazen tutsağı olan şarkısını duyacak olursanız, Eurydike'nin, içinde hâlâ elementlerin sessiz müziğinin uzak yankıları hissedilen sesini tanıyabilirseniz, siz dünya üstü varlıklar, siz geçici olarak galip gelenler, söyleyin bana, bana ondan haber verin, verin ki Eurydike'yi Dünya hayatının merkezine döndürebilmek için tasarılarıma yeniden başlayabileyim, içerinin tanrılarının hükümdarlığını yeniden kurabileyim; o tanrılar ki nesnelerin yoğun katılığında yaşarlar, şimdi dışarının tanrıları, yüksek Olimpos'un ve seyrek havanın tanrıları size ellerinden gelen her şeyi verdiler, anlaşılan o ki yetmiyor.

Kozmokomik Öykülerin Kronolojisi

Dünya insandan önce vardı, insandan sonra da var olmayı sürdürecektir ve insan dünyanın kendine ilişkin bazı bilgileri düzenleyebilmesi için bir fırsattır.

Italo Calvino

İnsan, evrenin onun aracılığıyla kendini incelemeyi öğrendiği gözdür.
Victor Frederick Weisskopf

1957-58

Kıtalararası ilk balistik füzenin atılması (8 Ağustos 1957) ve ilk yapay uydu olan Sovyet yapımı Sputnik'in uçuşu (Ekim 1957) büyük yankı uyandırır, uzun zaman sürecek olan siyasi ve bilimsel bir tartışmaya neden olur. İşte bu ortam içinde Calvino öğüt verici iki öykü yazar; uzay başarılarının yarattığı yüzeysel ve propaganda kokan her türlü yüceltmesinden uzak durarak yeni olayların uzun zamandır zihninde uyuklamakta olan merakı ve soruları uyandırdığını itiraf eder. Öğüt verici ilk öyküsü olan "Gözleri Göğe Çevrili Kabile"de (1957 Ekiminin ilk günlerinde yazılmış ve yayımlanmamıştır) bir hindistancevizi toplayıcısı, "yıldızlar ve roketler"e bağlı olarak mucizeler bekleyenlere karşı müthiş eleştirel davransa da, her ne olursa olsun biraz daha fazla bilgi edinmek isteyen birinin kaygısıyla göksel işaretleri inceler. İkinci ve daha anlamlı öykü olan "Uy-

du Üzerine Diyalog"da (1958 Mayısında *Città aperta* dergisinde yayımlanır) birinin açıkça yazarın sözcüsü olduğu belli olan iki arkadaş karşı karşıya gelirler. Ve işte bu kahramana yalnızca teknik ilerlemenin aklını yitirmiş bir dünyaya yeni çılgınlıklar getirme riskini taşıdığını ihbar etme görevi verilmez, aynı zamanda kozmokomik öykülerde açıkça yankısını bulacak olan amaçları ve soruları dile getirme görevi verilir. "[Uydunun] Dünya üzerinde etkinlik göstermesini istiyorum. Ve evreni düşünmesini. İnsani düşüncelere biraz daha fazla yer versin istiyorum. Orada dönüp durmaya başlamasıyla birlikte, on sekiz yaşımdan beri üzerinde kafa yormadığım şeyleri düşünmeye başladım. Sen söyle: Eğik olan uzayın, nasıl olduğunu hiç anlayabildin mi? [...] Ya genişlemekte olan evreni?"

1959-60

'59 Kasımında Ford Vakfı'nın bir *grant*'i* sayesinde Calvino, ABD'de altı ay sürecek bir seyahat için yola çıkar; burada *The Origins of Scientific Thought* adlı eserini yazmakta olan Giorgio Santayana ile sıkı bir dostluk kurar. (1901 yılında Roma'da doğmuş olan Santayana 1938 yılında ırkçı yasalar yüzünden İtalya'yı terk etmek zorunda kalmış; bundan sonra Massachusetts Institute of Technology'de tarih ve felsefe dersleri vererek bu ülkede yaşamıştı.)

"Ailem botanikçiydi. [...] Belki de bilimden kaçmak için yazar olmuşumdur... Ne var ki sonra çemberi kapatırcasına ben de aynı konuya döndüm. Bilime astronomi aracılığıyla yaklaştım. Çocukken de bu konuda bir şeyler okumuştum, Eddington bunlardan biriydi ama daha sistematik okumalarım '59-60 civarında Birleşik Devletler'e gittiğim zaman başladı. Boston'da Giorgio Santayana ile tanıştım." (Ernesto Ferrero ile 21 Ocak 1984 tarihli *Tuttolibri* dergisi röportajı)

"Buraya [Harvard] geldiğimden beri sık sık Santayana'yı düşünüyorum, çünkü 1960'ta Amerika'ya ilk gelişim sırasında Massachussetts'te bana o rehberlik etmişti." (*Amerika Dersleri*)

* (Burs.)

1961

Primo Levi'nin *Doğa Öyküleri* adlı yapıtının daktilo yazımı bir kopyasını okuduktan sonra ona bir mektup yazar: "Nihayet okudum öykülerini. Bu bilimkurgu daha doğrusu biyolojikurgu öyküler her zaman ilgimi çekiyor. Bilimsel-genetik çıkışlı bir bilgiden yola çıkan fantastik mekanizman hem entelektüel hem de şiirsel bir heyecan yaratma gücünü taşıyor; Jean Rostand'ın morfolojik ve genetik anlatımları da benim için böyle olmuştur. (22 Kasım 1961 tarihli mektup)

(Ünlü biyolog Rostand'ın 1959 yılında Einaudi Yayınevi tarafından yayımlanan *Yapay İnsan* adlı çalışmasında yazar "bilincin ayrılamaz bir biçimde maddesel tabakasına" ve "bireyi oluşturan hücre oluşumunun ruhsal özelliklere bağlı olduğu"nu ileri sürer.)

1963

İtalyan Kültür Birliği'nin davetlisi olan Giorgio Santayana 1962-63 yılları için programlanmış olan buluşmalar çerçevesinde, değişik İtalyan kentlerinde Kadim Yazgı ve Modern Yazgı adlı bir konferans verir. Calvino, Torino'nun Carignano Tiyatrosu'nda arkadaşını dinleme fırsatı bulur ve onun ileri sürdüğü savdan müthiş etkilenir; savın konularından biri, kadim efsanelerin içlerinde doğru astronomik bilgileri barındırdığıdır.

"1963 yılındaki bu konferansını dinleyince, yıllardan beri zihnimde karman çorman dolaşan, ama bir türlü dillendiremediğim düşünceler düğümü ansızın aydınlanıverdi. [...] Hiçbir tarihin ve insan düşüncesinin kendisi hakkında veremeyeceği bu fikir ancak insandan bağımsız niteliklerle ilişki kazandığında bir anlam kazanmıştı; bu modern bilim dünyasıyla kadim bilgeliğin yeniden birleştikleri noktada ortaya çıkan bilmenin fikriydi. Şimdi metni yeniden okurken, Santayana nın, Bezukhov'un *Savaş ve Barış*'ta verdiği beklenmedik örneğin yarattığı heyecanı duyumsuyorum; bu yapıtta kahraman tutsak düşmüş ve hayati tehlikeyle karşı karşıya kalmışken yıldızlara bakar ve bu gökyüzünün onun içinde olduğunu, *o olduğunu* düşünür." (*Kadim Yazgı ve Modern Yazgı* eserinin Adelphi baskısına ek, *La Repubblica*, 10 Temmuz 1985)

"Sonradan *Hamlet'in Değirmeni* adını alacak yapıtın bazı temalarının önceden ele alındığı bir konferansının beni müthiş etkilediğini hatırlıyorum. İşte o zaman oturup kozmokomik öyküleri yazmaya başladım." (Ernesto Ferrero ile röportaj)

1963, Kasım

Kozmokomik öyküler düşüncesi olgunlaşıyor: San Remo'da "Ay'ın Uzaklığı", "Gündüzün Doğumu", "Uzayda Bir İşaret", "Tek Bir Nokta", "Suda Yaşayan Amca", "Dinozorlar" öykülerinin ilk notları alınır.

"Şöyle başladım: Sözgelişi kozmogoniyle ilgili bir kitap okurken, yani benim için daha sıradan olan hayal mekanizmasından uzak bir konudan yola çıkarak aklıma gelen imgeleri işaret etme alışkanlığı edindim. Üstelik bunlardan da arada sırada imgeler, öykü önerileri doğuyor. Birçok başlangıç noktasını, hareket nedenini, genellikle de öykünün ilk satırlarını bulmak için not almış olmak benim için yeterli oldu. Geriye kalan onları geliştirmekti. Bir öyküye kesin bir tarih vermek zordur: Başlangıcı saptadığım bir an vardır, ama bu geri kalanı geliştirmemden çok daha öncesine dayanır." (Alfredo Barberis ile *Il Giorno* gazetesi için röportaj, 22 Aralık 1965)

"Dante'den Ariosto'ya, Leopardi'ye İtalyan edebiyatının ay sever şairlerine bir armağan olması amacıyla 'Ay' öyküsüyle başladım. Bir zamanlar uzaklığın, yabancılığın simgesi olan Ay değişim işareti verdi: O artık daha yakınlaştı. Şimdi bize gösterdiği belki de onun özgün doğasıdır: Her astronomi kitabı, her ansiklopedi, 'Ay' maddesinde, ilk olarak Ay'ın bir zamanlar Dünya'ya daha yakın olduğu ve sonra zamanla uzaklaştığı kuramını öne sürer." (1968 yılında Zürih'te antolojik bir okuma için yazılmış daktilo metni)

"Günümüz biliminin ele aldığı konunun sınırında kalarak, ilkel insanın bizim içimizde gömülü olan efsanevi hayal gücünü konuşturmaya karar verdim; son kuramların beslediği kozmogonik efsanelerin türlerinin gelişmesine izin vererek, yeni oluşumlara kalkışmadım." (Aynı daktilo metninden)

1964, Mayıs

"Ay'ın Uzaklığı", "Gündüzün Doğumu", "Uzayda Bir İşaret", "Tek Bir Nokta" öykülerinin ilk tamamlanmış hali. Bunlar gün ışığına çıkacak olan ilk Kozmokomik Öyküler olacaktır: Gerçekten de birkaç ay sonra *Il Caffè* dergisinin yöneticisi Gian Battista Vicari'nin bir önceki yıldan Calvino'ya ayırmaya karar verdiği sayısında yayımlanır. Ligurialı yazar bu sayı için en azından bir tane yayımlanmamış öykü yollamaya karar vermiştir. (Ama yayın organı olarak *Il Caffè*'nin seçimi, kişisel olmayan bir nedenden ötürü de anlam taşır, bu yüklendiği ödeve saygıdandır: Bunun kökeninde derginin deneyselliğe son derece açık olması, 'gerilla hareketine, satirin ve grotesk olanın cephesine akın yapmaya hazır bulunması' ve yeni doğmuş olan 'Grup 63'ün neo-avangard tutumlarına karşı boyun eğmeye yanaşmama yatar.)

Il Caffè dergisinin kasım sayısında dört kozmokomik öykünün yanında, yazarın kısa ve biraz da alaycı bir soyağacı ile sonlandırdığı bir notu bulunur: "Kozmokomik öykülerin izlediği yol (Jules Verne ve H.G. Wells'in klasik ve çok beğendiğim tarzı olan) Science Fiction [Bilim Kurgu] değildir. Kozmokomik öykülerin arkasında özellikle Leopardi, Popeye'nin çizgi romanları (Temel Reis), Samuel Beckett, Giordano Bruno, Lewis Carroll, Matta'nın tablosu ve bazı durumlarda Landolfi'nin, Immanuel Kant, Borges, Grandville'in gravürleri bulunmaktadır."

Kozmokomik öykülerin kesinlikle bilimsel olan alt tabakası söz konusu olduğunda Calvino her zaman ketum davranacaktır ve bunu yapmak için iyi bir bahanesi vardır: Öykülerinin gerçek içeriğinin yapısal malzemeyle karıştırılmasını istemediği gibi onlara aslında sahip olmadıkları açıklayıcı amaçlar yüklenmesinden de hoşlanmıyordu. Elbette, bu öykülerini yazarken titiz bir belgeleme yapmadığı ve bilimsel kaynaklardan birden fazla çıkış noktası yakalamadığı anlamına gelmemeliydi. Silvia Mezzanzani'nin "Kozmokomik Boyutun Kökeninde Italo Calvino" adlı (1995-1996 akademik yılında Milano Üniversitesi'nde tartışılmış bitirme tezidir; Edebiyat ve Felsefe Fakültesi, tez başkanı Gianluigi Berardi) incelemesinde ele alınmış konu-

lar son derece ilginçtir: burada Calvino'nun *Encyclopaedia Britannica*'nın özellikle de "Cosmogony" maddesine başvurarak ne kadar geniş bir alıntı yaptığı görülmektedir; bunun yanı sıra yararlandığı öteki kaynaklar Raymond Queneau'nun yönetiminde olan ve 1950 yılından beri *Petite cosmogonie portative* eki yayımlayan *Encyclopedie de la Pléiade* ve özellikle Einaudi yayınlarından çıkan bir dizi kitap olmuştur (henüz çevrilmiş ya da çeviri aşamasında olan kitaplar).

1964, Ağustos-Aralık

Üç ayı biraz aşan bir süre içinde, Calvino altı kozmokomik öykü daha yazar ya da yazdıklarını tamamlar: "Renksiz", "Güneş Var Olduğu Sürece", "Sonu Olmayan Oyunlar", "Suda Yaşayan Amca", "Var mısın Bahse", "Mantarı Andıran Ay". Bütün bu öyküler ertesi yıl günlük Milano gazetesi *Il Giorno*'da yayımlanır. Hem konular hem de üsluba ilişkin çözüm yolları son derece farklıdır, ama bilimsel malzeme bakımından konular hep astronomi okumalarından beslenir; yazarın 13 Mayıs'ta Domenico Rea'ya "Bir süredir sadece astronomi kitapları okuyorum," diye yazmış olması boşuna değildir.

1965, Nisan-Mayıs

Biyokomik öykü "Sarmal"ın büyük bölümünü tamamlar. Büyük olasılıkla, bu noktada kasımda çıkacak olan öykü seçkisinin resmi tam olarak yazarın gözünün önünde hazırdır; "Sarmal" kapsamı, bütünlüğü, anlatımdaki gerilimiyle ötekilerden farklı olan, doğal olarak bir epilog metin gibidir.

"Nihayetinde, bana göre 'Uzayda Bir İşaret' öyküsünü aşabilen tek bir öykü yazabildim ve bunun adı da kabuğu oluşmakta olan bir yumuşakçanın ağzından anlatılan 'Sarmal'dır. Bu öykü de defalarca elden geçti, hatta hikâyesinin daha tamamlanmadığını bile söyleyebilirim. Onu, *Kozmokomik Öyküler* ile yapmak istediğim şeyin varış noktası olarak kabul ediyorum, ama aynı zamanda bir de hareket noktasıdır, çünkü yeniden çalışmaya, onun bittiği noktadan başlayacağım." (Barberis ile röportaj)

1965, Temmuz-Eylül

Yaz aylarının ona sağladığı görece özgürlükten yararlanarak üzerinde çalıştığı kitabın bağlantı parçalarını hazırlar: "Uzayın Formu" ve "Işık Yılları" adlı öyküleri yazar, "Dinozorlar"ı yeniden ele alır ve tortulanmaya başlayan öyküyü güzel bir sonuca bağlar, son olarak da "Sarmal"a üçüncü bir bölüm ekler. "Göktaşları" öyküsünü tamamlar, "Yumuşak Ay" öyküsüne başlar: "Göktaşları"ndan hoşnut kalmaz (ve bu nedenle onu geçici olarak *Il Giorno* gazetesinin sütunlarına yönlendirir), "Yumuşak Ay" öyküsünü hemen bitirmekten vazgeçer. (Kitabın çıkışı Kasım için planlanmıştır ve zaman onu sıkıştırmaktadır, öteki metinleri düzenlemek ve yeniden gözden geçirmek konusunda yaşadığı zorluklar, beklediğinden zorlu çıkmış olmalıdır.)

1965, Ekim

Çalışmalarını inceden inceye gözden geçirir, "Uzayda Bir İşaret" öyküsüne özel olarak zaman ayırır.

"Sevgili Garroni [...] *La Crisi Semantica Delle Arti* [Sanatların anlambilimsel çıkmazı] adlı kitabınızı ancak okuyabildim. [...] Kitabınız tam zamanında elime geçti, çünkü şu anda yazdığım şeyler, 'işaretlerle' (bu benim için imgenin ya da imgeler sisteminin iç mantığına göre yola çıkış imgesinin gelişmesi anlamını taşıyor) ve 'anlambilimle' (bu da benim için her işaret-imge-sözcüğün olası anlamlarının renk tayfını, buna ek olarak tarihsel-entelektüel simgelemeyi ifade eder ki, bunlar hemen ardından ortaya çıkar; eğer işaret mantığının –ki bu bir tanedir– ve anlambilim mantığının –ki değişik katmanlarda serbest oyun oynayabilmelidir– kusursuz organizasyonunu bulmam konusunda fazla kaygılanmam gerekmez.) Bu öykülerin pek çoğu defalarca yeniden yazılmıştır, çünkü sık sık geri döndüğümde işaret ya da anlam düzleminde 'ne demek istiyor' diye düşünmeden edemiyorum ve bunun üzerine şu ya da bu yönde bir düzeltme yapıyorum. Kaldı ki anahtar sözcüğünün *'işaret'* olduğu bir öyküm var (Uzayda Bir İşaret); bu önce son derece 'masum' bir biçimde ortaya çıkmıştı ve sonra önlenemez kültürel amaçlar yüklendi ve sonunda birkaç yıldır

yazmayı, düzeltmeyi sürdürdüğüm bir öykü halini aldı; son rötuşları (kitabın kasımda çıkmasından önce) sizin kitabınızı okuduktan sonra yapabildim. (Emilio Garroni'ye 26 Ekim tarihli mektup)

1965, Kasım

Einaudi Yayınevi *Kozmokomik Öyküler* adlı kitabı yayımlar: serim ya da serimin sonucuna göre dağıtılmış (dokuzuncu sırada yer alan *Dinozorlar* hariç) on iki öykü yer alır kitapta. "Göktaşları" ile ilkbaharda *Il Giorno* gazetesine verilmiş olan "Güneş Var Olduğu Sürece" ve "Mantarı Andıran Ay" öyküleri bu seçkide yer almaz. Kitap kapağının iç yüzü bir yandan bu kendine özgü kahraman-anlatıcının ilginç ve kaypak doğasına, çelişkili ya da tezat yaratan bilimsel varsayımları anımsatan 'anılarını' dile getirişine dikkat çekerken, öte yandan da her bir öykünün özgünlüğünü yüceltiyor.

"Şimdi size bir düzine parça sunuyorum, bunlar değişik olasılıkların kataloğu sayılabilir, çünkü bunlar hakkında neler söylendiğini duymak ve görmek arzusundayım. *Il Giorno* gazetesi okurları bunların bazılarını biliyor, ama büyük çoğunluğu şimdiye dek yayımlanmamış parçalardır. Ayrıca *Il Giorno*'da yayımlanmış olan öykülerin hepsi de kitaba girmedi. [...] Hazır olan bazı kozmokomik öyküleri kitaba almakta acele etmedim, belki bunlar üstüne biraz daha düşünürüm, belki biraz daha toparlarım. Bazıları da kişisel olarak pek fazla hoşuma gitmeseler de kitaba girdiler, çünkü onlara artık ekleyecek ya da çıkaracak bir şeyim yoktu; onlar saptığım, ama sonra aradığımın o olmadığı yollara benziyorlar." (Barberis röportajı için küçük bir not)

"*Kozmokomik Öyküler* her biri kendi başına ayakta durabilen ve üsluba ilişkin çözüm yolları bakımından her biri kendi yolunu arayan on iki öyküden oluşur." (Madeleine Santschi ile röportaj, *Gazette de Lausanne*, 3-4 Haziran 1967)

Bundan birkaç ay sonra Calvino *Kozmokomik Öyküler* ile Asti d'Appello ödülünü kazanır.

1966, Nisan

Bir başka 'biyokomik' olan "Kan, Deniz" öyküsünü kaleme almaya başlar. Bu yeni öykü son derece deneysel bir döneminin başlangıcı olur: Dünyevi kısadevreler daha dramatik bir hal alır ve Qfwfq ilk kez ölümle burun buruna gelir.

"Bu öyküde ilk defa anlatıcı ben'in 'süreksizliği' engellenmedi, Qfwfq'yu öldürdüm." (Yazarın tamamlanmamış ve bir bölümünün okunabildiği kişisel notu: 29 Eylül 1966)

"Öykünün bir başka özelliği de [...] anlatımda proto-zoolojik bir geçmişle sosyolojik verilerle dolu insani bir şimdiki zamanın handiyse aynı zamanda çakışmasıyla elde edilen özel bir yol tutulmuş olmasıdır."

"Anlatının *ben*'i, şu unsurlarda kendini belli eden son derece karmaşık bir figürdür [...]: a) halkıyla sohbet eden zamandışı bir anlatıcı ben; b) daimi ve ölümsüz gibi görünen, ama geçmiş zamandan söz eden ilkel hayvanın biyolojik-tarihsel ben'i; c) bugünü yansıtan çağdaş, deneysel ben ölerek daimi olmadığını kanıtlıyor; d) az ya da çok belirginlik gösteren yazarın lirik-'gnome'ci ben'i."

1966, Temmuz-Ağustos

"Kan, Deniz" öyküsü biter, –sonradan Priscilla'nın başlangıç bölümü olacak olan "Eşeyli Bölünme" öyküsünü ve "Sıfır Zaman"ı kurar (bu, geleceğin 'tümdengelimli öyküleri'ni oluşturacaktır). Kozmokomik öykülerin yeni seçkisi için özel olarak ele alınan ilk parçalar bunlar olur ve şimdiden resmin bütününü ve üçayaklı yapıyı görmemizi sağlarlar. Öykülerin her biri son derece farklılık yansıtan dizinin ya hareket ya da varış noktası niteliği taşımaktadır. Bunlar, iki yıl önceki 'astrokomik öyküler'e oranla daha dikkatli bir okuma gerektirir, bu nedenle yazar önceden tanıtmak amacıyla *Rendiconti*, *Nuova Corrente*, *Almanacco Letterario Bompiani* gibi nitelikli kültür dergilerinde öykülerini yayımlar.

"[Kan, Deniz] ...öykünün bir yerinde kahraman [Qfwfq] daha önceki öykülerde hiç rastlanmayan bir boyuta ulaşır: Bu ölümdür. Bunun üzerine [bir sonraki "Eşeyli Bölünme" adlı öyküde] daha hırslı bir tasarıma giriştim: Hücresel bir varlığın

monologu, hayatın süreksizliği konusunu işledim. (Mauro Lami ile röportaj, *Messaggero Veneto*, 22 Kasım 1967)

"Qfwfq ["Sıfır Zaman" öyküsüyle] ortadan kaybolur ve onu unuturuz. Çıkmaza girenin Qfwfq'nun dili olduğunu söyleyebiliriz. Artık galaksilerle ve gezegenler arasında fırlatılmasına gerek olmayan, birinci kişi ağzından anlatılan bir öykü söz konusudur."

" 'Sıfır Zaman' öyküsünde zamanı da uzayın görüldüğü netlikle görmeye çalışıyorum. Öyküde her saniye, her zaman kırıntısı bir evrendir. Kendimi âna sabitleyerek bütün önceyi ve bütün sonrayı sildim, böylece sonsuz zenginliği keşfetmeyi amaçladım. Zamanı zaman gibi, o olduğu şey olduğu haliyle yaşamak, değişmenin dramatikliğinden kaçmaya yarıyor. Bir saniyede yaşayabildiklerimiz her zaman çok özel yoğunluk taşıyan bir şeyler oluyor, gelecek beklentisinden, geçmişin anılarından sıyrılıyor, belleğin sürekli varlığından nihayet kurtuluyor. 'Sıfır Zaman' bütün geri kalandan kopuk olarak yaşanmış tek bir ânın mutlak değerinin onaylamasını içeriyor. [...] 'Sıfır Zaman' trajedinin içinde yaşamanın en iyi yöntemini bulmak için gösterilen çabadır. Elbette trajediyi aşmak için daha iyi bir yol da vardır: Olmaya bir şekil verme. Ama bunu yapabilmek için insanın kendi hayatına yeni bir şekil verebilme olasılığına inanmak gerekir; bunu da tamamlanmış bir anlamı olan bir öykü yaratarak yapabiliriz. Olasılıkla daha fazla mutluluk yaratacak olan böyle bir olanağa giderek daha az inanıyorum." (Michele Neri ile röportaj, *Panorama Mese* dergisi, 1985 Ocak)

1966, Ekim

Yumuşakça Qfwfq'nun önemli felsefe konusu zamanla yüzleştiği bir öyküyle yazar "Sarmal" öyküsüne bir devam yazmaya çalışır: "bitmek bilmeyen şimdinin daimi tutsağı olan kişinin" zamanı, onun akışının bilincine varmış kişinin zamanı, öznel bir boyut olarak yaşanmış zaman ve ortak tarih olarak yaşanmış zaman, süre olarak algılanan zaman, her şeyi yutarmış gibi görünen zaman... Ama bu 'devam' niteliğindeki öyküsünde yazarın elbette bazı kuşkuları vardır: Daktiloyla yazılmış yedi sayfanın ancak yarısı kurtulur ve bunlar "Sarmal"dan ba-

ğımsız bir öykü olarak *Zamanın Belleği ve Diğer Kozmokomik Öyküler* kitabında yayımlanırlar. (Bu sonradan *İstiridye Kabukları ve Zaman* adını alacaktır.)

1967, Ocak-Şubat

Qfwfq'nun kozmokomik öykülerin ikinci seçkisinde yer alacak son kısa öyküleri "Kuşların Kökeni" ve "Kristaller" adıyla yayımlanır.

"Kuşların Kökeni" (1964 yılında saptanmış başlangıç üzerine geliştirilmiş bir öyküdür) gerçekten özel bir biçime sahiptir: Bir çizgi roman senaryosunu, belki de 'çizilemeyecek' bir çizgi romanı andırır; gerçekten de İtalya'nın en ünlü çizgi roman dergisi olan *Linus*'a gönderilir. (Daha önceden 1965'te yayımlanan *Kozmokomik Öyküler* ile Johnny Hart'ın ve Walt Kelly'nin *comics*leri arasında hoş bağlantılar bulmuş olan Oreste Del Buono tarafından Temmuz sayısında sunulur.) "Kristaller" öyküsü ise ("Yumuşak Ay"dan sonra) hem görünürde düzenli hem de müthiş kaotik bir hipermodern dünyanın simge şehri olan New York'un imgesinin yüceltildiği ikinci öyküdür; ondan hemen sonra yazılan üç öyküyle birlikte "Kristaller" de *Il Giorno* gazetesine teslim edilir ve bu yeni dizi düzensiz aralıklarla iki ay içerisinde yayımlanır.

1967, Nisan-Haziran

"Takip", "Dünyanın Belleği", "Gece Sürücüsü" adlı üç öykünün kaleme alınması. Burada da "Sıfır Zaman" öyküsünde olduğu gibi mizahi ve söyleşmeli nitelikler taşıyan öyküleriyle Qfwfq sahnede yer almaz: burada tahminler ve ters-tahminler yürüterek kendilerini bilinçli bir çılgınlığa bırakan anonim kahramanların takıntılı monologlarının karşısında buluruz kendimizi. Sadece "Zamanın Belleği" adlı öyküde hayatta kalabilmiş olan bir 'sen' vardır; kendi kendine konuşma burada yerini güçlü bir uyuşmazlık izi taşıyan azarlamaya bırakır: "Sıfır Zaman" öyküsü kitaba adını verirken, bu öykü kitaptan çıkarılır.

"Kimi zaman bana rahatsızlık veren Qfwfq'nun ciyak ciyak yükselen tiz sesiydi. Bu nedenle Qfwfq'yu yok etmekten başka çarem kalmamıştı." (1968 Zürih okumaları için daktilo metni)

"Bir başka öyküde ["Takip"] tartışmaya açtığım konu mekândı. Takip edilmekte olan bir adam tıkalı bir yolda, kendini trafik lambası önünde bulur. Sanırım bu tip öyküde bizim dünyayı görme tarzımızın onaylanması anlamını taşıyan değil de bir yetkinin ya da bizim duyumsal algımızın yetkisinin desteğiyle gelen her verinin sürekli tartışmaya açılması anlamını taşıyan bir edebiyata yaklaştım." (Adı geçen metin)

" 'Takip' öyküsünde eğer takip edenler-takip edilenler sisteminde her takip edilenin aynı zamanda bir takip eden olduğunu (ya da bir takip edene dönüşmesi gerektiğini) söylüyorsam, öykümde gizlenmiş, neredeyse geometrik diyebileceğim bir *şekilsel* mantık izliyorum demektir. Ama aynı zamanda okurda belki ahlaki bir etkinliğe neden olabilecek bir şeyler söylüyorum. Okur, bu metaforu kabul eder ya da reddeder ama bunu reddederse reddetmek istediği şeyi daha iyi tanıyacaktır ve eğer kabul ederse böyle katlanılamaz bir durumu eleştirel olarak derinleştirmeye itilecektir." (Mladen Machiedo ile Zagreb'de yayımlanan *Kolo* dergisi için röportaj, Ekim 1968)

"Dramatik ya da kaygılı, tipik insani durumları anlatabilmek için, yıldızlara dayanan bir hayal gücü ve dil kullanmak, ama astronomiden uzak durmaya çalışmak ve bu sorunları sanki matematiksel problemler söz konusuymuş gibi soyutlama adımlarıyla yapmak: İşte benim yapmam gereken buydu." (Lami ile röportaj)

"Beni ilgilendiren, insanın içine sıkışmış olduğu mozaik, ilişkiler oyunu, halının desenleri arasında gizlenen şekli keşfetmektir. [...] Tümdengelime dayanan akıl yürütmeyi bir öykü haline getirmek için uğraştım ve belki de –evet böyleydi– antropomorfizmden uzaklaştım: Ya da daha doğrusu belli bir antropomorfizm türünden diyelim. Çünkü sadece bir ilişkiler düzenine, bir işleve dayanarak tanımı yapılan bu insani oluşlar çevremizde bulunan dünyayı dolduran, gündelik hayatımızda yer alan durumu iyi ya da kötü gösterirler. ("Kim Kimi Yakalıyor?" *Approdo Letterario*, Ocak-Mart 1968)

1967, Temmuz-Eylül

Yeni seçkinin ekim sonunda yayımlanacağı belli olmuştur, bir önceki kitapla aralarında tam iki yıl ara olacaktır. Calvino Priscilla'nın ("Eşeyli Bölünme") ikinci bölümünü hazırlar, sonra bütün kitabın son yazısını ("Monte Cristo Kontu") yazar, sonra sıra Priscilla'nın üçüncü ("Ölüm") ve son bölümüne gelir.

"Monte Cristo Kontu" öyküsünün esin kaynağı olan okumalar arasında –daha sonra açıklayacağı üzere- Hans Magnus Enzensberger'in 1966 yılında Buenos Aires'te yayımlanan *Sur* dergisinde çıkmış olan "Çağdaş Edebiyatta Topolojik Yapılar" adlı yazısı önemli bir yer tutar.

"[Enzensberger] Antik dönemden Borges'e ve Robbe-Grillet'ye uzanan labirenti andıran ya da Çin kutuları gibi birbiri içine giren anlatımları gözümüzün önüne serer ve bu temalar üzerinde çağdaş edebiyatın ısrarının ne olduğunu sorar kendine; sonra insanın içinde kaybolmasının, yönünü yitirmesinin kolay olduğu bir dünya serer gözlerimizin önüne; o zaman yön bulma alıştırması özel bir değer kazanır, neredeyse hayatta kalabilmek için bir idmana dönüşür." (Sibernetik ve Hayaletler; İtalyan Kültür Derneği konferansı, Kasım 1967)

"[İçinde yaşadığımız labirent-kaleden kaçabilme olanağını bulabilme varsayımı] öyküme, kitabıma ve bu konferansa verebildiğim en iyimser final oldu." (Adı geçen konferans)

1967, Ekim

Sıfır Zaman adlı kitap Einaudi Yayınevi'nden çıkar. (1965'te *Kozmokomik Öyküler*'in yayımlanmasından hemen sonra tamamlanmış olan) "Yumuşak Ay"ın yer alması ve 1966-67'de yazılmış ("Sarmal"ın devamı ve "Dünyanın Belleği") iki öyküsünün çıkarılmasından sonra yazar kitabı için kusursuz simetride bir mimari yaratmış olur: Qfwfq'nun dört kısa öyküsü, Priscilla üçlemesi (bilimsel olmanın yanı sıra felsefi açılımlar yaratan göndermelerle doludur) ve son olarak da dört tümdengelimli öyküsü. Kitabın açılışında aysar şairler geleneğine yeni bir armağan vardır: Kapanışta da en baş döndürücü olan tam anlamıyla epistemolojik-romansı bir öykü yer alır. Her bölümün içinde, ayrıca 'kreşendo' tonda sırayla dizilmiş olan ve yazıl-

masındaki kronolojik düzene oranla daha aykırı ölçülü ürünler vardır.

Kapakta yer alan ve her zamanki gibi yazar tarafından üçüncü kişi ağzından yazılmış olan tanıtımda 1965 baskısına oranla bu yeni kitapta yer alan yeniliklere ve şimdi tek bir ciltte toplanmış olan parçaların çok şekilli özelliklerine dikkat çekilir ve bitiriş satırlarında son dört öykünün neden 'tümdengelimli' diye nitelendirilebileceklerine açıklık getirilir: "Kitabın üçüncü bölümü anlatım –ve dil– bakımından son derece farklı bir gelişim gösterir ve bu kesinlikle mantıksal bir sürece dayanır. Calvino'nun insanı, içinde bulunduğu durumdan kurtulabilmek için –örneğin üzerine onu parçalamak isteyen bir aslan atıldığında ya da kalabalık sokakta peşine bir katil takıldığında– ilk iş olarak kendine zamanın ve mekânın ne olduğunu sorar; böylece içinden olası çözümler çıkarabileceği evren modelleri inşa eder."

1968 Temmuzunda Calvino *Sıfır Zaman* kitabıyla Viareggio Ödülü'nü kazanır, ama yazar Torino'dan gönderdiği bir telgrafla bu ödülü reddeder. ("Edebiyat ödülleri döneminin kesinlikle kapandığına inanarak bu ödülü reddediyorum çünkü artık anlamı boşaltılmış kurumlara onama vererek çalışmaya devam etmek istemiyorum.")

1968, Şubat

Playmen dergisinin siparişi üzerine "Ay'ın Kızları" öyküsünü yazar. Bu New York'ta geçen üçüncü kozmokomik öyküdür: Ama burada temsil edilen kentin sekiz yıl önceki yolculuk yazılarında sözü edilen kentle ortak hiçbir noktası yoktur. (Tek olumlu figür, erkekleri tüketicilik konusunda abartmış bir toplumun dökün tüsü içinde terk eden Ay'ın kızlarıdır.)

1968, Mart-Haziran

Bir kozmokomik öyküler antolojisi hazırlamasını öneren Yayıncılar Kulübü'nün teşvikiyle "Güneş Fırtınası" ve "Taştan Gökyüzü" adlı öyküleri yazar. Bunlar 1960'lı yıllarda boy gösteren ve özel bir tarz sergilemeyen son Qfwfq'lu öykülerdir. "Güneş Fırtınası" kozmokomik öyküler içinde Giacomo Leopardi'nin etkisini en çok yansıtan ama aynı zamanda içinde

olağanüstü bir dişi figürün yer aldığı bir öyküdür. "Taştan Gökyüzü" ise evet (daha önce "Renksiz"de olduğu üzere) Orpheus ve Eurydike efsanesini temel alan bir çeşitlemedir, ama aynı zamanda son derece güçlü bir altüst etme hareketi sergiler; burada efsanenin kendinden çok 20. yüzyılda Blanchot ve Barthes elinden çıkmış yorumlarına gönderme yapılır.

1968, Kasım

Dünyanın Belleği ve Diğer Kozmokomik Öyküler Yayıncılar Kulübü tarafından yayımlanır. Kitapta bulunan yirmi parçadan altı tanesi 1965 basımı *Kozmokomik Öyküler*'de; altı tanesi *Sıfır Zaman*'da, beş tanesi ise *Il Giorno* ile *Playmen*'de yayımlanmıştır; şimdi dikkatli bir gözden geçirmeden ("Mantarı Andıran Ay" ve "Göktaşları" adeta yeniden yazılmıştır) sonra ilk kez hepsi tek ciltte toplanmıştır; bir öykü "Sarmal"ın gün ışığına çıkmamış olan devamı niteliğindedir; –az önce andığımız üzere– iki tanesi bu cilt için özel olarak kaleme alınmıştır. Sunum kesinlikle yepyenidir: Öyküler beş adet dörtlemeye bölünmüştür, her biri, bir gökcisminin ya da özel bir temanın adını taşır (böylece Ay Üzerine Dört Öykü ile başlanır, Zaman ve Mekân Üzerine Dört Öykü ile sona erer).

Dünyanın Belleği ve Diğer Kozmokomik Öyküler'e yazılmış önsöz daha önceki sunum ve röportajlardan alıntılarla süslenmiştir; ne var ki Calvino şimdi –tümdengelimli öyküleri Qfwfq'nun öykülerinden ayıran mesafeye bir kez daha dikkat çekmek için– son beş yıldır üzerinde durduğu araştırma tipine bir veda niteliği taşıyan bazı cümleler ekler: "Kozmokomik öyküler deneyimi sona ermiştir: Şimdi giriştiğimiz yolda, bilimsel bir kitapta bulunan ve öyküyü harekete geçirecek rastlantısal bir ipucu olmayacaktır; burada daha ciddi ve önemli bir ders verilecektir. [...] Bu yolun ilerledikçe beni nereye götüreceğini bilmiyorum, her dönemeçte yeni bir sürpriz, yeni bir manzara ve hatta yeni bir zorluk, aşmam gereken bir engel beni bekliyor."

1970

Einaudi Yayınevi *Zor Aşklar*'ı (Arjantinkarıncası ve Kirli Hava Bulutu ile zenginleştirilmiş olarak) güncelleştirilmiş bir

baskıyla ve tek bir cilt halinde yeniden yayımlar. 'Tümdengelimli öykü' "Gece Sürücüsü" on üçüncü ve son sırada yer almak üzere 'aşklar' bölümüne dahil edilir ve adı "Bir Otomobil Sürücüsünün Serüveni" olarak değiştirilir (ad değişikliği, tek değişikliktir). Böylelikle Calvino neredeyse sessizlik içersinde kozmokomik öyküler ve daha önceki üretimi arasında bazı ortak noktalar bulunduğunu perçinlemek ister.

"Daha önceki çalışmalarım göz önünde bulundurulduğunda, ortada bir kopukluk olduğunu sanmıyorum. Sanırım bu öyküler [*Kozmokomikler*] fantastik romanlarımın söylemini sürdürmekte, ama bununla da yetinmemektedir. Bu sefer de fark ettim ki, var olanın var-olmayana, boş ya da seyreğin dolu ya da yoğuna, ters olanın düz olana karşı konduğu öyküler bana iyi geliyor. Fantastik romanlar deneyiminin şahika noktasının *Varolmayan Şövalye* olması boşuna değildir, benim en sevdiğim kitaplarımdan biridir. Ama bu soyut, geometrik, dansimetrik bakış açısıyla yirmi yıl önce yeni gerçekçi olarak görülen savaş öykülerim de okunabilir; bunların en anlamlısı *Karga Sona Kaldı*'dır. (*Avanti* dergisi, röportaj, 16 Aralık 1965)

"Öykü, 19. yüzyıl yazarı için 'bir hayat dilimi' idiyse, bugünün yazarı için de her şeyden önce yazılı bir sayfadan ibaret, otonom bir düzenin güçlerinin egemenliğini sürdüğü bir dünyadır sonucuna mı varmak zorundayız? [...] Söylememiz gereken, bir öykü kurarken (yani anlatımsal işlevler arasında bir ilişki modeli geliştirirken) yazar mantıksal bir yöntem izler ve bu da insanların deneyim olguları arasında *dahi* ilişki kurmalarına yarar." (*Zor Aşklar* öyküsüne giriş notu)

1971

Iowa Review dergisinde "Taştan Gökyüzü"nün İngilizce çevirisi olan "The Other Eurydice" ya da onun dönüştürülmüş hali olan bir öykü yayımlanır: Bazı müdahaleler ve küçük eklemelerle Calvino bu monologu kozmokomik yapısından çıkarmıştır ve polemik yükünü artırarak ona son derece dramatik bir çehre kazandırmıştır.

(Çeviriyi yapan Donald Heiney *Iowa Review*'un aynı sayısında kaleme aldığı makalede bazı kozmokomik öykülerin na-

sıl Orpheus ve Eurydike, Pygmalion, Endymion efsanelerinden esinlendiğini anlatıyor; Calvino'nun düzeltileri eleştirmenin gözlemlerini onaylar niteliktedir, ama aynı zamanda efsanenin tersyüz edilerek kullanılmasının şimdiki an üzerine katı bir yargıdan yola çıkışını aşikâr kılar.)

1972

"Güneş Fırtınası", özgün adıyla "Güneşten Gelen Gelin" olarak Torinolu yayıncı Giulio Bolaffi tarafından *Güneş* adlı kitapta yeniden yayımlanır ('İmzalar' 1: Bu ciltte Arpino, Moravia, Pasolini, Soldati'nin yazıları; Crippa, Del Pezzo, Morlotti, Sassu, Zigaina'nın taşbaskı ve ıslak kazı resimleri de yer almaktadır). Metin burada *Dünyanın Belleği ve Diğer Kozmokomik Öyküler* kitabındaki haliyle neredeyse aynıdır, ama "The other Eurydice"de olduğu gibi Qfwfq'nun adı yoktur ("dedi Qfwfq" cümlesi eksiktir ve "Bayan Qfwfq" yerine "Kaptanın Hanımı" denir).

(1973'ten itibaren Calvino'nun Qfwfq'yu 'öldürme' kararı 'Nesneler' dizisi projesine bağlı olarak bir anlam kazanır: "Donma", "Benzin Pompası", "Sen 'Alo' Demeden Önce"... öykülerinde 'kozmik' ve temel öğe önemli bir yer tutmayı sürdürecek, ama bazıları anlatıcı ben'in özellikleri olarak ses tonunun değişikliklerinde ortaya çıkacaktır.)

1975

Dünyanın Belleği ve Diğer Kozmokomik Öyküler Einaudi Yayınevi'nden çıkar; ne var ki kitap bu sefer de normal pazara dağıtıma verilmez: Yapıt, sadece toplu olarak satın alınabilen Biblioteca Giovani adlı diziye dahil edilmiştir.

1968 baskısında yer alan tanıtım yazısı yerine çocuk okurlara hitap eden açıklamalı ve yüreklendirici bir not eklenir: "Kozmoloji (olası evren 'modelleri'nin incelenmesi) ve kozmogoni (kozmolojinin evrenin oluşumunu, kökenini, evrimini ve tarihini inceleyen dalı) ilk adımlarını yüzyılımızda, özellikle de Einstein'dan sonra atmış, kesinlikle modern bilimlerdir. Onlardan önce sadece ilkel ya da klasik mitolojiler, büyük dinler, her döneme ve uygarlığa dağılmış olan mistikler ve kâhinlerin ilhamları söz ko-

nusudur; bunlar kendi kozmolojileri ve kozmogonilerini, kendi 'evren modellerini' bize sunmuşlardır. Çağdaş kozmoloji, kadim insanların hayal gücüyle karşılaştırıldığında çok daha soyuttur: 'dört boyutlu uzay', 'zaman- uzam', ' uzayın eğikliği' gibi kavramlar her türlü görselleştirmeden uzaktır ve sadece matematik ve kuram aracılığıyla algılanabilir. Italo Calvino'nun isteği bu görünmeyen ve neredeyse düşünülmesi bile olanaksız evrenden antik dönemlerin halklarının kozmogonik efsaneleri gibi etkilenmeler türetmektir [...]; çağdaş yazar anlatmak ve *anlatarak düşünmek* zevkine ulaşabilmek için güncel bilimden yola çıkar."

Eleştirmenlerin gözünden kaçan, bibliyografilerde genellikle unutulmuş olan, halk kütüphanelerinde zorlukla bulunan *Dünyanın Belleği* Calvino'nun bütün kitapları arasında en şanssız olanıdır.

1980

"Öteki Eurydike" İtalyanca olarak *Gran Bazaar* dergisinde yayımlanır. Bu noktada (evrakları arasında bulunan bir başlık listesinden anlaşıldığına göre) Calvino içinde bu öykünün de yer alacağı yeni bir kitabın hayalini kurmaya başlamıştır (ama bu kitabın büyük kısmı daha yeni yazılacaktır, bu nedenle başka projeler gibi onun son durumu hakkında elimizde bilgi bulunmamaktadır).

1984

Einaudi'nin içine girdiği mali kriz Calvino'nun Garzanti Yayınevi'ne geçmesine neden olur; yeni yayınevi ondan kısa sürede iki kitap hazırlamasını ister ve bunları aynı anda baskıya verme planı yapar: bunların biri denemeler, öteki ise bir *fiction* seçkisi olacaktır. Başlangıçta Calvino'nun tereddüdü yoktur, çünkü 1974'ten bu yana *Corriere della Sera* ve *La Repubblica* gazetelerinde yayımlamış olduğu pek çok makale arasından seçim yapabilecektir (ve bu kitap *Kum Koleksiyonu* adıyla yayımlanacaktır). İkinci kitap içinse biraz çekimser davranmaktadır, çünkü üzerinde çalıştığı tasarıların hiçbiri henüz olgunlaşmamıştır. Bu nedenle o an için bir başka kılıf altında kozmokomik öyküleri sunmaya karar verir.

Bu kitabın hazırlanışıyla ilgili olarak ortaya çıkan kuşkular 14 Temmuzda yayınevine gönderilmiş olan bir mektupta açıkça görülmektedir. Aşağıda bazı alıntılar yer almaktadır:

"[...] *Kozmokomik Öyküler-Sıfır Zaman* kitabı üzerine düşündüm. Üç olası seçenek görüyorum:

1) Değişiklik yapılmaksızın Einaudi'den çıkan iki kitabı içeren tek bir cilt;

2) Altı kozmokomik öykünün konulara bölünerek eklendiği bir cilt. Bunlar –aynı düzeyde olmadıklarını düşündüğüm için– önceki kitaplarda yer almayan öykülerle planlanan bir üçüncü kitap için yazılmış öykülerdir. Bu öyküler sonradan bir başka seçkinin parçaları oldular (iki cilttekilerden daha kolay olan öykülerle beraber) ama *Dünyanın Belleği ve Diğer Kozmokomik Öyküler* adını alan bu kitap hiç piyasaya çıkamadı.(...)

3) Son yıllarda keşfedilmiş kuasarlar, kara delikler gibi belli başlı astronomik yeniliklerle güncelleştirilmiş yazıların eski öykülerle dengelenerek ve bütünleştirilerek aynı kitapta toplanması. Bu o zaman düşündüğüm bir tasarıydı: Kozmokomiklere yeni bir çehre kazandırmak istemiştim, ama bunu sürdürmek için gerekli sebatı gösterememiştim. Belki beş ya da altı yeni öyküyle bu kozmolojik seçkiyi tamamlayabilirim.

Elbette, üç numaralı tasarının seçilmesi durumunda planı en az bir yıl ertelememiz gerekir ve doğal olarak hiçbir şey bunu başarabileceğim güvencesini vermez, çünkü o ideal düzenlemeye, hayal gücüne ve üsluba ihtiyacım olacaktır."

1984, Ağustos-Eylül

"Hiçlik ve Az" ile "İçe Patlama" adlı öyküleri yazar (bunlar hemen *La Repubblica*'da yayımlanır). Yayınevi kitabın yıl bitmeden çıkmasını istediğinden 14 Temmuzda yazılan mektupta yer alan ikinci ve üçüncü seçenekler arasında bir karar verilmesi gerekir.

1984, Kasım

Eski ve Yeni Kozmokomik Öyküler basılır. Kitapta iki yeni öykünün yanı sıra 1963-1968 yılları arasında yazılmış bütün öteki kozmokomik öyküler yer alır; bir tek "İstiridye Kabukları ve

Zaman" ile "Dünyanın Belleği" yoktur (Bir yıl önceden bu öykünün çok satan *Vogue* dergisinde Michel Orcel çevirisiyle yayımlanacağı kesinleşmiştir). Dağılıma gelince, birinci kısmın bölünmesi *Dünyanın Belleği*'ni andırır, dördüncü kısım ise aynen *Sıfır Zaman* kitabında olduğu gibi hazırlanmıştır. Gene de pek çok kart karıştırılmıştır ve kitap bu sefer aysar şairler geleneğine bir armağanla değil, farklılık teması üzerine yazılmış bir grup öğüt verici öyküyle açılır.

Kapak içi yazısında şunlar okunur: "Bu kitap gözetilen düzenle hayvan türlerinin evrimiyle başlar, yerkabuğunun oluşumuna uzanır, göksel cisimlerin doğumunu anlatır, zamanın başlangıcına, başlangıçtaki hiçliğe ulaşarak Qfwfq'nun serüvenlerine varır. Palavracı Plinius'un 'doğal tarihi' ya da Lucretius'un şiirinin grotesk bir karşıt şarkısı gibi bir dizim çıkmıştır ortaya."

"Benimsenmiş olana seçenek girişimler"e ilişkin olarak yazarın ekimde karaladığı bazı kâğıtlar vardır elde: Burada "Organik Monologlar", "Mineral Düşler", "Evcil Kozmogoniler", "Evcil Kozmos Öyküleri", "Yaradılış- Kurgusu", "Düşsel Kozmogoniler", "Astro Çizgi Romanlar", "New Yorklular" gibi adlar geçer.

1984, Aralık

Eski ve Yeni Kozmokomik Öyküler ile ilgili ilk röportajlar yapılır: Calvino bu öykülerin yaratılışını anlatırken tamamlanmış bir deneyimden söz etmemekte gibidir. Kozmokomik mozaiğini nasıl zenginleştireceğini düşünmeye başlamıştır bile ve olasılıkla yapacağı eklentiler söz konusudur.

"Kozmokomik öyküler [...] hayal gücünün görüşüne aittir. İlk öyküleri yirmi yıl önce modern bilimin, fiziğin, kozmolojinin, moleküler biyolojinin yaptığı gözlemlerden yola çıkarak yazdım; bunlar görsel imgeler sunmadıklarından sadece soyut, kavramsal olarak anlaşılabiliyorlardı..." (Giulio Nascimbeni ile röportaj, *Corriere della Sera*, 5 Aralık 1984)

"Edebiyat bilimsel mantık, deneyim ve gündelik dil modelleri arasında bir köprü oluşturur: Bilim ilerledikçe, edebiyata daha çok iş çıkar." (Değişik röportajlar için daktilo ile alınmış notlar)

1985

Son yazını Roccamare'de geçirirken öncekilerden ayırmak üzere, bir kart üzerine aldığı yeni notlar arasında kurgu kısmı için üç öykü konusu belirler: "Duyular; Nesneler; Kozmokomik Öyküler".

"Elbette: Önemli olan geçmişe, onu şimdiye taşıyan daimi düzeltmelerle bir anlam vermektir. Hayat sürekli yeni dokunuşlara, eklemelere, dipnotlara gereksinme duyar. Aynen yazılmış bir sayfa gibi. Ölüm bu süreci bölerek araya girer ve hiçbir şey bundan kurtulamaz. (Neri ile röportaj)